

NEDERLANDSCHE
DICHT- EN PROZAWERKEN.

Digitized by the Internet Archive
in 2014

NEDERLANDSCHE

DICHT- EN PROZAWERKEN.

BLOEMLEZING UIT DE NEDERLANDSCHE LETTEREN,

TEN GEBRUIKE BIJ

Dr. W. J. A. JONCKBLOETS „GESCHIEDENIS DER NEDERLANDSCHE LETTERKUNDE”,

DOOR

DR. GEORG PENON,

VOORTGEZET DOOR C. HONIGH.

TWEEDE DEEL.

TE GRONINGEN BIJ J. B. WOLTERS, 1896.

.....

STOOMDRUKKERIJ VAN J. B. WOLTERS.

.....

JAN VAN BOENDALE.

JONCKBLOET, *Geschiedenis der Nederlandsche
Letterkunde*, II³, 164—166, 173—189 (II⁴,
158—160, 167—182).

UIT DEN LEKENSPIEGHEL.

III. C. 11—20.

Wat rechterscape ende herien toe hoeri.

Wil en soe vraeghde een coninc
Enen wisen clerc dese dinc,
Welc starker ende meerre weere,
Soe tgherechte, soe die here?
5 Die meester seide openbare,
Dat tgherechte meerre ware;
Want die coninc na al recht
Ware des gherechten knecht
Ende moeste staen tsinen ghebode;
10 Want tgherechte quame van Gode,
Om datmen na recht soude leven
Ende elken mensche tsine gheven;
Ende dat en mochte oec die coninc niet
Met redenen breken, wats ghesciет,
15 Maer tgherechte ware soe stijf,
Et soude den coninc nemen dlijf:
Des mochte hi verdienen wel.
Tgherechte en es gheen spel;
Want hem behoert starc te sine
20 Ende elken te ghevene tsine,
Te nemene lijf, goet ende let,
Alsoe gheordineert heeft die wet.
Aldus eest tgherechte dan
Boven coninc ende alle man.

- 25 Om sgherechten wille es die here,
 Maer tgherechte en es, min no mere,
 Om des heren wille ghemaect:
 Soe wel hem diet wel gheraect!
- 30 Heerscapien sijn van Gode
 Ende comen ute Gods ghebode,
 Om te houdene gherechtechede
 Ende tfolc te bestierne mede;
 Want en dadent die gherechten,
 Tfolc soude altoes vechten,
 35 Moerden, stelen ende roven;
 Nieman soude andren gheloven;
 Die best mochte, wildijt weten,
 Soude andren scoren ende eten,
 Ghelijc den voglen ende den dieren
 40 Ende den vischen inder rivieren.
 Daeromme salmen sterkelike
 Beide over mate ende over rike
 Rechten ende oec ghelike,
 Wel ende bescheedenlike.
- 45 Alse die rechtre, wildijt weten,
 Tien ghedinghe es gheseten,
 Soe sal hi alsoe wel horen dan
 Den armen alse den riken man,
 Ende oec hem stat ende stonde maken
 50 Soe dat hi toghen mach sine zaken
 Ende oec verandwerden mede:
 Dit sal van rechte sijn sijn sede.
 Daer en sal sijn gheen voordeel;
 Want God in sijn ordeel
 55 Sal te rechte ende te gheliken
 Elken sijn ordeel doen striken,
 Welken ordeele, zonder waen,
 Nieman en sal moghen ontgaen,
 Daer die gherechte rechtre sal
 60 Tgoede ende tquede ordeelen al.
 Inden soutre spreect her Davijt:

Salech sijn si talre tijt,
 Die gherechteheit doen voert gaen
 Ende daer in altoes volstaen.

65 Tullius spreect oec dit woert:
 Tes rechters ambachte behoert,
 Dat hi dat recht altoes voert steke
 Ende onrecht velle ende breke.
 Doet hi anders, dat verstaet,
 70 Soe es hi valsch ende quaet.

Die de quade doemen dan,
 En mesdoenre twint an,
 Noch diese tormenten mede;
 Want et wijst gherechtehede.
 75 Maer waert dat sijs en daden niet
 Om onste oft oec om gheniet,
 Si mesdaden herde sere
 Vore Gode, onsen here;
 Want tgherechte, dit wilt leren,
 80 Zaecht die gramscap ons heren,
 Ende wrect die overdaet, om dat
 Ander liede des doen te bat.

Die de quade tormenten dan,
 En mesdoenre twint an;
 85 Want si vervullen daer mede
 Tghebod der gherechtehede.

Die ghene die in dat gherechte
 Iemanne verdoeme[n] tonrechte,
 Sijn met Gods vinghere ghewijst
 90 Ende verdeelt ende verwijst
 Van Gods monde, sijds ghewes.
 Ende hi die verwijst daer es
 Jeghen recht, zonder sine scout,
 Saels loen hebben menechfout
 95 In dat eweghe hemelrike,
 Op dat hijt nam verduldechlike.

Van seven poenten die heren hebben selen.

Here te sine en es gheen spel;
 Want hen meer dan iemanne el
 Altoes behoert te sine
 Beide in sorghe ende in pine,
 5 Hoe si dlant moghen regeren
 Sfolcs orbore ende te Gods eren;
 Want hoer lijf ende hoer ziele sijn pant,
 Waer si hen bekeren vore hare lant.
 Seven poente hebbic ghelesen
 10 Die in elken here selen wesen,
 Waer [hi] coninc, hertoghe oft grave.
 Dit es dierste poent der ave:
 Die heileghe kerke sal hi minnen
 Ende hoer recht hare altoes kinnen
 15 Ende hoer onrecht wederstaen;
 Dander poent es, sonder waen,
 Gherecht sijn in werken ende spreken
 Ende gherecht ordeel niet breken;
 Terde, vorsienech ende vroet;
 20 Tfierde, hoefsch ende wel ghemoet;
 Tfijfte, vrome ende coene van live;
 Dat seste, melde ende rive;
 Tseyende, hert ende fel den quaden,
 Elken na sine mesdaden.
 25 Nu willic u elc ontbinden,
 Wat baten ghiere in selt vinden.
 Eest datsi Gode minnen
 Ende hem vore almachtech kinnen,
 Soe hebbensi binnen sijn ontsien,
 30 Ende hoeden hen te bat vandien
 Dat es jeghen Gods wille,
 Beide openbare ende stille,
 Ende quiten daertoe sine scout;
 Ende God die es hen hout

35 Ende verleent hen goet ende ere,
Alsoe betaemt enen here.

Dander es gherechteheide
In woerden ende in werken beide
Ende elken recht ordeel gheven,
40 Vrienden, nichten ende neven:
Soe houdensi tghebod ons heren
Ende sijn vol groeter eren
Ende volvullen gherechtehede,
Daer in leeght al salechede.
45 Oec hebbensi groten lof vandien;
Die quade selense ontsien,
Ende si quiten mede hoer scout;
Want dat landshere ierst ghewout
Ende macht op ertrike ghewan,
50 Dat was om dat elc man
Den andren tsine soude gheven
(Dus was landshere ierst verheven),
Ende cracht ende valscheit achter steken,
Ende alle quade dinghe breken,
55 Ende houden die mate knechte
Jeghen die mechteghe te rechte.

Terde es vroescap ende bescheden sin:
Hem en bedarf oec twint te min;
Want die een landschap berechten sal,
60 Bedarf wel wijsheit zonder ghetal
Ende oec wise liede daertoe,
Die hem gheraden, spade ende vroe;
Want die zaken sijn menegherande,
Die ghevallen achter lande.
65 Daertoe hoert vele wijsheiden,
Salmense alle wel bescheiden.
Een wijs man seeght: Wee den lande!
Dat staet in eens kints hande!
Een ander wise doet ons oec weten:
70 Wee den lande wies prinche vroeck eten!
Dats te verstane, dat die heren

Hen daer toe selen keren ,
 Dat si nuchter ende sober sijn
 Ende altoes sparen den wijn ,
 75 Dat hi hoer sinne niet en leide
 Ute rechter bescheidenheide ;
 Want danxtelecste dinc dat es ,
 Dats een landshere , sijds ghewes ,
 Die haestech es ende onbescheiden man
 80 Ende uut hem selven wilt werken dan .
 Daeromme selensi leiden
 Met groeter bescheidenheiden
 Al hoer dinghen ende met rade ,
 Ende daer in bliven vroech ende spade .
 85 Dat vierde es hoefsch ende goedertieren :
 Dat hoert wel thoren mainieren ;
 Want enen here voeght wale
 Ghestade ende hoefsche tale
 Goedertieren onder die liede ,
 90 Niet fel op sine maisniede ,
 Oetmoedech ende sachte :
 Soe sal hi met crachte
 Ghemint sijn ende liefghetal
 Onder sine liede over al .
 95 Nochtan soe en costet twint
 Hem die alsoe es ghesint .
 Soe hogher es die here ,
 Soe bat betaemt sire ere
 Beide oetmoet ende mate
 100 In woerde ende in ghelate ;
 Want uut oetmoede spruten can
 Al dat volmaken can den man .
 Ets gheseit over vele jare :
 Soe hogher hals , soe weeker bare .
 105 Niet daer bi , onder die grote
 Oft onder overmoedeghe ghenote
 Machmen toghen hoghen moet ,
 Alst emmer alsoe sijn moet .

- Die dit te poente doen can,
 110 Daer soe hangt wijsheit an.
 Dat vijfte es scamel ende melde,
 Wat holpe dat ic langhe telde?
 Meltheit es soe hoghen have,
 115 Datter cume gnoech ave
 Seiden alle die leven.
 Here die te poente can gheven
 Hem nes twint te swaer te doene.
 Sijn tenten ende pauwelioene
 Winnen sterke borghe ende staden;
 120 Hem en wille nieman scaden;
 Al die werelt es sijn vrient:
 Des heeft sijn gheven verdient.
 Al tfolc poeght om sine vrome;
 Waer hi comt, hijs willecome
 125 Ende vint vriende in elke stat
 Ende vordert sinen wille te bat.
 Vrec, ghierrech landshere
 Mach alse wel hebben ere,
 Als een jarech kint mach sijn
 130 Een volmaect astronomijn.
 Gheven hoeght ende werd den man,
 Die te poente gheven can
 Ende sijn gheven wille leiden
 Met groeter bescheidenheiden.
 135 Van ghevene willic neder legghen,
 Want ic wilder hier na af segghen.
 Dat seste poent es stout ende coene:
 Dat staet enen here wel te doene.
 Als en here comt te stride
 140 Met sinen volke, soe sal hi blide
 Ghelaet toenen ende onvervaert,
 Ende hem sceppen te wighe waert
 Soe coenlec dat tfolc al
 Mids sijn ghelaet vercoenen sal.
 145 Oec soe sal hi spreken dan

Sinen volke troestelec an :
 Dat salse vercoenen sere.
 Oec soe sal die lands here
 Talre vorst vore tiden ,
 150 Alsmen ute port om striden ,
 Ende sal helpen dan viseren
 Sine scaren ende ordeneren
 Ende wijslec die bedriven ;
 Ende selve sal hi bliven
 155 Achter inder lester scaren
 Ende metten besten hem bewaren ;
 Want hi, des sijt ghewes,
 Van hen allen thoeft es ;
 Ende ghebrake sijns allene ,
 160 Soe soude al there ghemene
 Ontdaen sijn ende ghescoufiert ;
 Want alse thoeft failgiert ,
 Soe failgiere[n] alle die lede.
 Daeromme sal des heren stede
 165 Sijn in die achterste scare.
 Ende al werdt die here gheware
 Dattie vorste scaren vlien ,
 Nochtan sal hi voert tien ,
 Oft op sine stede bliven
 170 Ende coene ghelaet driven :
 Soe selen hen die vluchteghe zaen
 Scamen datsi hebben mesdaen ,
 Ende die hant weder omme keren
 Ende zeghe lichte vechten met eren.
 175 Maer es die here ververt ,
 Oft trect hi iet achterwert ,
 Soe verliest hi thant den strijt :
 Dits bekent te menegher tijt ;
 Want tsheren lichame, sijt ghewes,
 180 Vore alle sijn volc daer pant es.
 Oec selenne sine omsaten
 Vele te bat in rasten laten

Ende jeghen hem steken node,
 Dan oft hi fadde ware ende blode.
 185 Hier bi, alsic hebbe ghelesen,
 Selen here[n] coene wesen.
 Dat sevende poent voeght heren wel;
 Dats datsi stuer ende fel
 Selen sijn den quaden,
 190 Die met overdaden
 Ende met valscheiden om gaen
 Ende donnoesele gherne bevaen,
 Sijn si groet, sijn si clene.
 Hier met selensi rene
 195 Hoer lant maken ende vrien
 Van alrehande quadien;
 Want si sijn lant selen vlien,
 Om datsi dien here ontsien.
 Die goede selen om dese zake
 200 Bliven in rasten ende in ghemake.
 Dit sijn seven poente van eren,
 Die wel voeghen landsheren;
 Ende soe wie datter een laect,
 En es niet landshere volmaect.

Wat lieden heren hebben selen thoren rade.

Heren selen thoren rade
 Goede liede ende ghestade
 Nemen ende oec vroede,
 Comen van goeden bloede,
 5 Die ghesien hebben ende ghehoert,
 Die weten wat toe behoert
 Enen landshere van rechte;
 Ende scuwen scalke knechte,
 Die van nieute sijn op ghetreken,
 10 Die met twee tonghen spreken
 Ende den here volghen al sire daet,
 Weder si goet si ofte quaet,

Ende hoers selfs bate mere
Minnen dan hoers heren ere.

15 Dat van goeden tronke es,
Sijt des seker ende ghewes
Dat het ter doeght ieer tiet
Dan datter af en quam niet.
20 Nochtan valt selcstont contrare,
Maer men werd dicst gheware
Dat elc te sinen aerde keert,
Als ons Aristotiles leert.

 Al es een here landshere,
Hine heeft der wijsheit nimmere,
25 No coenheit no heren leven,
Dan hem nature heeft ghegheven,
Ende hi en es maer een man;
Daer bi sal hi hem nemen an
Vrome liede ende wise,
30 Die van heren avise
Ghehoert hebben ende ghesien
Ende hem wijslec met dien
Bewaren, vroeck ende spade,
Ende werken met horen rade.

35 Landshere ende elc hoeghe man,
Die heren voere niene can,
Es als ene tortise die
Licht no clærheit en gaf nie.

 Die eens heren raet sal sijn,
40 Viere poente scone ende fijn
Horen hem van rechte toe:
Nu hoert, ic sal u segghen hoe.

 Dierste, alsoe ic scouwe,
45 Dats gherecht sijn ende ghetrouwe;
Want hi bewaren sal sinen here
Ane lijf, ane goet ende ane ere,
Ende recht ende redene oec anesien
Van allen dinghen die ghescien;
Want die rechtre es van onrechte,

50 Sal onrecht scuwen met rechte
 Ende recht altoes doen voert gaen,
 Alsic u hier vore dede verstaen.

Dander poent es wijshede,
 Daermen den here ende dlant mede
 55 Berechten sal, vroeck ende spade;
 Want sonder cracht van wisen rade
 En machmen dlant berechten niet:
 Soe meslijc eest dat ghesciet.

60 Ende altoes salmen zonderlinghe
 Wel bewaren twee dinghe:

Dierste es datmen bestimme alsoe
 Sheren renten dat hi ghedoe
 Eerlijc na sinen staet,
 Dat hi en darf, hoe dat gaet,
 65 Sine hant van eneghen treken
 Ane sire liede goet steken,
 Waer bi dat hi valle om dat
 In Gods ende des menschen hat.

Dander es, als menegherande
 70 Discoert comt tusschen die lande,
 Datmen dat payse metter spoet;
 Want orloghe en was noyt goet
 Noch eerlijc, alsoe men leest,
 En hadde op Gods viande gheweest,
 75 Oft om te behoudene dlant,
 Als ons Catoen doet bekant,
 Die dat ghebiedt van rechte
 Datmen omme dlantscap vechte.

Dat derde poent volght hier an:
 80 Dats dat eens heren raedsman
 Niene si ghier om gheniet.
 Daer mochte groet verdriet
 Af comen ende onneere,
 Beide den lande ende den here;
 85 Want ghiercheit maect soe ontsint
 Dicke den man dat hi en kint

Trouwe noch waerheit, wats ghesciet,
 Die dinc daer hi hem toe riet;
 Want dat ware scande boven scande,
 90 Dat een raetsman enegherande
 Dinc sinen here raden soude,
 Die hi selve niet doen en woude.
 Dese vier poente soe sal
 Elc raetgave hebben al,
 95 Die bewaren wilt sinen here
 Ende daertoe sijns selfs ere.

Vander lettren ende vander clergien.

Een die scoenste vont die
 Ter werelt wart vonden ie
 Ende daer meer orboers leeght in,
 Dats die lettre, na minen sin;
 5 Want tfolc soude leven als vee,
 En daedt die lettre, min no mee;
 Want al vergheten bliven soude
 Dnuwe testament ende doude,
 Daer al onse gheloeve in leit;
 10 Want smenschen ghedinkelecheit
 Metten mensche cort vergaet.
 Nu merct noch meer ende verstaet:
 Gramarie ende Logike,
 Geometrie ende Visike,
 15 Rethorike, Astronomie,
 Ende die heileghe Theologie,
 Decrete ende Decretale
 Ende dat Loy altemale
 Ende meneghe scone Hystorie,
 20 Daer af goet es die memorie,
 Ende vorwaerden daertoe mede
 Die midt chartren houden stede,
 Waren langhe te nieute ghegaen,
 En hadt die lettre ghedaen.

25 Nochtan en dochte die lettre twint,
 En daedt dscrivere diese kint
 Ende in den boec formeren can.
 Lettre noch scrivere nochtan
 En dochten beide niet een oert,
 30 En daedt die dichtre die de woert
 Ende den sin vandier materien
 Scone can setten ende scerien,
 Te rechte poenten ende spellen,
 Ende op sijn recht dat voert vertellen.
 35 Vanden dichtre latic nu staen,
 Ende wille op clergie voert gaen;
 Want van dichtene salic u mere
 Hier na segghen, ans mi ons here:
 Die hoeghste conste die es
 40 Ende dedelste, sijds ghewes,
 Ende die swaerste, dats clergie.
 Hine wart gheboren nie
 Diese te gronde conste gheslaen;
 Want clergie, sonder waen,
 45 Comt ute Gode, die nieman
 Te volle verstaen en can.
 Al die consten, sekerlike,
 Die behoren ten ertrike,
 Die sijn met allen rechte
 50 Der edelre clergien knechte
 Ende bastaerde jeghen hare;
 Want clergie, dats openbare,
 Es gheesteleke conste van dien
 Datmense tasten en mach no sien,
 55 Mar al gripen moet metten zinne;
 Ende sine wil ooc nerghent inne
 Dan daer puer si die zin,
 Daer gheen quaet wille en si in;
 Want hi seit, die wise man,
 60 Dat wijsheit niet comen en can
 Inden ghenen, lude noch stille,

Die binnen is van quaden wille.

Het esser zeven, dat weet wale,
Consten gheheten liberale,

65 Die edel sijn ende zonderlinghe fijn
Ende der andre consten vrouwe sijn.

Deerste sijn Gramaria ende Logike,
Daer na Geometrie ende Musike,
Arismetrike ende Astronomie
70 Ende die heylighe Theologie.

Gramarie leert ons spreken
Ende te pointe uut reken
Beide sin ende ooc woort
Ende pointelijc dat zegghen voort.

75 Te rechte scriven ende spellen,
Te pointe dat voort vertellen,
Ten minsten hoort dit den dichtren toe:
Ic sal u wel namaels zegghen hoe.

Logike die leert openbare
80 Dat bescheet tusschen valsch ende ware
Geometrie, wildijt weten,
Leert te rechte lant meten
Ende ooc alrehande mate,
Daer aan leghet grote bate.

85 Musike die leert u voort
Sanc ende al dat daer toe hoort.

Arismetike, dat en is gheen spel,
Leert u rekenen ende tellen wel.

Astronomie can leren

90 Vanden firmamente dat keren,
Hoe die sterren houden haer stede,
Hare cracht ende hare virtuut mede.

Die Theologie coomt int leste:
Dats die heilichste ende die beste

95 Van dien ghi mi horet ruren;
Want si ontbint die scrifturen,
Daer alle onse salicheit
Ende onse ghelove mede in leit,

Ende leert ons daer toe salichlike
 100 Den rechten wech te hemelrike.
 Dit sijn die aerten liberale,
 Daer uut spruten, weet dat wale,
 Alle die consten die
 Behoren ter clergie.
 105 Sulke ooc consteneren
 Willense anders termineren;
 Maer aldus als ghi nu hoort
 Gafse mi mijn meester voort.
 Ghelijc als ghi mi nu hoordet lien
 110 Van zeven consten der clergie,
 Also sijn inder leekere hant
 Ooc zeven consten becant,
 Daer dandre alle uut risen.
 Nu hoort, ic salse u wisen:
 115 Smeden ende lantwinnighe,
 Wolle werc ende scepinghe,
 Nayen ende arsatrie dan,
 Conste van ghietene volghet hier an,
 Gout, metael, zilver ofte loot,
 120 Ofte ander mine, cleine of groot.
 Dese sijn bastaerde ghenant,
 Om dat mense werct mitter hant.
 Die sijn die zeven principale,
 Daer bina uut comen te male
 125 Die ander ambochte diemen pliet,
 Diemen en mochte ontberen niet.
 Maer die zwaerste conste, sekerlike,
 Diemen weet in aertrike,
 Die subtijlste ende meest gheëert met,
 130 Dats die lettre, dat ghijt wet.
 Datsi van allen die zwaerste es,
 Moghedi hier bi sijn ghewes:
 Met allen ambachten, wildijt weten,
 Machmen lachen, spreken ende eten,
 135 Ofte yet peinsen weder ende voort

Dattien ambochte niet en behoort;
 Maer in die arte der scrifturen
 Machmen cume een lit ruren,
 Peinsen, lachen noch singhen,
 140 Noch anders dincken om ghene dinghen
 Dan die scrifture hevet in:
 Daer toe so gaet al die sin
 Die wile datmen daer over es
 Ende anders niet, des sijt ghewes;
 145 Maer die smeedt, weeft ofte nayt,
 Ofte met scepen in die zee wayt,
 Mach anders peinsen, wille hi,
 Eten, lachen, spreken daer bi.
 Weet ooc dattie arbeit
 150 Die aen die scrifture leit,
 Moeyet alle des menschen leden
 Van boven tote beneden,
 So dat niemant dat weten en mach
 Van den ghenen dies noit en plach.
 155 Hooft, scouderen, rugghe, bene
 Ende die lichame al ghemene
 Worden moede van dier scrifturen;
 Nochtan en sietmen nemmermeer ruren
 Dan cume deene hant:
 160 Dits den scrivers wel becant.
 Die zekerste conste, die
 Salichste die was ye,
 Dats den volke die waerheit leren
 Ende wisen die ghebode ons heren,
 165 Hoe si comen ten ewighen lande;
 Ende dese sijn tweerhande:
 Sulc predict dat Gods woort
 Ende leert den volke voort
 Ende leefter ooc selve na.
 170 Dese sal, alsic versta,
 Voor Gode sijn ghecroont
 Ende met groten lone gheloont;

Want hi slacht der zonnen dan,
 Die haer licht uut gheven can
 175 Optie werelt, hier ende daer,
 Ende blijft zelve even claer.

Sulke connen Gods woort uut gheven,
 Diere selve en twint na leven.
 Dese slacht der kaersen, hoe soot vaert,
 180 Die enen andren licht ende haer selven vertaert.

Dese sullen ewelike
 Sitten inden helschen slike,
 Om datsi andren tgoede leren
 Ende selve nochtan archeit hanteren.

185 Met gheenre consten, waerlike,
 En machmen climmen so hoochlike
 Alsoe met consten van clergien,
 Dies ghi mi wel sult lien:

Eens smeeds ofte eens wevers zone,
 190 Die selve in sinen persone
 Wel gheseedt is ende goet,
 Mach ghewinnen sulken spoet
 Dathi paeus wort of cardinale,
 Bisscop ofte officiale,

195 Of coomt tot also groter machte,
 Dathi wel al sijn gheslachte
 Te groten state heffen mach,
 Dat voren also neder lach,
 Als ghi daghelijcs moghet sien;

200 Want die kerke heeft in dien
 Hare ordinancie gheset,
 Dat haer goet, als ghi wel wet,
 En mach emmer versterven twint
 Op neve, op nichte noch op kint,
 205 Maer den ghenen te ghevene
 Dies waerdich is van levene
 Ende ghelettert also voort,
 Also te sinen state behoort.

Men sal aensien ghene edelhede,

- 210 Rijcheit noch maechscap mede,
 Ghifte noch ander onste en ghene,
 Dan onsen here Jhesum Cristum allene
 Ende doghet ende conste vanden man,
 Wiene droech of wiene wan.
- 215 Wie anders doet in dese sake,
 Is rechte een symoniake;
 Want Symon hiet deerste man
 Die provende met cope ghewan,
 Ende na dien Symon, wildijt weten,
 220 Is symonie gheheten.
 Sijn gheslachte ende sine maghe
 Meerren noch alle daghe
 Inder heyligher kerken zere:
 Dat beter God, onse here!
- 225 Alle princhen ghemene
 Ende al tfolc groot ende clene
 Sullen die clergie eren,
 Ende sonderlinghe lands heren,
 Die uter clergien leren
- 230 Hoe datsi sullen regeren;
 Want hem al niet kenlijc en es.
 Die wise clerc Aristoteles
 Ende ander meestre screven,
 Hoe lands heren soude[n] leven.
- 235 In ouden tiden, alsic merke,
 Waren princhen meest clerke,
 Wel gheleert inder scrifturen,
 Beide van rechte ende van naturen,
 So datsi selve mochten verstaen
- 240 Welc goet of quaet ware ghedaen.
 Ende want nu of gheleit is dat,
 So behoeven si vele te bat
 Wise clerke te hebben bi hin;
 Want also die natuerlike zin
- 245 Wijs is ende wel gheraect,
 Ende hi ooc dan mede smaect

Wijsheit die clergie gheeft,
 Ende deen mitten andren cleeft,
 So is die wijsheit meerre dan
 250 In enen pueren leken man.
 Mar ghierichede vanden goede
 Verwint so der clerken moede,
 Datsi haer wijsheit meest keren
 Om hulde te hebbene der heren,
 255 Daer si provende ende goet of ontfaen,
 Ende laten die wijsheit stille staen,
 Ende en segghen hem dat ware niet.
 Al dit selve ooc ghesbiet
 Haren biechtren, dats jammer groot
 260 Clergie soude met rechte bloot
 Hare wijsheit baren, waer si ware;
 Want si slacht der zonnen clare,
 Die haer licht sprayt op al dat leeft,
 Ende lichts nochtan niet te min en heeft.
 265 Aldus is clergie, alsict versinne,
 Boven alle consten coninghinne.
 Wel hem diese binnen heeft
 Ende clerkelijc dan daer mede leeft,
 Sonder nijt ende ghierichede!
 270 Dit so laet ic hier mede.

Hoe dichters dichten sullen ende wat si hantieren sullen.

Om dat die leeke van allen zaken
 Rime ende dichte willen maken
 Ghelijc clerken, dat wonder es,
 So hebbic mi bewonden des
 5 Dat ic nu wil bringhen voort
 Wat enen dichter toe behoort,
 Die te rechte sal dichten wel;
 Want dichten en is gheen spel.
 Drie pointen horen toe
 10 Elken dichtre, ende segghe u hoe:

Hi moet sijn een gramarijn,
 Warachtich moet hi ooc sijn,
 Eersaem van levene mede:
 So mach hi houden dichters stede.

- 15 Gramarie is deerste sake;
 Want si leert ons scone sprake,
 Te rechte voeghen die woorde
 Elc na sinen soonsten accoorde,
 Te rechte scriven ende spellen
 20 Ende dat pointelijc voort vertellen.
 Men sal ooc voren versinnen,
 Hoemen dat dicht zal beghinnen,
 Middelen ende daer toe enden,
 Ende uter materien niet wenden.
 25 Dat prohemium int beghin
 Sal verstandenisse hebben in
 Van datter volghet na;
 Auctoriteite, alsic versta,
 Ende exemple daer toe mede
 30 Sullen hebben propre stede,
 Daer hem behoort te stane
 Na datter materien hoort ane;
 Dat einde vanden dichte sal
 Dat voorste besluten al,
 35 Ende daer toe setten proper woort
 Also tier materien hoort.
 Aldus moet die dichtre sijn
 Van rechte een gramarijn;
 Want die niet en versinnet des
 40 Wat consten gramarie es,
 Also leecke liede, die en moghen
 Te goeden dichters niet doghen;
 Want sine hebben gheen fundament
 Daer men recht dichten in kent.
 45 Wat helpter vele of ghelesen?
 Hi moet een gramarijn wesen
 Ende te minsten connen sine parten:

Dat is tbeghin van allen arten :
 Die des niet en weet, sijts ghewes
 50 Dat hi gheen goet dichter en es
 Noch dichter ooc en mach sijn,
 Is hi Walsch, Dietsch of Latijn.

Tander point dat ic seide,
 Dat is warachticheide.

55 Met rechte sullen dichters plien
 Datsi loghene sullen vlien ;
 Want een dichtere dats een poëte,
 Die wel wil datmen wete
 Sine lere ende sine scrifture ,
 60 Ende dattie ooc ewelike dure.

Vintmen sine scrifture valsch dan,
 So en sal nemmermeer man
 Hem van rechte gheloven voort ;
 Want hi heeft dichten verboot
 65 Ende verloren dichters name,
 Ende sal hebben des ewelike blame.

Twee dinghen sijn onder dandre al
 Daer men niet in lieghen en sal.

70 Hystorien dat sijn deene ;
 Want om saken en ghene
 En salmen daer in lieghen een haer ;
 Want wilen in doude jaer
 En moeste dichten nieman
 Dan hi diese scouwede an,

75 Alse Darijs Troyen dede:
 Hi sach selve die waerhede
 Vanden orloghe altemale,
 Dat hi screef scone ende wale
 Also hijt sach mitten oghen ;

80 Want en hadde niement moghen
 Bescriven dan hi diet sach ;
 Wantmens doe ghemeenlic plach,
 Ende noch met rechte soude,
 Waert datmen trecht doen woude.

- 85 Daer omme heet ment hystoria :
Hystoria, alsic versta,
 Coomt van *hysteron*, ic hout in dien :
 Dats Grietsch ende luudt also vele als *zien*,
 Om datmens niemene betrouwe
- 90 Dan den ghenen diet aen scouwe.
 Hier bi zullen die dichtens plien
 Harde nauwe voor hem zien,
 Als si van hystorien maken.
 So nauwe vallen die zaken
- 95 Datmen uut der waerheit keert,
 Als ons een wijs man leert,
 Ende tyen sulken ere an
 Dies noit scout en ghewan,
 Ende sulken werpen si in donnere
- 100 Die wel waert is alre ere.
 Dit doet een deel onwetenthede,
 Ende nijt wercter dicke mede
 Ende ooc onste van gronde,
 Die de waerheit slaet van monde.
- 105 Hier bi blijft, voorwaer gheseit,
 Verholen menighe vromicheit,
 Menighe duecht ende scone daet,
 Die nidicheit van monde slaet.
 Dat jammer is sonder verdrach,
- 110 Dat elc niet ghenieten en mach
 Sijnre doghet ende sijnre archeit met :
 Dit ware nochtan gherechte wet.
 Die heilige scrifture seit alblood
 Dat loghenen die ziele slaen te doot,
- 115 Ende dat wi zullen antwoorden
 Van allen ydelen woorden,
 Daer die rechte rechte sal
 Doemen dese werelt al.
- 120 Jacob van Maerlant, die vader
 Is der Dietsche[r] dichtren algader,
 Schelt zere die loghenieren,

Die valsche materien visieren,
 Die si subtijllijc connen cleden
 Ende met sconen woorden leden:
 125 Als Kaerlen ende Octaviane,
 Den welken si draghen ane
 (Ende ooc andren goeden lieden)
 Dinc die hem noit en gheschieden.
 En betaemt haerre eren niet
 130 Datmen dese belieghe yet,
 Want men machse ghenoech prisen
 Metter waerheit in vele wisen.
 Men leest dat Kaerle voer stelen:
 Ic segt u, al zonder helen,
 135 Dat Kaerl noit en stal.
 Sulke maken ooc ghescal,
 Dathi Kaerle hiet die man,
 Om datten sijn vader wan
 Op enen waghén, aen een dienst wijf.
 140 God die gheve hem onlanghe lijf,
 Die dese loghene dachte
 Ende eerst in plaetsen brachte!
 Want Puppijn, sijn vader, was
 Een heilich man, sijt zeker das,
 145 Ende wan Kaerle aen sijn vrouwe,
 Die hi ghegheven hadde trouwe
 Mids der heiligher kerken raet.
 Sijn moeder hiet ver Baertraet,
 Ende was dochter, wi lesent dus,
 150 Eens keisers, hiet Eraclius.
 Sijn ouder vader, wildijt weten,
 Was Kaerl Marteel gheheten
 Ende was in overspele ghewonnen;
 Maer niet wi gheweten en connen
 155 Weder op karre ofte op waghén:
 Ic en hoords noit boec ghewaghén.
 Si doen ons ooc verstaen,
 Dat keyser Octaviaen

- Bi Lueven wart gheboren
 160 In een stede, die wi horen
 Noemen Ten Zeven Tommen
 Mi dunct datsi zere dommen
 Die dese loghene maken cont,
 Daer si mede verliesen haren stont.
 165 Octavianus moeder was
 Julius zuster, alsic las,
 Gheboren uut Romen der stat.
 Wat node hadde dese vrouwe dat
 Si vier hondert milen van daer,
 170 Op een velt woeste ende blaer,
 In couden ende in winde,
 Ligghen zoude van kinde?
 Ondanc hebben si diet peinsen
 Ende dusdane loghene veinsen!
 175 Want si daer moort werken an,
 Die belieghen dus goeden man:
 Men soude hem dichten verbieden.
 Hets waer, si willen den lieden
 Yet nuwes bringhen te voren,
 180 Om dat sijt gherne horen,
 Ende dat sire lichte aen winnen
 Ofte haren name doen kinnen.
 Hets waer, Ysopus ende Aviaen
 Dichten ende doen verstaen
 185 Ghedichten van vele zaken,
 Van dieren alse datsi spraken:
 Dats om leringhe diere uut gaet,
 Daer men des volcs wesen bi verstaect;
 Ende menighe ander rime,
 190 Als van Reynaerde ende Ysegrime,
 Brunen den bere ende den das.
 Dat dese dinc vonden was,
 Was al om lere ende wijsheit,
 Als ic u voren hebbe gheseit;
 195 Want een sin, die is zwaer,

Die maken exemple claer;
 Want in parabolen God selve sprac
 Sine sermoene die hi vertrac.

Men mach ooc, dat ghi dat wet,
 200 Een boerdekinj vertrecken met,
 Al ist dat nie en gheschiede,
 Daer omme lachen die liede,
 Op dat en is niemens lachter.
 Nochtan so bleeft beter achter;
 205 Want wi van allen ydelen woorden
 Ten oordele sullen antwoorden.
 Dus en salmen lieghen niet
 In hystorien, wats gheschiet.

Dander willic u ruren:
 210 Dat sijn heilighe scrifturen,
 Alse viten van heilighen lieden.
 Van dinghen die hem gheschieden
 Ende van wat ter heiligher kerken hoort,
 En salmen lieghen niet een oort;
 215 Want die heilighe kerke is ghesticht
 Op Jhesum Cristum, themelsche licht,
 Die allene is die waerhede,
 Daer ghene loghene en wil mede.

Dat derde point vanden drien
 220 Dies die dichters sullen plien,
 Dat is eerachtiche[i]de,
 Alsic u hier voren seide;
 Want dichters die in haer dichten
 Al aertrike willen berichten,
 225 Papen, riddren ende ander heren
 Duecht ende wijsheit willen leren
 Ende hem dicke spreken na,
 Dese sullen, alsic versta,
 Hem ten duechden keren mere.
 230 Hets den lerare leellijc zere,
 Dathi selve niet en hanteert
 Doghet die hi enen andren leert,

Alse Cathoen, die wise man,
In sinen boec wel spreken can.

235 Nu merct dan wie dichtren waren
Wilten inden ouden jaren:
Moyses, onse heilighe vader,
Die wilten maecte algader
Die vijf boeke scone ende fijn,
240 Die dat beghin vander biblen zijn.
Josephus, die wel gheraecte,
Die der Joden hystorien maecte
Ende menich boec, als een clerck,
Was eersaem in al sijn werck.

245 Aristoteles ende Catho,
Seneca ende Plato,
Oracius ende Ovidius,
Boëcius ende Orosius,
Die dichtren waren al haer leven
250 Ende some van hystorien screven
Ende eersaemlic altoos hanteerden
Ende selve hilden datsi leerden.
Jheronimus, die heilighe verlichtere
Ende die edele waerde dichtere,
255 Trac die bible met zire pine
Uten Ebreeusche in Latine
Ende den zouter mede alsoe
Ende menich groot werck daer toe.
Hi hilt altoos waerhede,
260 Waer hi quam telker stede;
Want dat Latijn, waerlijc,
Den Ebreeuschen is so ghelijc,
Dat men niet en wert gheware des
Dat teen yet dan tander es.

265 Aldus sullen dichters mecken,
Die scrifturen uut trecken
Van eenre spraken in dander sprake,
Datsi om ghene zake
Te scrivene en onderwinden

- 270 Anders dan sijt daer vinden ;
 Want uut des auctoors woort
 Ende salmen niet gaen een oort
 Ende uter materien winden twint,
 Alsic u voren dede bekint.
- 275 Seghebrecht ooc van Gembloos
 Screef die waerheit altoos ;
 Want hi was een coroniste ,
 Een die beste die men wiste.
- 280 Vincent ooc die Jacoppijn ,
 Die vier partien in Latijn
 Vanden Spieghel Hystoriale
 Scone toe brochte ende wale ,
 Was goet gramarijn , dat ghijt wet ,
 Warachtich ende eersaem met.
- 285 Dit waren die clerke ,
 Die wilen die goede werke
 Toe leiden in ghescrifte ,
 Niet om onste noch om ghifte ,
 Maer om ghemeen oorbaer daer toe
- 290 Datse nature vermaende doe.
 Noit men ooc en ondervant ,
 Dat Jacob van Maerlant
 Loghene dichte of voort brochte ,
 Hoe nauwe datment ondersochte ;
- 295 Want sijn leven was eersaem ,
 Als enen dichter wel betaem.
- 300 Wie recht dichter wesen sal ,
 Dat moet hem meest ofte al
 Van naturen in sijn gheboren
 Met dinghen die daer toe horen.
- 305 Dient nature niet en hadde ghegheven ,
 Alle die ghene die nu leven
 En soudent hem niet leren wel ;
 Want dichten dat en is gheen spel :
 Het moet comen uut reynen zinne ,
 Daer gheen commer en is inne ,

Ghiericheit noch felheit met,
 Daer de menighe mede is besmet.

310 Rechte dichters, hoe dat vaert,
 Sijn groots loons wel waert,
 Die doghet houden ende waerhede
 Ende eersaem leven daer toe mede.
 Men mochter ontberen twint;
 315 Want dat nuwe ende toude testamint,
 Alle rechte ende onse wet
 Ende onse ghelove daer toe met,
 Hant vesten ende hystorien,
 Daer goet of sijn die memorien,
 320 Waren te niete al ghegaen,
 En hadde die dichter ghedaen,
 Bi wien si behouden bliven
 Mids sijn dichten ende sijn scriven.

 Nu willic u segghen ter vaerde,
 Welke dichters sijn van aerde.
 325 Sulc is die dicht van minnen,
 Om dat hi sijn lief wil ghewinnen;
 Sulc dicht openbare,
 Om dat hi gherne name cont ware;
 Sulc dicht ooc om gheniet;
 330 Maer dat dichten en is niet
 Van naturen gheboren in;
 Want si dichten om ghewin,
 Sonder der naturen beheet.
 Een rechte dichtere, God weet,
 335 Al waer hi in enen woude,
 Dathi nemmermeer en soude
 Van dichtene hebben danc,
 Nochtan soude hi herde onlanc
 Sonder dichten daer gheduren,
 340 Want het hoort te sire naturen:
 Hi en mochts niet laten, al woude hi.
 Dichten moet uut herten vri
 Comen ende uut claren zinne,

345 Daer God behoude inne
 Elken dichter die waerheit mint!
 Hier mede is dit dicht gheint.

Hoe goet ghetrouwicheit is.

Een man vraechde, als ic las,
 Enen clerc die meester was,
 Welc hem dat beste dinc dochte
 Dattie mensche hebben mochte?
 5 Die clerc seide openbare
 Dat dat ghetrouheit ware;
 Want die ghetrouwe waer int ghevoech,
 Dade altoos sinen scepper ghenoech,
 Hem selven ende den mensche mede.
 10 Ende dat midt ghetrouwichede
 Dyinghele staende bleven
 Hier boven int ewelike leven,
 Doe die quade yngle vielen
 Neder in die helsche wielen,
 15 Om die ontrouwe van overdaden
 Die si haren scepper daden.
 Ende dat Noe ooc bleef te live,
 Sine drie zonen ende hare wive,
 Doet al verdranc, clene ende groot,
 20 Ende een nuwe werelt van hem sproot;
 Dat onse heilighe vader Abraham
 Toter groter eren quam;
 Dat ooc Moyses, in waerre dinc,
 Van onsen here die wet ontfinc;
 25 Dattie Joden ooc voort mee
 Droghe ghinghen over die zee;
 Dattie propheten propheteerden
 Ende ons heren toecoomst leerden;
 Dat Maria also scone
 30 Ontfinc den edelen Gods zone,
 Ende om ons aenden cruce sterf,

Daer hi ons hemelrike mede verwerf:
 Dat hem die heilighen doden lieten
 Om tghelove, sonder verdrieten:
 35 Dit heeft algader toe bracht
 Ghetrouheit mit haerre macht.
 Dat ooc die goede in hemelrike
 Ten joncsten daghe salichlike
 Comen sullen in godlijc scouwen,
 40 Dat sal al comen mids trouwen
 Die elc sinen scepper dede
 Ende sinen evenkersten mede.
 Trouwe is scoonre of also scone
 Also die zonne aenden trone;
 45 Trouwe scuwet alle zaken
 Die den mensche arch maken;
 Trouwe gheeft elken tsine,
 Sine pleecht niet ghierich te zine.
 Want also ghelijc, des sijt ghewes,
 50 Also trouwe een tbeste der duechden es,
 Also ghelike is ghierichede
 Van archeden een dat quaetste mede.
 Ghiericheit bringhet gherne voort
 Perseme, roof, diefte ende moort
 55 Ende alle scalke neringhen,
 Die den mensche ter hellen bringhen.
 Ghiericheit den mensche so verwint,
 Dat hi niemens noot en kint
 Ende begheeft vader ende moeder,
 60 Kinder, zuster ende broeder.
 Hem en roect niet wat yement zeecht
 Van dien daer sijn wasdom an leecht;
 Hi laet die scande voor donnere gaen.
 Ic segghe u dat zonder waen,
 65 Dat elc mensche altoos zal
 Den ghierighen scuwen over al;
 Want hi en spaert ghenen man
 Hine wilre emmer winnen an.

Hets herde sorchlijc, dat ghijt wet,
 70 Datmen den ghierighen set
 Te berechten lant ofte stat,
 Daer men uut mach trecken scat:
 Want si om scat laten liden
 Die waerheit te menighen tiden
 75 Ende ghemenen oorbaer daer toe mede,
 Daer menich lant ende stede
 Sere om heeft misvaren.
 Men leest also, te waren,
 Datti Romeine wilen ere
 80 Crassuse, den groten here,
 Int lant van Orienten zanden,
 Om te winnen daer die landen
 Ende te makene vromelike
 Onderdaen den Roomschen rike.
 85 Doe hijt al hadde verwonnen daer,
 Was zine ghiericheit zo zwaer
 Den volke om te hebbene scat,
 Datten tfolc greep na dat
 Ende hebben ten selven stonden
 90 Op ene tafle ghebonden,
 Ende goten hem also vele
 Ghesmoutens gouds in die kele,
 Dat hire doot of bleef versmoort
 Ende scats versaet meer voort.
 95 Als ooc her Jacob van Simpole dede,
 Die overmids sine ghierichede
 Brugghe ende al Vlaender lant
 Den coninc werp uter hant;
 Want die coninc, weet dat wale,
 100 Hadde Vlaendren ghewonnen te male,
 Also dat Jacob van Simpole waert
 Van Vlaendren ghemaect ruwaert;
 Ende wert midt sijnre ghiericheit
 Onder dat lant volc also leit,
 105 Dathi om [des] volcs ontsien

- Uut Brugghe moeste vlien
 Bi nachte ende met haesten groot,
 Ende der Fransoyse bleven daer doot
 Meer dan dusent inder nachte,
 110 Dat sine ghiericheit al toe brachte.
 Die coninc verloos tlant al weder
 Ende daer storven omme zeder
 Menich grave ende groot here
 Ende hondertdusent volcs ende mere;
 115 Want torloghe stont daer nare
 Een deel meer dan dertich jaer,
 Tote dat her Philips, her Kaerls zone,
 Op wien versterf die Vrancsche crone,
 Die Vlaminghe te Cassele verwan.
 120 Daer storven twalef dusent man.
 Dertienhondert screef men doen
 Ende achtendetwintich dat carnacioen,
 Doe der Vlaminghe overmoet
 Gheworpen wort onder voet,
 125 Ende hare cracht ende haer ghewelt
 Al te niet wert ghevelt.
 Ooc is sul[c]stont ghevallen dat,
 Dattie berechters van eenre stat
 Om haers selfs quade ghenieten
 130 Ghemenen oorbaer achter lieten,
 Of datsi den here, lude of stille,
 Lieten doen al zinen wille
 Jeghen trecht vander stat gulde,
 Om te hebben des heren hulde.
 135 Die dit doen, sijn quadere
 Dan dief is ofte verradere;
 Want si allene om hare baten
 Ghemene bate achter laten,
 Dies si van rechten scouden
 140 Over quaet ende valsch zijn ghehouden.
 Hier omme so en salmen niet
 Den ghierighen, wats gheschiet,

In voordele van ambachte setten ;
 Want si alle tgoet beletten
 145 Dat hem te baten niet en coomt ,
 Wient anders scaet of vroomt.
 Daer omme segghic , alsic zeide ,
 Dat goede ghetrouwicheide
 Gaet boven al te wensche
 150 Dat hebben mach die mensche ,
 Biden redenen die ghi
 Hier voren hoordet zegghen mi.
 Die trouwe niet en mint , hi is sot ;
 Want men seit : daer trouwe is , daer is God.
 155 Ooc hebbic ghehoort datmen sprac ,
 Dat trouwe noit broots en brac.
 David doet ons bekint ,
 Dathi des gherechts mans kint
 Noit en sach soeken broot ;
 160 Want God inder meester noot
 Helpt ghetrouwelijc den zinen ,
 Die hem ter doghet willen pinen ;
 Want God selve , sijts ghewes ,
 Tbeghin van allen trouwen es.

Hoe goet ghetrouwe vrient es.

Boven alle dinc , alsict scouwe ,
 So gaet een vrient goet ende ghetrouwe ,
 Maer selden mense vinden can ;
 Ende als si vonden sijn dan
 5 Sal mense houden wijslike ,
 Sijn si mate , zijn si rike ,
 Ende sal hem mit herten fijn
 Tharen oorbaer ghereet sijn
 Ende hem lieve doen , vrooch ende spade ,
 10 Beide mit rade ende mit dade.
 Mijn vrient is altoos mijn ghemic ,
 Want hi is een ander ic

Ende ic ben een ander hi.
 Mijn vernoye helpt hi mi
 15 Draghen ende ic hem tsine.
 Wats beter bi te sine?
 Om minen voorspoet is sijn zin
 Also blide alsic selve bin.
 Daer mijn vriend is, sijts ghewes
 20 Dat mijns daer ghene breke en es;
 Want hi voor mi is voorwaer
 Of ic selve ware daer.
 Den maten vriend en salmen niet
 Versmaden, want hets dicke ghesciet
 25 Dattie mate vriend heeft bestaen,
 En hadde die rike niet ghedaen.
 Gherecht vriend inder noot
 En spaert goet, let noch doot,
 Hine settet voor sinen vriend al;
 30 Mar dese vriende zijn smal.
 Si en sijn alle niet vriende fijn
 Die vriende nochtan willen sijn,
 Want die vriende, als ghi hier ziet,
 En sijn van eenre manieren niet.
 35 Sulc schijnt andren vriend, om dat
 Hi vanden zinen heeft te bat
 Ende volcht hem, lude ende stille,
 Algader sinen wille,
 Weder hi si quaet of goet.
 40 Al ist dat hi doet
 Dinghen die hem moghen deren,
 Die en sal hi hem niet blameren,
 Maer sal hem alles volghen,
 Om dat hine niet verbolghen
 45 En wil maken te hem waert.
 Dese vriende, hoe dat vaert,
 En es gheen vriend, mar viant,
 Dat si u over waer becant;
 Want hi meer om sijn gheniet

50 Dan sijns vrients ere an siet.
 Noch so is een ander maniere
 Van vrienden die vergaen schiere:
 Dat sijn vriende, wildijt weten,
 Die tsamen drincken ende eten,
 55 Gaen of staen of vrien mede
 Ofte hantieren ydelhede:
 Dese vrienſcap onlanghe duert,
 Want si int einde gherne zuert
 Ende dicke keert in viantscap,
 60 Want die gront is laeu ende slap.
 Onnutte gheselschap, des sijt vroet,
 Heeft herde zelden dat einde goet.
 Ende al hadde deen enigherhande
 Scade, vernoy ofte scande,
 65 Dander soude om die zake
 Luttel sijn tonghemake;
 Ende misdede deen den andren yet,
 Dander soude weder verdriet
 Den ghenen doen ofte scade,
 70 Waert in rade of in dade,
 Ende soude der vrienſcap van dien man
 Al vergheten hebben dan.
 Dese vrienſcap dooch luttel ghenoech;
 Want elc van hem sijn ghevoech
 75 Voorwaert settet alene
 Ende acht sijns ghesellen clene.
 Dusdane vrient salmen ſcuwen
 Ende ten nausten niet betruwen.
 Maer dien vrient in allen zinnen
 80 Salmen gheloven ende minnen,
 Die sinen vrient in alre tijt,
 Also hi misdoet, heymelijc castijt
 Ende hem seit dat hem si goet,
 Weder hijs hem belghet of en doet,
 85 Ende sijn vernoye hem draghen helpt,
 Ende sinen commer gherne stelpt,

Ende sinen voorspoet sijns selfs acht,
 Ende sijnre eren altoos wacht:
 Dits een vriend ter waarheide,
 90 Als ic u hier voren seide.

Van Bruesele Heyne van Aken,
 Die wel dichte conste maken
 (God hebbe die ziele sine!),
 Maecte dese twee vaersekinne:

95 „Vriend die wart langhe ghesocht,
 Selden vonden, schiere verwrocht.”

Hi seide waer, dat verstaet:

Vriend is te vindene quaet;

Maer gherecht vriend, na mijn verstaen,

100 En is niet verwrocht so saen;

Want die zinen vriend begheeft

Om een luttel dathi heeft

Ghedaen jeghen sijn gherief,

En heeft den vriend niet herde lief.

105 Men seit dat openbare,

Dat vriend beter ware

Inden weghe dan ghelt:

Hier bi rade ic dat ghi selt

Vriende maken telker stede

110 Ende die connen houden mede;

Want men seit dat gheselschap

Eens deels gaet voor broederscap.

Van vier manieren van lieden.

Van lieden sijn vele manieren,

Die dese werelt bestieren

Naest Gode ende staende houden,

Die te lanc gherisen soude[n]

5 Soudemense alle noemen schiere;

Maer zonderlinghe isser viere,

Sonder die welke niet en dochte

Die werelt noch staen en mochte.

Deerste dat sijn die heren ,
 10 Die den volke die wet leren
 Ende die scrifturen ontbinden
 Daer si hemelrike mede vinden ,
 Ende biechten ende absolveren
 Ende die sacramente ministreren.

15 Dander sijn die heerscapien ,
 Die tfolc dwinghen ende castien
 Van crachte ende van over daden
 Ende van allen quaden daden ,
 Ende doen tfolc in rusten leven
 20 Ende elken ooc tsine gheven.

Dat derde is die ackerman ,
 Die dat lant wel breken can ,
 Te tide misschen ende sayen
 Ende sine vrucht te tide mayen ,
 25 Bome, planten ende cruut ,
 Die ten tide bringhen haer fruit ,
 Daer die menighe , gheseit voorwaer ,
 Bi leven moet tlanghe jaer.

Die vierde maniere es
 30 Die coopman , sijts ghewes ,
 Die tgoet van lande te lande vuert
 Ende hem dicke daer omme avontuert.
 Hi halet tgoet daer ment wint
 Ende voeret daer mens niet en vint
 35 Ende daer mens niet hebben en mochte ,
 Waert dat ment daer niet en brochte
 Daer sonder men niet en mach sijn ,
 Ist ghewant , coren of wijn ,
 Ofte goet van ghewichte mede ;
 40 Want het is des coopmans zede ,
 Dathi tgoet deelt ghelike
 In elc lant , in elc rike ,
 Dattie liede sliten ende verteren ,
 Des si niet en mochten ontberen.

45 Dese vier , als ghi wel ziet ,

En mochte aertrijc ontberen niet;
 Ende hem salmen wesen hout
 Ende ooc van gherechter scout
 Voor hem bidden, vrooch ende spade:
 50 Die dat liete, hi misdade.

Van vijfterhande minnen.

Vijfterhande minne so es,
 Die de mensche, sijts ghewes,
 Draghen sal ende hanteren.
 5 Deerste, die minne ons heren,
 Des vaders van hemelrike,
 Die ons na sine ghelike
 Van niet ghescapen heeft,
 Ende onse nootdorft daghelics gheeft,
 Ende ons na dit arme leven
 10 Sijn ewelike rike sal gheven.
 Dien sullen wi minnen boven al,
 Ghelijc als hi ons selve beval.
 Dander minne is, sonder blijf,
 Dattie man sijn goede wijf
 15 Eren sal ende minnen
 Met ghetymperden sinnen,
 Ende twijf weder den man;
 Ende elc sal, waer hi can,
 Ruste doen ende daer toe vrede:
 20 Dit sal van rechte sijn haer zede.
 Nu hoort hier die derde minne:
 Dats dat wi mit gansen zinne
 Minnen sullen onsen lants here
 Ende hem doen waerde ende ere
 25 Ende hem bi staen, vrooch ende spade,
 Beide mit rade ende mit dade,
 Ende hem bewaren van alle dien
 Daer hem of mochte misschien;
 Want hi onse bescermer es

30 Na die were[l]t, sijts ghewes.
 Tfierde point is een ghebod
 Dat ons ghebiet onse here God:
 Dats dat wi allegader
 Minnen sullen moeder ende vader,
 35 Ende altoos sullen sijn ghereet
 Te doene hare goet beheet;
 Want nader naturen ghebode
 En hadden wi niet gheweest, naest Gode,
 En hadt onse vader ghedaen dan,
 40 Die ons aen onser moeder wan.
 Onse moeder ons ooc ontfinc,
 Die ziec ende zwaer mit ons ghinc
 In zwaren anxte, in groter noot,
 Ende dan een maniere vander doot
 45 Liden moeste eert quam ten eynde.
 Doe wi quamen in dit elleynde,
 Cranc van zinne ende van machte,
 Doe namen si ons in hare wachte
 Ende hieven ende leiden moederlike
 50 Uut onsen missche, uut onsen slike.
 Dan nemen si ons in hare hoede
 Ende deelen ons van haren goede,
 Dat hem verleent onse here,
 Daer si lichte om pijnnden zere
 55 Met anxte ende zorghen groot.
 Ende also vers[l]aet die doot,
 Laten si hem al haer goet,
 Dat sulc qualike verdoet
 Ende sulc leeft eerlike van dien,
 60 Also als wi daghelics zien.
 Tkint en sal, wildijt verstaen,
 Om en ghenen noot ofgaen
 Vader noch moeder, hoe dat si,
 Mar ghetrouwelic staen bi.
 65 Die monic ofte clusenare ware,
 Ende wel wiste openbare

Dat vader of moeder hadden breke,
 Met rechte soude hi haesteleke
 Dan uut sinen clooster scheiden,
 70 Ende met pinen ende met arbeiden
 Hem winnen dan haer broot
 Ende anders dies si hadden noot,
 Ende sal hem lieve doen ende ere
 Naest Gode, onsen here,
 75 Vader ende moeder talre tijt:
 Dies niet en doet, is vermaledijt.
 Men heeft ooc dicke ghesien
 Op aertrike hem scande gheschien;
 Nochtan volchter na die pine
 80 Dies gheen ende en pleecht te zine.
 Die vijfte minne is ghemene:
 Dats dat elc, groot ende clene,
 Minnen sal sine kinder
 Ende al zine maghe, meerre ende minder,
 85 Ende hem helpen, vrooch ende spade,
 Beide mit rade ende mit dade,
 Also verre alse recht ende redene si
 Ende anders niet, ghelovets mi.
 Een mensche sal ooc hebben mede
 90 Minne ende goede vriendelichede
 Met allen menschen die goet zijn,
 Ende hem ooc met herten fijn
 Bi staen ende helpen inder noot,
 Can hi sonder sine scade groot
 95 Sijn scande ende sijn scade verren
 Ende al dat hem mach werren;
 Want [nader] naturen eesch
 So sijn wi alle één vleesch
 Ende ghebroedre allegader,
 100 Ghecomen van énen vader,
 Even edel, voorwaer gheseit,
 Na die arme crancke menscheit.

Hoe die mensche hemselven minnen sai.

Boven allen creaturen
 Sal die mensche telker uren
 Hemselven minnen, des sijt vroet;
 Ende so wie des niet en doet
 5 Ende enen andren liever heeft,
 Weet dathi onwijslijc leeft;
 Want die om enen andren bestaet
 Dinc die hemselven targhe vergaet,
 Weet dathi enen andren dan
 10 Liever heeft, diet merken can:
 Also een man die om een wijf
 Hemselven maect keytijf
 Ende goet ende ere leit neder,
 Ende twijf om den man weder,
 15 Datmen daghelijc ondervint;
 Ofte liede die om haer kint
 Ofte om vriende ofte om maghe
 Hem ontgoeden tewighen daghe:
 Dese minnen enen andren meer
 20 Dan hemselven, alsic seide eer.
 Elc sal enen andren minnen zoe
 Dathi sijns selfs scade niet en doe,
 Daer hi hemselven mede onteere.
 Elc mensche sal sijn een heere
 25 Van sijns selfs herte ende wille,
 So dathi lude noch stille
 Om bedwanc van enigher minne
 Anders yet kere sine zinne
 Dan hem oorbaer ende eerlijc si;
 30 So is hi sijns selfs here vri;
 Maer mint hi enen andren mere,
 So is die ander sijn here
 Ende hi moet dan sijn sijn knecht:
 Dit verbiedt natuerlijc recht.

- 35 Een mensche die leit ghevaen,
 Moete tes gheens wille staen
 Diene heeft in sijn prisoen,
 Hine mach anders niet doen.
 Daer omme sullen hem die vroeden
 40 Van dommer minnen altoos hoeden.
 In een boec hebbic ghelesen:
 Hine sal niet eens anders wesen,
 Die sijns selfs wel wesen mach.
 Cathoen doet ons ooc ghewach
 45 In sinen boec, dattu sout
 Diselven meest wesen hout.
 Der ewangelien hoort men bevelen,
 Dat wi onsen evenkersten zelen
 Minnen ghelijc ons selven, als God hiet,
 50 Maer meer dan ons en staet daer niet;
 Want daer is den menighen of comen
 Vele scaden, scanden ende onvromen.
 Elc sal so hemselven minnen,
 Dathi hemselven wel sal kinnen
 55 Ende sinen evenkersten mede
 In goeder ghevoechlijchede.
 Maer die hem selven mint soe
 Dat hem dunct, spade ende vroe,
 Dathi die beste is vanden spele,
 60 Ende van hemselven hout te vele
 Ende hem selven te zere aysiert
 Ende te zonderlinghe verchiert,
 Weet dathi hemselven niet en mint,
 Want hi name, ziele ende lijf schint.
 65 Die hem selven mint, hi sal
 Middelheit houden over al,
 Hovesch sijn ende goedertieren
 Ende dese tien pointen hantieren:
 Scone zeden zonder overmoet,
 70 Luttel spreken ende tselve goet,
 Te tide connen nemen ende gheven,

Wel ende gherechtelike leven,
 Vreemde dinc niet onderwinden,
 Ghiericheit verre wech zinden,
 75 Onrecht vromelike wederstaen,
 Metten goeden gherne gaen,
 Te tide wel connen verdraghen
 Ende te redenen helpen den maghen.
 Die dese tien pointen wel houden can,
 80 Mach te rechte wel heten een wijs man.
 Die hemselven mint, hi mint doghet
 Ende al dat sine ziele verhoghet;
 Ende die hemselven werpt in sduvels bant,
 Is sijns selfs grote viant;
 85 Want alle viande en daden hem niet
 So groten scade noch verdriet,
 Als hi hemselven daer doet
 In die ewighe helsche gloet.
 Hier omme is hi sijns selfs vrient,
 90 Die duechden ende eren verdient;
 Ende die sonde begaen ende scande,
 Sijn haers selfs doot viande.

MELIS STOKES.

JONCKBLOET, *Geschiedenis der Nederlandsche
Letterkunde*, II², 153—164 (II¹, 148—158).

UIT DE RIJMKRONIEK VAN MELIS STOKE.

BOEK IV.

De grave Florens hadde begonnen,
Also als wi merken kunnen,
1325 Soene te maken onder de heren
Van den Ghestichte; doe wilde hi keren
Hem daer an, dat hijt voldade.
Doe so wort hi des te rade,
Dat hi doe versoenen liet
1330 Heer Wolfaert, dat hi hem niet
Met sinen live soude begheven:
Want si waren nagheneven:
Dus ghetrouwede hi hem de bet.
De grave Florens hem daer toe set,
1335 Hoe hi de dinghen te zoenen brochte.
Nu hoort wes hi hem bedochte.
Hi voer tUtrecht inde stat
Ende onboot daar ende bat
De heren, dat si te hem quamen,
1340 Ende omboot si oec bi namen,
Sodat si quamen alle ghemene
Van beiden siden, groot ende clene,
Ënde blevens op sijn segghen daer.
Doe beriet hi hem daernaer,
1345 Dat hi daer so langhe lach,
Dat hi recht op enen dach
Sijn segghen seide vander zoene.
Nu hoert, wat hi achte te doene:
Omdat hem dochte op de stont
1350 Tghelt te groot, vijf hondert pont

- Gaf hi der toe van sinen goede,
 Dats hem te bet soude sijn te moede,
 Ende te mijn soude bescelden
 Die de penninghe soude gelden.
 1355 Doet was gheseghet ende ghedaen,
 Hiet hi tehants eten gaen.
 Hi deedse alle mit hem eten.
 Bi siere side waren gheseten
 Herman van Woerden ende Ghisebrecht
 1360 Van Amestelle, de over recht
 Altoos te siere taefle saten
 Ende met hem aten ende dronken.
 Dandre waren gheseten daer,
 Denen voren dandre naer,
 1365 Als daer betaemde haerghelike.
 Men at ende dranc daer blidelike
 Overal daer in den hove.
 De herberghe was van goeden love:
 Want een hoghe avont was,
 1370 Was men vele de blider das.
 Maer dat hof moeste sceiden,
 Eer avont quam met droefheiden.
 Dat pensde van Woerden de verrader
 Ende sine ghesellen allegader,
 1375 Mocht na haren wille gaen.
 Alst gheten was ende opghedaen,
 Ghinc de grave in siere rusten:
 Want hem begonste slapens lusten.
 Elc ander ghinc daer hi woude.
 1380 Doe ghevielt, alst wesen zoude,
 De verraders treckeden te samen,
 Sodat si buter stat doe quamen
 Ende reden voren over de weide
 Ende hadden liede in haer gheleide,
 1385 De alle tharnassche met hem reden,
 De si met behendicheden
 Hadden brocht met hem aldaer,

- De sider wilden aldernaer,
 Dat si te Romen hadden ghesijn:
 1390 Dat seghet mi tghelove mijn.
 Si soudent hem node hebben gheseghet.
 Ic waens elc verrader pleghet,
 Dat hi heelt sine daet
 Den ghenen, de sinen raet
 1395 Niet en weet; al wil hi dat hi
 Bi hem si: dat is daerbi:
 So hi meer volcs bringhet int stric,
 So hi meer helpen hevet int pic,
 De mede besmit sijn in de daet,
 1400 Al ne gaven si niet den raet.
 Hoort hier grote jamerhede,
 De de here van Amestelle dede
 Op deen nameliken dach:
 Hi ghinc daer de grave lach,
 1405 Ende wectene ute sinen slape —
 Dat en dorste doen geen cnappe —
 Ende seide: ghi slaept alte lanc.
 Also dat de grave ontspranc
 Ende sprac: wies daer? Ic bent, seit hi,
 1410 Ghisebrecht; als scone weder alst si,
 So slaepti te langhe vele.
 Ghi sout utevaren met vederspele,
 Want tweder es also scone.
 Als de grave hoerde tgone,
 1415 Sprac hi: ic hebbe te langhe gheslapen:
 Roept mi enich van minen cnapen.
 Ic salt doen, sprak hi doe,
 Ende seide den camerlinghe toe:
 Gaet tuwen here ende sect hem, dat
 1420 Ic ride voren uter stat;
 Latene comen, als hi wille.
 De grave ne bleef niet stille.
 Hi seide: heer Ghisebrecht, hierinne
 Salic u sinte Gherde minne

- 1425 Geven, eer wi hene riden.
Men brochte wijn ten selven tiden.
De grave hiet scinken den wijn,
Ende seide: drinct van der hant mijn
Sinte Gherde minne ende vaert wel!
- 1430 Doe nam de verrader fel
Den wijn van des graven hant,
Ende keerde hem omme te hant,
Ende seide: God hoed u; ic ga varen.
De grave de hiet sonder sparen,
- 1435 Dat men sadelde al de paert
Zonder beiden metter vaert.
Sijn neve Jans sgraven zone
Van Henegouwen vernam tgone,
Ende hiet sine perden sadelen alle.
- 1440 Hi pensde lettelt van den ghevalle,
Dat hem inde vaert gheschiede.
Gheraert van Vorne ende lettelt liede
Reden metten grave doe.
Hi sprac sinen knapen toe:
- 1445 Volghet mi, als ghi sijt ghereet;
Ic vare voren, ende hi leet
De strate mitten twee kinden,
Diene bede gader minden.
Hi reet voren ter poorten uut
- 1450 Blidelike sonder gheloot.
Doe hi op de weide quam,
Sach hi voer hem ende vernam
Den heer van Woerden houden daer.
Als hi sijns wort ghewaer,
- 1455 Reet hi tot hem, omdat hi woude
Vraghen, waar hi riden zoude.
Doe hi aldus quam ghevaren,
Voeren teghen hem tere scaren
De van Woerden entie van Amestelle,
- 1460 Gheraert van Velsen, de morder felle;
Daer quam Aernt van Benscop

- Ende Gheraert van Craienhorst inden hoop;
 Willem van Teilinghen quam der mede
 Ende Willem van Zaenden daer ter stede.
 1465 Daer quam oec mede menich man,
 De ic ghenoomen niet en can.
 Als si hem quamen dus te ghemoet
 Hevet hi se alre eerst ghegroet.
 Herman van Woerden reet hem ane,
 1470 Als dene wille hadde te vane,
 Ende grepen biden breidel zaen:
 Uwe hoghe spronghe sijn ghedaen:
 Ghi ne sult niet meer der voeren driven,
 Sprac hi, heer meester, ghi moet bliven
 1475 Onse ghevanghen, wien lief of leet.
 Ic seg u, dat ic seker weet,
 Dat de grave hilt over spel:
 Want hi loech, dat wetic wel,
 Ende andworde den fellen man:
 1480 Help!, seit hi, in ben nochtan.
 Arnout sprac: bi gode ghi sijt;
 Ic moet nu op dese tijt
 Uwen sconen sperwaer draghen
 U te lachteren ende uwen maghen.
 1485 Den sperwaer hi doe gheprant,
 Ende namen hem van der hant.
 De grave sloech de hant ten swerde,
 Als de ghene, de begeerde
 Hem te werne, mocht hem ghescien.
 1490 Gheraert van Velsen trac mettien
 Sijn zweert ende swoer bi Gode:
 Ghi moghet dat ghemaken ode, . . .
 Ic sal u tswert tote in den tanden : . .
 Dit mochte den grave seer anden,
 1495 Datten Gheraert wilde ontliven.
 Daer moest hi ghevanghen bliven,
 Wast hem lief ofte leet.
 Een knape daer tusschen reet,

- De met Janne daer was comen,
 1500 Ende hadt hem gheerne benomen.
 De knape wort daer ghewont sere,
 Ende sijn paert ten selven kere
 Wort gheslegghen in den hals.
 Dese knape, als ende als,
 1505 Pijnde hem te weerne ende niement el;
 In can gheweten hoe 't ghevel,
 Dat si de kinder lieten riden:
 Hadsi se ghevaen ten selven tiden,
 Si warens al te boven bleven.
 1510 Ic wane wel, dat si, beneven
 Deen den anderen, ter statwaert reden:
 Si hadden goede paerde bescreden
 Ende reden sere ter statwaert,
 Wat ghelopen mochten de paert.
 1515 Als si quamen in de stat,
 Ende men daer ghevreeschede dat,
 Waren de vreende tonghemake,
 Alst billic was om sulke zake;
 Die viende waren an dander zide
 1520 Van deser vanghenessen blide.
 Si voeren te Muden metten grave
 Ten huse, dat hi met siere have
 Hadde ghecocht ende doen maken.
 Hem dochte doe in allen zaken,
 1525 Dat si wel hadden ghevaren.
 Dit ghesciede in den jaren
 Ons heren Goeds, dat hi bleef
 Ghevanghen, als men doe screef
 Ons heren Jhesus Christus jaer
 1530 xii hondert ende daernaer
 Effene neghentich ende sesse,
 Als was sente Jans messe
 Op de vigilie daer te voren.
 Hier na suldi wonder horen
 1535 Vanden lieden vanden lande,

Hoe doe rees ene niwe scande;
 Ende sal eerst segghen vanden lieden,
 De droevelike van Utrecht scieden.

- De here van Arkele nam beide
 1540 De twee kinder in sijn gheleide,
 Ende voerdse tsinen huse mede,
 Om te hebbene te beteren vrede.
 Daerna voerde men se in de poort
 Tordrecht, als men hevet ghehoort.
 1545 Heer Wolfaert quam te Dordrecht mede.
 Ghi moghet horen, wat hi dede.
 Hi vant de poorters seer bedroeft,
 Ende seide, dat hem wel behoeft,
 Dat al tlant besettet ware,
 1550 Ende dat hi vrucht al openbare,
 Dat de van Vlaendren sullen comen.
 Daerjeghen is goet — raet ghenomen,
 Dat mens hem doe wederstoot:
 Want ic hebbe zorghe groot
 1555 Int herte, ende oec groten vaer.
 Ic sout keren, waric daer,
 Sprak hi aldaer int ghemene:
 Wildi mi helpen, groot ende clene,
 Dat ic in Zeelant mochte comen,
 1560 Ic hope het soude ons allen vromen.
 De porters, de al rouwich waren,
 Seiden: heer, wi willen varen
 Met u daer u wille si.
 Hi seide: so sent te hant met mi
 1565 Twe cogghen, de mi gheleiden:
 Hier en dooch geen langher beiden;
 Ic duchte, si sullen comen sijn,
 Eer ic come ten huse mijn:
 De meeste haest waer ons goet.
 De poorters reden metter spoet
 1570 Twe cogghen, diene voerden daer
 Hi wesen woude, sonder vaer.

Ghi sult wel horen, wat hi bedreef.
 Doe de grave ghevanghen bleef,
 1575 Ende ment int lant wort gheware,
 Doe nam Philips van Wassenare
 Sgraven zeegel ende sloeghen ontwee
 Vorden raet, dat men niet mee
 Daermede zeghelen en mochte.
 1580 Hi pensde wel, doe hi dat dochte.
 Elc voer thuus tot sinen maghen;
 Tfolc ghemene wort doe claghen
 Dat haer heer ghevanghen was.
 Elc vermaende hem selven das,
 1585 Dat hi sinen here beschudden soude,
 Of dat hiere om sterven woude.

 BOEK V.

Dat volc wert al in roere
 Ende verwoet om dese voere.
 De Kenemaren entie Vriesen mede
 Ende Waterlanders voeren ter stede,
 5 Daer men hem dede verstaen
 Dat haer here lach ghevaen.
 Dat was te Muden; doe siere quamen,
 Mochten si doen ghene vramen,
 Want dat volc was sonder hovet
 10 Ende lettelt of niet, des ghelovet.
 Si voeren dolen op de zee
 Daer vier, hier vijf, daer drie, hier twe,
 Recht als volc dat wilde ontsinnen.
 Doe dit vernamen de van binnen,
 15 Seidsi ten grave: doet u liede
 Keren: waert dat ons messciede,
 Ghi souter selve om sterven mede.
 De grave sende staphans ter stede

20 Enen brief, ende onboot
 Sinen lieden, clene ende groot,
 Dat si thuus al stille zaten:
 Hi hoppede cortelike der baten,
 Dat hi met minnen soude comen uut.
 Dat volc wart doe so luut,
 25 Dat wel na al was verdovet:
 Gods hat hebbe dies ghelovet,
 Spraken douden metten jonghen:
 Sine hebben hier toe ghedwonghen:
 Dus ne sulsi niet ontgaen.
 30 Als de verraders dit verstaen,
 Waren si te blivene niet bout
 Ende wildene voeren in haer behout
 Verre in een ander lant.
 Die van Naerden vreeschdent te hant,
 35 Ende leiden hem ene laghe.
 Recht op den vijften daghe
 Souden sine voeren haerre vaerde,
 Ende settene op enen paerde,
 Ende bonden hem sine voete
 40 Ondert paert, wel onsoete,
 Ende enen hantscoe in den mont.
 Dat seide mi deent was cont,
 Ende diene dus ghebonden vant.
 Doe voerden sine altehant
 45 Tote dat si bi Naerden quamen.
 Doe saghen si ende vernamen
 De liede ligghen in dat coren.
 Gheraert van Velsen, de reet voren,
 Ende vraghede hem, wat si sochten.
 50 Dandre sechten: dat si brochten
 Dat wildsi hebben: dat waer de grave:
 Dan wildsi laten doer ghene have.
 Dan sal niet wesen, sprac Gheraert,
 Ende warp omme metter vaert.
 55 Hi trecte tswert ende wilde slaen

Den grave, de hem pijnde tontgaen.
 Hi waende tpaerdekijn springhen soude
 Over den vliet, ende also houde
 Viel dat paert metten grave
 60 In den sloot. Gheraert sat ave,
 Ghetrect sweerts, ende ghinkene slaen.
 De grave mochte niet ontgaen;
 Want hi an tpaert was ghebonden.
 Daer stac hine ten selven stonden
 65 Metten sweerde dor den live,
 Ende gaf hem wonden meer dan vive.
 Oec stac hine int herte, dats waer,
 Dat ment vant al openbaer.
 Si gaven hem ten selven stonden
 70 So diepe ende so vele wonden,
 Dat hi daer den gheest opgaf,
 Eer de van Naerden wisten der af.
 Doe sijt vernamen, liepen si toe,
 Ende Gheraerde van Velsen was doe
 75 Sijn paert so verre van hem ghegaen,
 Dat hijs niet en mochte vaen.
 Een sijn knape gaf hem sijn paert,
 Daer hi mede ontreet ter vaert.
 So deden de op peerde waren;
 80 Ente knape wert bevaren
 Van dien van Naerden, de niet en beiden,
 Dan sine op enen rade leiden,
 Ende hebben hem sine lede tebroken.
 Dus wart de grave eerst ghewroken.
 85 Doe si den grave vonden doot,
 Hadden si alle rouwe groot,
 Ende namen den doden met zericheden.
 Si droegen van deer steden
 Tere ander stat, daer sine ontclede
 90 Ende balsemden ende bereden
 Ende leidene in een scrine,
 Daer menich mede doghede pine,

Ende scepeden kortelike daernaer
 Ende voerdene tote Alcmaer.
 95 Daer sette men in den chore.
 De wonder horen wil, de hore:
 Twe winde waren hem ghegheven
 Van eene siere nichten, de bi hem bleven
 Waer hi ghinc of waer hi stont.
 100 Oec was mi ghemaect cont,
 Dat si liepen mede an de vaert
 Daer de grave ghevanghen waert,
 Ende oec mede al tote Muden, —
 Dit merkeden ende zaghen vele luden —
 105 Ende bleven daertoe op deen dach
 Dat men hem gaf den dootslach.
 Doe sine voerden, liepen si mede
 Recht aldaer ter selver stede;
 Doe menne moorde, si saghen toe;
 110 Als hi doot was, si ginghen doe
 Bi hem ligghen bede gader,
 Alst kijnt doet bi den vader.
 De van Naerden vondense daer,
 Alsmen mi seide overwaer.
 115 Doe men den grave voeren soude,
 Si quamen ten scepe also houde
 Ende spronghen in ende voeren mede
 Al tote Alcmaer in de stede
 Doe si quamen tot Alkemark,
 120 Ghinghen si sitten bider bare
 Ten voeten voer den outare.
 Ic sachse beide sitten daer.
 Oec seide mi een garsoen,
 De se verwaerde in dit doen,
 125 Dat si ghevast hadden so langhe,
 Dat hi hem beiden bi bedwanghe
 Moste gheven zoete melc,
 Oec so seide hi mi, dat elc,
 Gheen van den tween, eten wouden

- 130 — In weet, hoet quam ende bi wat scouden —
 Binnen langher tijt daernaer.
 Dus bleven si beide aldaer
 Toter wilen en ten daghe
 Dat menne groef met groter claghe.
- 135 Doe dede mense beide wech leden,
 De node van danen wilden sceden.
 Hadden si ghemoeten, si waren bleven
 Liggende, wanic, al haer leven.
- 140 Kerstijn mensche, hoer dit wonder,
 Dat de hondekijn bisonder
 Minden haren here alsoe,
 Dat si bi hem bleven doe,
 Daer menne vinc ende sloech;
 Daer togheden si hem ghenoech,
- 145 Dat sine minden van rechter scout;
 Maer de morders waren so bout,
 Dat si morden haren rechten here,
 De hem ghedaen hadde menich ere,
 Te menigher tijt te menigher stonde.
- 150 Hier waren si quader, dan de honde.
 Al hadde hi te voren misdaen,
 Ja ne hadden si de zoene ontfaen,
 Ende was vergheven altemale,
 Ende scenen vreende also wale
- 155 Als enighe liede mochte wesen.
 Dus so dinket mi bi desen,
 Dat honde niet en sijn so quaet:
 Es hem ghedaen enighe misdaet
 Van sinen here, hoe groot et si,
- 160 Hi coemt tot hem, opdat hi
 Hem ane spreket vriendelike,
 Ende verghevet hem ewelike,
 Al haddi hem ofgheslegghen den voet.
 Maer dese moerdereren verwoet
- 165 Hebben haren here verbeteret;
 Hem niet allene, suldi weten,

Maer hem selven ende menighen man
 Als ic een deel segghen can
 Ende onbinden sal hier naer,
 170 Daert stede hevet al openbaer:
 Kindre, maghe sijn ondeert,
 De an haer doen hem hebben ghekeerd;
 De noch an haren doene hem houden,
 Sullen verraders sijn ghesconden
 175 Alle daghe, de si leven,
 Ende met hem sijn verdreven
 Uut haren lande uut haren goede:
 Des mach hem wesen wee te moede,
 De der moert onsculdich sijn.

 BOEK IX.

De grave ende sine partie
 930 Waenden datte fier her Gye,
 Dar hi lach, soude bliven stille
 Ende haers onbeide, ende hadde wille
 De nacht te rusten, dat war dach,
 Ende nemen dan dats worden mach;
 935 Ende souden alle eten gaen
 Van den avont. Als sijt bestaen,
 Begonde de vloet te gaen,
 Ente Vlaminghe quamen aen
 Metten strome drivende toe.
 940 Ende sgraven lieden wapenden hem doe
 Ende troesten mallic den andren zere
 Ende bevalent onsen Here.
 De goede worden herde blide,
 De quade drove an dander zide.
 945 Goede knapen, de dar waren,
 Comen in des graven scaren,

Worden ridders, diet wesen woude,
 — Dandre latie onbescouden —,
 De hem stoutelike wouden weren.
 950 Ic wane noyt man zulke twe heren
 Sach comen desghelijcs te stride,
 Als dese twe op elke zide.
 De Vlaminghe hadden volc so vele,
 Dat sijt waenden al te spele
 955 Metten lope hebben ghewonnen.
 Hieromme wast dat sijt begonnen:
 Want si haddent herde siene:
 Jeghen enen man hadden siere tiene
 Up den watre gherekent ten stride,
 960 Ende op den lande ten selven tide
 Driewerf also vele liede.
 Ic wane, dat noyt eer ghesciede,
 Dat so clene menechte vacht
 Jeghen also grote cracht.
 965 Doe de Vlaminghe quamen toe,
 Met groten oestal scoten si doe
 Ende met springalen menigen quareel.
 De grave hadder voer sijn deel
 Vele menighen, seg ic u.
 970 Doe sprac de grave: Het is nu
 Wel tijt, dat men hem gelde.
 Wi ne moghen niet vlien van den velde;
 Laet ons weren, of wi connen,
 Sterkelike; ic siet ghewonnen.
 975 De hem weert, ic salt hem lonen.
 De hier sterft, God salne cronen
 In hemelrike, alhier boven.
 De blijft te live, men salne loven
 De werelt dor vortan.
 980 Dus troeste de jonghe man
 Sinen luden toten stride,
 Ende men scoet ten zelven tide
 Met sestig oestal ende springale;

Ende banc-armborsten, weet men wale,
 985 Scoeter twe hondert ofte mee.
 De pile vloghen, alst waer snee.
 Hiermede scoet men met ghenende.
 Doe si quamen so ghehende,
 Daer dene partie dander sochte,
 990 Dat men met clenen boghen mochte
 Scieten doen in den hoep,
 Wort der quarelen goeden coep.
 Met dusent ermborsten of mere
 Scoet men wel uut sgraven here,
 995 Sonder dat si wederscoten.
 De pile vlogen dat si roten
 Ghelike recht oft waren bien.
 Ic waent noit eer was ghescien
 In vergaderen so sere scieten.
 1000 Doe men der stene mocht ghenieten,
 Ghingen si delen sonder ghetal.
 Int Hollantsce heer was groet ghescal.
 De baniere nam in de hant
 Een scoen vrome jonc seriant,
 1005 Ende maecter hem mede tehant,
 Daer hi de meeste perse vant,
 Ende droech aldaer sgraven baniere.
 Hem volgheden goede liede sciere,
 De hem wel proeveden in der noet.
 1010 Doe wort daer een gheruchte groet:
 Men riep overal tehant
 Met luder stemme: Hollant! Hollant!
 Do riep men: Hollant! Parijs!
 Des ben ic vroet ende wijs,
 1015 Dat noyt man horde roepen so
 In enen stride, als men dede doe.
 Alstie strijt vergadert was,
 Hoerde noyt man sulc gheclas.
 Men stac, men sloech ende men warp,
 1020 Men scoet menighen pile scarp

- Mallic anderen jeghen thoeft.
 Si vochten so, des gheloeft,
 Dat men ene mile horen mochte
 Bede worpe ende gherochte.
 1025 De Vlaminghe wonnen, ter eerster joesten,
 Drie scepe, die donse moesten
 Alle rumen dor de noet.
 Die sire in pronden, sloegen si doet.
 Si waren worden des te rade,
 1030 Dat si souden sonder ghenade
 Al verslaen, dat si wonnen,
 Ende dat si belopen connen.
 Des droeghen de Vlaminghe overeen.
 Daer was gheworpen menich steen
 1035 Van den koketten nederwaert,
 Ende van den castelen, dat veel hart
 De Hollanders hadden int beghinnen.
 Sulc verliest, hi waent winnen:
 Si waenden binaer sonder were
 1040 Versleghen hebben tHollansche here.
 Daer omme bestonden si teghen nacht.
 Als men int staercste vacht',
 Recht alste zonne was onder,
 Sach men daer ghescien een wonder.
 1045 In een casteel van enen maste
 Ende int coket so waren gaste,
 Die tHollansche heer seer quelden
 Ende menighen man ter eerde velden:
 Want si worpen menich steen.
 1050 Ten lesten male sach menre een,
 Dat hi van den casteel spranc
 In den watre, ende eer iet lanc
 Viel tkoket als te male
 Van den scepe neder te dale.
 1055 Dan mochte sonder scade niet liden.
 Nu waren de Hollanders in dat striden
 Sere verloest met desen doene:

Dies waren si de bet coene.
 Want si te voren waren verladen
 1060 Nu ne mach hem niet scaden
 Die stene, de van boven quamen.
 Haren loep dat si doe namen,
 Ende spronghen int scip hem luden toe,
 Ende dreven se al der ute doe,
 1065 Of sloeghen doot, die si vonden.
 Dus keerde tspel te dien stonden:
 De te voren hadden dbeste,
 Si verloren nu int leste.
 Die vier scepe, de te voren
 1070 Upt zant zaten, als wi horen,
 Waren comen drivende an.
 Si hadden binnen menighen man,
 De sere droeve waren te voren
 Ende rieu hem, dat si waren gheboren,
 1075 Dat si so spade quamen te stride.
 Si waren nu so overblide,
 Dat si mede striden mochten.
 Hoert wattie meesters dochten,
 Dies si hem berieden sciere;
 1080 Si deden maken grote viere
 Van droghen houte, dat bernde sere.
 De dat beriet, wiste meer.
 Alst was in den besten brande,
 Sloegen siere an de hande
 1085 Ende worpent den anderen tegent hoeft.
 Daer mede worden si verdoeft,
 Dat sijt aldaer ter stede wonnen,
 Entie Vlaminghe, diet begonnen,
 Verloren daer dat si brochten,
 1090 Also dat si niet langher vochten.
 Dit duerde totér middernacht,
 Dat men voren aldus vacht,
 Ende men seide al openbare,
 Dattie strijt verwonnen ware.

- 1095 De mane liet haer scinen wesen.
 Men gaf drinken, ende mettesen
 Quam een bode ende seide: here,
 Men vecht hier bi norden also sere;
 Ghi ne sent hem helpe, si sijn verloren:
 1100 Want si hebben zulken toren.
 Daer sijn verscer liede noet.
 Si sijn vermoyt, de perse is groot.
 Sent hem helpe, si sijn behouden —.
 Mach ics bliven onbescouden,
 1105 Of ic selve come daer?
 Sprac de grave: loop, breng mi mare,
 Ofs hem doet sulke noot:
 Ic avontuert toter doot,
 Eer ic se so late verderven:
 1110 Ic sal liever met hem sterven.
 Dus ginc de bode weder ten stride.
 De cortelike keerde blide
 Ende seide: here, hets al ghewonnen,
 Also als wi ghemerken connen
 1115 Ende wel gheproeven moghen twaren:
 De viande legghen, ziet, hier; ende dare
 · Ligghen opt lant de scepe groot;
 Die liede ghevaen oft doot.
 Dat vaste scip, merke ic wale,
 1120 Dat hier leget te desen male
 Alre naest u sonder een,
 Daer en es twivel geen,
 Het sijn viande openbare:
 Want ic wart er in gheware
 1125 Den swarten lewe, in de baniere
 Ghetandeert, den stoc..... Doe wart men sciere
 Roepende: Hollant, Parijs, Hollant!
 Slach, werp, hier es viant!
 Men werp al dat men mochte,
 1130 Ende als den ghenen doe dat dochte,
 Dat sijt gheherden niet en conden,

Hieven sijt tseel ten selven stonden ,
 Daer si mede ghemerret waren ,
 Ende dreven voer sgraven scaren
 1135 Metten stroom: want ebbe ginc.
 Ic hebbe verstaen in waerre dinc ,
 Dat in den scepe was her Gye ,
 De den neve lach also bi.
 Hi dreef wech uut sneven handen.
 1140 Ende rechtvoert so es bestanden ,
 De dach te blasene overal ;
 De pipen maecten groot ghescal.
 Dus duerde de strijt van vespertide
 Totten daghe sonder miden ,
 1145 Datter clene ruste was.
 Oec dar ic mi vermeten das ,
 Dattie ghene, de doe laghen
 In der porten ende toesaghen ,
 Meer in therte verdroevet waren ,
 1150 Dan de vochten jeghen de scaren :
 Want si saghen de liede striden ,
 Ende deen den andren niet vermiden
 Doer haren wille, diere waren beseten.
 Ende si ne conden niet gheweten ,
 1155 Hoet met hem is vergaen ,
 An wien haer leven soude staen
 Naest Gode ten selven tiden.
 Wast wonder dat si waren onblide?
 Want si horden in der nacht ,
 1160 Dat onscamel dorper knechte
 Quamen lopen an de mure
 Ende riepen up te menigher ure :
 Trouwen, nu est al ghedaen ;
 U grave es doot of ghevaen.
 1165 Wat sal uwes nu ghescien?
 Sulc vervaerde hem in dien ,
 Ende sulc hilt over sceren ,
 De hopen: men salt wel verweren.

- Ten was gheen wonder sekerlike:
- 1170 Want daer te voren in dertrike
 Wart port so vromelike ontset,
 Daer de van binnen niet bet
 Mochten doen noch oec deden:
 Want si hadden menighen wreden
- 1175 Viant voer hem, diet benam.
 Recht alst op den daghe quam
 So verre, dat men mochte sien
 Den enen volghen, den anderen vlien,
 Worden die van Sirixe
- 1180 Sere blide, wat wilgijs mee?
 Doe si de galeiden zaghen
 Al omme sgraven here jaghen,
 Ende royen ende trompen,
 Entie viande zutwaert crompen,
- 1185 Saghen sijt ghewonnen ten selven tiden,
 Ende danctens Gode ende waren blide.
 Dat geen cleen wonder en sceen:
 Want si troest el negeen
 Hadden, hadt die grave verloren,
- 1190 Alsi ghesproken hadden te voren,
 Dan uut te gaen up een ure,
 Ente nemene de avonture,
 De hem God hadde ghegeven:
 Man ende wijf hadden haer leven
- 1195 In davonture dan gheset.
 Nu wast hem allen comen bet,
 Dies si bat waren in hoghen,
 Dies si Gode danken moghen.
 Si daden haer rechte scout:
- 1200 Dit mach verstaen jonc ende out;
 Si dienden haren gherechten here.
 Dat was hem te prisen sere.
 Ende de here, sijt seker das,
 Dede hem dat hi scoudich was.
- 1205 Hier latic de tale bliven,

- Ende sal u voert een deel bescriven,
 Hoet verginc up den dach.
 Als dat volc dat versach,
 De alrelest hadden ghestreden,
 1210 Dat de ghene bi hem reden,
 De binnen der nacht op hem vochten,
 Hort wes si hem bedochten.
 Si worden roepende te hant:
 Ay ha! Parijs! Hollant!
 1215 Ende ghinghen (se) houwen ende luken,
 Ende lietens hem niet ghebruken,
 Dat si te lande ghevaren waren.
 Si spronghen tot hem sonder sparen
 Ende dreven se uten scepe daer,
 1220 Den enen voren, den andren naer;
 Ende oec dat mer zulc gheprant,
 Dandre voeren in Duvelant,
 Sack op pack, ende ghinghen vlien.
 Oec so mochte men wel daer sien,
 1225 Datter menich int water spranc,
 Daren de grote noot toe dwanc,
 Ende waenden ontswimmen: et was verloren.
 De stene deden hem zulken toren,
 Dar men se mede werp ter doot.
 1230 Dus ontfinghen si scade groot
 Ende van goede, ende van lieden.
 Het ware jammer te bedieden.
 Hen mochte niet wesen sonder scade,
 Dar men so vacht sonder ghenade,
 1235 Enen nacht al durenture.
 Daerna, in wel corter ure,
 Begonde een scip vele zaen,
 Dat uten stride was ontgaen,
 Sijn seil te haelne ende woude vorbi.
 1240 De vloet ginc, seide men mi,
 Ende quamen seilende bi liever lade
 Vorbi alt here sonder scade.

- Dit mochte men herde wel sien :
 Want alt heer lach nochtien
 1245 Vaste ghecoppelt side an side.
 Dat si ontquamen, waren si blide.
 Zeelanders warent allegader.
 Ende heren Gyen, haren vader,
 Lieten si doe bliven achter.
 1250 Dat si ontfloen, dat was haer lachter,
 Si seilden vluchts te Bettenweerde.
 Dat hem niemant en deerde.
 Ende seilden der an een zant ;
 Si souden winden al te hant
 1255 Tseil bet hogher ; de maste vel.
 Si mochten van ghelucke seggen wel,
 Dat si de mast niet doot en sloech ;
 Oec so wast haer onghevoech.
 Doe si vorder niet en mochten,
 1260 Quamen de scepelkine, de se brochten
 An tlant van Scouden an den dike,
 Of derbuten an den slike,
 So dat si mochten henegaen.
 Anders heb ics niet verstaen.
 1265 Die fiere libaert, de stoute her Gye
 Lach nochtan, seghet men mi,
 Met vijf scepen up den stroem,
 Ende sach dandre varen ; des nam hi goem.
 De stroem wort gaende ende hi want
 1270 Van enen scepe tseil tehant,
 Ende woude vort, bepensic wale.
 Het streec an ten selven male
 Die ammirael met eenre galeiden,
 De si van hem daden sceiden.
 1275 Si weerden hem met crachte so,
 Ende corven haren cabel do.
 De wint was clene ende cranc.
 Doe quam ghedreven an sinen danc
 De amirale, seide men mi,

- 1280 Ut sgraven kabel, ende her Gi
 Quam na ghedreven oec her an,
 Dat hem coste menich man.
 Daer mochte men sien striden sere;
 Daer vacht elc als een here.
- 1285 De te voren in der nacht
 Van onscamelheiden niet en vacht,
 De moeste hem scamen ende ginc striden.
 Men scoet, men warp an beiden siden.
 Die des nachts hadden gherust,
- 1290 Dochte mi dat nu vechtens lust;
 De van vare te voren en mochte,
 De verboude hem, als mi dochte,
 Ende ghinc vechten so utermaten,
 Dat hem selven mochten haten
- 1295 De Vlaminghe weel, omdat si
 Den Hollanders waren so bi,
 De daer pensen om de scande,
 De si hem deden in haren lande.
 Dus verloes her Gye den seghe,
- 1300 De hi te voren alleweghe
 Plach te hebbene in elken stride,
 So dat hi ten selven tide
 Bat dat men vanghen soude.
 Men warp af also houde
- 1305 Den swarten liebaert onder de voet,
 Ende stac op metter spoet
 Den rode lewe in sine stat.
 Alstie grave versach dat,
 Ghinc hi ten neve, de hem ghevaen
- 1310 Gaf, ende do menne vandaen
 Leden soude, woude men slaen
 Doet. Dus moste hi gaen
 In de galeyde, of hi waer doet.
 Hiertoe dwanc se de noot.
- 1315 Dus es hi in de galeide comen.
 Ter waerheit heb ic vernomen:

- Die ammirael en vinct niet;
 Maer aldus eist gheschiet,
 Dat hi quam in de galeide.
- 1320 Die hier of anders iet seide,
 Der waerheit soude hi missen sere.
 Dus was ghevanghen dese here,
 De hevet bracht in deser noot,
 Ende met overmoeden doet
- 1325 Menighen man, alst wel sceen.
 Daer bleef levende nemmer een,
 De met hem int scip quamen,
 Si ne bleven doot al te samen
 Of ghevaen; des was niet vele.
- 1330 Wat lach hem an desen spele?
 Ende wat rechte lach hem ant gone,
 Dat hi woude sijns oems zone
 Onterven ende siere moyen kint?
 Ic weet wel, dat ment niet en vint
- 1335 Yewer bescreven, dat Hollant
 Soude behoren ter Vlaemscher hant,
 Noch dOestzide van der Sceelt.
 Maer dickewile hevet men ghetelt,
 (Dat) de Vlaminghe spraken an
- 1340 De westerside, entie man
 Soude de grave daer of wesen.
 Ende oec, hoe dat quame in desen,
 Her Gyen en bestonts niet,
 Al est nu aldus gheschiet:
- 1345 Hi hevet ouder broedere dan hi es.
 Mer eens dincs bin ic ghewes:
 Onghegoet was hi doe.
 Hadt hem moghen comen hiertoe,
 Dat hi den neve hadde verdreven,
- 1350 So waer hi selve grave bleven.
 In can gheweten niet, hoe lange
 Hi mochte messcien bi bedwanghe
 Ene wile hebben ghesijn;

- 1355 Maer mi seghet tgelove mijn,
 Alste pertije van Zeelant,
 De hem dit brochte in hant,
 Onderlinghe hadden ghekeven,
 Ende hi an deen side waer bleven,
 Dandre pertie soude dan sciene
 1360 Hebben gheseit: wi brochten hiere:
 Waer an siwi gheraect?
 Wi hebbene groot here ghemaect;
 Hi leget ons nu onder de voet;
 Een ander raet waer ons goet.
 1365 Wi hebben trechte oer verdreven,
 Ende desen man also verheven,
 Ende hi doet ons allen scande,
 Ende wil ons jaghen uten lande,
 Ende heffet ons viande boven.
 1370 Dit ne wilwi niet langer loven.
 Wi hebben mesdaen al te sere
 Jeghens onsen rechten here.
 Dit souden si pensen ende werker na,
 Ende haelne weder, als ic versta.
 1375 So soude tghemeente van Hollant
 Herde sciene keren de hant
 Metten porten alghemeene;
 So ne mocht hijs niet berechten allene
 Met eenre pertien van den lande.
 1380 Elc soude pensen om de scande,
 De hem te voren waer ghesciet.
 Dus ne mochte hi langhe niet
 Here bliven overeen:
 Want staphans ter stede scen:
 1385 Her Jan van Renesse moste varen
 Sijnre verden uut synre scaren;
 Want hi hem niet ghelovede wel:
 Daert hem daer na mesvel.
-

JAN VAN HEELU.

JONCKBLOET, *Geschiedenis der Nederlandsche
Letterkunde*, II³, 150—151 (II⁴, 146—148).

Uit: DE SLAG VAN WOERONC.

BOEK II.

Doen ane quamen die van Gelre
Met luder stimmen ende met helre,
5305 Ende met grooter gehoe,
Soe riep elc anderen toe:
„Slawi alle ten Brabantsoenen!”
Ende vele riever: „Ten pauwelioenen!
Laet ons die ane slaen;
5310 Die strijt sal thant sijn gedaen:
Die Brabantre sijn verwonnen.”
Doen reden daer ende ronnen,
Om ghewin, ten tinten waert
Vele liede, met sterker vaert,
5315 Torsse ende te voet met grooten roten.
Boeven met eyseliken stroten
Crierden gruwelike, ende liepen
Achter die Brabantre, ende riepen:
„Slaet, vaet ende brint
5320 Al dat ghi vore u vint,
En laet somere, kerre, noch wagen;
Die Brabantre sijn verslagen,
Ende haer hertoge leegt hier doot.”
Daer met waenden si tconroot
5325 Der Brabantren wel scofferen,
Soe dat si hen niet en souden weren:
Alsoe waenden si met woorden
Die ghene versagen, die den orden
Vanden swerden niet en weken;
5330 Want, watsi hoorden spreken
Achter hen, ochte gheskien,

- Sine wouden hen niet om sien.
 Riep men van dode, oft van roeve,
 Si geberden alse die doeve,
 5335 Ende hilden anscijn ende hande
 Altoes ieghen die viande,
 Dapperlike te ghewere.
 Onder der Brabantre here,
 En was nye en geen man,
 5340 Van dien dat die strijt began,
 Die dat anscijn keerde, danen hi quam,
 Tote dat men seker vernam
 Datsi sege hadden ghewonnen.
 Doen aldus die van Gelre ronnen
 5345 Ten tinten waert, om die pride,
 Doen quamen voort toten stride
 Knechte, die uten tinten vlowen,
 Die crierden doen ende scrowen:
 „Were die, edele Brabant!
 5350 Die hertoge heeft die overhant;
 Die van Luthsenborch sijn doot,
 Die bisscop gevaen door die noot,
 Ende Gelre bloeme es onder bleven.”
 Die soe groote bliscap dreven,
 5355 Doen si dat goet voeren winnen,
 Die lieten doen henen rinnen
 Torsse ende te voete, ende gingen vlien.
 Ten stride en keerde geen van dien,
 Die den roef grepen an.
 5360 Daer was heere af ende leidsman
 Een ridder, een drossate,
 Die in scine ende in gelate
 Den roef bestont met vorerade;
 Want hi waende dat hare scade
 5365 Die Brabantre souden wreken,
 Ende daerbi hare bataelge breken.
 Dat en quam niet na sine achten;
 Want die Brabantre dachten

- 5370 Datsi doot wouden bliven,
 Ochte haer viande onder driven,
 Eer si dat hoeft souden keeren.
 Dat brachtse te selker eeren,
 Dat menre af spreken sal
 Verre ende wide al over al,
 5375 Alsoe lange als die werelt steet.
 Die drossate, die ter perden reet,
 Alsoe sciere als hi vernam
 Dat die hertoge boven quam,
 Ende sine heeren onder gingen,
 5380 Al dat hi mochte henen bringen
 Dat roevede hi doen, ende ontvoer:
 Hem volgde na menich geboer,
 Ridders een deel, ende vele cnapen,
 Die in scine voeren rapen
 5385 Diere Brabantre goet,
 Ende volgden na op den voet
 Den drossate, sonder wederkeeren.
 Aldus begaven si hare heeren.
 Des drossaten name hiet
 5390 (Die dus van sinen heere sciet,)
- Die Esel her Reynere:
 Het sceen dat hi leeu ende bere
 Met woorden mochte bedwingen,
 Ten perlemente ende te gaderingen
 5395 Tusschen Rurmonde ende Montfoort;
 Nochtan was hi die den voort
 Ierstwerf te Woeronc sochte,
 Waer men henen vlien mochte,
 Daer hi menigen man ontleidde,
 5400 Die daer des strijts niet en beidde,
 Noch nie slach en sloech.
 Diere vloe na noch meer genoegh
 Al sonder dese, met grooten scaren,
 Die ic na sal openbaren;
 5405 Maer ic sal eer doen verstaen,

Hoe dat den ghenen es vergaen,
 Die om sterven noch om leven
 Dat velt daer niet en wouden begeven.

- 5410 Die vromege ridder ende die goede
 Van Luthsenborch, met overmoede
 Sochten si den strijt int harde.
 Daer met volgden si haren arde;
 Want si sijn van aerde comen
 Van goeden ridderen ende vromen:
- 5415 Daer woudens af behouden name,
 Ende sochten des hertogen lichame,
 Om dat sine onder wouden bringen.
 Daer daden si recht haren dingen,
 Sint datsi emmer wouden striden.
- 5420 Die grave van Luthsenborch moeste liden
 Den hertoge, meer dan vier screden,
 Daer si ieghen een reden:
 Dat was ieghen hare beider danc;
 Maer, daer wert soe groot bedranc
- 5425 Int vergaderen, daer si quamen,
 Dat nieman anderen en mochte ramen.
 Maer al geviel dat elc anderen leet,
 Si vonden nochtan strijt bereet
 Ieghen een, in beiden siden;
- 5430 Want daer en mochte sonder striden
 Niemen houden met ghemake,
 Hine vonde feller wedersake,
 Die vore int vergaderen quam.
 Want men gaf daer ende nam
- 5435 Ghenindelike, sonder verdragen,
 Beide van steken ende van slagen,
 Alsoe mildelike alsoe ye wert gegeven,
 Daert te doene was om dleven,
 Tenegen stride, in enich lant.
- 5440 Die ioncste broeder van Brabant,
 Her Godevaert, hi hilt gescaert
 Besiden den hertoge, vorwaert.

- Tote hem quam die grave geslagen
 Van Luthsenborch. Doen dat sagen
 5445 Twee ridders, die daer waren
 Bi heeren Godevaerde, dat soude varen
 Die grave van Luthsenborch te haren heere,
 Vreesden si dat ontmoet seere;
 Want ongelijc noch doen sceen:
 5450 Her Wouter van Revie wasser een;
 Dander was her Gheraert die Moer;
 Die voeren beide ute doen op hoer,
 Vore in des graven ontmoet,
 Van Luthsenborch, om dat sine woet
 5455 Hare heere te bat soude verweren,
 Int vergaderen, sonder deren.
 Die grave van Luthsenborch ontwranc
 Hen beiden nochtan, ende dranc
 Met crachte tot heeren Godevaerde,
 5460 Die hem ridderlike weerde:
 Hine liet den aerm niet verslappen;
 Want hi sloech met ere wapen
 Des graven ors op thoest alsoe
 Van Luthsenborch, dat van hem vloe,
 5465 Ende met crachte hem omwarp.
 Dat dat vergaderen wert soe scarp,
 Dat ors die viande moeste scuwen,
 Doen waende menich dat gevluwen
 Die grave van Luthsenborch ware,
 5470 Sijn ors keerde soe openbare
 Vanden eyseliken slaghe.
 Die grave en was geen sage
 Van Luthsenborch: si waren ontvroet
 Die waenden dat die hoege moet
 5475 Van Limborch, ende die coene aert,
 Van bloetheiden keerde achter waert;
 Want daer si af sijn gheboren
 En vloen nye voor hen te voren.
 Des was hem soe hoege dat herte,

- 5480 Datsi, om ne ghene smerte,
 Noch om ne geen meswinde,
 En wouden vlien toten inde:
 Dat daden si wel in scine;
 Want om en ghene pine
- 5485 En sach mense nie togel tien,
 Ghelijc oft si wouden vlien.
 Maer doen des ors den slach
 Van Luthsenborch hadde, ende hi sach
 Dat hi heeren Godevaerde vant,
- 5490 Ende ghemeinlike die van Brabant
 Soe geduerich ende soo hart,
 Doen woude hi vaste ten hertoge waert,
 Ter aventure oft hine mochte
 Neder vellen; want hem dochte,
- 5495 Viele dat, dat mochte gescien
 Dat daerbi dandre souden vlien,
 Alse si haren heere sagen sinken.
 Anders en conste hi niet gedinken
 Dat hi boven mochte comen:
- 5500 Daer bi riep hi enen vromen
 Seriant, dien hi daertoe coes,
 Willem hiet hi die Ardenoes,
 Dien hi dede uten helm tien;
 Om dat hi mochte te bat sien,
- 5505 Ende dede hem toten hertoge leiden.
 In dien wijch van hen beiden
 Mochte men groote dade sien
 Van hoeger ridderscape gescien;
 Want si scenen beide alsoe stout
- 5510 Alse die leeuwe sijn in dat wout,
 Alsi sijn in haren toren,
 Ende hen die ghene vallen te voren,
 Daer si af begheren wraken;
 Want gelijc als dan die leeuwe braken
- 5515 Alsoe brakenden dese twee
 Ieghen een; want lange ee

Hadde elc anderen seere begheert.
 Si lieten haestelike dat swert,
 Ende ghinghen metten armen wringhen
 552° Wie anderen onder mochte bringen.
 Daer waest fel in elken side;
 Maer nochtan te dien tide
 Bleef elc in sijn ghereide:
 5525 Want si waren soe vromich beide,
 Dat niet wale, int beginnen,
 Deen op anderen ghewinnen
 Met crachte en mochte hare geen.
 Die een wijch tusschen hen tween
 En gheduerde doen niet lange;
 553° Want der Brabantre ange
 Ende haer ghenendicheit van dade,
 Die men door noot moeste ontraden,
 Drongen met crachte ave
 Van Luthsenborch den coenen grave.
 5535 Ende doen hi wert achter gedrongen,
 Riep, na der walscher tongen,
 Hoverdichlike een Brabantsoen,
 Een coene seriant, hiet Baseroen:
 „Van Luthsenborch her loscaert!
 554° Nu keert weder herwaert.
 Siet hier den leeu voor u braken
 Van Brabant: bi wat saken
 Laet dine nu onverbeten?
 Want ghi hebt u lange vermeten
 5545 Hi moeste sterven, waer ghine saegt:
 Sieten hier noch onveriaegt,
 Briesschende, ende 'wijchgier;
 Waer woudine sueken bat dan hier?
 Want hier vindine seker wale.”
 555° Doe die hoverdege tale
 Des graven cnape een vernam,
 Wert hi tornich ende gram:
 Waltier hiet hi van Wes,

- Die vromeste, sijt seker des,
 5555 Die daer was in beiden siden;
 Daer bi hadde hi groot vermiden,
 Daer men sinen heere achter croet;
 Daerom bestont hi coenheit groot,
 Ende woude sinen heere met eeren wreken:
 5560 Daer bi hadde hi gerne gesteken
 Den hertoge doen, in die side,
 Ende gheraectene doen met nide,
 Ende stac hem biden arme ene wonde,
 Ter aventueren oft hine conde
 5565 Ghevellen, ende daer bi sinen heere
 Behouden beide lijf ende eere.
 Daer dede hi als een stout seriant,
 Dat hi den hertoge van Brabant
 Dorste steken met gheninde,
 5570 Om te wrekene dat meswinde,
 Dat sijn heere hadde soe groot,
 Dat hi die plaetse moeste door noot
 Vore des hertogen swert begeven:
 Waltier van Wes ontdroech sijn leven,
 5575 Die den hertoge daer stac;
 Want hi keerde om, ende ontbrac
 Den Brabanteren te diere tijt;
 Maer hi bleef na inden strijt
 Ghevaen, eerlike ende wale:
 5580 Van hem latic nu die tale.
 Daer men achter wert dus brachte
 Den grave van Luthsenborch, met crachte,
 Daer hielt onverre ave
 Vander Rochen her Waelrave,
 5585 Sijn vleeschelike broeder
 Beide van vader ende van moeder,
 Een vromich ridder ende een stout,
 Die doen den strijt met ghewout
 Op die Brabantre sochte,
 5590 Alse coenlike alsmen soeken mochte,

- Alsoe lange als hijt mochte anteren;
 Maer sine crachte ende sijn deren
 Wert alsoe weder staen,
 Dat met hem sciere was gedaen;
 5595 Want hi was van hen allen
 Die ierste heere, die daar moest vallen,
 Ende metten live den strijt becopen,
 Om sijn vreeselike op lopen;
 Maer nochtan, te dien tide,
 5600 Dochte hen, datti vanden stride
 Bat die porsse over lede
 Dan die grave sijn broeder dede;
 Daer bi bat hi enen vromen
 Ridder, die met hem was comen,
 5605 Van Halloes her Beroet:
 „Ic sie nu in grooter noet
 Minen broeder, ende seere verladen;
 Vaert te hem, staet hem in staden,
 Oft hi blivet nu verslagen.”
 5610 Doen werd daer suchten ende clagen,
 Ontfermelike, tusschen hen tween.
 Her Beroet sprac: „Heere, des alleen
 Al soude mij dlijf werden benomen,
 Magic, ic sal tot hem comen.”
 5615 Dus proevede her Berroet, sonder sparen;
 Maer hine mochte niet verre varen.
 Hi vant soe vele weder saken,
 Dat hi den grave niet en mochte geraken.
 Doen sach hi om met enen keere,
 5620 Ende sach doen dat sijn heere
 Vander Rochen her Waelrave
 Vanden orsse storte ave,
 Ende viel op die eerde neder.
 Doen keerde hi om tot hem weder
 5625 Ende vant doen sinen heere doot.
 Dat was scade ende iammer groot;
 Want, waer men ridderscap sal noemen,

Was her Waelrave een der bloemen
 In dietschen lande, van sinen dagen:
 5630 Al bleef hi daer verslagen,
 Hi heeft des strijts groote eere;
 Want coenlike ende seere
 Sochte hi den hertog entie sine,
 Ende dede hem ane groote pine,
 5635 Eer hi van hen wert ghevelt.
 Met Gode si sine siele gheselt
 In hemelrike, sonder inde!
 Her Berroet bleef in meswinde;
 Want hi wert daer thant gevaen;
 5640 Maer hi liet hem eer soe slaen,
 Dat hi sterf eer hi ghenas.
 Doen her Waelraven doot was
 Vander Rochen, dede nochtan
 Van Luthsenborch die coene man,
 5645 Die grave sijn broeder, vor sijn doot,
 Weringhe sterc ende groot;
 Want, doen die grave achter quam,
 Worden tornich ende gram
 Die Maseleren, ende die Oesterlinge,
 5650 Ende daden recht haren dinghe;
 Want gelijc dat die everswijn,
 Daer si moede gheiaget sijn,
 Verbeiden spiete ende swert,
 Alsoe drongen si onververt
 5655 Ieghen die Brabantre weder,
 Datsi doen den hertoge neder
 Twee orsse onder hem staken;
 Dat die Brabantre wraken,
 Alsoe hogelike ende alsoe seere,
 5660 Als ye liede wraken haren heere;
 Want, doen men woude den hertoge vellen,
 En mochtent en ghene tongen tellen
 Hoe eyselike datmen daer sach doven,
 (Tote dire tijt datsi quamen boven,)

- 5665 Die Brabantre, ionc ende out,
 Ende setten toe met ghewout
 Den vianden, als liede die rasen.
 Die hertoge hadde heeten blasen
- 5670 Sine bosinen, na die manieren
 Daer men stormt, ochte sal tornieren,
 Om dat hire sine liede bi
 Stout soude maken; maer si
 Lieten hare blasen thant;
 Want die baniere van Brabant
- 5675 Wouden die viande, met nide,
 Int vergaderen van den stride,
 Met crachte onder slaen.
 Met dien wert soe seere bestaen
 Die riddere, her Rase van Graven,
- 5680 Van hen, eer sine besaghen,
 Die des hertoghen baniere vuerde
 Eerlike; maer hem aventuerde
 Dat sijn ors ghevelt wert sciere.
 Doen moeste sinken die baniere
- 5685 Van Brabant, sonder ghewere.
 Doen dat sagen die minstrere,
 Dat die baniere onder sanc,
 Doen lieten si hare geclanc,
 Ende haer blasen metten bosinen;
- 5690 Want die sceen in selker pinen
 Die hertoge, ende al sijn here,
 Dat hen en holpe geen ghewere
 Sine moesten den sege verliesen.
 Die vrese benam datsi niet en bliesen;
- 5695 Want die niet en wisten van den dingen,
 Si waenden datsi al onder gingen,
 Die Brabantre, daer was soe groot
 Die perse, daer dien hertoge doot
 Sijn ors onder hem gesteken bleef.
- 5700 Dat wonder, datmen daer doen dreef,
 Van stouter weringhen,

- Dat mochte niemen volbringen
 Dat hijt met tongen mochte ontbinden;
 Want men can niet vinden
 5705 Dies ghelike, in enege yeeste;
 Want men sach nie leeu, noch beeste,
 Met clauwen noch met tanden driven,
 Dan die met swerden ende met kniven
 Die Brabantre alle hanteerden,
 5710 Eer si die plaetse daer verweerden,
 Ieghen hare viande, met ghewout.
 En leefde oec ridder nye soe stout,
 Hadde hi ghedaen metter hant,
 Dat selve die hertoge van Brabant
 5715 Dede, daer hi hem verweerde,
 Doen men hem sijn ors faelgeerde,
 En ware hem die meeste eere,
 Die niet getelt wert van heere,
 Ochte van heelde, oft van gigante.
 5720 Van enen vromegen seriante,
 Claes hiet hi van Ouden,
 Wert die baniere op gehouden
 Van Brabant weder, doen si sanc,
 Met crachte doen, eer yet lanc.
 5725 Na hem, doen si hem verwoech,
 Een vrome seriant droech,
 Woutre vander Cappellen;
 Want dit waren die twee gesellen,
 Die men dede biden ridder houden,
 5730 Te voren, om dat si souden
 Des hertogen baniere verhoeden,
 Alsi den ridder sagen vermoeden,
 Ochte door noot onder comen.
 Van desen tweek vromen
 5735 Serianten wert die baniere
 Van Brabant op gerecht sciere,
 Ende ghedragen met gheninde,
 Alsoe eerlike, toten inde,

- Dat si nie sint en quam neder.
 5740 Die bosinen bliesen weder,
 Ghelijc alsi te voren plagen,
 Doen si die baniere sagen
 Op gaen, ende weder bladen;
 Want doen sceen al ontladen
 5745 Die hertoge, maer hi en was;
 Want daer was al sint die tas
 Soe dicke, dat hi sijn ors moeste laten,
 Dat hi met crachte, tote dier straten
 Die daer lach, quam door die porsse.
 5750 Daer quam hi weder teenen orsse,
 Daer een seriant op sat,
 Arnout vander Hofstat,
 Die viel neder bi dien grachte
 Ende vermonteerde met crachte
 5755 Sinen heere den hertoge thant,
 Nochtan was daer noch die bant
 Van den wighe alsoe strac,
 Dat die hertoge tot hem sprac:
 „Ic bevele die Onser Vrouwen!”
 5760 Want hine waendene meer scouwen,
 Doen hi staende bleef te voete.
 Met dien quam Arnoude te gemoete
 Een ors, dat hi doen ane greep,
 Ende stac voet in stegereep,
 5765 Ende volgde na inden strijt
 Den hertoge, die ter selver tijt
 Dwers in sloech ter vaert,
 Weder ten Limborcheren waert,
 Met enen hoverdegen drave,
 5770 Ende riep in walschen: „Her grave
 Van Luthsenborch! u es bedaget
 Dat ghi lange hebt gheiaget.
 Siet hier noch comen, al bereet,
 Alsoe die wreken wilt sijn leet,
 5775 Den hertoge Jan van Brabant.

Dat ghi copen dorst dat lant
 Van Limborch, ende mi ontrichten,
 Dat moeten wi nu berichten
 Metten swerde, gheloeves my:
 5780 Hier salt becopen, ic oft ghi;
 U hoverde ende u ongevoech!"
 Doen dus die hertoge in sloech
 En waren bi hem nochtan,
 Na minen wane, niet XX man,
 5785 Die dweers met hem keerden in.
 In segt om onste noch om ghewin,
 Want ic ben wel seker des,
 Dat Ector, noch Anchilles,
 Noch Olivier, noch Roelant,
 5790 Van ridderscape metter hant
 Nye hoeger daet en dreven,
 Die men vint van hen bescreven,
 Dan die hertoge doen daer dede.
 Die Brabantre volgeden mede,
 5795 Ende quamen hem te hulpen sciere,
 Ende sloegen neder die baniere!
 Van Luthsenborch met ghewelt.
 Doen die baniere wert ghevelt,
 Bleef selve die grave alsoe mat,
 5800 Dat hi en hilt en ghene stat:
 Nu voer hi ute, nu quam hi in,
 Ende en gheberde, meer noch min,
 Dan ochte hi hadde willen tornieren;
 Maer hine toende en geen maniere
 5805 Noch ghelikenesse van dien,
 Al ruste hi, dat hi woude vlien;
 Want, alsoe hi ute was ghevaren,
 Quam hi weder sonder sparen,
 Ende porde, telker vaert,
 5810 Dapperlike ten hertoge waert,
 Dat hi in dinde diere becochte,
 Daer elc anderen van hen sochte.

Daer wert soe coenlike toe ghereden
 Ende soe ridderlike ghestreden,
 5815 Dat was een die meeste daet,
 Beide in werke ende in ghelaet,
 Ende van ridderscape die meeste,
 Die men vint in eneghe yeeste.
 Men vint in vele yeesten genoegh,
 5820 Dat een man liede vele versloech;
 Maer men heeft niet gelesen,
 Noch van gygante noch van resen,
 Dat eneghe yeeste cont doet
 Van ridderscape hoeger ontmoet,
 5825 Dan tusschen hen tween wert gedaen.
 Al moeste die grave onder gaen,
 Van Luthsenborch die coene heere,
 Hi werde hem nochtan alsoe seere,
 Alsoe ridder doen mochte metter hant;
 5830 Maer een Brabantre, een seriant,
 Des hertogen knecht een, Meerbeke,
 Gaf des graven ors doen enen steke,
 Van Luthsenborch, met enen swerde,
 Dat hem die derme vielen op deerde.
 5835 Noch doen was Willem die Ardenoes
 Biden grave, ende werd ontoes
 Dat sijns heren ors wert ghesteken,
 Ende riep: „Dat salic wreken,
 Mordere, wat hevestu gedaen?”
 5840 Dat die Ardenoes doen mochte ontgaen
 Metten live, dats wonder groot;
 Want si hildenen over doot,
 Diene staken, eer sine begaven.
 Van Luthsenborch des edelen graven
 5845 Ors was soe sere ghequelt,
 Dat hem waren ute die derme ghevelt,
 Alsoe dat niet en mochte ghenesen;
 Nochtan waer sijn here woude wesen
 Daer keeret met hem, in die porsse,

- 5850 Dat selden es ghesien van orsse;
 Het schieen wel Baiaert ghenoot.
 Dien Brabantren verdroot
 Dat van Luthsenborch die heere
 Soe lange hem weerde, ende soe seere,
- 5855 Ieghen hen met ghewout.
 Doen sloech tot hem een ridder stout,
 Her Woutre vanden Bisdomme,
 (Het ware onrecht keerde men omme
 Die woort, ende sinen name hele,
- 5860 Want hi dede recht sinen spele,
 Al was die grave scadelec doot.)
 Dat hi coenlike, te diere noot,
 Den grave reet te gemoete,
 Dien hi diep twee voete
- 5865 Inden lichame stac een sweert.
 Die grave bleef nochtan op sijn peert,
 Doene die ridder gheraecte,
 Maer thant keerde hi ende door braecte.
 Doen hi den steke hadde ontfaen
- 5870 Nye sint en mochte hi ontgaen;
 Want sciere sterf hi vanden wonden.
 Hadde menne gesocht, men hadden vonden
 Op die plaetse, niet verre van daer;
 Die anders telt hi segt onwaer.
- 5875 Hi wert ghetrect ende over rint
 (Daer bi en wert hi niet bekint,)
 Met menegen orsse ieghen die eerde.
 Aldus bleven daer beide die weerde
 Riddere van Luthsenborch doot;
- 5880 Want doent hen ginc aen die noot,
 Ghelijc dat elc in sijn leven
 Den anderen niet en hadde begeven,
 Alsoe en wouden si onder hen beden
 In die noot van een niet sceden;
- 5885 Daer bi bleven si beide verslagen.
 Wel te rechte machmen clagen

- Tverlies van hen, entie scade,
 Om hare ridderlike dade;
 Want soe vromich waren si
 5890 Datter verhoegt te rechte was bi
 Van Aelmaengen alt ridderscap.
 Bi hen en hilden daer niet slap
 Twee hare broeder bastaerde;
 Die en wouden uten hoegen aerde
 5895 Van Limborch oec niet keeren,
 Ende bleven doot bi hen met eeren.
 Dus bleven daer dire bruedere viere
 Van Luthsenborch; maer diere
 Vercochten si hen met groten daden.
 5900 Hare sielen moete God genaden,
 Ende geven hen dat ewege paradijs!
 Ter werelt hadden si eere ende prijs;
 Want si lieten sonder blame
 Na hen dien hoegen name
 5905 Van Limborch, ende den coenen aert,
 Also hi vore hen gehouden waert.
 Deus, hoe mochten si dus vallen,
 Die vroemste ridder van hen allen
 Die ute Limborch waren geboren?
 5910 Bi haren valle bleven verloren
 Beide wapene ende manne ewelike
 Van Limborch van den hertoge rike;
 Want het bleef den hertoge Jan
 Van Brabant, diet eerlike wan
 5915 Vore Woeronc, in des swerts oort,
 Ten stouten wige die es gehoort.
-

HEIN VAN AKEN.

JONCKBLOET, *Geschiedenis der Nederlandsche
Letterkunde*, II³, 218—241 (II⁴, 212—236).

ROMAN VAN HEINRIC EN MARGRIETE VAN LIMBORCH.

BOEK VI.

Die soete tiit, die coele mey,
Der vogelen sanc ende hare ghescrey
En doet mi niet dit dicht volmaken,
En daet ene die alle saken
5 Mi hier omne doet nederlegghen;
Hare en darrict wedersegghen,
Want hare welgheraectheit
Doet mi allen aerbeit
Vergheten ende dit anevaen:
10 Ic wane gheen man also onderdaen
En mach ghere jonfrouwe siin
Als ic ben der jonfrouwe miin.
Nu moete mi god geonnen dat,
Dat ic hare tenegher stad
15 Moete dienen soe, dat si
Hare moet beloven van mi,
Dat ic beghere herde sere,
Dies moet mi onnen onse here.

Beide die ridders die nu henen varen
20 Te Grieken wert moet achterwaren
Onse here ende geleiden;
Nu latic varen hem beiden,
Ende wille u van Evax doen weten,
Die soe sere es beseten
25 Met hogher minne, datti en weet

Niet wel wat hem overgheet,
 Siin seer moesti allene draghen,
 Ende siin suchten ende siin clagen,
 Ende siin rouwe ende siin verdriet
 30 En weeti wien claghen niet.
 Op enen nacht lach die ridder vri
 Sere clagende dat hi
 Was soe tonrasten over die minne,
 Ende over die hoghe conincginne
 35 Venuse, der minnen vrouwe,
 Ende hi nochtan hare ghetrouwe
 Ware, clagedi herde sere:
 „Ic ware bleven in mine ere
 Wel, en hadt Venus ghedaen;
 40 Minen here liet ic mi ontgaen
 In Grieken den zoeten aert,
 Daer ic in gheboren waert,
 Ende mine vrient ende mine maghe,
 Ende ligge hier in swaren gheclage.
 45 Ic was een deel ten wapenen goet,
 Men hiet mi vromich ende vroet,
 Ende dit wert al verloren
 Bi Venusse die hier te voren
 Hadde over menegen dach
 50 Dat si den lieden te gheven plach
 Cracht, wiisheit, coenheit, trouwe.”
 Mettien viel hi in groten rouwe
 Ende weende bitterlike.
 In derre claghen, in derre gelike
 55 Lach hi tote bi den daghe,
 Dat niet en minderde sine claghe;
 Mettien hi een lettelt ontsliep;
 Doe doctem datten riep
 Een kint dat was al moedernaect,
 60 Ende drouch enen brant die blaect
 In dene hant, in dandre .i. spere,
 Ghcroent, recht, in dier gebere

Ocht ware eens coninx kint;
 Het was met beiden oegen blint,
 65 Twee vlogele hadt oft vliegen conde;
 Evax sacher op ene lange stonde.

Doen seide tkint: „her ridder goet
 Segt mi waer bi ghiit doet,
 Dat ghi over miere moeder claget,
 70 Die ghi noit met oegen en saget?
 Het sciint wel dat ic ben blint,
 Dat ghi, die siit ere voestermoeder kint,
 Mint ene hoghe conincginne,
 Ende wiltse tuwen iersten beghinne
 75 Hebben, ofte u verslaen;
 Twaren, alsoe en maget niet gaen,
 Ghi moet beiden, wildi,
 Nochtan en achtic niet dat ghi
 Hare doet weten uwe quale,
 80 Si sal u masscien troesten wale;
 Maer twaren haddic ghesien,
 Inne hadt niet laten gescien,
 Ic haddu bracht an u gelike;
 Ghi siit vrome ende niet rike,
 85 Dies beit noch een stuckelkiin,
 Ic sal in uwer hulpen siin.
 Nu hoedu god, her ridder vri,
 Ende en claget nemmer over mi.”
 Tkint dat voer henen doe;
 90 Die ridder ontspranc hine wiste hoe,
 Ende peinsde in hem selven dat,
 Dat enich ware dat tier stad
 Datti daer hadde ghesien;
 Al om hem sach hi mettien,
 95 Ende alsi en vernam twint,
 Noch brant noch kint,
 Clagedi herde sere,
 Ende peinsde wat hem onse here

Wete, dat hine soe sere piinde:
 100 Hi qual soe dat hem sciinde:
 „Ende scinen moet al miin liif
 En leeft soegedaen keytiif;
 Dat ic doe, dat dunct mi.”
 Doe stont op die ridder vri,
 105 Want het was sconé dach,
 Ende ghinc soe hi ierst mach
 Te messen wert, biddende gode,
 Dat hine bescermde van noede.

Die conincginne Sibile
 110 Hadde ghehouden lange wile
 Ene jonfrouwe met hare, als ict las,
 Die van Grieken gheboren was,
 Ende was Colette geheten.
 Inne constu niet gedoen weten
 115 Hoe vrient si Evax was;
 Ende oec, geloeft mi das,
 Omdat si van Grieken waren;
 Si en hietem ghene dinc sparen
 Dat si volbringhen mochte.
 120 Derre jonfrouwe dochte
 Dat Evax sere avenam;
 Ende doe sine anesach, si quam
 Ende vragedem wat hem mesquame
 Datti soe sere avename.
 125 Die jonfrouwe kindi ghetrouwe,
 Ende seide: „hovesche jonfrouwe
 Ic mach u seggen mine quale,
 Ende miin vernoy altemale
 Doet mi miin vrouwe de conincginne;
 130 Si es meester van minen sinne,
 Dat moet ic allene draghen,
 Want inne dart niement ghewaghen;
 Dus soe sal mi nemen miin liif
 Dat welgheraecte scone wiif,

- 135 Dies si een twint niene weet;
 Nochtan comer mi af lief of leet
 Ic salt hare doen weten,
 Inne mach mi selven niet al eten,
 Ic moet hare emmer doen verstaen."
- 140 Doe seide die maget welghedaen:
 „Bi gode mi es herde leet
 Dat u dus int herte steet
 Die minne van miere vrouwen,
 Maer eer ic storve van rouwen,
 145 Sekerlec ic claget hare,
 Inne soude niet wanen dat hare
 Hare herte meer es steiniin
 Dan andre vrouwen herten siin.
 Ende oec en troestic u niet te sere."
- 150 Doe seide Evax die here:
 „Jonfrouwe des ben ic beraden,
 Al waert dat mi soude scaden."
 Mettesen soe scieden si.
 Doe ghinc int hof die ridder vri
 155 Ende dede int hof eten gaen;
 Na den etene sonder waen
 Ghinc Sibile die conincginne
 Ende Evax tharen boegaerde inne
 Ende vele cnapen ende jonfrouwen;
 160 Sibile sach wel dat met rouwen
 Die ridder bevaen was,
 Ende ginc bi hem allene int gras
 Sitten onder enen olivier;
 Ende Evax die ridder fier
 165 Wert valu ende weder roet;
 Mettien hem siin herte onskoet
 Ende seech neven hare in onmacht;
 Die conincginne was wel bedacht,
 Si sat bi ere fonteynen claer,
 170 Ende hare gheselschap was van daer
 Soe verre gesceden, dat si niet

En sien wat daer es ghesbiet.
 Die conincginne peinsde wale
 Dat dat ware der minnen quale,
 175 Des sweech si stillekine,
 Ende nam in hare hande fine
 Fonteyne, die si den ridder fin
 Hovessceliic [warp] in siin ansciin,
 Ende daer mede bequam hi.
 180 „Ay mi, seiti, hoe wee es mi!”
 Die vrouwe seide: „ic geloefs wale
 Dat het ware der minnen quale.”
 „Kerssene, welgheraecte smale,
 Ende hebdi dus u edelhede
 Ghedaen an mine lidenthede!
 185 Twaren dat troest mi sere,
 Ghi hebt behouden mi mine ere,
 Dat ghiit dus heymelike verdroeget
 Ende giis niemen en ghewoget.
 Nu vrouwe, ghi hebt mi in staden
 190 Ghestaen, noch modi mi ontladen,
 Wildi, van miere piinen groet,
 Want ghi siit die mi sleet doet.
 Herte, sen, sterven, leven,
 Vrouwe, modi mi allene gheven,
 195 Want sonder u ic nemmeer en mach
 Meer ghecrighen bliden dach.”

Sibile die bekinde
 Ane den ridder dat hise minde,
 Wert verbolghen herde sere,
 200 Ende seide: „wat meindi here,
 Diendi hier omme altemale?
 Entrouwen soe diendi wale
 Minen here te sinen onneren;
 Ghi moget wel te lande keren,
 205 Ende vollec vaert uwer straten,
 Inne willu hier niet langer laten,

Ic wille ghi uwer verde vaert,
 Want bi der maget die nie en waert
 Besondicht, u were beter vele
 210 Waert u bleven in die kele.
 Soucti mine onnere ende mine scande,
 Soe ben ic in desen lande
 Wel te minen leede comen.
 Coenen riddre ende vromen
 215 En hoorde ic nie selke dulheit soeken.
 Mi moete al die werelt vloeken
 Liet ic dit al ongheclaget."
 Die droveste man die gi nie saget
 Was die riddere sekerlike;
 220 Entie coninginne rike
 Ginc hem met talen vreselic ane,
 Ende hi pinet hem omme te slane,
 Ende seide: „vrouwe sidermere
 Dat u es jeghen therte soe sere,
 225 Soe sal ics vrouwe gherne afcomen."
 „Dat seldi here tuwen onvrome,
 Inne [wille] nemmeer uwer feesten,
 U dienst en es niet van den meesten,
 Ic en roeke u dienst twint."
 230 Sibile dat scone kint
 Stont op ende ghinc weghe.
 Die riddre, dien god gheve sege,
 Leidese in hare camere weder,
 Daer te voren no seder
 235 Wanic, en quam nie droever man;
 Stappans hi henen ran
 Al verwoet wten hove,
 Daer hi in was van love,
 Ende doe hi quam in die stad
 240 Scordi wt al dat
 Dat hi om hadde ende ane;
 Wat hem bi quam begonsti te slane,
 Kindre, man ende wiif;

- Mochti dien nam hi tliif.
 245 Die portren diene sagen,
 Begonsten herde sere claghen,
 Ende seiden: „Och armen, hoe es comen,
 Hiertoe den riddre vromen,
 Die bloeme was der werelt al?
 250 Hoe loept hi dus in dongeval
 Al moedernaect dus achter straten,
 Daerne met ghemake niet en laten
 Die kinderkinne entie wiif,
 Sine beworpen siin scone liif?“
- 255 Hier binnen quam niemare
 Int hof, dat her Evax ware
 Wt sinen sinne, men wiste om wat,
 Ende al naect liepe in de stad.
 Die conincginne die dat vernam,
 260 Al was si te voren gram,
 Hare ontfermde des ridders sere,
 Daerbi en seidsiit niemen mere,
 Maer doent wiste die coninc
 En hoerdi noit soe droeve dinc,
 265 Ende sende sine ridders daer,
 Diene vingen, dats waer,
 Ende leidene in die herberge siin.
 Hoe menich rouwich ansciin
 Dat daer om her Evax was,
 270 Seide dWalsch daer ict in las,
 En mochtu gheen man gewagen;
 Alle diene met oegen saghen
 Weenden ontfarmelike sere,
 Ende doe bonden si den here
 275 In ene camere met starken linen;
 Dus bleef hi daer met pinen;
 Het achterwaerde den ridder gram
 Een knecht die met hem quam
 Wt Grieken, die hem was getrouwe.

- 280 Om den ridder hadde groten rouwe
 Die coninc ende sine mayseniede
 Ende alle dandre liede,
 Omdat in soe groet mesval
 Was die bloeme der werelt al.
- 285 Dus lach die ridder gebonden daer
 Al omme entomme .II. jaer
 Wt siere memorien altemale,
 Ende selken tiit met in quale.
 Nu quam dat tenen tiden
- 290 Die conincginne soude riden
 Daer her Evax binnen lach;
 Doe hi hoerde dat ghedrach
 Van den lieden ende van den vrouwen,
 Doe wouden die conincginne scouwen,
- 295 Doe riep her Evax sinen knecht,
 Ende seide: „vrient nu berecht
 Mi watter buten si.”
 Die knecht seide: „wat mecti?”
 Die ridder seide: „ic hoere wale
- 300 Dat gheruchte altemale.”
 Die knecht seide: „ic segt u,
 Die conincginne sal hier nu
 Te messen al hier liden.”
 Die ridder begonste verbliden,
- 305 Ende seide: „bi der trouwen die ghi
 Jonet siit sculdich mi,
 Ontbint mi ende sadelt miin pert,
 Ende laet mi riden te mier vrouwen wert,
 Inne sal mesdoen ghene zake,
- 310 Maer sal weder met ghemake
 Keren ende mi gematen
 Ende weder binden laten,
 Dies modi mi geloeven wel.”
 Die knecht seide: „en ware gheen spel,
- 315 Entrouwen, mesdadi iet,

Die coninc en liete mi leven niet."
 Evax seide: „suete vrient,
 Ende ghi hebt mi langhe gedient,
 Ende siit daertoe die neve miin
 320 Die mi niet narre mochte siin,
 Ende en wildi dit dor mi niet doen
 Soe sidi een ongetrouwe ghersoen;
 Twaren ic sterve en doediis niet."
 Alsoe dat die knecht siet,
 325 Weendi utermaten sere,
 Ende seide: „ic latu riden here,
 Ende sal u ontbinden gherne,
 En wildiis u pinen niet te werne
 Ende laet u binden alsoe ghi keert,
 330 Want lietict, ic ware onteert."
 „Bi miere trouwen, nenic niet."
 Mettien Jonet hem uteliet,
 Ende cleedene vriendelike,
 Ende scoydene ghematelike,
 335 Ende sat op siin paert
 Ende reet ter conincginne waert
 Die hi onder wegghen ontmoete;
 Hi en seide no ne groete,
 Maer reet achter haren waghén.
 340 Alle die ghene diene saghen
 Ververden van hem entrouwen.
 Ghi moget wel weten datter vrouwen
 Sorghe ende anxt was herde groet,
 Want si weet wel des ridders noet
 345 Es comen overmids hare;
 Dus reet si in groten vare
 Tote daer si beeten soude.
 Die riddre beete alsoe houde
 Ende hief die vrouwe af,
 350 Ende leidese eer hiis begaf
 In die kerke ende daer bleef hi,
 Tote dat weder die vrouwe vri

355 Thuis wert varen soude,
 Doe quam hi weder alsoe boude,
 Ende help hare op haren waghē;
 Alle diē ghene diene saghē
 Ontfarmden siins herde sere,
 Dat die volmaecte vrome here
 360 Alsoe was tonghereke,
 Ende hi voer herde hovessceleke
 Achter waghē siere vrouwen,
 Daer hi sere om qual van rouwen.

365 Doe die conincginne thuis quam,
 Beete die riddere ende nam
 Die vrouwe ende leidese in de zale,
 Ende noit en sprac hi ghene tale,
 Maer keerde ter herberghen neder
 Ende liet hem Jonette binden weder.
 370 Doe lach die ridder ende sanc;
 Nochtan was hi soe cranc
 Dat wonder was datti durde,
 Want sine quale hem versurde.
 Wat waendi, datti den banden
 Weet met bitene met tanden!
 375 Hi sporterde met al den leden;
 Inne geseidu niet van wat zeden
 Hi was ente houdene quaet,
 Maer die vrouwe, dat verstaet,
 Die in groten anxte was,
 380 Seide ten coninc, als ict las:
 „Here, seit si, en wetti niet
 Wat mi opten wech es ghesbiet?
 Her Evax hi quam ane mi
 Opten wech, ende hief doe mi
 385 Van den waghene herde werde;
 Maer bi gode ic ververde
 Mi soe utermaten sere,
 Dat ic duchte dat die here

390 Mi soude hebben geslegen doet,
 Dies was miin anxt herde groet."
 Die coninc seide: „mi es leet
 Vrouwe, dat hem soe steet,
 Ic wout met hem'bat ware,
 395 Het es scade oppenbare,
 Want vromer ridder sekerlike
 En es binnen al erterike."

Hier latic van her Evax bliven,
 Ende willu vort bescriven
 Van sconinx sone van Arabie;
 400 Hoe droeve soe was hi,
 Datti den vader te voren
 In Arragoen hadde verloren
 Van .II. stouten ridders ende vromen;
 Deen ware wt sinen sinne comen,
 405 Dander es te Grieken waert
 Ende en keert niet in den aert.
 Nu leit Evax verwoet ende gebonden
 Ende heeft gedaen van dien stonden
 Dat hem ontfoer siin here;
 410 Oec weeti wel dat tsaermere
 Die coninc es out van daghen
 Ende en mach nemmer wapen draghen,
 Doe ontboet hi sine maghe
 Tenen besprokenen daghe,
 415 Ende allegader sine liede,
 Want hi woude, eer hi sciede,
 In Arragoen sinen vader wreken;
 Menegen heyden hoerde men dus spreken
 Dies utermaten willich waren,
 420 Ende voeren sonder sparen
 In sconinx Therus lant,
 Ende stichten roef ende brant,
 Si verborrent al tien stonden
 Wat siis buten vesten vonden,

425 Ende daden den lande grote noet
 Ende sloughen vele lieden doet.
 Dese mere aldus stuer
 Quam den coninc te Vancecuer,
 Hoe die heydene ende Arabine
 430 Versloughen die liede sine,
 Ende verberrenden al siin lant,
 Ende doen der kerken groten pant,
 Want te clein cameren ende stallen
 Poenten si die kerke alle,
 435 Ende hi en verweerse haestelike
 Hi verliest al siin rike.

Die coninc die dat verstoet
 Dat hi dus verloes siin goet,
 Clagede sine oude sere,
 440 Ende Evax den stouten here.
 „O god here, seit hi,
 Hoe eist ten argesten comen mi
 Nu te minen ouden teen!
 In mijn lant nes man gheen
 445 Die mi mach te baten comen;
 Hier was een die mi es ghenomen,
 God, bi ongevalle;
 Nu siin wi verloren alle.”
 Die coninc entie conincginne
 450 Waren wel met droeven sinne
 Te gader, ende clageden hare leet
 Dat hem swaer overgheet;
 Die jonfrouwe van Grieken waert,
 Die oec sere was beswaert,
 455 Seide te hare vrouwen heymelike:
 „Ghi moget u scamen lachterlike,
 Dat bi u bedorven es
 Die vroemste ridder, siit gewes,
 Die de werelt binnen heeft,
 460 Het es scade dat ghi leeft;

Ende ghi soe scone figure siit,
 Dat nie op ghenen tiit
 Soe vrome ridder u vercoes,
 Dat hiere bi wert sinneloes;
 465 Dies en sidi werdich niet;
 Al haddine ghetroest iet,
 Vrouwe, wat haddi monts te men
 Of es hogher verseinst uwen sen?
 Niet een twint, dat verstaet;
 470 Ghi mochten, sonder quaet
 Te doene, wel hebben gehouden
 In bliscepen ende in vrouden;
 Nu nemt uwen wasdoem altemale."
 Sibille seide: „ic woude wale
 475 Datti van mi vertroest ware
 Ende hi ghenase oppenbare,
 Dat ware mi utermaten lief."
 Die maget hoerde hare gerief,
 Seide: „vrouwe eist dan u wille,
 480 Dat ic te hem ga al stille
 Ende troesten van uwen weggen?
 Het ware scade ware de degen
 Dus verloren dore een wiif,
 Ende verlore siin scone liif."
 485 Die conincginne seide: „jaet;
 Ic wille wale ghiere gaet
 Ende troestene dore u ere,
 Want sine bate begheric sere."

Die jonfrouwe, die dit verstont,
 490 Maecte hare wech in corter stont
 Daer si Evax herberge vant,
 Si vragede Jonette te hant,
 Wat dat siin here dade.
 „Jonfrouwe, seiti, dore god ghenade,
 495 Qualiker dan noch iet;
 In .II. daghen en at hi niet."

- Die maget seide: „ganc tote hem
 Heymelike ende vernem
 Of icken sal spreken moghen;
 500 Ic hope icken sal verhoghen.”
 Doe die knecht binnen quam
 Ende Evax vernam,
 Vragedi hem oppenbare,
 Wat daer voert ware.
- 505 „Daer es jonfrouwe Colette nu,
 Ende sprake gherne jeghen u.”
 Die ridder versuchte diepelike,
 Ende seide: „haelse vollike.”
 Jonet ghinc ende deedse comen;
 510 Tierst dat sine heeft vernomen
 Wenesi utermaten sere;
 Ende seide: „bi gode here,
 U vernoy es mi leet,
 Maer na dien dat noch steet
 515 Vertroest u, het sal al goet siin;
 Want sekerlec die vrouwe miin
 Sent mi hier tote u,
 Ende ontbiet u bi mi nu
 Dat ghi verbliidt ende verhoget,
 520 Want opdat ghi ghenesen moget
 Si sal u ghelden u verdriet,
 Want hare es leet dat es gesciet,
 Ende dat si onversienlike
 U antwerde soe erenstelike.”
- 525 Her Evax die dat versteet,
 Brac tallen steden tsweet
 Wt ende versuchte sere;
 Menichwarf riep die here:
 „Helpe doet, twine sladi mi,
 530 Ende wat maget helpen di
 Dat ic ligghe in dese quale,
 Ende met mi scerent altemale

- Wat dat mi met oegen siet?
 Ay jonfrouwe, helpet u iet
 535 Dat ghi verswaert minen rouwe?
 Wat soude achten miin vrouwe
 Op mi, die ben een keytiif?"
 Die jonfrouwe seide: „sem miin liif
 Miin vrouwe hiet mi comen hier;
 540 En wildiis niet, ridder fier,
 Gheloeven dat si seker waer,
 Soe willic u halen daer
 Selc licteken, daer ghi bi
 Te bat selt gheloeven mi.”
 545 „Ay jonfrouwe, dore god soe doet;”
 Antwerde die riddre vroet.
 Colette die scone smale,
 Ghinc te hare vrouwe in de zale,
 Ende seide: „vrouwe dore god ghenade,
 550 Ende valt in goeden rade,
 Den ridder selen wi noch wale
 Helpen betren sine quale,
 Hopic an onsen lieven here;
 Ende ic bids u herde sere.”
 555 „Ende wat wildi dan dat ic doe?
 Nu gherater selve toe.”
 „Ic segt u lieve vrouwe miin,
 Sent hem enich littekiin,
 Dat hi kinne van uwen wegen,
 560 Soe mach hi noch baten pleghen.”
 Die vrouwe seide: „ic dade dat
 Ende sendet hem, wistic wat,
 Enegerande clenoeede
 Soudic hem wernen herde noede,
 565 Doch willic hem senden .I. vingherliin,
 Hi hevet an den vingher miin
 Herde menichwarf ghesien,
 Hi sal wel gheloeven dien.”
 Doe antwerde die cusche smale:

570 „Twaren vrouwe, nu segdi wale,
 Ende ic sal wel die bodscap doen
 Na mine macht an dien baroën.”

Colette die scone jonfrouwe,
 Die gherne minderde sridders rouwe,
 575 Ghinc vollec tsiere herberghen wert,
 Ende die ridder onververt
 Hadde hem doen tetene maken,
 Want hem die selve zake
 Hadde vele goets ghedaen.
 580 Entie maget quam ghegaen
 Ende vragede hem hoe hem ware:
 „Bi gode, seiti, herde sware,
 Maer bi uwer groter doghet
 Hebdi mi een deel verhoget,
 585 Dies soe haddic tetene lost,
 Het was ene clene cost
 Daer ghi mi verhoghet mede,
 Maer hets hovesscher liede zede
 Dat si die zieke troesten gherne.”
 590 „Twaren here; in seit in ghenen scerne,”
 Sprac die maget, „want miin vrouwe
 Wilt u siin van herten ghetrouwe,
 Dies sent si u bi mi, her ridder fiin,
 Te littekene hare vingherliin;
 595 Si seide mi, ghi kinnet wale.”
 Doe gaeft hem die scone smale;
 Ende doent die ridder anesach
 En sach hi nie soe bliden dach,
 Ende riep lude: „god here,
 600 Ontfarme u miins, biddic u sere!”
 Dbloet spranc hem ten nese wt,
 Van sweete wert hem nat die huut,
 Sere bevede die ridder vrome.
 Die maget hiet hi willecome:
 605 „Scone, hoe mochtic u nemmermere

Voldancken den dienst entie ere
 Die ghi dore mi hebt ghedaen;
 Bi u ben ic al ongaen
 Miins leeds ende miere pinen,
 610 Het sal mi al miin leven scinen;
 Ende u biddic scone maget,
 Al was dat sake dat ghi mi saget
 In selker pinen, in selker noet,
 Dat ghi hierna u sceren groet
 615 Niet en maect, al dogedic dit,
 Dat ghiis mi noch niene verwit."
 Colette seide: „neen si, bi gode,
 Maer si soude gaen wesen bode
 Te miere vrouwen, hoe dat ghi
 620 Siit ghenesen, her ridder vri."
 Doe nam orlof die maget goet,
 Ende ghinc te hove weder te voet,
 Ende seide der vrouwen oppenbare
 Dat Evax ghenesen ware.
 625 Die vrouwe seide hovesschelike:
 „Ghelooft siis god van hemelrike!
 Dats den lande ene goede mare,
 Dat nu es in orlogen sware."

Miin her Evax die verstoet
 630 Wel die jonfrouwe, want al goet
 Heeft hem hare troest ghedaen;
 Te hem selven seidi saen:
 „Ic moet weder miin liif maken,
 Of god wilt, mi selen mine zaken
 635 Ten besten vergaen na miin beghin."
 Hi quam weder in sinen sin,
 Ende dede hem baden ende bereiden
 Ende met verschen cledren cleiden,
 Dus at hi ende was blide:
 640 Ende die mere quam tien tide
 Vore den coninc rike,

Die antwerde haestelike :

„Nu willic wel die waerheit weten
 Dat god onser niet en heeft vergeten,
 645 Want hi heeft ons vertroest een deel,
 Tconincrike blijft al geheel
 Bi hem vertroest, dats hadde te doene.”
 Ende doe ontboet hi den ridder coene
 Dat hi te hove quame.

650 Entie ridder sonder blame
 Sat op ende voer te hove waert,
 Ende daer hi achter straten vaert
 Wat waendi hoe hi was besien
 Van den lieden die om hem tien,
 655 Ende gode loveden menichfout,
 Want si bi den ridder stout
 Peinsden noch pays te gewinnen;
 Dies begonste tfolc te rinnen
 Na om hem te siene an;

660 Maer die vrome jonghe man
 Hadde aveghenomen soe sere,
 Dats ontfarmde menegen here;
 Maer doe hi quam te hove,
 Ontfincken met groten love
 665 Die coninc ende sine mayseniede
 Ende oec alle die hoghe liede.

Doe quam toe die conincginne,
 Die den riddere met bliden sinne
 Anesach, si seide mettesen :

670 „Here willecome moeti wesen,
 Hoe vaerdi ende hoe steet u?
 In dit hof hebben tote nu
 Droeve liede om u gheweest;
 Segt mi, hoe vaerdi ende hoe eest
 675 Met u, sidi ghenesen sere?”

Doe antwerde die vrome here:
 „Ja ic vrouwe, ghelooft siis god,

Ende scone wort ende hovesch gebot.”
 „Bi gode here, ic ans u wale.
 680 Here dore god, hoert mine tale,
 Ende siit ons hulpich ende geradich;
 Hier leit ons herde ongenadich
 Die coninc van Arabie,
 Die sweert, wat dat siins gescie,
 685 Hi sal op ons sinen vader wreken;
 Menich dorp heefti ontsteken,
 Ende doet den onsen pine groet,
 Dies hebben wi goeder helpen noet,
 Want miin heere es van daghen
 690 Ende en mach ghene wapen draghen;
 Nu raet here wat es best ghedaen,
 Alsoe die vrede wt sal gaen,
 Die noch wel durt ene maent
 Hier binnen, opdat niet en caent
 695 Gheverst siin, her ridder vri,
 Dore minen wille berecht mi.”
 Evax die der vrouwen tale
 Verstaen heeft herde wale,
 Antwerde hare haestelike:
 700 „Bi gode, seiti, vrouwe rike,
 Ic rade na miin beste,
 Dat ghi ontbiet in derre veste
 Jeghen dat wtgaet die vrede,
 Al u lant ende al u steden,
 705 Ende ic sal binnen desen wale
 Te mi selven comen siin altemale,
 Ende dan selen wi striden jegen hem
 Te velde, dies ic seker ben
 Dat wise selen wel verwinnen
 710 Ende met eren comen binnen.”
 Die conincginne die dat verstoet,
 Vertroeste hare opten ridder goet
 Entrouwen ende was dies blide,
 Entie coninc te dien tide.

715 Men dede den ridder wel te ghemake,
 Hem en ghebrac ghene zake
 Dat troest te hebben siins rouwen;
 Enewarf seidi der vrouwen,
 Dat si dore god hem geve troest
 720 Ofte hi bliven soude verloest.

Die vrouwe, die hare scaemde sere,
 Peinsde wat si den here
 Gheantwerden mach, daer hi
 Iet vertroest mach siin bi,
 725 Dat sine niet en verdrive
 Ende oec in hare ere blive;
 Si seide: „here, bi gode mi es leet
 Tfernoy dat u int herte steet
 Van minen weggen, in wiste niet
 730 Dat soe noede van u sciet,
 Doch soudiit nemen in verdraghe;
 Niet en valt die boem ten iersten slage,
 Niet here, des soudi wel
 Verdraghen, al siin vrouwen fel
 735 In dierste te haren vrienden weert,
 Ghi hebt onrecht dat u deert.
 Men siets ende het es recht:
 Vrouch here es gerne langhe knecht.
 Daer bi siit in hoghen ende coene,
 740 Ende verwint met hoghen doene
 Vrouwen minne of ghi cont;
 Haddi gheleghen onghesont
 Emmermeer, ic ware cume comen
 Te u en hadde uwes waer genomen,
 745 Maer siit vrome, soe modi
 Noch wel verwinnen mi.”
 Evax die dit verstoet,
 Peinsde wel in sinen moet:
 Salmi minnen die vrouwe fin
 750 Dat moet bi vroemechede siin.

Hi seide: „vrouwe, ans mi god,
 Die over al heeft ghebot,
 Ic sal mi proeven soe wel,
 Ghi selets u beloven, wat soudi el.”
 755 „Soe modi troest ende ere ghewinnen.”
 Mettien scieden si met minnen.
 Die vrouwe peinsde in haren moet:
 „Nu sal dese riddre goet
 Pinen om onse lant meer
 760 Dan hi hadde ghedaen eer.”

Hier binnen naket dien tide
 Dat die vrede in elke side
 Wteghinc ende Evax wale
 Ghenesen was altemale
 765 Ende weder binnen sire virtuuut comen.
 Tenen daghe haddi ghenomen
 Alle die heren van den lande,
 Die toren hadden menegherande
 Om tfernoy ende scade
 770 Dat hem dede met overdade
 Die jonge coninc van Arabie,
 Daertoe die starcste die was ye
 Was hi entie vroemste mede
 Die men vant tenegher stede;
 775 Daerop verliet hi hem sere,
 Nu heeft hi vernomen dat die here
 Evax weder hercomen si,
 Ende dat die coninc daerbi
 Sere vercoent es entie sine;
 780 Doe peinsdi: „ende ic wil de cracht mine
 Proeven jeghen den stouten man
 In enen camp opdat ic can,
 Want als ic hem hebbe doet
 Soe hebbic herde clene noet
 785 Dandre te verwinne in stride,
 Want si bi hem in haer side

Sere vercoent souden wesen."
 Pirreus ontboet mettesen
 Alle sine ammirale,
 790 Ende seide te hem dese tale:
 „Ghi heren, nu es u wel cont,
 Dat wi hebben langhe stont
 Dese stad swaerlec beleghen,
 Die nu dore enen deghen
 795 Verstout es al te sere;
 Ware verwonnen alleen die here
 Soe ware hare troest al leden;
 Nu ben ic van manlicheden,
 Danc hebbe Mamet, vernaemt wel,
 800 Ende elken riddere al te fel;
 Daerbi, riediit ghi heren,
 Ic soude onbieden met eren
 Den coninc, opdat hi woude,
 Dat icken quite laten soude
 805 Den doetslach van minen vader
 Ende van sinen lieden algader,
 Woudi jegen mi op tfelt
 Den ridder senden met ghewelt
 Die minnen vader den coninc verslouch,
 810 Can ic hem ghedoen ghenouch
 In campe, soe wille ic dat hi
 Siin lant al houde van mi,
 Ende brinct mi siin ridder onder,
 Dat noit gesciede selc wonder,
 815 Soe willic gaen in hant
 Ende ontfaen van hem miin lant
 Ende te lande wederkeren.
 Dit sal ic doen, radiit ghi heren,
 Hoe mochtic mi scoender wreken;
 820 Alle die met tonghen spreken
 En vanden enen ridder niet
 Die jeghen mi dade iet."

Doen die heydene ammirale
 Den coninc hadden verstaen wale,
 825 Seide die een: „her coninc here,
 Mi dunct wel dat ghi u ere
 Gherne meret na uwe macht;
 Hets waer, ghi hebt grote cracht
 Boven elken mensche die leeft;
 830 Opdat u Mamet gratie gheeft,
 Soe ware jeghen u allene
 Siere twee daet herde clene,
 Hine mach hem niet te mee verweren
 Dan een lam jeghen twee beren,
 835 Ongeval en slougher toe;
 Ende dat comt saen men weet hoe;
 Dies laet ons allen met u striden,
 Ende wi selense in corten tiden
 Hebben hare veste ghewonnen.”
 840 Een ander seide: „wi begonnen
 Qualiic om te verdrivene hem,
 Hem dunct in haren sen
 Dat si siin seker sere;
 Si hebben binnen enen here
 845 Die hem sere therte maect,
 Al ware nochtan miin here naect
 Hi versloughen lichtelike;
 Ic riede wel den coninc rike
 Dat hiit in die stad ontbode;
 850 Bi Mamet minen gode,
 Ic houder vore, dat hier
 Cume comt striden die ridder fier;
 Quame hi oec soene kint hi niet
 Minen here; alsoe hine siet
 855 Soe sals hem berouwen, ic wane,
 Want miin here heeft die ghedane
 Dat hiere tiene soude verslaen
 Ridderen alsoe ghedaen,
 Ende ware hi allene verwonnen,

- 860 Dandre en souden hem connen
 Verweren, kennic seker wale,
 Die nu bi hem altemale
 Siin vercoent al te sere.”
 Doe seide Pyrreus die here:
- 865 „Bi Mamette, ghi segt waer,
 Ic wilt [emmer] ontbieden daer,
 Dat ic den camp hebben wille,
 Inne wille niet langher swighen stille,
 Ic wille dat ghiere vaert ghi twee
- 870 Ammirale ende nemmee,
 Ende vertrect den coninc dat,
 Dat ic hier vore dese stad
 Minen vader den coninc verloes,
 Ende hoe ic je sider altoes
- 875 Hebbe die wrake van hem beghert,
 Ende mi gheen dinc meer en deert
 Dan dat ic wel kinne
 Dat hi te vaste daer inne
 Leit ende binnen soe sekeren mueren,
- 880 Doch soe sal icker vore duren
 .C. jaer, levedic soe langhe,
 Ic en winse bi bedwanghe,
 Ende dit mach hi corten wale
 Met enen ridder altemale
- 885 Die hi sende jeghen mi te crite;
 Ben ic verwonnen, ic laten quite,
 Ende eist dat icken versla,
 Soe willic dat die coninc ontfa
 Van mi siin goet ende siin lant.
- 890 Nu vaert ghi heren althant
 Ende doet dese bodscap wel.”
 Si seiden: „wat souden wi el?
 Wi selense doen, ans ons Mamet,
 Vore den coninc vele bet.”
- 895 Doe voeren si wech mettien,
 In die stad dat si tien

Daer si meest lieden saghen ;
 Men vragedem wat si jagen :
 Si seiden dat si boden waren ,
 900 Doe hiet mense ten coninc varen.

Van Arragoen die coninc rike ,
 Ende miin her Evax die gelike ,
 Ende alle die portren ende alle die heren
 Waren vergadert met eren
 905 In die grote zale , ende spraken
 In welker wiis , in welker zaken
 Si hem souden moghen verweren ;
 Mettien quamen ingheveren
 Pyrreus boden ongespaert ,
 910 Ende groeten den coninc waert
 Ende alle die met hem waren ;
 Deen seide sonder sparen :
 „Here wi siin ghesent hier
 Alse boden van den coninc fier
 915 Van Arabie , die u dat
 Ontbiet , dat hi dese stad
 Aldus sal belegghen houden ,
 Tote dat hi sterven moet van ouden ,
 Ofte hine wreke den vader sine
 920 Ane u of ane die conincginne ,
 Daert af scade scoude siin ;
 Dies ontbiet hi u , her coninc fiin ,
 Opdat ghiis u dorret gheninden
 Ende moget enen kemp vinden
 925 Die jeghen minen here te campe come ,
 Es hi soe starc ende soe vrome
 Dat hi minen here verwinnen can ,
 Miin here wilt worden u man ;
 Verwint hi oec uwen kempe goet ;
 930 Soe wilt hi dat ghi tselve doet ;
 Siet , hierop siin wi comen nu ,
 Ic rade wel , besprekes u

Ende cort uwes selves scande,
 Hets onnere dat hi in uwen lande
 935 Heeft gheleghen met ghewoude."
 Die coninc sprac: „en daet mi doude,
 Hine haddre noch niet in ghelegen,
 Nu en can ic mi in ghenen weggen
 Versien dat ic kempe ghewinne."
 940 „Ghi selt, seit si die conincginne,
 Ic sal enen kempe vinden
 Die hem daertoe sal gheninden
 Jeghen hem te comen te stride."
 Evax stont neven hare side
 945 Ende si seide: „her ridder goet,
 Ic biddu sere dat ghi doet
 Desen camp dore minen wille."
 Evax sweech onlange stille,
 Maer seide: „vrouwe godeweet,
 950 Ic bens willich ende ghereet,
 Ware hi yseren, ic souden trouwen
 Dore uwen wille in stucken houwen.
 Wanneer sal dese camp wesen?"
 Die bode seide binnen desen:
 955 „Begherdiit, overmerghen here."
 Evax seide: „ic beghert sere.
 Nu laet ons maken sekerhede."
 Dander ammirael hi sede:
 „Her ridder ghine ontsiet u niet,
 960 Maer tierst dat ghine siet
 Siet dat u therte niet en ontga,
 Hi sal u comen al te na;
 Ic weet wel dat ghine niene saget;
 Her ridder sint dat u behaghet
 965 Soe doet den coninc gheloeven alsoe."
 Die coninc seide: „ic doe,
 Indien dat wiis seker siin
 Van uwen here den Arabiin."
 Die ammirale swoeren sere

- 970 Bi Mamette haren here,
 Dat hare coninc soude houden;
 Doen keerden si weder ongeschouden
 Weder te haren here weert.
 Hare coninc was onververt
- 975 Te striden jegen enen Kerstiin,
 Al hadder .VII. ghesiin;
 Maer dedem ghereiden wale
 Na siin behouf altemale,
 Ende was des camps herde blide.
- 980 Miin her Evax, die banderside
 Desen camp heeft ghenomen,
 Es ter conincginne comen,
 Ende seide: „vrouwe wat radi
 Ende alle dese ridders vri,
- 985 Hoe wi dit best bestaen,
 Of si ons des gheloves afgaen?”
 Die conincginne seide: „here,
 Ane u staet al onse ere,
 Daerbi rater selve toe,
- 990 Wat ghi wilt dat men doe.”
 „Bi gode vrouwe, dat si.
 En comt niet die coninc vri,
 Soe selen wi alle wtvaren
 Ende bestaense sonder sparen,
- 995 Dies laet u volc ghewapent wesen.”
 Alle riepen si mettesen:
 „Sekerlec miin here seit wale.”
 Ende met desen sciet die tale.
 In die stad was vroude groet,
- 1000 Omdat si hoopten uter noet
 Te comen bi Evax al;
 Evax hadde savons selc geval,
 Dat hi sat bi der vrouwen
 Die beghinsel was siins rouwen,
- 1005 Diene troeste herde sere,
 Ende seide: „bi gode here,

- Dit merkic in groter trouwen
 Ende God latu keren sonder rouwe,
 Dat kinne god, dat gheric sere.”
 1010 Doe seide Evax die here:
 „Vrouwe sint u es bequame
 Soe doe ict gherne in gods name,
 Het lancter mi sere naer,
 Enghene pine en es mi swaer
 1015 Die ic dore u mach anegaen;
 Wat dat ghi mi hiet bestaen
 Bestoedic dore die minne van u,
 Die mi nochtan es herde scu,
 Duchtic utermaten sere.”
 1020 Die vrouwe seide: „twaren here,
 Ghine dorft u ontsien in ghenen weggen,
 Ic sal goets raets gherne pleghen.”
 Hier met soe scieden si.
 Die vrouwe peinsde: „hier bi
 1025 Sal hi noch te willegher siin;
 Maer inne woude niet dat miin
 Ware die werelt ende ic hare vrouwe,
 Ende ic dade minen man ontrouwe.”

- Die ridder die blide sciet
 1030 Van der vrouwen, en wiste niet
 Hare ghedochte meer no min,
 Maer peinsde in sinen sin,
 Dat hi hem sal vromelike weren,
 Cleine sal hi hem ververen,
 1035 Maer sanders daghes dedi maken
 Wat hem ghebrac tsinen saken;
 Ende men gaf hem alles genouch
 Dat wale was siin ghevouch,
 Dien dach entien nacht mede.
 1040 Maer die van der stede
 Wachten den nacht algader,
 Ende baden gode onsen vader

Al dien nacht in der kerken,
 Dat hi haren kempe ghesterken
 1045 Moet ende gheven zeghe,
 Beide nu ende alle weghe.
 Des derdes dages doe die dach ontspranc
 Hoerde men buten groet geclanc,
 Beide van trompen ende van bosinen,
 1050 Entie here van den Sarrasinen
 Dedem wapenen behagelike
 Met tween paer wapenen rike,
 Met .II. swerden ende ene ghisarme;
 En si dat gods ontfarme,
 1055 Soe es Evax doet.
 Hi brachte met hem een conroet
 Van Sarrasinen, ende singende sere
 Van Apoline haren here.

Miin her Evax die banderside
 1060 Hem gereide tesen stride,
 Wapendem edelike
 Na die wise van Vranckerike,
 Ende nam Hantecleer siin swert;
 Nemmeer hiere beghert,
 1065 Ende quam alsoe ten crite gereden
 Met oetmoede ende met simpelheden,
 Entie coninc ende sine liede mede;
 Die coninc die vragen dede
 Den Sarrasine oppenbare,
 1070 Ofti woude houden dat daer ware
 Te voren ghesproken, ghestade;
 Hi seide dat hiit gherne dade.
 Doe toghen si achter in beiden siden
 Ende lieten hem beiden sciere striden
 1075 Ende allene staen int criit.
 Het was omtrent priemetiit
 Ende dweder was claer ende scone;
 Die sonne stont hoghe an den trone;

Die twee die in den crite hilden
 1080 Ende beiden niet en wilden,
 Herhaelden wt ende lieten loepen;
 Harre een moet becoepen
 Den striit, dien si daer beghinnen;
 Si quamen scone in allen sinnen;
 1085 Die coninc geraecte Evax den here
 Op sinen scilt soe oversere
 Dat cume bleef hine ware gevallen
 Op die erde met allen,
 Doch hilt hi hem an den aertsoene,
 1090 Dies hi wel hadde te doene,
 Soe dat hi niet en viel neder;
 Ende Evax gheraecten weder
 Onder den kinne soe utermaten,
 Twaren hi hadde tliif ghelaten
 1095 En ware te broken niet dat spere;
 Doch soe wert hi tumelere
 Ende viel metten orsse int gras:
 Ic weet wel dat hi blide was]
 Dat hi siins ors quite waert;
 1100 Hi seide norts: „die steke was hart,
 Dat es di vore dine doet
 Emmer ene ere groet;
 Nemmer eren en mach di werden,
 Ic sal di onder mine voete terden
 1105 Gheliic enen quaden worme.
 Wat waenstu, onghedegen vorme,
 Waenstu weren di jeghen mi?
 Neenstu, maer wiltu di
 Mi opgheven ghevaen,
 1110 Soe bliifti diin leven sonder waen,
 Ende sal di daertoe maken rike,
 Om dattu di gherne weres vromelike,
 Want ic hebs de macht wale.”
 Evax seide: „cort uwe tale,
 1115 Sit op of ghi u wilt weren.”

- „Ja keytiif, dordi gheberen
 Jeghen mi dus vreselike,
 Soe moetic u maken tenen like,
 Ic en beghere des ors niet.”
- 1120 Evax seide: „wats gheschiet
 Sone stridic niet jegen u,
 Ic en ware ghebeet nu.”
- „Soe beet dan, seide die pijn,
 Ghi moget wel van edelre herten siin.”
- 1125 Doe beete die ridder coene,
 Maer ic seggu dat die van Arragoene
 Groten rouwe daer om dreven;
 Hem ware liever ware hi bleven
 Sittende in siin gereide;
- 1130 Entie conincginne seide:
 „God here, ghi moet bescermen nu
 Onsen kempe, wi bevelene u.
 Twaren hi heeft .I. edel herte,
 Hets jammer datti ie smerte
- 1135 Hadde dore een wiif hoverdich;
 Sekerlic hen was niet werdich
 Dat hi soe qual dor minen wille.”
 Die ridders, die niet stille
 En hilden, gingen hem onderhouwen;
- 1140 Hare een moets berouwen
 Den eenwiich dat si striden;
 Si hieuwen in beiden siden
 Dattie splentren van haren scilden,
 Die si vore hare borst hilden,
- 1145 Vlogen vore hem in den dale,
 Entie maelgien alsoe wale.
 Evax vacht met Hanteclere,
 Entie payiin herde sere
 Met siere handaex die scarp was,
 1150 Ende hi was stare, siit seker das,
 Ende slouch vreseliic slagen;
 Inne wane niet, die nu saghe

Selken camp, hine souden loven.
 Arragoen was noch boven,
 1155 Maer streden utermaten sere,
 Dat sere den heydenen here
 Verwies, haddiis gehadt raet,
 Ende seide te Evax: „vul quaet,
 1160 Waendi met uwer vliegesteke
 Mi werpen tonghereke?
 Neenstu niet, dese slach groet
 Brincti haesteliic dine doet.”
 Die handaex hief hi met beiden handen
 Ende wanese hem slaen ten tanden,
 1165 Maer Evax die stoute degghen
 Warp er Hantecleer jegghen,
 Ende cortese hem tote bi der hant,
 Dat si vore hem viel int sant.
 Die coninc ververdem doe,
 1170 Ende scoet tsinen orsse toe,
 Ende ghegreep een scone swert,
 Ende keerdem te Evax wert,
 Sere vererret liep hi hem oppe,
 Ende seide: „onghedegen poppe,
 1175 Noch wiltu jegen mi di weren?
 Het heeft mi noch geweest sceren,
 Nu wille ic in nerenste striden;
 Maer nochtan modi verbliden
 Wildi u opgheven ghevaen,
 1180 Ende vort van mi ontfaen
 Arragoen, ic saelt u gheven
 Te behouden al u leven,
 Ende oec leveren tuwen wille,
 Entie scone conincginne Sibille;
 1185 Nu peinst wel, wildiit doen?”
 Doe seide Evax die baroen:
 „Bi gode, her coninc, dits om niet,
 U ghelof ende u ghebiet;
 Ghi moet hier sterven dor miin sweert.”

- 1190 Dit hadde den coninc onweert,
 Ende seide: „bi Mamette, wecht,
 Du heves groet recht
 Ende ic seide sotheit groet,
 Sich, dese slach es dine doet.”
- 1195 Doe hief tswert die coninc rike,
 Maer Evax, die ghesinnichlike
 Wachte den coninc, liet besiden
 Neven hem den slach liden,
 Entie coninc slouch in derde;
- 1200 Ende Evax die siins gherde,
 Hief tswert geweldichlike,
 Ende slouch den coninc rike
 Boven opten helm van stale,
 Dat Hantecleer te dale
- 1205 Scoet toten kinne in;
 Dies verblide in sinen sin
 Evax ende danckes gode sere,
 Entie Sarrasiinsche here
 Viel neder doet int gras.
- 1210 Dien rouwe diere doe was
 Onder die heydene en mochte u
 Engheen man vertellen nu;
 Si namen ende loeden haren here
 Ende voerdene met groten sere
- 1215 Ten lande weert ende keerden weder.
 Die coninc en quam nie seder
 Van Belsebuke sinen here;
 Maer die feeste entie ere
 Die in die stad den ridder dede
- 1220 Die coninc entie heren mede,
 En mochtu gheen man vertellen.
 Wel ontfinghene sine ghesellen,
 Soe dede die hovessche conincginne,
 Ende seide: „her riddre, om mine minne
- 1225 Hebdi u sere gheaventurt,
 Twaren ghi hebt ghenouch besurt

Ende herde sere verdient,
 Dies blivic u van herten vrient.”
 Die ridder die dat verstoet,
 1230 Verblide sere in sinen moet
 Ende dancte der vrouwen sere,
 Ende seide, dat hi emmermere
 Te haren dienste bleve ghestade,
 Waert hem vrome of scade.

1235 Dus blijft die ridder van groten love
 Aldus binnen des coninx hove,
 Op hope levende, dat es waer,
 Daerna wel een half jaer,
 Bi troeste nochtan een twint niet;
 1240 Al eist dat hi die vrouwe siet,
 Hine dar hare niet anegroeten,
 Maer waer hise mach ontmoeten
 Quam hi gherne jeghen hare,
 Nochtan dat hare liever ware
 1245 Dat hiis onbeerde of hi woude,
 Dat si nochtan [node] hem soude
 Iet gheven te verstande.
 Die riddre nam in sine ghedane
 Soe sere af, dat wonder was;
 1250 Te hem selven seidi, als ict las:
 „Helpe, wat wit mi die minne!
 Ende ghi Venus conincginne,
 Wat hebdi mine doet ghesworen;
 Moet ic bliven dus verloren
 1255 Om ene vrouwe, die niet
 En rouct wat miins ghesciet,
 Noch en acht mine noet?
 Ay Arabie, dat es doet
 U here, dat es mi leet!
 1260 Ay dat Hantecleer soe sneet,
 Dat es mi sekerlike swaer!
 Mi ghelovede oppenbaer

- Die coninc een scone ghebot,
 Dat ict liet was ic sot;
 1265 Tlant entie conincginne,
 Daer ic meer an en winne
 Enghenen troest na minen wane,
 Nochtan sal ict haer leggen ane,
 Twaren ende god, als icse sie,
 1270 Ende aventuren wats gheschie.”
 Mettien dat hi sprac dit wort
 Quam die conincginne vort
 Wt ere cameren ghegaen;
 Doe sach si den riddre daer staen
 1275 Sere ontsteken van erheiden,
 Hi groete die vrouwe sonder beiden
 Ende si groete weder den here,
 Ende seide: „nu peinsdi sere,
 Dat sciint wel, her ridder coene,
 1280 Ghi hadt wel troest te doene
 Dat dunct mi wel an u ghelaet,
 Stoet u soe?” — „Bi gode, jaet,
 Vrouwe, ende werwert gadi?”
 „In desen boegaert hier bi.
 1285 Wat radiis, wildi medegaen?”
 Die ridder hi antwerde saen:
 „Ja ic vrouwe of ghiit ghebiet,
 Eer dadic, vrouwe, dat ghi mi hiet
 Dan enich mensche gedoen mochte;
 1290 Ic ben die ghene die en rochte
 Wat pinen ic dore u dade
 Indien ghi miins hadt genade.”
 Mettesen quamen si in den vergier;
 Onder enen sconen olivier
 1295 Ghingen si sitten hare entare;
 Den ridder, dien te moede sware
 Was, anegroete die conincginne;
 „Vrouwe, seiti, uwe minne
 Wetti wel, die dwinct mi sere,

1300 Pine, doghen ende onnere
 Es mi comen van u groet,
 Wel na was ic op die doet
 Verquolen, vrouwe, dor uwen wille,
 Oec was miin doghen saen stille,
 1305 Hovessche vrouwe, alse ghi wout,
 Ende ghi ghelovet mi dat ghi sout
 Troesten ende gheven raet,
 Nu wetti vrouwe hoet mi staet;
 Miin sterven, miin leven soe sidi,
 1310 Niemen en macht mi gheven dan ghi."

Sibile die hovessche conincginne
 Peinsde wel in haren sinne
 Dat die ridder waer seide,
 Ende hi grote ghenendicheide
 1315 Dore haren wille hadde ghedaen:
 Ten ridder soe seidsi saen:
 „Segt here, wat soucti mi an?
 Ic hebbe minen goeden man,
 Mochti an iemen el comen,
 1320 Daert u mochte meer vromen,
 Dat ware mi vele bat bequame."
 Doe seide die ridder sonder blame:
 „Vrouwe hoe ghereet ware mi te doene,
 En es vrouwe in Arragoene;
 1325 Noch in al die werelt mede,
 Al hadde si in hare moghenthede
 Die werelt gheheel altemale,
 Ende oec alsoe scone ware, dat wet wale,
 Alse selve Venus die godinne,
 1330 Soen mochtsi in minen sinne
 Niet comen in ghere wiis;
 Ic baeds u gherne woudiis
 Ontfarmen, ende oec ghi
 Vrouwe, tselve gheloevet mi."
 1335 Die vrouwe seide: „ghi segt ware;

- Nu segt mi dan oppenbare,
 Hebdi eneghen ghetrouwen vrient
 In desen lande, daer ghi verdient
 Hebt eneghe vrienſcap an,
 1340 Eist wiif ofte man?
 Dat segt mi," seide die conincginne.
 Evax seide: „vrouwe ic kinne
 In minen knecht trouwe groet."
 „Bi gode here, diere es noet.
 1345 Vaert in u herberghe neder,
 Ende ghelaet u siec weder,
 Ende beset uwe dinc wale
 Vor uwe ziele altemale,
 Ende doet uwen cnapen bereiden al
 1350 Hoe men u ter erden doen sal,
 Ende maect u of ghi doet waert,
 Ende doet u scrine ter vaert
 Uwen knecht maken heymelike
 Met stenen of dies ghelike,
 1355 Ende maect u heymelec weghe;
 God onse here gheve ons zeghe!
 Tsente Jacops in Galissien waert,
 Siit dies seker ende onvervaert,
 Van heden desen daghe over .I. jaer
 1360 Soe sal ic endelike aldaer
 Soe comen, dat ic en kere
 Nemmermeer te minen here.
 Sint ic uwen wille doe
 Sone comicker nemmermeer toe
 1365 Minen here den coninc, minen man,
 Dien ic nochtan wel goets an.
 Inne wille hare tweer wiif niet siin.
 Om u sal ic den here miin
 Laten ende miin conincrike,
 1370 Ende alle mine maghe rike.
 God gesterke u in alre doget!
 Nu comes ave soe ghi ierst moget.

Nu eist tiit dat wi sceden;
 Nu keert, god moetu gheleden!
 1375 Ende siet dat ghi aldus doet."
 Die ridder seide: „vrouwe goet,
 • Ic saelt doen, ans mi god.
 God lonu, dits een scone gebot."

Nu es die riddre herde blide,
 1380 Ende ghinc ter herberghen tien tide
 Ende riep te hem sinen cnape
 Savons eer hi wert in slape,
 Ende seide: „Jonet besiet,
 In wille hier langher bliven niet:
 1385 Ic wille te lande wert tien,
 Ende dies en mochte mi niet gescien
 Opdat die coninc ghevreischen conde;
 Ic woudic goeden raet vonde
 Hoe ic hem ontfaren mochte,
 1390 Dat men mi weder niene sochte;
 Hets waer, men doet mi hier ere,
 Maer anders en winnic nemmere,
 Te lande winnic doch iet,
 Hier en can ic verhoghen niet;
 1395 Doch haddic enen raet nu,
 Vondic eneghe trouwe in u
 Ende dorstict u betrouwen wale."
 Jonet seide des tale:
 „Here ghi doet mi swaer verdriet,
 1400 En soudi mi ghetrouwen niet
 Soe haddic qualic met u
 Gheweest in desen lande nu.
 In mi modi u ghetrouwen;
 Bi gode ende bi onser vrouwen,
 1405 Ic sal an u trouwe groet
 Beseghen tote in miine doet."
 Evax seide: „dies ben ic vroë;
 Nu siet, rater selve toe;

Ic moet emmer enweghe,
 1410 Verstant wel wat ic di seghe,
 Ic en wille niet dat si
 Hem iet verlaten op mi;
 Ende mach u seggen bi wat zaken:
 Ic sal mi weder ziec maken,
 1415 Ende soe cranc, dat ic sal
 Van der werelt versceden al,
 Ende doet mi leggen in de scrine,
 Ende piinter u heymelec bi tsine;
 Ende alsoe ghi siet uwe stade,
 1420 Soe doet op sonder merren drade
 Die scrine, ende laet mi wt,
 Ende vulse sonder ghelut
 Met stenen, dat si alsoe swaer si
 Alsi te voren was met mi,
 1425 Ende dan willic mi maken henen,
 Ende dan volget mi in Athenen
 Alsoe die scrine ter erden gedaen si;
 Ende maect oec groet seer om mi;
 Ende dus moet emmer wesen.”
 1430 Die cnape seide mettesen
 Dat hiit doen soude wale;
 Si ghinghen slapen te male.

Smarghens doe die dach ontspranc
 Soe was Evax herde cranc,
 1435 Ende Jonet seit te hove;
 Doe was die ridder van groten love
 Gheclaget utermaten sere
 Van meneghen vrouwen ende here.
 Dus lach hi enen corten tiit,
 1440 Hi en nam gheen respiit
 Maer besette alle sine zaken,
 Alsoe alsoe hise woude maken;
 Doe starf hi alst hem beste dochte;
 Saen men daerna die kiste brochte

- 1445 Daer menne binnen leide ,
 Alsoe also hi Jonette seide.
 Die rouwe die om Evax was,
 Seide dWalsch daer ict in las,
 Beide van mannen ende van wiven ,
 1450 En mochtu gheen man bescriven.
 Dus lach hi den dach al dore;
 Savons doe wel ter core
 Ende Jonet sine stade siet
 Te doene dat hem siin here hiet ,
 1455 Diewile alle die liede aten ,
 Die bi sinen here saten ,
 Soe liet hi sinen here wt
 Sonder enich ghelut ,
 Ende leider enen steen in neder ,
 1460 Ende loec die kiste weder.
 Ende siin here ghinc ter cameran in ;
 Sere blide in sinen sin
 Was die riddre om dese dinc ,
 Doe cleedem die jongelinc
 1465 Ende nam siin behoef al ;
 Den knecht hi te gode beval
 Ende streec wech heymelike.
 Die knecht weende jammerlike ,
 Entie riddre streec siere straten ,
 1470 Arragoen heefti ghelaten
 Ende quam tsente Jacops in ,
 Sere blide in sinen sin.
 God onne dat die soete
 Alsoe alsi seide , comen moete.
 1475 Dus beide die riddre daer
 In groten verlanghe dat jaer ,
 Ende van Arragoen die coninc rike
 Dedede siin ulede hoechelike ,
 Ende menich hoghe man dier was ,
 1480 Alsoe als ict in den Walsce las.

- Helpe wat mach minne al!
 Hare cracht en es niet smal,
 Dat si den ridder wtvercoren
 Altemale laet verloren,
 1485 Die soe vrome van daden was.
 Hen es nu maer gedwas;
 Siins was saen vergheten;
 Wat heeft hem die minne gheweten,
 Si piindem in alder wiis.
 1490 Venus, vrouwe, wat modiis
 Dat ghi hovessce liede sciet?
 Al en ben ic dies selve niet,
 Dat heeft mi wonder herde clene;
 Want sekerlec ic minne ene
 1495 Die bloeme es van allen wiven;
 Want seker ic wille emmermere bliven
 Hare eyghen man, waer ic si,
 Dat ghebot heeft si over mi.
 Te miere materien keric weder,
 1500 Die ic hier vore leide neder,
 Van Evax [die] was vergheten saen
 In Arragoen sonder waen;
 Ende het begonste te naken sere
 Dien tide dat dien here
 1505 Die conincginne volghen soude;
 Ende si was oec die ghene die woude
 Den ridder siin gelof volbringen,
 Wils hare god gehinghen.
 Op enen nacht soe lach si
 1510 Bi haren here, den coninc vri,
 Ende seide: „here hoert mine tale,
 Ende rater toe, soe doedi wale;
 Ghi hebt dies jeghen mi verdient
 Dat ic u ben van herten vrient
 1515 Ende dicke grote ere ghedaen.”
 Dies soe wenesi meneghen traen.
 Die coninc seide: „vrouwe vri

- Wat ghebrect u, twi weendi?
 Ghebrect u eneghe dinc?
 1520 Ja en ben ic een riic coninc,
 Ic mach u ghehelpen wale."
 Mettien ontviel altemale
 Der conincginne hare sprake,
 Si wart peinsende om die zake
 1525 Die si den ridder ghelooft heeft,
 Die si engheens sens begheeft.
 Banderside peinsde die vrouwe
 Om die ere ende om die trouwe
 Die hare die coninc heeft ghedaen,
 1530 Dien si nu wilt ontgaen,
 Ende peinsde, het ware grote onnere
 Waer ment ghevreichte nemmermere;
 Dies was si in groten vare;
 Die minne nochtan raet hare
 1535 Dat si emmer ten ridder ga
 Diere alsoe wachtet na.
 Doe seide si ten coninc:
 „Mi es comen ene dinc
 Te voren, dat moet emmer siin."
 1540 Doe seide die coninc: „vrouwe fin
 Segt uwen wille in gods name,
 Hi sal mi siin herde bequame."
 Die conincginne seide: „here
 God moetu lonen emmermere,
 1545 Soe willic u seggen dan:
 Ic moet, soe ic ierst can,
 Ene bedevaert doen, dat es waer,
 Die verre es ende swaer,
 Te sente Jacobs in Conpostelle,
 1550 Dit es daer ic omme quelle
 Hoe ic daer ghecomen sal."
 Die coninc seide: „vrouwe laet al
 Uwen rouwe hier af twaren,
 Ic wille selve met u varen

- 1555 Soe eerliic, vrouwe vri,
 Dat ons beiden eerliic si."
 Die vrouwe seide: „here miin
 Alsoe en maget niet siin,
 Ic moet varen heymelike,
 1560 Met lieden alsoe lichtelike
 Als ic met eren varen mach;
 Ic moeder siin op desen dach
 Die cortelinghe wesen sal.
 Nu biddic u here, dat ghi al
 1565 Helpt miin behoef versien,
 Met wat gheselscape ende met wien
 Ic hebben sal met mi,
 Dat alsoe ghereet si
 Dat wi binnen .VIII. dagen mogen
 1570 Porren ende varen in hoghen."
 Die coninc seide: „vrouwe miin,
 Sint dus heymelec moet siin,
 Soe besiet wat ghi begaert;
 Ic sal u helpen an die vaert."
 1575 Die vrouwe seits hem groten danc;
 Daerna over iet lanc
 Ontsliep si toten daghe.
 Die vrouwe, die wel haer gelage
 Ane haren here den coninc vant,
 1580 Bereide hare al te hant
 Alsoe alst hare goet dochte,
 Ende soe si heymelecst mochte;
 Dus was si onledich doe,
 Entie tiit was comen toe
 1585 Dat si sanderdags porren soude,
 Alsi dede met groter vroude.

- Die conincginne van Arragoene
 Sibille, die met cleinen doene
 Bereide hare bedevaert
 1590 Blideliic ende onvervaert

- Met .C. paerden lettel meer,
 Si nam orlof sonder seer
 Ende reet wech haestelike.
 Niemen was hare heymelike
 1595 Dan Colette die jonfrouwe
 Die om den ridder hadde rouwe.
 Dus reden si menege mile,
 Ende oec soe langhe wile
 Dat si sente Jacops waren bi;
 1600 In ere dachvaert soe quamen si
 In enen sconen woude ghereden,
 Daer eene riviere met snelheden
 Herde sere neven liep,
 Die swart was ende herde diep.
 1605 Die conincginne seide: „laet ons tiden
 Colette, hier besiden.”
 Doe reden si neven die riviere,
 Die mayseniede beide sciere.
 „Siet jonfrouwe, seide die conincginne,
 1610 Ghi wet wel dat mi die minne
 Dede comen al hier
 Om enen riddre fier
 Dien ic emmer spreken moet,
 Dies siit seker ende vroet,
 1615 Dat ic daer na nemmermere
 En kere weder te minen here,
 Ic wille altoes met hem bliven
 Hine wille mi selve verdriven.
 Nu siet jonfrouwe, na dat staet
 1620 Soe hebbic ghepeinst enen raet,
 Ende dat moetic emmer doen;
 Inne kere niet weder in Arragoen,
 Wat dat miins daer af gesciet,
 Daer men mi met oegen siet.
 1625 Nu verstaet mi dat ghi doet;
 Ic ga al dit wout te voet
 Ten riddre wert sekerlike,

- Nu begadet heymelike ;
 Siet hier miin cappe ende miin paert ,
 1630 Ende riidt te desen watre waert
 Daer dbort es afheldich sere ,
 Ende leidet tpaert soe met kere
 Dat ghiit hurt int water neder ,
 Dan roept die mayseniède weder ,
 1635 Mine cappe legt op tpaert , segt hem
 Dat ic int water ghevallen ben
 Met paerden ende met cappen te male ,
 Dan selen si wanen wale
 Jonfrouwe , dat ic verdroncken si .
 1640 Dore gode soe biddic dat ghi mi
 In dese dinc wilt getrouwe wesen ."
 Colette weende mettesen ,
 Ende seide , si sout gherne doen .
 Doe seide die conincginne van Arragoen .
 1645 Si soude haer maken ten woude wert ,
 Ic wane si nemmermeer en ghort
 Te comene met ghenen doene
 Ten coninc van Arragoene .
 Colette die welgheraecte
 1650 Die groten rouwe maecte ,
 Nam der conincginnen rosside ,
 Met sambuwen ende met siden ,
 Ende leidet ten boerde , so bi
 Dat sijt daerin hurte , doen riep si
 1655 Enen crete met groten vare :
 „Ghi goede liede comt hare !
 Miin vrouwe die conincginne
 Es ghevallen hier inne !"
 Die lieden quamen toe ghevaren ,
 1660 Die alle herde serich waren ,
 Si saghen tpaert comen gheswommen ;
 Die vrode liede metten dommen
 Waenden wel dat die conincginne
 Mede ware ghevallen daer inne .

- 1665 Die cappe saghen si daer vlieten
 Ende metten watre henen scieten,
 Die si vinghen soe si ierst mochten,
 Maer die vrouwe die si sochten
 Daer af en vernamen si niet.
- 1670 Si sochtense in ghenen vliet
 Op ende neder, verre ende bi,
 Maer wat si sochten, geloeves mi;
 Was algader in onspoet.
 En leeft man gheen soe vroet
- 1675 Die u wiis mochte maken des
 Den groten rouwe die daer es.
 Wat si hem piinden was om niet,
 Soe overdiep was die vliet
 Ende soe stuer daer toe mede,
- 1680 Hen bescoet niet wat mer toe dede.
 Doe keerden si ten lande wert
 Droeveliic ende sere beswert.
 Doe men in Arragoene vernam
 Dat die conincginne niet weder quam,
- 1685 Was daer herde groet mesbaer;
 Maer die coninc, dat es waer,
 Hadde den rouwe al te groet,
 Desen rouwe ende desen noet
 Dien men daer sach den lande driven
- 1690 Ende mochtu gheen man bescriven;
 Hare vader die coninc van Cecile
 Droefder omme langhe wile;
 Dus was daer om der vrouwen doet
 In al Cecilien rouwe groet.
- 1695 Nu latic u van den rouwe bliven,
 Ende willu vort bescriven
 Van der conincginne fetiis,
 Die soeken gaet haren amiis,
 Ende dien sere langede na hare.
- 1700 Si quam dolende hare entare,

- Soe verre quam si ghegaen
 Buten den woude, daer si sach staen
 Een huus, daer ghinc si inne;
 Doe seide die scone conincginne:
 1705 „Vrouwe, god moet met u wesen.”
 Dwiveken antwerde met desen:
 „Dat moet u lonen god, jonfrouwe,
 Sekerlec ic hebs rouwe
 Dat ghi u hout in desen levne.
 1710 Men vonder in de werelt niet .VII.
 Scoenre wiif, twaren, dan ghi;
 Sere jammerdi mi
 Dat ghi siit van lichten sinne.”
 Doe antwerde die conincginne:
 1715 „Ghi hebt onrecht, twaren, vrouwe,
 Ic quam haerwaert op trouwe.
 Nu berecht mi mine vaert;
 Ic wille te Sente Jacops waert,
 Ende hoe na ben ic daer?”
 1720 Dwiveken seide: „wet vorwaer:
 Ghi hebter noch .VI. milen toe.”
 Die conincginne seide doe:
 „Nu besiet vrouwe, of ghi
 Uwe cleder wilt wisselen jegen mi;
 1725 Ic sal u de mine gheven,
 Ghi blives te riker al u leven.”
 Dwiveken seide: „nenic entrouwen,
 Het soude mi cortelike rouwen
 Gavic mine cledre u,
 1730 Ic benre vele sekere nu,
 Dan u poytier morgen quame
 Ende mi die uwe weder name,
 Soe haddicse verloren emmermere.”
 Doe weende die conincginne sere,
 1735 Ende seide: „god gheweldich vader,
 Wie mach den mensce doen quader,
 Dan hi mach hem selven doen

Waric bleven in Arragoen
 Metten coninc minen man,
 1740 Selc spreect mi nu leliic an
 Hi soude mi bughen ende nighen;
 Nu hebbic ghewonnen tswigen.
 Vrouwe, seit si, nu verstaet,
 Al siin uwe cledre quaet
 1745 Ic wille die mine om duwe geven,
 Gheen putier nes mi bleven;
 Twaren dies en gheric niet
 Dan eens, die u verdriet
 Soude doen ongherne;
 1750 Twaren, in segt in ghenen scerne,
 Ic wille tsente Jacops waert,
 Selc soude mi sien op die vaert
 Aldus comen te ghereke,
 Hi sprake mi ane dorperleke,
 1755 Maer quamic gaende in u ghesmide
 Hi soude mi laten liden."

Doen dat wiveken dat verstoet
 Peinsesi in haren moet:
 „Dese jonfrouwe mach wel seggen waer.”
 1760 Mettien wisselden si daer,
 Doe nam orlof die conincginne
 Ende peinsde in haren sinne
 Om den wech dien si woude,
 Ende quammere alst wesen soude
 1765 Des anders dages vore middach
 Buten der stad, daer si sach
 Evax comen jeghen hare.
 Maer doe hierē wert gheware
 Was hi die overblijtste man
 1770 Die nie ter werelt liif gewan;
 Hi cussese te dier stont
 Wel .XX. warf an haren mont,
 Ende seide: „welgeraecte vrouwe,

- 1775 Bi gode, nu es mi al miin rouwe
 Vergaen, ghi hebt mi wel gheloent
 Ende een twint niet ghehoent;
 Ende hoe sidi dus ontgaen?"
 Doen liet siit hem al verstaen,
 Hoe dat hare mayseniede
 1780 Ende alle dandre liede
 [Waenden] dat si verdronken si.
 Die ridder seide: „gheloeves mi,
 Ghi hebbet, vrouwe, sere besurt
 Ende u selven gheaventurt
 1785 Dore minen wille, dat lonu god,
 Vergatict soe waric sot.”
 Doe waren si utermaten blide
 Ende ghingen spelen doe betide,
 Van lande te lande besien dat lant,
 1790 In elke stede die men vant.
 Deen minde den andren sere.
 Deus god, die emmermere
 Alsoe mochte wandelen met sinen lieve,
 Hi hadde alle dinc te gherieve!
- 1795 Dus ghinc die riddre entie vrouwe
 Spelen sonder eneghen rouwe
 Omme en tomme .II. jaer,
 Ende hier binnen, dat es waer,
 Worden hare cledre quaet,
 1800 Dies si en hadden betren raet,
 Want si waren bloet van goede,
 Anders dan si darmoede
 Namen wel in ghedoude,
 Hadden si hitte, hadden si coude,
 1805 Deen vergaets metten andren wale.
 Nu quamen si tenen male
 Ghegaen vore een monnichof groet,
 Daer gingen si na ende baden broet
 Dore gode alsi eer daden;

1810 Die moneke alsise saghen
 Soe scone, gaven si hare te meer
 Ruggenbroet ende vele teer
 Dans te gheven was haer sede
 Of dan men enegen andren dede.
 1815 Doen ghingen si vort int wout
 Op ene fonteyne cout,
 Ende netten haer broet daer in doe,
 Want els en hadden sier niet toe;
 Dus aten si met groten spele;
 1820 Deen begoet den andren vele
 Van der fonteynen metter hant;
 Ic wane men doen niet en vant
 Twee gheliever dan si waren;
 Die feeste die si hadden twaren
 1825 Met lachene ende met spele
 Ende met ghietene, dies was vele;
 Mettien hadde si vaec groet,
 Die vrouwe sliep in sriders scoet;
 Die riddre die besachse wale,
 1830 Mettien seidi dese tale
 Te hem selven droevelike:
 „God here van hemelrike,
 En was dit niet ene conincginne vri,
 Die hare selve dore mi
 1835 Heeft gheworpen in sorghen sere!
 Maer ic was een arm here,
 Ende niet werdich dat si
 Hadde ghesproken jeghen mi;
 Si was mechtich ende rike,
 1840 Ende moet nu armelike
 Leven ende gaen dor minen wille.”
 Doe en consti hem niet onthouden stille,
 Ende weende grote tranen
 Ende ghinc peinsen ende wanen
 1845 Hare goet ende hare vogedie,
 Ende dat jammer was dat si ie

- Hem sach met oegen an;
 „Ja, peinsdi, ende was haer man
 Die rike coninc van Arragoen;
 1850 Al was dat sake dat icse ontspoen
 Die arm was ende onbequame
 Entie niet en hadde dan ridders name,
 Ic was onwerdich ende quaet,
 Hets jammer dat aldus staet.”
- 1855 Hier omme weende die here
 Soe utermatelike sere,
 Dat bedichte die trane siin
 Vielen der vrouwen in dansciin,
 Soe dat siere ontspranc bi;
- 1860 Ende tierst dat si den ridder vri
 Weenen sach, doe vragede si:
 „Twi weendi, her riddre vri?”
 Die riddre seide: „inne doe niet.”
 Die vrouwe seide: „mi doet verdriet
- 1865 Here, dat ghiit mi loechenen wilt,
 Inne leve nemmermeer ghestilt
 Ghine segt mi wat ghi meent,
 Ende waerbi dat ghi weent.”
 Doe die riddre dat verstoet
- 1870 Dat hiit haer emmer seggen moet,
 Seidi: „ic segt u, vrouwe vri;
 Mi jammert dat ghi dus dore mi
 Siit comen in dit meswende
 Ende in dit grote ellende,
- 1875 Dies ic werdich niet en ben.”
 Die vrouwe seide: „hout uwen sen
 Ende laet ons leven met spele,
 Wet wel, ic hebbe liever vele
 Met u te gane om miin broet
- 1880 Dan te besittene die bliscep groet;
 Daerbi laet varen dit verdriet,
 Here en en vaert mi een twint niet.”

Dus troestene die vrouwe goet.

Doe vaecte den ridder vroet,

1885 Ende sliep in der vrouwen scoet

Daer hi toe drouch trouwe groet;

Ende doene die vrouwe ansach,

Wenesi al dat si mach,

Ende seide: „god gheweldich here,

1890 Ja en es verloren sere

Die vroemste riddre die leeft,

Entie coenste, waer men heeft

Enichs ridders te doene.

Helpe! wat maecti in Arragoen

1895 Grote daet, die riddre vri,

Die nu al verloren si

Bi mi, dies ic werdich niet en ben,

Dat hi soe sinen sen

Ane mi gheleit heeft, daer hi al

1900 Ere bi vergheten sal.

Dore mi es hi ter werelt doet,

Die van dogeden es sonder ghenoot.

Dat ic scone was, dats scade,

Ende dat mi bi minen rade

1905 Soe vromen riddre wert te quiste

Ende sine daet so houde gheciste;

Hi es bi mi verloren al,

Bi gode, dat ic betren sal;

Want heymelec willic hem ontgaen.”

1910 Ane sinen mont custe sine saen

Menichwerf ende weende sere

Ende bevalne onsen here.

Siin hoeft leide si hem op tgras,

Seide dWalsch daer ict in las,

1915 Ende liep allene weghe;

God onse here gheve haer seghe!

Want wel heeft si te doene dat.

Soe verre liep si dat si in de stad

Te Venegien quam ghegaen,

- 1920 Ende si begonste te werken saen
Met siden, dat si conste bat
Dan iemen dede in de stad.
Dus bleef si woenende daer,
Maer altoes was haer therte swaer
- 1925 Om hare lief, daer si af sciet
Int wout, daer sine liet;
Doch wart si daer soe liefgetal
Van haren naghebueren al
Dat sise priïsdén utermaten
- 1930 Alle die bi hare saten,
Ende si wandelde vriendelike,
Beide met armen ende met rike.
- 1935 Van der vrouwe latic bliven,
Ende wille u vort bescriven
Van den riddre daer si af sciet
Int wout, ende slapende liet.
Doe hi ontspranc ende niene vant
Die conincginne, riep hi te hant:
„Ay keytiif, wat sal ic doen!
- 1940 Ic hebbe miin vrouwe van Arragoen
Met quader hoeden verloren!
Acharmen wan waric te voren
Bleven doet eer icse verloes!
Ic wane nie man en coes
- 1945 Soe grote scade alse mi
Es ghesciet; waer mach si
Siin ghevaren, mi wondert dat.
Inne weet diewile si hier sat,
Ofse mi iemen heeft ontfoert;
- 1950 Neen, si hadde mi gheroert
Soe dat ic ontsprongen ware;
Neent, si es geloepen hare entare
Al wenende achter woude.”
Doe riep die ridder met ongedoude:
- 1955 „Vrouwe! vrouwe!” wat hi mochte,

- Ic weet wel dat hise sochte
 In dat wout verre of bi.
 Hier binnen soe quam hi
 Gaende op ene grote valeye,
 1960 Daer hi hoerde met ghescreye
 Ene maget ende enen ridder stout
 Diese hadde genomen int wout,
 Ende hi slouchse in hare ansichte
 Meneghen slach wel bedichte.
 1965 Her Evax waende mettesen
 Dat die sine hadde ghewesen
 Ende volgede den riddre an;
 Die riddre seide tot hem: „her man,
 Keert van mi uter straten
 1970 Of ic doe u tleven laten;
 Twi volgedi mi? laet mi riden.”
 Die riddere was in allen siden
 Wel ghewapent toten teen,
 Ende her Evax volgedem al in een,
 1975 Omdat hi gherne die jonfrouwe sage.
 Die riddre seide: „te dinen droeven daghe
 Soutu mi volghen, wetic wale.”
 Evax seide: „laet mi die smale
 Besien, ic kere weder dan.”
 1980 Die riddre seide: es die man
 Verwoet? ic wane en trouwen jay.
 Her dorper, ghi maect te groet gecray,
 Ic sal u slaen met minen spere,
 Het sal u al u leven deren.”
 1985 Her Evax seide: „ghi dreicht om niet;
 Bi den here die hem cruceu liet,
 Ic salse sien al haddiit gesworen,
 Ic weet dat wel te voren
 Dat ic u ontsie clene,
 1990 Al en ben ic maer allene
 Ende al hebdi u wapen an.”
 Die ridder seide: „vul dorper man,

- Sich hier dinen doetsteke.”
 Die riddre, die was wel te ghereke
 1995 Van orsse, van wapenen, ende van leden,
 Ende quam op Evax gereden,
 Spere gherecht, scilt om als,
 Evax ontbeide als,
 Ende alse hi hem quam bi
 2000 Wincte her Evax, doen toech hi
 Hantecleer, dat goede sweert,
 Ende slouch den ridder, dat hi tpeert
 Rumen moeste ende viel neder,
 Ende Evax herhaelde weder
 2005 Tswert ende waenden doeden wale,
 Maer sine wapene waren van selken stale
 Dat hise niet en conste ontghinnen;
 Doe peinsdi in hem selve binnen:
 „Mochtic den riddre bringhen tonder,
 2010 Inne gave die wapene niet om .I. wo[nder]
 Van goede.” Doe liep hi
 Ter neder den riddre vri,
 Ende spranc hem opten lichame,
 Datten riddre was onbequame,
 2015 Ende ontwapendem siin hoet,
 Om dies hi hem die hande niet en boet
 Slouch hi hem siin hoeft ave:
 Inne wane niet die hem gave
 Hondert marc van roeden goude,
 2020 Dat hi soe blide wesen soude.

- Doe besach hi die jonfrouwe,
 Die hem bat op trouwe
 Dat hi haers ghenadich ware
 Ende hi dore god holpe hare
 2025 Dat si weder thuus quame,
 Ende van haren goede name
 Altemale siin gerief,
 Dat ware hare utermaten lief.

Hi seide hi sout gherne doen.
 2030 Hine hadde cnape no ghersoen,
 Dus dedi selve die wapen an
 Die hi opten riddre wan.
 Hi peinsde, soudi met enegen sinne
 Weder comen an die conincginne,
 2035 Dat moeste met vroemheden siin.
 Doe halp hi der jonfrouwe fin
 Dat si weder thuus quam.
 Doe nam die ridder lofsam
 Orlof ende voer sier straten,
 2040 Ende heeft die jonfrouwe gelaten.
 Her Evax hadde groet ongedout,
 Daer om die hi sochte int wout
 Hare entare ende hierie niet
 En vant: alsi dit siet
 2045 Peinsedi in sinen moet,
 Dat hem ghene dinc soe goet
 En ware, alse dat hi kerde
 In Arragoen, daer menne eerde;
 Hi soude die vrouwe vinden daer.
 2050 Hi reet darwert met herten swaer
 Soe langhe wile dat hierie quam;
 Ende alse hierie was, hi vernam
 Dat die coninc ware doet,
 Ende dat daer quam .I. here groet,
 2055 Van Arabien die coninc,
 Ende en liete om ghene dinc
 Hine soude wreken bede gader
 Sinen vader ende sinen oudervader,
 Ende quam met menegen payin,
 2060 Daer die van Arragoen af siin
 In vernoye ende in doghene,
 Die hem piinde te togene
 Van Vranckerike dien coninc,
 Die hem slechts aveghinc;
 2065 Soe dede die coninc van Cecile,

Dus laghen si ene langhe wile
 In orloghen ende in onvreden,
 Ende en consten bi ghere behendicheden
 Enghenen here vinden
 2070 Die hem haers dorste onderwinden.
 Dus laghen si in anxte groet
 Ende in sorgen van der doet
 Belegghen met menegen fellen ghebuer
 In die stad van Vansecuer,
 2075 Soe anxtelike ende soe in vare;
 Nu quam Evax al dare.

Miin her Evax die dat vernam,
 Also hi in den lande quam
 Was hi utermaten vroe;
 2080 Te hem selven seidi doe:
 „God here, ghelooft moeti siin!
 Mi dunct dat die saken miin
 Sere ten besten wert slaen;
 Na dien dat mi es ontgaen
 2085 Miin vrouwe die conincginne,
 So willic ten iersten beghinne
 Te Vansecur wert riden
 Ende willichlike met hem striden,
 Si selen miins blide wesen.”
 2090 Hi voer darwert binnen desen;
 Doen hi vore die stad quam
 Ende dat anweit vernam,
 Vrageden si hem wat hi woude.
 Hi seide dat hi hem dienen soude
 2095 Op tsout gherne, wouden si.
 Si seiden, jaes, opdat hi
 Enege kennesse hadde in de stad.
 Hi seide, jay, ende opdat
 Si noch leven die hi daer liet,
 2100 Doen hi achterst van daer sciet.
 Doe liet menne binnen riden.

- Hi voer wech in corten tiden
 Toten goeden man die siin wert was,
 Seide dWalsch daer ict in las;
 2105 Tierst datten die wert sach,
 Wonderdem wat wesen mach,
 Want Evax docht hem sekerlike
 In ghedane ende in ghelike,
 Maer dat men over doet hilt.
 2110 Hi vragede den riddre wat hi wilt.
 Evax seide: „kindi mi niet?
 Doen ic achterst van hier sciet
 Wanedi mi hebben ghegraven,
 Te voet ghingic henen scaven,
 2115 Dat niemen dan miin knecht en wiste,
 Aldus ontfoer ic u met liste.”
 Die weert seide: „es dit waer?”
 Evax seide: „jaet oppenbaer,
 Nu ben ic hier comen weder,
 2120 Ende wille dorloghe leggen neder.
 Dat ghi uwen here hebt verloren
 Dat soe wetic wel te voren,
 Dies soe willic u gheleiden
 Of god wilt, met vromicheiden,
 2125 Ende u lant soen verwerven
 Entie viande saen verderven,
 Ende mogedi wel, her wert,
 Bekinnen doch ane miin swert
 Ende oec ane dit vingherliin,
 2130 Het was der goeder vrouwen miin;
 Besiet oec te minen grave,
 Daer sidiis doch seker ave,
 Want ghine vindt daer dinc gheen
 In die kiste dan enen steen.”

 2135 Die wert dien herde wale
 Bequam des ridders tale,
 Hieten groet willecome wesen.

Die weerdinne quam mettesen,
 Entie wert vragede hare,
 2140 Of si iet wiste wie hi ware
 Die riddre die daer steet?
 Die werdinne seide: „godeweet,
 En ware niet doet oppenbare
 Evax, ic seide dat hiit ware,
 2145 Maer nu en wetic niet wiet si.”
 Die weert seide: „gheloves mi,
 Hi eist selve ende niemen el.”
 Die vrouwe seide: „het es spel,
 Die riddre es goede wile doet,
 2150 Dat scade es herde groet.”
 Die weert seide: „hi en si,
 Hi es dit, gheloves mi.”
 Die vrouwe seide: „wats mi gesciet,
 Dies en mochtic geloeven niet,
 2155 En ware dat ic den riddre fin
 Saghe tusschen de scoudren siin,
 Daer haddi een cruce van goude.”
 Evax moeste alsoe houde
 Dat cruce toenen, ende doen siit saghen
 2160 En mochtu gheen man ghewaghen
 Hoe wel dat hi daer was ontfaen;
 Die wert ghinc henen saen
 Ende seit den heren van den lande
 Ende littekene menegherande,
 2165 Oec ghingen si alle ten grave,
 Ende daden die erde ave;
 Int graf en vonden si dinc gheen
 Dan die kiste entien steen;
 Doe geloefden siis hem wale
 2170 Ende ghinghen te hem te male
 Ende hieten groet willecome wesen,
 Ende vrageden hem binnen desen
 Wat si mochten anegaen?
 Die riddre antwerdem saen,

- 2175 Ende seide: „ghi heren, nu segt mi,
Wat kiviteine soe hebdi,
Ende wien hebdi coninc ghemaect?
Hi behoeft te sine welgheraect.”
- 2180 Die heren seiden: „wet dat te voren,
Wine hebben ghenen noch vercoren.”
Die riddre seide: „dats kintsceit groet;
Besiet ende kiest een hoet,
Hier en es gheen oer int lant,
No vrient, dies gaet in hant;
- 2185 Gaet te gadre haestelike
Ende kiest enen coninc, die u rike
Heeft, ende dien maect here,
Ende die saelt siin sem miin ere
Ende dbeste raden dat hi weet;
- 2190 Gaet te gadre ghi heren ghereet,
Anders seldi discorderen
Ende niet connen u lant verweren.”

- Doe die heren verhoerden dat,
Peinsden si, dat si niet bat
- 2195 En mochten doen dan hi hem riede;
Doe ghenghen te gadre ghene liede
Ende souden kies enen here;
Langhe twisten si ende sere,
Want elc woude kies enen vrient
- 2200 Dies jeghen hem hadde verdient,
Ten lesten quam her Evax wert
Die sere sine ere beghert,
Ende seide: „ghi heren siet wel,
Hen gaet ons an gheen spel,
- 2205 Hier nes niemen soe willich tsine
Coninc, wisti dat in dese pine
Her Evax soude ons ontfaren,
Hine souder hem jegen vervaren.
Dicke soe heeft hiis wel verdient
Dat men siin soude siin vrient,
- 2210

- Hi hilt tlant bi minen here
 Den coninc dicwile in de ere,
 Ende onse viande haten ons sere,
 Ende wi en wordenre nemmermere
 2215 Quite en si bi bedwanghe;
 Ende waer omme twisten wi dan lange?
 Kiesen wi den riddre ter goeder uren,
 Hi sal hem gherne aventuren
 Ende sal ons in payse bringen
 2220 Entie heydene oec dwinghen.”
 Alle die ghene die waren daer,
 Droughen overeen oppenbaer
 Dat al waer ware dat,
 Ende dat an niemen en ware bat
 2225 Bestaet dan ane den riddre coene;
 Doe ghingen si met enen doene
 Ende cosen Evax den jongelinc
 Tenen here, tenen coninc,
 Ende ontfinghen van hem haer leen;
 2230 In die stad en bleef haer gheen
 Hine wert siin man daer.
 Nu es dien riddre dats waer
 Sine dinc ten besten ghevalen;
 Alsoe moet si doen ons allen. amen.
- 2235 Evax die coninc van Arragoen,
 Die ten besten viel siin doen,
 Lach in de stad te Vansecuer,
 Daer hi van meneghen ghebuer
 Was beleghen, dat hem swaer was;
 2240 Op enen dach, als ict las,
 Ontboet hi den coninc van Arabie,
 Dat hi vollec van der stad vlie
 Ende tsine met vreden late
 Of hi vintene opter straten
 2245 Des derdes daghes ten wighe;
 „Ende segt dat icken nighe

Gheliic ic Pirus sinen oem dede,
 Dien ic verslouch vor dese stede,
 Dat selve mach hi wachtende siin,
 2250 Dat segt den Arabiin.”
 Twee graven hier af waren
 Boden, ende voeren sonder sparen
 Ten heydenen buten int here,
 Ende seiden hem dese mere
 2255 Van Evax wegghen ende doen verstaen
 Ten coninc seiden si saen:
 „Die coninc here van Arragoen,
 Die met menegghen stouten baroen
 Leit hier in de stad,
 2260 Here hi ontbiet u dat:
 Dat ghi vollec rumt siin lant,
 Ofte het si u becant,
 Dat hi u al sonder biden
 Overmorghen sal bestriden.
 2265 Ende sal u dat selve doen
 Dat hi dede den baroen,
 Uwen oem Pyrus den coninc.
 Nu beraet u op dese dinc.”

Doe seide die coninc van Arabie:
 2270 „Nu segt mi wie es hi die
 Daer coninc ende here ghemaect si?
 Waent hi dus vervaren mi
 Met sinen worden van ghedreighe?
 Neen hi niet, ic salne sweighen,
 2275 Want van machte ben ic hem te groet;
 Slouch hi Pyrus minen oem doet?
 Wat, es hi weder comen?
 Ic waenden Belsebuc had ghenomen
 Ende met hem wech ghedreghen.
 2280 Wat, es hi noch te live bleven?
 Dies moet die duvel selve wouden;
 Maer woudi nochtan houden

Van mi ende siin lant ontfaen,
 Het soude noch wel vergaen.”
 2285 Die boden seiden: „bi gode here
 Ghi piint u om niet sere,
 Maer die coninc sal u bestriden
 Emmer in herde corten tiden,
 Ende sal u, seiti, alsoe bereiden
 2290 Alsoe hi dede hem beiden,
 Die coninghe die vore u waren,
 Of lachterlec seldi hem ontfaen.”
 Die coninc die dat verstoet,
 Seide te sinen lieden vroet:
 2295 „Ghi heren, mi dunct wale dat,
 Dat al tlant entie stad
 Es vercoent herde sere,
 Ende allene bi enen here,
 Alsi te rechte moghen wel;
 2300 Ic ben dies seker dat niemen el
 Dan hare god selve en si,
 Want hi hem altoes staet bi,
 Ende daerbi hadden wiit te quaet;
 Daerbi dunct mi die beste raet,
 2305 Maer hi heeft hier tons ghesent
 Van .II. graven een prosent,
 Die moeten emmer te waren
 Met mi in Arabien varen,
 Ende moeten woenen met keytiven
 2310 Ende daer al haer leven bliven.”
 Die Arabien verstonden dat,
 Ende en consten haren wille niet bat
 Ghecrighen van haren here,
 Ende priisdent hem harde sere:
 2315 „Bi Mamette, uwe tale
 Dunct ons allen goet te male,
 Nu vaetse ende voertse met u,
 Hets meer dan tiit nu.”
 Die boden die hem ververden sere,

- 2320 Seiden: „bi gode, dits onnere;
 Boden soude men te rechte vri
 Laten varen verre ende bi.”
 Die coninc seide: „ghi segt waer,
 Al lagic hier .XL. jaer,
- 2325 Ic name ten ende alselc bejach
 Als ic nu met payse hebben mach;
 Nu brect op ende laet ons saen,
 Si moeten emmer met ons gaen.”
 Doe brac op dat heyden here
- 2330 Alle met enen groten ghere.
 Tenten ende goet hebben si ghelaten,
 Ende voeren hare straten;
 Want sine dorsten beiden niet.
 Alsoe die coninc dat versiet
- 2335 Van Arragoen, dat al vliet,
 Peinsdi om haer verdriet,
 Ende dede wapenen sine liede;
 [Ic wane dat wonder niet en gheschiede
 Dat die coninc selve dede]
- 2340 Alsoe hi quam buter stede,
 Wat heydene hi herhaelde,
 Siit seker dat hiit betaelde
 Anders niet dan metten craghe,
 Wie hi bevinc binnen slaghe
- 2345 [Leverdi den duvel dier na gaepde,
 Ende ene grote cudde opraepde.]
 Ende slouch hare en tare;
 Mettien quam hem niemare
 Dat die valsche Arabiin
- 2350 Heeft ghevaen die boden siin
 Ende voeresse met hem sier straten;
 Die doen den coninc hadde sien gelaten,
 Hi soude hebben geseit sekerlike,
 Dat in al erterike
- 2355 Sine ghelike niet en ware;
 Hi dorereeste oppenbare

- Ende volgde den coninc verre,
 Dies mochte siin worden erre,
 Hadden si ghehadt herts iet
 2360 Die heydene, maar neen si niet;
 Soo sere reet die coninc wert
 Dat hi den coninc achtervert,
 Ende riep: „vule paiin,
 Gheonneert moeti siin,
 2365 Ende u hoet al metten toppe,
 Dat ghi nie hildet oppe
 Boden die u ghesent waren;
 Nu seldise moeten laten varen
 Tuwen lachtre ende tuwer scanden.
 2370 Laet sien, seldiit connen geanden?”
 Die coninc hi ververdem sere,
 Ende riep: „ghenade lieve here!
 Ic werde u man vore hande
 Beide van goede ende van lande,
 2375 Ontfarmt miins, ic hebbe mesdaen,
 Ic wille in uwer ghenaden staen.”
 Die coninc seide: „dat si,
 Maer ghi moet in die stad met mi.”
 „Here dat willic gherne doen.”
 2380 Doe seide die coninc van Arragoen:
 „Waer siin die ghevangene heren?
 Si moeten met ons in de stad keren.”
 Doe seide die heyden Arabiin:
 „Here dat sal ghedaen siin.”
 2385 Doe dede men die graven comen,
 Ende tierst dat si hebben vernomen
 Dat si quite ghinghen, soe
 Waren si blide ende vroe
 Ende voeren met in die stad.
 2390 Die coninc die hem ghenade bat,
 Seide: „here wat begherdi van mi,
 Soe dat ic quite en vri
 Moghe miere straten varen?”

- 2395 Die coninc seide: „sweert mi twaren
 Manscap ende hulde vorwert meer,
 Ende nemmermeer te doene keer
 Te deerne mi of den lande.”
 „Dies biddic ende biede miin hande,
 2400 Seide die coninc, bi mier wet.”
 Dit swoer hi, ende hier met
 Liet menne varen sier straten;
 Arragoen heefti ghelaten
 Ende voer weder in Arabien,
 In Arragoen en keerdi nie.
- 2405 Arragoen dat rike lant,
 Dat te voren in crancker hant
 Stont, heeft nu enen here
 Die ontsien was herde sere.
 Sine ghebure, die Sarrasine
 2410 Piinden hem onderdanich te sine;
 Siin lant hilt hi peiselike
 Ende sine liede in siin rike,
 Datse seiden, datse god onse here
 Hadde vertroest herde sere.
 2415 Si mindene alle sonderlinghe,
 Ende alle die weghe maecti hem ghinge,
 Daer si varen wouden ende keren,
 Sine ontsaghen ghene heren;
 Si voeren coenlec daer si wouden,
 2420 Hare here deedse te rechte houden,
 Dies hadden sine lief ter core;
 Ende oec viel hem vore
 Groet huwelec ende ghenouch,
 Dat hi herde reinlec verdrouch
 2425 Dore der conincginnen wille,
 Die hem lude ende stille
 Altoes int herte lach,
 Ende soe sere verwach
 Dat hem swaer te verdragen was,

2430 Maer hi peinsde, ghevreiscte si das
 Dat hi coninc in Arragoen ware,
 Si soude emmer comen dare
 Altoes te hem weder.

Hier leggic van hem neder,
 2435 Ende seggu van Sibillen vort;
 Die te Vinegen in de port.

Sibille, die hovessce vrouwe,
 Die om den ridder rouwe
 Hadde, al was si hem ontgaen,
 2440 Si quam te Vinegen saen.
 Allendich quam si daer in,
 Daer si hadde clein bekin,
 Doch quam si tenen wive gegaen
 Die wrachte met siden; dier vragesi saen
 2445 Of si woude houden .I. wercwiif.
 „Ghi hebt soe overscone liif,
 Sprac dat wiif, hadic iet an
 U, soe en liet mi gheen man,
 Men soude tallen tiden
 2450 Om u mine dore opriden,
 Nochtan en willics laten niet
 Opdat ghi des wercs cont iet.”
 Die conincginne weende sere,
 Ende seide: „dore gode, onsen here
 2455 Moets u lonen, ghi segt wale.”
 Si ghinc in met derre tale,
 Doe leide si hare werc vore
 Dat si conste wel ter core,
 Dat die meesterse seide dat,
 2460 Dat binnen Venegien der stad
 Engheen soe goet wercwiif en ware;
 Dat wert stappans oppenbare
 Onder die coemanne overal,
 Ende si wert soe liefghetal,

2465 Dat alle diese saghē
 Hare goede herte draghen.

 In die stad was .I. jonchere
 Diese minde herde sere,
 Want si bequam hem herde wale,
 2470 Ende hare ghelaet ende hare tale
 Was soe suete ende hare ghedane,
 Daer ware ghenouch te segghen ane;
 Hi quam te hare ende ghinc,
 Menich suchten hi ontfinc,
 2475 Omdat hi peinsde dat si en soude
 Niet willen doen dat hi woude,
 Hi hadse getrout eer.
 Dies ghetroesti hem te meer
 Opdat hi hare soe bequame,
 2480 Dat sine gherne te manne name.
 Tenen tiden seidi hare:
 „Bi gode, jonfrouwe, ic vervare
 Dore uwen wille, en si
 Dat ghi wilt ghestaden mi
 2485 Dat ic minen wille van u
 Moghe vercrighen, beraet u nu
 Wel daer op, ic hebs te doene.”
 Sibille van Arragoene
 Verstont den jonchere,
 2490 Ende droefde utermaten sere,
 Doe sprac die vrouwe goet:
 „Sekerlec ghi mesdoet,
 Dat ghi mi dit legt vore;
 Kinnedi mi wel ter core
 2495 Ic wane wel dat ghiit liet;
 U dunct dat ghi mi cleine mesbiet,
 Ende mi duncket herde vele,
 Doch latet jonchere nu in spele,
 Ghine siit miins mans niet;
 2500 Siit seker dat ic enen liet,

- Dien ic minne vore al dat leeft.
 Ende dat die werelt binnen heeft,
 Al moesten wi sceden van armoeden
 Ende om ghebreke van goede,
 2505 Van weelden en scieden wi niet;
 Ic weet wel dat icken liet
 Daer hi weelde hadde clene
 Ende gheselschap oec ghene;
 Nu verlates mi dore gode
 2510 Van uwen ghelove, van uwen gebode,
 Ende laet mi bliven in miin armoede."
 Die jonchere seide: „van minen goede
 Soudic u soe vele gheven,
 Ghi souter .VII. jaer op leven;”
 2515 Dat soudic u gheven tenen cloppe.”
 Sibille seide: „haddicker oppe
 Ghemict, dat goet soe lief ware,
 Siits seker oppenbare,
 Goets ghenouch haddic ghecregen,
 2520 Dat ic nu al hebbe verteghen;
 Daer omme biddic u jonchere
 Dat ghiis afcomt vortmere;
 Wat ghi u piint dats jegenspoet;
 Noch om vriendschap noch om goet
 2525 Sone dadics niet sekerlike,
 Die mi gave al erterike.”
 Die jonchere seide: „dats ghenouch,
 Ghi moet nochtan doen miin gevouch,
 Inne mages niet laten, het moet siin;
 2530 Tierst dat ic van der marct miin
 Come, daer ic varen sal,
 Mine scrincke god ende ongeval.”
 Die conincginne antwerde met sere:
 „Fortse en es gheen recht jonchere.”
 2535 Mettien sciet hi van daer.
 Der conincginne bleef therte swaer,
 Ende seide: „god volmaect vader,

Hoe mochtict nu hebben quader!
 Mi dunct ic ben ghevoet oppe
 2540 Sekerlec te alder werelt scoppe,
 Ende dit dedic mi selven al,
 Dat ic nu becoepen sal
 Sere, duchtic, ende hebbe becocht.
 Ontfarme u miins, suete god!"
 2545 Nu swighic van der jonfrouwe stille
 Die sere was tharen onwille,
 Dies si den jonchere ontsiet,
 Dies hi hare cracht ontbiet,
 Ende seggu van coeplieden twaren
 2550 Die van Arragoen geboren waren
 Ende quamen te Vinegien in de stad,
 Daer si vercochten al dat
 Dat si daer te coepe brochten.
 Vort gingen si ende sochten
 2555 Comenscap menegerande
 Die si weder souden voeren te lande,
 Ende doen si hadden gedaen,
 Bepeinsden si hem saen,
 Dat si nie en gaven haren coninc
 2560 Te prosente ghene dinc,
 Diese te rechte hilt wale;
 Doe droughen si overeen te male,
 Dat si een clene clenodekiin,
 Wel ghemaect ende fin,
 2565 Wouden doen maken dat si souden
 Haren coninc presenteren wouden;
 Doe sochten si al dore de stad
 Een wercwiif, die conste bat
 Dan eneghe die men vant int lant.
 2570 Soe langhe sochte men dat men vant
 Sibelian die conincginne.
 Deen coeman seide met sinne:
 „Vrouwe wat seldi ons raden
 Dat wi cierliken begaden?

- 2575 Wi siin coepmanne van Arragoen,
 Ende souden gherne doen
 Onsen nuwen coninc ere,
 Die ons hout in onse ere
 Entie straten open ende tlant,
- 2580 Soe dat onser gheen en vant
 Wedersake no goet verloren,
 Sint dat hi coninc was vercoren.
 Hierom gaven wi hem gherne oppenbaere
 Scoenheit die hem ontfanckelec ware,
- 2585 Baudekine ende covertore.”
 Die vrouwe seide: „na dat ic hoere
 Soe berechedet ghiit gherne wel;
 Nu segt mi, ghi heren, sonder spel,
 Es die coninc Therus doet?”
- 2590 „Jay jonfrouwe sonder ghenoot.”
 „Wie hevet nu dat lant beseten?
 Ic wille dat wel weten,
 Dat tlant sonder oer bleef daer.”
 Die coepman seiden: „dats waer,
- 2595 Maer si hebben nu enen vercoren
 Die langhe was verloren,
 Ende dien si hilden over doet;
 Hi es van ridderscape sonder genoet,
 Hi es gheboren van Grieken waert.”
- 2600 Die conincginne vragede ter vaert:
 „Ende hoe es hi gheheten dan?”
 Doe antwerde deen coepman:
 „Her Evax es die name siin.”
 Doe antwerde die conincginne fin:
- 2605 „Wanen quam hi ant conincrike,
 Waest te winnen soe lichtelike?”
 Die coepmanne seiden: „neen twaren.”
 Doe seidi haer al sonder sparen
 Dies si herde blide was,
- 2610 Seide dWalsch daer ict in las;
 Si seide: „ghi heren, ic sal u

Selke cledre maken nu
 Die de coninc sal u here
 Gherne sien ende loven sere;
 2615 Nu beit enen corten tiit."
 Si gaven hare cort respiit
 Ende bleven hakende daer naer.
 Die conincginne, dat es waer,
 Ghinc hare hande te werke setten,
 2620 Ende wrachte sonder letten
 Een cleet te poente wale,
 Ende wrachter in altemale
 Hare ghevaren tusschen hem beiden,
 Ende hoe si van hem was ghesceiden,
 2625 Van ende torde ende anders niet
 Dan hem te voren was ghesciet.

Doen die cledere waren ghewracht,
 Die coemanne, diere na ghewacht
 Hadden, voeren hare straten,
 2630 Venegien hebben si ghelaten
 Ende voeren weder te lande waert.
 Ic wille u corten hare vaert,
 Ende seggu vort, doe si quamen
 Daer si den coninc vernamen,
 2635 Doe gaven si die cleder fine
 Hem om siin vrient te sine
 Wel alsiis hadden te doene;
 Maer doen die coninc van Arragoene
 Die cledre wel besach
 2640 En sach hi nie soe bliden dach;
 Soe overblide was die coninc
 Dat hem siin herte al ontghinc
 Ende seech neder in onmacht;
 Ende doen hi weder hadde de cracht,
 2645 Sprac hi met enen bliden moede:
 „Dat u lone god die goede!
 Wie maecte die cleder? segt mi dat."

- „Here te Venegien in der stad
 Makese dat scoenste wiif
 2650 Die nie ontfinc van moeder liif
 Entie welgheraecste mede;
 Inne sach nie binnen Kerstenhede
 Nie gheliker wiif ghene
 In der werelt dan die allene
 2655 Sibelien es, onser coninginnen,
 Si geliect hare in allen sinnen,
 Maer sere ontfermde mi
 Dat si niet herde rike en si.”
- Die coninc seide: „segd mi dat,
 2660 Soudi noch iet connen ter stad
 Gheraken daer si si?”
 „Ja wi here, gheloves mi.”
 Die coninc seide: „soe moetiëre varen
 Alle met mi twaren.”
- 2665 Die coemanne seiden: „her coninc fier,
 Wi selense u halen hier,
 Ende segghen hare dat ghise ontbiet.
 Neen, sine ware werdich niet
 Dat ghi u pinet daer om hare.”
- 2670 Die coninc seide oppenbare:
 „Ic wille emmer varen daer,
 Si es meer eren oppenbaer
 Wirdich vele dan ic si,
 Ik kinse vele bat dan ghi.”
- 2675 Dese sake wonderde sere
 Meneghen man, dat die here
 Dus woude varen soeken een wiif,
 Doch en was daer gheen bliif,
 Hi en bestont die vaert
- 2680 Ende voer te Venegien waert
 Met dusent perden ende meer daer toe;
 Doe quam daer die bodscap doe
 Binnen Venegien, datter quame

2685 Die coninc van groter name,
 Die coninc van Arragoen.
 In al die stad was groet doen;
 Die heren reden wt temale
 Jeghen hem scone ende wale.

2690 Sibelic die hovessce vrouwe,
 Die dicwile om den ridder rouwe
 Hadde ghehadt, doen si vernam
 Dat die coninc om hare quam,
 Wert si utermaten blide,
 2695 Te hare selven seidsi tien tide:
 „Ay Maria, lieve vrouwe,
 Nu es in den coninc grote trouwe;
 Oftic dat rike om hem liet
 Nochtan en begheefti mi niet.”
 Si sach die lieden wtriden
 2700 Ende gaen in allen siden,
 Ende si bleef in huus allene;
 Al was hare woninge clene,
 Si makese scone jegen siin comen.
 Die jonchere die dit heeft vernomen
 2705 Dat si allene in huus si,
 Hi quam ter conincginne vri,
 Ende seide: „jonfrouwe nu wert te rade,
 Weder tsi met dancke of overdade
 Ghi moet nu doen minen wille;
 2710 Hets in die stad nu herde stille,
 U weren en sal u niet moghen
 Helpen, ghine wert bedroghen,
 Wildi u jeghen mi weren iet.”
 Die conincginne die dat siet,
 2715 Seide: „ghi hebt onrecht groet,
 Twaren inne ben niet u ghenoot,
 Ghi kint mi herde qualike;
 Al en ben ic nu niet rike,
 Dadi mi iet u souts berouwen.”

- 2720 „Het soude mi al miin leven rouwen
Liet ict mi aldus begheven;
Waendiit mi al ontgheven?
Neghi bi gode.” — ende ghinc haer ane.
Sibelie die soneghedane
- 2725 Werde hare sere utermaten,
Sine heeft hem niet ane ghelaten,
Sine scoret hem al wt
Al toter bloter huut.
Dit ghevecht ende dit ghestriit
- 2730 Durde soe langhen tiit
Dat die liede quamen binnen,
Ende en conster niet ane ghewinnen,
Maer dreygese soe dat hise soude
Doeden, sine dade dat hi woude,
- 2735 Dat si hem ontseide altemale,
Wat hi hare dade ofte quale.

- Binnen dese quam die coninc in de stad,
Ende hiet den coepmannen dat,
Dat si voeren rechte aldare
- 2740 Daer si wisten dat si ware,
Want hi wilde rechte aldaer;
Ende si quamere oppenbaer
Recht doese die jonchere dreygede soe,
Entie coninc quammer toe;
- 2745 Die coepmanne riepen luut.
Die cnape metter bloeter huut
Barch hem ende scaemdem sere;
Maer doen Sibille sach den here,
Wenese vol beide hare oeghen,
- 2750 Ende seide: „dat moetic doghen
Die ic was vrouwe van Arragoen,
Ende mi soe quaden ghersoen
Heeft ghedaen selken toren;
Te droever tiit werdic gheboren
- 2755 Magic seggen herde wale.”

- Die coninc horet ende spranc tale,
 Ende alle die met hem quamen,
 Doen si dat vernamen
 Dat dat hare conincginne was,
 2760 Seide die geeste daer ict in las,
 Toefden sise utermaten sere,
 Maer die coninc hare alder here
 Was boven nature blide,
 Ende droeve banderside
 2765 Dat hare die knecht soe mesboet,
 Ende dede hem afslaen siin hoeft
 Den gherechte van der stad;
 Hi ghinc vort na dat
 Ende nam die conincginne wiis
 2770 Ende deedse cleeden herde fetiis
 Ende trouwese daer met groter feesten,
 Na dat ict las in der jeesten,
 Ende hem allen clene ende groet
 Vertelde die coninc daer al bloet
 2775 Al hare ghevaren tusschen hem tween;
 Doen keerden si sonder ween
 Met groter joyen ten lande waert,
 Entie liede quamen ter vaert
 Wtwaert jeghen hem ghevaren,
 2780 Die utermaten blide waren
 Dat si hare vrouwe hadden weder
 Daer ghedinckenesse af was neder.
 Maer doe die coninc van Cecile
 Wiste dat siin dochter Sebile
 2785 Weder ware comen inne,
 Ende noch ware conincginne,
 Was hiis utermaten blide,
 Ende al tlant te dien tide.
 Miin her Evax was oec vroe
 2790 Om die conincginne doe,
 Want hare beider dinc was gevallen
 Ten besten; soe moet ons allen.

Hier latic van Evax bliven,
Ende wille u vort bescriven
2795 Van Echites van Athenen,
Ende her Heinrike die henen
Van Venuse siin ghesceden.
Si voeren onder hem beden
Den rechten wech te Grieken waert,
2800 Int herte een deel beswaert
Om des keyzers grote scade,
Daer si duchten te comen te spade;
Dies reden si te sere vele.
Nu laticse riden met spele,
2805 Ende seggu van den keyser vort
Die lach te Constantinople in de port.

DIRK POTTER.

JONCKBLOET, *Geschiedenis der Nederlandsche
Letterkunde*, II⁴, 254—257 (II³, 256—258).

DER MINNEN LOEP.

BOEK I.

Ic, man ende scriver vanden bloede,
Die wile ic hadde die yseren roede
Ende rechter was in svorsten lant,
80 Wart ic int hoghe rijck ghesant,
Om eenre ghewerff in stilre list,
Daer dackerman niet off en wist.
Ic bleef daer langher dan een jaer.
Alsoe wast my bewant aldaer:
85 By wilen so ghinghe ic spasieren
Op eenre lopender rivieren,
Om te verdriven melancolye.
Des viel ic in een fantasie,
Dair ic ghinc inder werlt hoift
90 Ende mijnre ghenoechten was beroeft,
Soe dat ic sach in eens gheestes wise
Ene joncfrou van hoghen prise
By my comen staen te hant.
Si vloech mit vloghelen over tlant.
95 Een bloedich speer ende een roit vuir
Voerde di[e] schone creatuer.
Hoer oghen waren verbonden beyde
Mit enen suveren witten cleyde.
Ghechiert was hoir hovet schone
100 Met eenre costeliker crone.
Si ghinc tot my ende sprac ter stont:
„Segghe, vrient, bistu onghesont?
Wes truerstu? laet dijn sorghen varen!
Die avontuer salt wail bewaren.
105 Du moets my doen een bede cleyn.”
— „Gheerne,” sprac ic, „vrouwe reyn.”
— „Sich omme,” sprac die wael ghedaen,

- „Du machs hier sien veel tempelen staen,
 Daer ic ende andre Goden ende Godinnen
 110 Voertijts pleghen te wonen binnen.
 Daer plachmen alrehande spele
 Te hantieren, groit ende vele,
 Van jonghen mannen ende maechden,
 Die hem selven wael behaechden
 115 Ende goede minne droeghen.
 By wilen si in vroecheden loeghen,
 By wilen leden si torment.
 Versin di wael ende denck omtrent.
 Nym die poeten in dijn memori
 120 Ende besich menigherconne histori,
 Die si van minnen hebben bescreven.
 Ic wilse di inden sinne gheven,
 Op dattuse voert moghes berechten
 Vrouwen, ridderen ende knechten,
 125 Die niet weten wat minne sy.
 Ic bin Venus, die minne vrij.
 Beschrijft in dijn ghedichte voert
 Wat du van minne hebs ghehoert,
 Hoedanich is der minnen loep
 130 Ende hoe vaste si bindet den knoep,
 Wat sy voertijts heeft ghedaen
 Ende hoet den menighen is vergaen:
 Op datsi leren moghen dair by,
 Wat liefde is ende wat minne sy.”
- 135 Doe my die scone vrouwe bat,
 Mocht ic hoir qualic weygeren dat,
 Ic en dade billicx hoer begheren:
 Want vrienden moghen dair by leren,
 Willen si den text versinnen,
 140 Hoe si by maten sullen minnen
 Ende die liefde sedelic draghen,
 Ghetempert, mit lijdsamighen slaghen,
 Op dat si gheluc ende heyl

- Daer an ghewinnen tot horen deyl.
 145 Der vrouwe worde ic balde quijt.
 Alleyne brukede ic daer den tijt
 Ende wart denckende om ende om
 Na Gallum ende Ovidium,
 Die meystere waren van hoghen doen,
 150 Appellee ende Anachreon,
 Coris ende Calimachijs,
 Tibullus ende Arathijs.
 Dese hebben vele van minne gheweten.
 Sapho en dochte niet vergheten:
 155 Die was een edel joncfrou goet,
 Van sinnen wijs, van consten vroet,
 Die veel van minnentlike zaken
 Scone gesten plach te maken.
 Nu heb ic selver vast ghesien,
 160 Hier van desen ende daer van dien,
 Ende der dinghen veel besocht,
 Eer icket haer toe heb ghebrocht.
 Gheluckes weynich is my verbaert
 Van liefsten ende van minlic aert;
 165 Maer van lyden ende van node
 Heb ic ghehouden die ghebode,
 Die daer in te harden sijn.
 Onheyl was alle weghe mijn.
 Wes ic jaechde was onghevanghen;
 170 Doch en ist niet al ontganghen.
 Wort my gheen lieff, so creech ic leyt:
 Wes ic begheerde was onbereyt.
 Dus heb ic mede te danse ghegaen;
 Mer onheyl doet my avestaen.
 175 Hier van is nu ghenoech ghehoert.
 Die honde heeft die jaghe voert:
 Ic wil tot dier materien gaen.
 Den jonghen gheve ic te verstaen
 Wat liefde is, als ic best kan.

- 180 Men sal gheloven den beproefden man.
 Doch wil ic nyemant ter minnen noden
 Noch te houden hoir gheboden;
 Want minne is een lastelic last,
 Die minne draghet zelden rast,
- 185 Ende is ene sorchlike zake
 Vol van nyde ende onghemake.
 Daer om en darff ics nyemant raden;
 Maer wye mit liefde is gheladen
 Ende ymmer der minnen dienen wil,
- 190 Dien radic tbest in allen til.
 Want na dat ic vinde in boecken
 Ende oick na mijns sels versoecken,
 Soe is liefde een hartelic bant,
 Ghebonden sonder voet off hant,
- 195 Diemen niet ontbinden en mach
 Mit tanden, tanghe noch hamerslach
 Noch mit gheenrehande dinghen.
 Liefte can horen dragher dwinghen
 Sonder spreken, vele meer
- 200 Dan meyster, vrouwe ofte heer,
 Vader, moeder off rechters dwanch
 Off papen predicken, cort off lanch.
 Minne is liefde ende liefde is minne:
 Twierleye woerden, ghelijc van sinnen.
- 205 Wes men van lieften wil ghewaghen,
 Dat wart der minnen toeghedraghen.
 Minne is een lastelic guet.
 Wye minne draecht in sinen moet,
 Die laet alle dinghe varen
- 210 Ende volghet slechts der minnen scharen.
 Die minne maect hem alsoe mat,
 Dat hi en weet noch dit noch dat.
 Minne is blint ende blindet voert
 Alle dat hoer toe behoert.
- 215 Ledighe luden moghen minnen;
 Maer die sijn lijftocht moet winnen

Mit aernste ende mit hantarbeyde,
 Wil die volghen der minnen zede,
 So blijft hi slechts daer by verloren.
 220 Arme luden, wacht u daer voren!
 Minne is van vele manieren.
 Gode voer al te glorificieren,
 Te vruchten, te eeren mit allen sinne,
 Dat heten wi godlike minne.
 225 Die ghelijct der caritate:
 Een yghelic mensche, na sinen state,
 Mi[n]t sinen vader ende moeder,
 Omen, susteren ende broeder,
 Neven, nichten, vrienden ende maghen:
 230 Dat wercken der naturen slaghen.
 Soe is een ander minne dan:
 Want een yghelic, wijff off man,
 Mint dat him ghenoechlic valt,
 Rijcheit, lant, water ende walt,
 235 Daer him nutschip off mach comen,
 Goeden, die den menighen vromen,
 Duerbair cleynoot, sulver, goudt,
 Ghesteynten, paerlen menichfout,
 Harnasch, cleder ende paerde,
 240 Wat schoen is ende van goeder waerde,
 Voghelen, honden ende ander diere.
 Dus is die minne menighertiere.
 Een yghelic mint oick sinen here
 Ende doet sinen meyster ere,
 245 Die hem doeghet heeft ghedaen.
 Van deser minne laet ic staen
 Ende wil vander ander spreken,
 Die menich herte heeft doen breken,
 Hoe vele wonders dat si werct,
 250 Als een yghelic siet ende merct;
 Soe dat dit boeckskijn heten moet
 Der Minnen Loop, dat donct my guet.

BOEK IV.

- Goede wive, die schaemte draghen,
 Sullen horen mannen behaghen
 In allen zaken die hi bouwet.
- 860 Ist dat sy him ontruwet
 Dat hi zondicht off misdoet,
 Selve hi dat beteren moet
 Mitten live off mitter ziele;
 Mer dat sy veel stiet hoer hiele
- 865 Off haer hersen daer om ghinc breken,
 Daer en kan sijs niet bi wreken.
 Hi en is hoer gheen beteringhe
 Sculdich van alsulke dinghen;
 Mer voer Gode, gheloift my des,
- 870 Sijn sonde so veel meerre es,
 Als hi min heeft vander schande
 Hier neder inden eertschen lande;
 Mer doet si anders yet dan wael,
 Des moetsi voer him staen te tael.
- 875 Laet u dit gheen wonder dencken:
 Ic soude so node vrouwen crencken
 In horen recht, als anders yemant,
 Want ic weet wel, ten is nyemant
 In mijnre aert op enighen hoff,
- 880 Die die vrouwen so groot loff
 Heeft ghesproken, als ic doe;
 Mer ic ga der reden toe
 Ende spreke rechtveerdighe woert,
 Wiese gaerne off node hoert.
- 885 Oick so en wert hier niet ghehindert
 Der vrouwen staet, noch eer ghemindert,
 Al leert men hem den rechten ganck,
 Hoe si in hoirs mannes dwanck
 Wael ende eerlic sullen leven
- 890 Ende alle wederstant begheven,

Daer sien mede vertoernen mochten,
 So si hem sculdich sijn te vruchten.
 Thobyas, die heilighe oude,
 Die sijn dochter uut gheven soude,
 895 Doe sy te varen was bereyt
 Mit horen man, in dat ghescheyt
 Sprac hi hoer toe in goeder leeren:]
 „Du zulte dinen zwaghers eren,
 900 Dinen man salstu in liefsten sien]
 Ende oetmoedelic ontsien,
 Tghesinde zulstu guetelic
 Regieren en[de] naernstelick
 Sulstu huus ende hof bewaren,
 Ende di selven alle dijn jaren
 905 Sulstu so eerlick bewisen,
 Datti nyemant en mach misprisen.”
 Dit is tleven der gueder wiven,
 Die him ter eren laten scriven:
 910 Doch ic en twivels niet een stro,
 Die goede wiven en doen also,
 Die sijn van goeder edelre aert
 Ende ringhen nader eren gaert;
 Mar dese quade helle teven,
 Die om gheenre schande en gheven
 915 (Mit oirlove allen gueden wiven
 Dat ic hier aff aldus scrive)
 Ende d[i]e huusbacken tubben,
 Die taertssche goet te samen scrubben
 Ende altoes hebben die handen vet,
 920 Dese houdent voir hoir wet,
 Dat si altoes den schamelen man
 Mit quaden woerden legghen an,
 Off ander wiven van quaden name,
 Die verloren hebben die schame
 925 Vallen altijt op hoir schelden,
 Ende dat sy selve souden ontghelden!
 Dat tijden sy den armen ezel.

- Hi zwijcht, hi duuct als een wezel
 Ende soude gaerne in vreden curen;
 930 Mer ten mach him niet ghebueren.
 Wandert hi mit goeden ghesellen,
 Altoes sullen sy hem quellen:
 Gaen die mannen ter taveerne,
 So volghen sy bij wijlen gaerne
 935 Ende meynen, dat hi ymmer sal
 Hoirre beyder guet verteren al.
 Bij wilen doen si daer een spronck,
 Om te hebben een gueden dronck,
 So segghen si: „God houde u, heren!”
 940 Sitten sy dan wat lang ende teren,
 Soe en willen sy van dane niet scheiden,
 Die mannen en moetense thuuswart leyden.
 Is dan die man bij wijlen verbuyst,
 Soe neemt Ermegaert haer vuyst
 945 Ende leytse hem in beyde sijn oghen.
 So seit Claes: „Dit moet ic doghen,
 Dit wijff en schaemt haer niet [e]en twinck.”
 Is dit niet wail een eerlic dinck?
 Ghi, eerbaer vrouwen, nu besiet,
 950 Ten hoirt tot uwer oerden niet.
 Wildi oick volghen sulken wiven,
 So laet u uuter schaemte scriven;
 Mer des moet ymmer God voerhoeden!
 Pijnt u altoes mitten goeden
 955 Goede wercken te bestaen
 Ende uwer niste niet af te gaen
 Ende wilt uwen sinnen emmer keren
 Tot schaemt, tot doechden ende tot eren
 Ende vuecht u tot uwes mannes wille.
 960 Is hi vertoernt op enighen til,
 So suldi hem sachtmoedich maken
 Mit gueden ende soeten saken,
 Als Hester mit Asswerus dede
 Ende Barsabee mit David mede.

- 965 Dese leefden also wael,
 Dat waer te scriven wonders tael,
 Soe conden sy die mannen eren.
 Nochtan hadden elck van desen heren
 Hondert off twee hondert wive,
 970 Altoes bereyt te haren live.
 Die heylighe Jacob hadde wiven twee
 Ende twe ander, dat was mee
 Ende waren in enen huze al:
 Sij leefden vredelic sonder gheschal.
 975 Die goede Rebecca, die was out,
 Heeft hairs selfs maghet versout,
 Dat sy bij Ysac wan een kint,
 Doe hi van ouderdoem was blint.
 Die vrouwen en hebbens ghene scande,
 980 Dat sy hoer mannen goederhande
 Ende onderdanich hebben gheweest.
 Si deden so, datmenre off leest
 Ende noch doen sal also langhe
 Als die planeten gaen hoer ghanghe.
 985 Ic hebse dicke horen prisen,
 Die horen mannen ere bewisen
 Ende him ontsien in redelicheit;
 Mar die horen mannen toern en[de] leyt
 Hebben ghedaen mit weder sribben
 990 Ende over him lieghen ende dribben,
 Daer off en hoirdic nye, in twaren,
 Datmense prijsde van enen hare.
 Dit willen wy legghen onder die voet.
 Goede wiven sijn altoes guet
 995 Ende bewisen gaerne hoir doechden
 In goeden wercken ende in vroecheden,
 Alsser vele hebben ghedaen.
 Van sommighe sal ic u hier verslaen.

1000 Hier voermaels waren .II. ghebroeder
 Van enen vader ende ene moeder.

Danaus die outste heyt
 Ende, also die geeste seit,
 Soe had hi vijftich dochteren die.
 Die jonxste had, als ic besie,
 1005 Vijftich sonen, groot ghenoech.
 Egistus hi den name droech.
 Dese twee waren malcanderen hadt
 Ende hadden langhe crijch ghehadt.
 Om langhe vielt, dat si te samen
 1010 Vriendelic elc bij anderen quamen,
 Om van soenliken saken
 Broederlike woerden te maken.
 Dit was in Danaus hoff,
 Dat sire woerden maecten off.
 1015 Si overdroeghen int gheraem,
 Dat elke neve sijn nichte naem
 Ende mit sulken hilic
 Maecten sy alle dinghen ghelijc.
 Men reyde daer ter bruloft voert,
 1020 Alst tot sulker feeste behoert.
 Nu hoert wat Danaus beval
 Sinen vijftich dochteren al
 Op haer lijff, dat elc soude
 Horen man mit herten boude
 1025 Dootslaen totter eerster nacht,
 Als hi in slape waer ghelacht,
 Elker heeft hi enen bile ghegheven,
 Daer sy hem mede sullen nemen tleven,
 Ende wye des vaders opset brake,
 1030 Daer over soude gaen die wrake,
 Want hi woudse selve doden,
 Wairt dat si braken sijn ghebode.
 Des nachts, als sy te bedde quamen
 Ende sy ghevrolict hadden tsamen,
 1035 So dat den mannen slapens lust,
 Volbrochten si hoirs vaders kust
 Ende elke dochter sloech ter doot

- Horen ooms zoon ende beddeghenoot,
 Sonder alleen die waerde, goede
- 1040 Ypermestra van edelen moede,
 Die horen man al heeft gheseit
 Hoirs vaders wille ende heymelicheit:
 Want sy waechde liever tlijff,
 Dan sy altoes een boes wijff
- 1045 Heten soude hoir leven lanck.
 Dus verdiende sy den danck
 Ende waernde horen man te voren,
 Dat sijn lijff bleeff onverloren!
 Ende hoir lijff in sdodes pande
- 1050 Onder hoirs vaders vrienden hande.
 Hynus, Ypermestren man,
 Mit grote yle hi dane ran
 Ende toech in een vreemde rijck,
 Daer bleeff hi wonen ewelick.
- 1055 Sijn wijff had hi gaerne ghehadt;
 Mer si en mocht niet uuter stadt:
 Want omtrent der midder nacht
 So heeft Danaus daer op ghewacht
 Ende ghinc tot allen dochteren aen
- 1060 Off sy alle hoer dinck hadden ghedaen.
 Doe vant hijt al omme bewaert;
 Mer Ypermestra, van goeder aert,
 Heeft hoirs vaders bot ghebroken,
 Die vader heeft tot haer ghesproken:
- 1065 „Hebstu liever dijns mannes lijff
 Dan dijns selves, onsalich wijff,
 Om enen nacht van corter feest,
 Die du by hem hebste gheweest?”
 Si sprac: „Lieve vader mijn,
- 1070 Doe mijn lijff was worden sijn
 Ende ghi my hem hadt ghegheven,
 Doe most ic sijnre liefde pleghen:
 Wanttet doe al ghelike was.
 Hy is daer henen sijnre gas.

- 1075 Ic heb him sijn lijff ghebaet.
 Had ict ghelaten, dat waer quaet.
 Eer ic him noch hadde ghedoot,
 So bin ic noch liever inder noot.
 Wes ghi wilt, dat doet mit my,
- 1080 Ic bin my liever doot dan hi.
 Niet meer en weet ic u te segghen.”
 Hi lietse in enen kercker legghen,
 Hi deedse quellen totter doot,
 Om dat sy liet dat hi gheboot.
- 1085 Dat was een edel salighe vrouwe,
 Die hoer man alsulke trouwe
 Bewijsde ende wiste wel te voren,
 Dat hoir lijff most sijn verloren.
 Ic hope seker datmen nu
- 1090 Wel vinden souden sulke tru
 Onder die goede eerbair wiven,
 Die him gaerne lieten ontliven
 Om die liefde van horen man.
 Daer en steect gheen twifel an.
- 1095 In Achayen was wijlneer
 Een ridder machtich, een edel heer,
 Die sinnich was ende wel ghedaen
 Ende was gheheten Orphaen.
 Sijn lant was wijt ende groot
- 1100 Ende hi en hadde gheen beddenoot,
 Die him sijn dinghen help besorghen.
 Sijn rade quamen alle morghen
 Ende rieden him tallen tijden,
 Dat hi uut soude doen rijden
- 1105 Al omme soecken om een wijff,
 Die nutte waer voer sheren lijff.
 Nu plach die vorste tallen daghen,
 Als hi inden velde reet jaghen,
 Te riden voer eens mannes duer.
- 1110 Daer sach hi altoes sitten vuer

- Een schone maghet van goeder zede,
 Die alle hoirs vaders dinghen dede.
 Hi was van sinen wive verloost
 Ende die dochter was alle sijn troost.
- 1115 Arlamoen was svaders name.
 Die dochter was hem zeer bequame,
 Si was simpel ende saftmoedich,
 So rechte dueghent ende oetmoedich,
 Dat alle die stat van horen zaken
- 1120 Goede woerden plach te maken.
 Sy was gheheten Lympiose.
 Sy bloeyde in doechden als een rose.
 Had si niet guet gheweest van zeden,
 Si en haddet nymmermeer gheleden,
- 1125 Dat sij leet, als ghi sult horen.
 Dese vorste hoech gheboren
 Dochte dick in sinen moet,
 Dat sulken wijff him waer goet,
 Die wijs waer ende goederhande,
- 1130 Want dat ghinghe voer sinen lande.
 Hi prijsde duecht voer die gheboerte
 Ende soeticheit voer hoghe woerde.
 Hi leyde horen vader an,
 Die was een schamel eerbair man,
- 1135 Van cleynen guede ende wail ghemint.
 Hi sprac: „Vrient, du hebste een kint,
 Lympiose, die guede maecht,
 Die minen sinnen soe behaecht,
 Dat icse wil by minen live
- 1140 Hebben tot enen echten wive.”
 Arlamoen sprac: „Lieve heer,
 Nu misdoedi alte zeer,
 Dat ghi schimpens dus bestaet
 Mit uwen armen ondersaet.”
- 1145 Orphaen sprack: „Zwijch, Arlamoen!
 Dat ic segghe dat wil ic doen,
 Het es my ernst ende gheen schimp.”

- Die vader sprack in goeder ghelimp:
 „Heer, wat ghi wilt dat sy.
 1150 Tghenuecht mijn dochter ende my.
 Wy sijn onder u gheseten:
 Ghi moecht ghebieden ende heten.”
 Die heer deedse by him comen
 Ende heeftse tenen wive ghenomen.
 1155 Hi besliepse naden zede
 Mit hogher bruloft inder stede.
 Schone cleder ende dier ghelijck
 Dede hi hoer maken costelijck.
 Hi creech daer schone kinder by;
 1160 Mar rechte voert soe dede hi
 Die kinder vander moeder bringhen,
 Om dat si niet soude singhen
 Noch vreuchde mitten kinder driven.
 Si mosten oick al van hoir bliven
 1165 So verre, dat si niet en konde
 Hoer kinder sien in enighen stonde.
 Dit was die eerste vremdicheit.
 Daer na heeft hi tot haer gheseit:
 „Lympiose, lieve wijff,
 1170 Ghi weet wel dat u selves lijff
 En is niet weerdich dese eer:
 Laet die costelicheit voert meer:
 Ghi moet u simpeliken cleden
 Ende helpen alle dinck bereden
 1175 So wes hier inden hove valt.”
 Die goede vrou was soe ghestalt
 Ende soe oetmoedich end[e] soe vol doechde,
 Dattet hoir wail ghenuechde
 Wes hair hoir heer ghebieden woude.
 1180 Si quam altoes alst wesen soude,
 Wast int brouwen oft in tbacken,
 Si maectet deech, sy nayde sacken,
 Inder koken sorchde sy mede
 Datmen alle dinck wael dede.

- 1185 Dair na sprack hoir die heer toe
 Ende seyde hoer selve, hoe
 Dat sy niet langher en mochte sijn
 Vrouwe in alsulken schijn.
 Sijn rade haddent also bewaert,
- 1190 Dat hi een wijff van hogher aert
 Tot sinen hove halen soude,
 Die sijn beddenoot wesen soude,
 Des sijn lant mocht hebben eer.
 Lympiose seyde: „Wel lieve heer,
- 1195 Ic hope dat ic so hebbe ghedaen,
 Dat ic danck hebbe begaen
 Aen allen uwen onderzaten,
 Sijn si groot off cleyn ghehaeten:
 Mer dat weet ic wail daer by,
- 1200 Dat ics waerdich niet en sy
 Te wesen u gheechte wijff:
 Want u vorstelike lijff
 Is waerdich veel hogher zaken,
 Ende hoe dat ghijt wilt mit mi maken,
- 1205 Dat ghenuecht my lude ende stille.”
 Die heer sprac: „Tis mijn wille,
 Dat ghi die cameren op reydet
 Ende alle dinghen wael beleydet
 Teghen dat mijn wijff sal comen
- 1210 Ende sy heeft u aenghenomen,
 Dat ghi by hoir sult moghen sijn
 Een dienst in joncfrouwen schijn.
 Diendi wael ende sydi tru,
 So sal si wael lonen u.”
- 1215 Si sprac: „Heer,” in soeter tael,
 „Trouwen, dat ghenoecht my wael.
 Wyen ghi wilt dat ic dien,
 Tis recht dat ic my daer toe lien.
 Ic wil dat sonder twifel, heer,
- 1220 Gaerne doen mit goeder gheer.
 Op dat ic by u bliven mach,

- Willic hoer doen, nacht ende dach,
 Alle dat mijn vrou begaert,
 Want si is seker des wel waert."
- 1225 Limpiose ghinc van dan
 Ende dede groeve cleder an.
 Si ghinc sonder groot gheschal
 Ende bereide die cameren al
 Teghen die coomste vander bruyt.
- 1230 Van vroecheden was daer groot gheluyt.
 Men reyde disch, laken ende dwalen.
 Si reden om die bruyt te halen,
 Die chierlic binnen wart ghebracht.
 Die heer sloecher op groten acht
- 1235 Ende ruynde een luttel mit haer.
 Doe Lympiose quam aldair
 Ende woude der vrouwen eeren,
 Sprac die vrouwe voer alden heren:
 „Moeder, ghi sult sitten hier
- 1240 Ende ic sal u dienen schier."
- Doe wort die guede Lympyose
 Root van schaemten als een rose
 Ende die heer sprac hoer toe:
 „Limpyose, nu weet ic hoe
- 1245 Ghi sijt ghesint ende bin des vroet.
 Dat ghi sijt schamel, wijs ende goet,
 Ic hebbe gheproeft u wijflic schijn.
 Dit is u dochter ende die mijn.
 Doe weder u cleder ane:
- 1250 Alle dit lant sal u sijn onderdane.
 Ghi sijt doeghendich ende rechtveerdich,
 Ghi sijt alre eren waerdich.
 En gheer nimmermeer gheen ander
 Wijff, waer dat ic hene wander."
- 1255 Dit wan Lympiose, die goede,
 Mit verdrach ende mit simpelen moede
 Ende mit onderdanigher doecht,
 Dat si hoechlijc bleeff verhoecht.

Had si ghetoycht onwaerdicheit,
1260 Boesheit ende onwillicheit
Ende hadde willen wederstaen
Die bode die hi hadde ghedaen,
So had hise te mael begheven
Ende hadse slechts te mael verdreven.
1265 Mit duechden machmen bet verwinnen,
Dan mit quade woerden te spinnen.

WILLEM VAN HILDEGAERSBERCH.

JONCKBLOET, *Geschiedenis der Nederlandsche
Letterkunde*, II³, 217, 245, 326, 327 (II⁴,
206, 211, 241, 330 vlg.).

VIII.

DIT IS VAN ERE.

Ghi heren wijs van hogher naem,
 Waert u te horen wel bequaem,
 Ick woud ons wat van eren waghen,
 Hoe hier voermaels die heeren plaghen
 5 In eren horen tijt te leyden,
 Die rechtich waren ende bescheiden.
 Wat hem te laster mochte staen,
 Dat lieten sy altoes onghedaen;
 Op sulk ghewin en sachmen niet,
 10 Alsmen nu den heren biet;
 Eer was doe dat hoechste schat,
 Dair voer en coesmen dit noch dat
 Enich guet, dat was te gheven.
 Weldoen dat is eerlijck leven,
 15 Wanttet comt uut goeden gronde;
 Eer verlies is dickent zonde.
 Wye sonden schuwet ende haet,
 Hy en is niet verre in dommer daet;
 Want men seit ons dat hi moet
 20 Wrake ontfaen die veel misdoet.
 Doemen lant ende steden
 Regierden nader bester reden,
 Waer mochten doe die scalken bliven,
 Die nu ter werlt soe veel becliven?
 25 Trouwen, nyemant en setse voert,
 Die houden woude sijn edel woert.
 Waer die schalken moghen raden,
 Daer staet eer in crancken bladen.

Die ons van eren woude roven,
 30 Die en soudmen billicx niet gheloven.
 Exempel recht gheliken desen
 Heb ic eenwarff horen lesen,
 Hoe een edel heer van machten
 Hem altoes voer die schalken wachte;
 35 Waer hijt wiste soe en wortter gheen
 By sinen schulde wel ghesien.
 Een Romeyn was hi gheboren.
 Van ouden tyden hier te voren
 Had hi een moghende stat beleghen
 40 Vander stadt van Romen wegghen,
 Dair hi voer duren moste lanck,
 Eer hise creech in sijn bedwanck.
 Die van binnen waren vast,
 Doch hi dede hem sulken last,
 45 Dat sy zere worden vervaert.
 Die van Romen waren vermaert,
 Dat sy steden ende lant
 Bedwonghen vast tot hoirre hant
 Ende waren hart te wederstaen.
 50 Dus waren si veel te meer begaen,
 Die meeste ghemeente van hier binnen,
 Want si en wisten niet wat beghinnen
 Mit cracht off mit enigherhande list.
 Een schalc, daer nyemant op en ghist,
 55 Vernam dit, hoet daer was gheschepen,
 Ende docht: „Al bin ic hier begrepen
 In deser stadt, ik wil my vryen,
 Ende ant hogher boort gaen lyen;”
 Als die schalken doen altoes:
 60 Waer om scheltmense anders loes?
 Ick mach u seggen sijn bedrijff,
 Die aldus duchte voir sijn lijff:
 Hy hadde langhe tijt in eeren
 Die poerters kinder helpen leren
 65 Inder scholen ende soe regieren,

Dat hem elkerlijck was goedertieren,
 Poorters ende poerters kinder;
 Waren sy meerder ofte minder,
 Nyemant en dochter op dan goet:
 70 Des hadde hi veel te meerre spoet
 Te doen van des hi hadde wille.
 Heymelyke ende stille
 Ghinc hi eenwarff buter stede,
 Ende nam twee poorters kinder mede
 75 Vanden rijcsten, vanden besten;
 Ende als sy quamen buten der vesten,
 Soe stont sijn meninghe dat hi soude
 Daer mede vercrighen sheren houde,
 Die buten lach ende meende
 80 Die stadt te dwinghen, dat si diende
 Den Romeynen hoirre tijt:
 Hier om soe was al die strijt.
 Ende als hi buten quam een stic,
 Doe leydemen hem alsulken strick,
 85 Desen drien, al dair si quamen,
 Datmense vinc alte samen,
 Als hi te voren hadde gheraemt,
 Die verrader sonder schaemt.
 Alle drie worden si ghebrocht
 90 Voir den here, die daer na wrocht,
 Dat hi die schalken node sach,
 Alsmen hier te voren plach,
 Doe eer ghepresen was voer gout,
 Ende trou ende recht in hoer ghewout
 95 Mochten blyven onverdreven.
 Die schalken en doghen verheven;
 Waer die schalken in machte risen,
 Daer hoertmen luttel naden wisen.
 Die Romeyn, dese edele heer,
 100 Daer ic off spreke, twivelde zeer
 Aen desen clerck, hi en miende quaet,
 Schalkernie off verraet.

Dus dede hi vraghen nader dinc,
 Hoe hi soe verre buten ghinc
 105 Vander stat, off in wat maten
 Dat hi hem hadde vanghen laten
 Ende die kinderen alle beyde,
 Die hi brocht in sijn gheleide.
 Die clerck antwoerde als hi had in:
 110 „Heer, het is om u ghewin
 Al gheschiet, dat weet voirwair;
 Tmach u wel sijn een blyde maer,
 Dat ic dese kinderen hebbe ghebracht;
 Want si sijn van sulker macht,
 115 Op dat sy behouden moghen tleven,
 Men sal u wel die stadt opgeven
 Ende onderdanich bliven voert:
 Dat moechdi proeven op mijn woert.
 Vindijt waer, soe laets mi nieten.
 120 Tmach mi billicx wel verdrieten,
 Dat ghi dus lang hier hebt gheduyrt.”
 — „Hebstuut daer om gheavontuert?”
 Sprac die heer, „dat mach di rouwen.
 Wye soude di enigher duecht betrouwen,
 125 Oftu dijn vrienden wilste honen?
 Ic sal di staphans doen wel lonen
 Na rechten rechte dinen arbeit.”
 Al moeder naect word hi ontcleyd,
 Ende mit roeden soe gheslaghen,
 130 Dat hem billicx mocht wanhaghen,
 Wantmen gheselden soe langhe
 Mit harden slaghen ende stranghe,
 Dat hi nauwe tlijff ontdroech.
 Ende als hi slaghen was ghenoech
 135 In sijn vleisch ende doer sijn vel,
 „Wat segstu nu, verrader fel?”
 Sprac die heer ten selven stonden,
 „Waenstu an mi hebben ghevonden
 Verradenis off schalkernye?

- 140 Tis beter, dat ic di castye,
 Dan enich goetman by di quame,
 Dat hi verlore der eren name.
 Nu hebstu loon van dinen dienst,
 Ende wilstu kiezen talresienst,
 145 Soe pijndi weder binnen der stadt.
 Ic seg di voer die waerheit dat:
 Ic selse winnen mitten zwaarde
 Off mit sulker voerwaerde,
 Dat ic behouden mach mijn eer,
 150 Off ic en winse nymmer meer:
 Dat moechstu wel gheloven mi.
 Nym dese kinderen beide mit di
 Ende brengse horen ouderen thusus:
 Dijn rechte loon waer meer confuus."
- 155 Als die heer dit hadde gheseit,
 Doe gafmen hem een ommeckleyt,
 Anders most hi moeder naect
 Thuuswert gaen also mismaect,
 Entie kinderen mit hem dair.
- 160 Ende als si binnen vereyschten twaer
 Van des heren edel daet,
 Doe setten sy tsamen horen raet
 Anders dan si hadden ghedaen.
 Op sijn ghenade in hant te gaen,
 165 Dat en was hoer meninghe niet te voren;
 Mar nu ontsaghen sy sinen toern
 Ende sijn gherechticheit te gronde,
 Ende spraken meest uut enen monde:
 „Tis best dat wy ghenade gheren.
- 170 Al mochten wijt al een tijt verweren,
 Wonne hijt dan mit hardicheit,
 Soe waer ons ghenade onbereyt."
- 175 Doe gheerden si dach ende hilden sprake
 Van elker ticht, van elker sake,
 Die die heer hem tyen mocht;
 Ende alst te daghe was ghebrocht,

Doe creghen sy pays thoren vromen,
 Entie stadt wort opghenomen,
 Ende sy behilden lijff ende ere.
 180 Vondmen noch in sulken here
 Alsulc ghelove, hi soude winnen
 Wat hi mit rechte dorst beghinnen.
 Wat here die schalken an hem trect,
 Ick wane selden in hem stect
 185 Recht ghelove; dat coomt by dien,
 Die schalken en latens niet gheschien.
 Mar sijn die heren selve goet,
 Al hoer ghesin hem dair nae spoet
 Hoers heren eer te helpen draghen,
 190 Om te crighen goet behaghen.
 Dus seg ic als ic eerst began:
 Ere verheffet horen man
 Ende houten staende sonder glyden:
 Op recht ghelove is zeker tyden.

 X.

DIT IS VAN DRIEN COEREN.

Die kiesen mach tot sinen baten,
 Die zal ymmer tarchste laten,
 Ende kiesen tbeste tsinen vromen.
 Waer om worder keur ghenomen
 5 Off ghegheven mit voersien
 Dan om dbeste lot te tien
 Jeghen onsen medeghesel?
 Ewich leven voer die hel
 Dats een kenlijc onghelijck.
 10 Die helle voer sijn hemelijck
 Kyesen woude, twaer een sot.
 Nu isser noch een ander lot,
 Dat onghelijc te kiesen waer,

15 Diet kennen mocht int openbaer.
 Hy waer zeer wonderlijk bedocht,
 Die eer voer schande kyesen mocht;
 Liet hi eer ende coor die schande,
 Waer hi quaem in enighen lande,
 20 Datmen hem gawe der schanden naem.
 Eer is alte wel bequaem
 Enen yghelyken voerden oren,
 Diet mit ghenoechten willen horen,
 Datmen die guede wercken noemt,
 Daer der eren naem uut coemt.
 25 Nu isser noch die derde keur,
 Diemen al die werlt doer
 Kiesen soude sonder beraet
 Tusschen schade ende baet.
 Die desen coer voer oghen siet,
 30 Die dan sijns selfs bate liet
 Ende coer die schade, dat waer een gheck.
 Wat batet dat ic veel vertreck?
 Dese drie coeren heeft een heer;
 Anders en heeftse nyemant meer
 35 In sulken schijn, in sulken maten,
 Als ghi u selt beduden laten.
 Een heer is van Gode een knecht:
 Doet hi vonnisse ende recht
 Alsoe hem God gheboden heeft,
 40 Soe heeft hi oerbaerlic gheleeft
 Al sijn tijt, die is voerleden,
 Ende hout hi voert sijn recht by reden,
 Als die wisen hebben voerscreven,
 Soe verkiest hi ewich leven:
 45 God die sels hem onnen wel.
 Wie onrecht doet die kiest die hel,
 Ende wairmen van hem spreken hoert,
 Men trecten op in schanden voirt.
 Een heer die recht ende vonnis doet,
 50 Die gheeft der eren groete spoet;

Wairmen comt in enich lant,
 Daer maectmen sinen naem bekant,
 Hoe goeden rechten heer dat sy.
 Men seit: die coepman is daer vry
 55 In goeden rechte na costume;
 Men vryet hem die straten rume
 In te varen ende in te keren.
 Wairmen leeft in sulker eren,
 Dair wil die coopman tlant verzoecken;
 60 Soe comt die baet uut allen hoecken
 Hem ende sinen volke mede.
 Een heer die recht ende vonnis dede,
 Hem soude in broecken meer verschinen
 Sonder pers ende sonder pinen
 65 Mit vollen recht int openbaer,
 Dan oft al te doen waer
 Hier te disen, daer te stoppen.
 Wye mocht dan opten ketel soppen,
 Den heer en moste dat vetste bliven?
 70 Wat item mochtmen claerre scriven
 Van sheren broecken, groot off cleen,
 Dan voer oghen waer ghesien
 Off ghehoert mit rechten wisen?
 Die heymelick hoer koecken spisen,
 75 Om heymelike mate te draghen,
 Die en hebben dair in gheen behaghen,
 Datmen trecht soe hoghe prijst;
 Nochtan isset goet ghewijst,
 Wat openbaer mit rechte gheschiet,
 80 Dat en can men wel verstoppen niet;
 Men macht an allen zyden weten:
 Rechte maet is goet ghemeten.
 Waer gheen recht en wort gheploghen,
 Daer sijn die heren selve bedroghen.
 85 Die dan lijff ende goet verboeren,
 Dat gaetmen heimelic versmoren
 Ende verstoppen dairmen can:

Die heer die wint daer luttel an.
 Waermen set een recht ghedinghe,
 90 Dats een ander rekeninghe:
 Verboert een man lijff ende goet,
 Ruymt hi tlant, dan bliven moet
 Den heer sijn goet ende hi verdreven.
 Neemtmen hem mit recht sijn leven,
 95 Soe staet sijn goet in sheren hant;
 Hout hi sonder recht sijn lant,
 Soe krijcht hi schade ende al verlies,
 Die wel te voren hadde kies,
 Als ic roerde in mijn beghin,
 100 Hoemen kiezen mocht ghewin
 Voer verlies, die kiezen woude,
 Eer voer schande, oock also houde
 Voer der hellen duusterheit
 Een licht, dat eweliken steit
 105 Sonder middel, sonder eynde.
 Hi seidet mi, diet waer bekende:
 Die beste wijsheit, die een heer
 Mach pleghen nu off ymmermeer,
 Om eer te hebben ende guet,
 110 Dats dat hi recht ende vonnis doet
 Off laet gheschien in sinen lande.
 Sonder sonde, sonder schande
 Mach een heer van allen koeren
 Nemen dat sijn luden verboeren.
 115 Koeren, daer ghenade in stect,
 Diemen onnoseliken brect,
 Daer moetmen wel ghenade in pleghen,
 Gaetet nyemant anders teghen.
 Wat yemant goeders teghen draecht,
 120 Dat en doech in rechte niet ghewaecht,
 Alsmen den heer in trouwen dient.
 Wil hi dan sijn der eren vrient,
 Soe sel hi self sijn dienres lonen:
 Soe en dorrense anders nyemant honen,

- 125 Off heymelijc hem selven stelen.
 Men sel den goeden trecht bevelen
 Opten lande off inden steden,
 Soe staet alle dinck op reden,
 Ende nyemant en mach hem zeer beclagen
 130 Dan die ghewelt ende onrecht jaghen:
 Die haten trecht tot allen stonden.
 Trecht wort daer om eerst ghevonden,
 Om datmen den quaden castien soude,
 Wanneer hi buten maten woude.
 135 Een heer die tlant aldus bewaert,
 Dat hi schat noch miede en gaert
 Te nemen voer gherechticheit,
 Dat is een heer daer baet an leit;
 Want hem en mach eer noch guet ghebreken.
 140 Ick heb hier voertijts horen spreken
 Van enen heer, die des ghelijcs
 Dede, ende hi wort selve rijck,
 Ende daer toe al sijn ondersaten
 Die bedancten utermaten,
 145 Dat hise in goeden rechte liet,
 Ende selve en was hi tarmer niet.
 Dese edel heer, daer ic off ruer,
 Die wilde zoeken avontuer
 In Pruserlant off over meer;
 150 Ende als hi daer toe hadde gheer,
 Doe badt hi ridderen ende knapen
 In sinen lande goet van wapen
 Mede te trecken op die vaert.
 Sijn volck liet hi soe bewaert,
 155 Dat hise in goeden ruste vant,
 Doe hi wederquam in 't lant.
 Ende als die mare was vernomen
 Van hoirs heren wedercomen,
 Blyder volck en sachmen nye,
 160 Dan syn luden waren die.
 Menich willecoem, menich gruet

- Quam den heer in sijn ghemoet;
 In doechden ende in waerdicheit
 So was hem al sijn volck bereyt;
 165 Men ghinc daer hoven ende hoveren,
 Ende in eren guet verteren.
 Nae desen feest, nae desen hoven,
 Souds hem elck man wel beloven,
 Soe mostmer andersins toe gaen
 170 Optie mient horen cost te slaen:
 Dat is hoer raedt ende hoer visieren,
 Die hem verzellen mitten ghieren:
 Des ghelyke vantmen daer.
 Al toenden sijt eerst niet openbair,
 175 Si onderspraken ende rieden,
 Dat die heer van sinen lieden
 Begheren soude een hoefsche bede,
 Daer sy den cost betaelden mede.
 Dit ghinghen sy horen heer ontdecken
 180 Mit schone woerden ende vertrecken,
 Die wijl hi was in goeden hoeghen;
 Ende als sijt al hadden vertoghen,
 Doe sprac die heer: „Hoe mendi dit?
 185 Wat node ist, dat die ghene bidt,
 Die selve ghenoech heeft off te leven?”
 — „Heer, men selt u gaerne gheven,”
 Spracker som van sinen rade,
 Ende wilden ymmer dat hi bade.
 Soe langhe leyden sijt hem te voren,
 190 Dattie heer hem liet becoren,
 Dat hi sijn volck bidden woude;
 Maer hoe veel hi bidden soude,
 Dat vraechde hi hem al tenemale.
 Si antwoerden nader tale:
 195 „Heer, dat raemt in uwen sin;
 Ist een luttic meer of min,
 Ju volck en selre niet om schelen.”
 — „Soe willic bidden sonder helen,

Dat sy my gheven duserent pont.”
 200 Sy antwoerden ter selver stont:
 „Duserent pont is alte clien
 Om te bidden int ghemeen;
 Vijff duserent pont is cleyne ghenoech.”
 Die heer des mit hem overdreoch,
 205 Dat hi vijff duserent pont begheerde,
 Des hem nyemant en verweerde.
 Als die mare was becant,
 Sy bereyden hem te hant,
 Ende spraken tot malcander bloet:
 210 „Heeft onse heer dus hulpe noot,
 Wy willen houden in sijn eer,
 Ende gheven hem te helfte meer
 Dan hi ons om ghebeden heeft,
 Opdat hi voert in eren leeft.”
 215 Dese antwoirden vriendelijc,
 Om horen heer te maken rijck,
 Die brochten hem die wise vroede,
 Ende seiden: „Heer, tot onsen goede
 Ende tot onsen live moechdi tyden.
 220 Wy kennen wel an allen zyden,
 Wat doechd ghi pleecht tot ons te mienen,
 Wy willen u nu weder dienen;
 Ghine dort in ghenen commer leven:
 Thien duserent pont willen wy gheven
 225 Ende nochtan meer, hebdijs te doen:
 Over ons weest seker koen.”
 Als dit die goede heer vernam,
 Hoer gonst die hem soe wel bequam,
 Dat hi sprac een vriendelic woert:
 230 „Kinder, ic heb wel ghehoert
 U trouwe gonst, uwen goeden wil,
 Had ic commer off gheschil,
 Dat ghi wel wilt mijn hulpe wesen.
 Ick verdraghe u nu van desen,
 235 Mar houtet nu in sulken schijn,

Dat ghi moecht mijn hulpe sijn.
 Heb ics te doen in enigher maten,
 Ic selt u dan wel weten laten.
 Tis bet bewaert in uwer hoede
 240 Dan offment hier nu schaffen soude.
 Wy sijn alle rijck ghenoech:
 Wat sal ons meer dan int ghevoech?"
 Doe daelden sī neder op hoer knyen
 Ende dancten horen heer van dien,
 245 Oeck dancten si God der liever maren,
 Dat hoer heer wel mocht ontbaren
 Hoerre ghiften daer ter tijt,
 Ende waren sonderlinghe zeer verblijt.
 Die des hadden cranck behaghen
 250 Die en dorsten nyemeer worde waghen,
 Als sy te voren hadden ghedaen:
 Hoer wil en mochte niet volgaen.
 Anders wasser volle vroechde
 Overmits hoers heren doechde,
 255 Die sy gaerne hadden belet.
 Wat here dat hem daer toe set,
 Dat hi sijn meente laet becliven,
 Gheen beter schat en mach hem bliven.
 Rijcke meente in allen keer
 260 Die hebben selden armen heer,
 Die ghierich is off nau besneden.
 Dit proef ic waer by desen reden:
 Doe die heer sijn luden bat,
 Had hise veronrecht off gheschat,
 265 Ende hoer goede recht ghebrosen,
 Si en hadden niet dat woert ghesproken,
 Dat sine rijck wouden maken.
 Twaren al verkeerde saken,
 Soud enen goeden gherechtighen heer
 270 Ter werlt breken goet off eer,
 Off hemelrijc ten lesten male.
 Hier off is hi zere in dwale,

Die onrecht doet ende daer om kiest,
 Dat hi sijn hemelrijck verliest,
 275 Der werlt eer daer toe bineven,
 Ende in schanden veel te leven.
 Die dus kiest, ist heer, ist vrouwe,
 Hi is hem selven onghetrouwe;
 Want argher coor en coesmen nye
 280 Dan dese te hebben alle drie.

 XXIV.

VANDEN SERPENT.

Een dichter die te dichten pliet,
 Die pijnt hem gaerne te vinden yet
 Dat den luden inden oren
 Wat ghenoechte brenct te voren,
 5 Ende int verstaen oeck wijsheit mede;
 Want gherechte dichters zeede
 Dat is, die waerheit bringhen voert.
 Dichters waren wel ghehoert
 Die wijl datmen die waerheit minde;
 10 Ende waermen doe een dichter kinde,
 Hy wort gheëert, hi wort ghepresen,
 Sijn naem ghespreeet, sijn lof gheresen.
 Mocht den dichters dat gheschien,
 Si souden noch wel dichtens plien,
 15 Die nu zwighen ende loven,
 Ende laten schalc mit schalken hoven.
 Wat sy dichten, wat si maken,
 Die die quaetheit willen laken
 Entie waerheit openbaren,
 20 Die striken wel op dove snaren.
 Doch men sel den dommen leren
 Waer te spreken voerden heren.

25 Dat waer zeker goet ghedaen,
 Woudent die heren wel verstaen,
 Als ic hope dat si doen.
 Hierop willic wesen coen
 Ende spreken twair na mijn vermogen.
 Hi heeft hem selven zere bedroeghen,
 30 Wye dat goet mit quaden ghelt,
 Al ist menichwerff voerspelt
 Ende ghesien al daert gheschiede.
 Tweten oock wel ander liede,
 Dat sy dick hem selven honen,
 35 Wye dat goet mit quaden lonen.
 Elc mensch isser node by,
 Dan die hoer ghelijcke sy:
 Men kent den quaden by den quaden,
 Omdatse ghelijcke sijn van daden.
 40 Die goede en macher niet op tyden,
 Dat hi den quaden vint in lyden,
 Ende in dien lyden comt te baten,
 Dat hijs hem sel ghenieten laten,
 Valtet dat hi bidden moet;
 45 Want sijn natuer en is niet goet.
 Exempel hier off in figuren.
 Beesten moghen by naturen
 Luttel sprake nemen ane,
 Om te maken goet verstane
 50 Soe worter in ghelijck ghescreven
 Figuren die exempel gheven.
 Men leest ons dus in een figure,
 Hoe dat toochde sijn nature
 Een serpent al hier te voren,
 Dat een ridder wel gheboren
 55 Staende vant in sulker noot,
 Daert ymmer waende wesen doot,
 Ten mocht hem selven helpen niet;
 Mar hoe dat quam in sijn verdriet
 Dat waer een nyewe dinc te weten.

60 Dair stont een boem, die was ghespleten
 Mitten perse vanden wynde,
 Dat die zonne daer doer rinde
 Ende schinen mochte doer die stam:
 Ende als tserpent dit vernam,
 65 Die sonne schinen doer den boem,
 Doe wildet ymmer nemen goem;
 Wat nyewe dinck dat wesen mochte,
 Soe dattet mitten clawen sochte
 Ende mitten oghen in die schoer,
 70 Daer die sonne blencket doer
 Overmits den schonen weder,
 Al lach die boem ghesleghen neder.
 Die wijl tserpent dair binnen tast,
 Doe brocht die wynt alsulken last,
 75 Dat hi zwanc an dander zyde.
 Tserpent vermiste sijn ghetyde
 Ende bleeff gevanghen byden clauwen,
 Soe dattet emmer moste flauwen.
 Al wasset wreet ende onghenadich,
 80 Het wort ten lesten soe ghestadich
 Mitter pinen ende mitten clem,
 Dattet scheen te wesen tem.
 Mittien quam daer een ridder riden,
 Ende sach tserpent in sulken lyden
 85 Ende gevanghen soe onsochte,
 Dattie goede ridder dochte,
 Hi wilde hem helpen, als hi dede,
 By gherechter schamelhede.
 Als tserpent was ontsleghen,
 90 Doe deet als die ghene pleghen,
 Die goeder daet niet lang en dencken
 Off hoir nature willen mencken.
 Die nature vanden bosen
 Slacht den ghieren ende den lozen,
 95 Die lichte ghetroest sijn bozer daet,
 Oec wyen dat mede off teghen gaet.

Tserpent toechde sinen aert
 Ende blies tvenijn ter ridder waert,
 Dat hi sterven waende schier.
 100 Die ridder sprac: „Onnaerdich dier!
 Heb ic dit verdient an di?”
 Tserpent antwoerde: „Ridder vry,”
 Recht off tspraeck off spreken soude,
 „Aldus vergeltmen menighe scoude
 105 Alle daghe op eertrijck.”
 Die ridder sprac: „Tis onghelijck,
 Selmen tguet mit quade ghelden.”
 — „Tis dicke ghesciet ende oeck niet seldom;”
 Sprack dat dier ten goeden man;
 110 „Deerste die ons comen an,
 Ist man, ist dier, oec wye dat sy,
 Die sel ons scheyden desen twy.
 Ic wils u vonnes laten horen:
 Wyement ontwijst die heeft verloren,
 115 Tcoem te schaden ofte vromen.”
 Dit heeft die ridder anghenomen
 Ende tserpent loofdet mede.
 Si ghinghen voert mit haestichede
 Ende namen deerste die si vonden.
 120 Scaep ende gans ten selven stonden
 Saghen si staen in dat foreest,
 Dat waren beyde onnosel beest.
 Aldus gheschiet noch ten tyden:
 Als die rechters willen gliden
 125 Vanden planck off buten pade,
 Men roept die wijste niet te rade,
 Dat si tvonnes sullen scheyden:
 Men mach donnosel best verleiden
 Ende mede antwoerden voerden heer.
 130 Spreecter yemant op sijn eer,
 Dat hi ghewelt ende onrecht doet,
 Soe maect hijt sinen here vroet,
 Dattet wel mit vonnes is besleten;

- 135 Soe gaetmen wegghen ende meten,
 Ende brengghet opten scepen al,
 Die luttel weten by gheval
 Tnauste recht of wat hi mient,
 Daer si onder hebben ghedient.
 Aldus soe deden dander twee.
- 140 Een domme gans ende een ye
 Die ghingghen volghen ende wisen,
 Ende omberaden tvonnisse prisen,
 Nader boser werlt loop,
 Den ridder anden quaetsten coep;
 145 Want si gavent hem verloren.
 Die gans ghepluct, tscaep ghescoren,
 Dat soe is haer beider loen.
 Hoe vetten herst, hoe goet, hoe schoen,
 Dat si horen meester bringghen,
 150 Sy en connen nochtan niet verdingghen,
 Si en worden tweewerff sjaers ontcleet.
 Aldus gaetmen noch ghereet
 Die luden plocken ende scheren,
 Die die werlt moeten neren
- 155 Beyde te water ende te lande,
 Ende dicke setten tlijff te pande
 Om goet te winnen ende te besparen,
 Dair die heren wel off varen.
 Dat laetmen hem ghenieten wel
- 160 Als dander diemen schoert hoer vel,
 Beyde mit plucken ende mit scheren;
 Ende tvonnes by alsulken reden
 Onberaden wijsden soe,
 Dats die ridder was onvroeg;
 165 Wanttet ghinc hem an sijn leven.
 Doe quam vos Reynart dair by neven
 Uten woude oeck, waen hi ran.
 Daer ghingghen si tvonnes keren an,
 Off hi enich beter wiste.
- 170 Reynaert sochte nauwer liste

Dan dander twee ghevinden condon,
 Die den ridder daer ten stonde
 Lieten bliven inden last.
 Hi is wijs die ondertast,
 175 Alsmen hem een zake vraecht,
 Nader clachte die is gheclaecht,
 Off nae des houders wederwoerde,
 Alle dinc van egghe toirde,
 Wat die beste reden si.
 180 Reynart sprac: „Nu hoert na my,
 Ic wil u segghen minen sin.
 Saghe ic die zake van aenbeghin
 Waert gheschiede of op wat stede,
 Soe mocht ic kennen die waerhede,
 185 Entaer nae wisen tbeste recht:
 El en menic niet dan slecht.”
 Tserpent loofde Reynaert wel,
 Dat hi was van rade snel,
 Entie waerheit niet nauwe en sochte;
 190 — Ic woudment noch soe verre brochte,
 Datmen schalck mit schalken vinghe —
 Ende elck niet langhe voer en ghinghe,
 Sine keerden weder daen si quamen,
 Die ridder ende tserpent te samen,
 195 Dien Reynaert volchde mede,
 Die mit sijnre behendicheide
 Tserpent weder brocht int pas;
 Entie ridder die ghenas
 Mit dat tserpent weder toech
 200 Sijn venijn ende an hem soech,
 Alsoot te voren hadde gheblasen.
 Men mach den schalken wel verdwasen
 Mit salute off mit myede,
 Nochtan verschalken sy ander liede.
 205 Hoe die schoere was gheschepen,
 Wyde ondaen off toe ghenepen,
 Doe tserpent weder quam,

Dat wisti wel diet waer vernam,
 Oeck soe statet wel te vraghen.
 210 Die wint dede den boem verwagen,
 Entie ridder nam een tack,
 Dien hi soe verre nedertrack,
 Dat Reynaert sach den schoer ontdaen,
 Ende dede tserpent daer binnen gaen:
 215 Mar tserpent en miende niet,
 Datment daer soude letten yet
 Vorder, wast wel in dien,
 Dan Reyner had die zaec ghesien.
 Hier op gheviel in sijn clof,
 220 Entie ridder ghinck bet off
 Van den bome, ende lieten ganghen.
 Doe bleeff tserpent staen ghevangen
 Vaster dan te voeren stoet.
 „Nu bin ic alder zaken vroet,”
 225 Sprack Reynaert ende louch;
 Tserpent dat dreeff groet onghevoech,
 Ende hadde sijn vonnes gaerne ghehoirt.
 Reynaert nam sijn stede voert
 Ende seyde: hi woude hem bet beraden.
 230 „Ghi hebt gheloent mit overdaden,
 Ende mit quaetheiden vergouden
 Die u tleven hadde behouden,
 Nu moeti bliven dair ghi sijt.
 Al ghifter menich in die tijt
 235 Alsulken loon als ghi wilt gheven,
 Die wise en hebbent niet bescreven
 Dattet reden hout off maet.”
 Die ridder die reet sijnre straet,
 Ende Reynaert liep te woude waert.
 240 Die gheen die hoeren fellen aert
 Toghen al hier op aertrycke,
 Die sullen varen dier ghelycke;
 Elck moet weder daen hi quam:
 Daer en is ander wech noch dam,

245 Dan die doecht te Gode vaert
 Entie boesheit ter hellen waert:
 Dit moet enteliken wesen.
 Uter hellen comt gheresen
 Alle boesheit diemen doet;
 250 Uten hemel comt alt goet.
 Tselve goet sel wederkeren
 Daert gheen arch en can beseren,
 Dier ghelijck der sonden last,
 Die varen daer die wortel wast,
 255 Dats inder hellen gront mit rouwen.
 Men mach oeck inder werlt scouwen,
 Dattie schalke wort gheplaecht
 Ende weder in sijn pas ghedaecht,
 Als Reynaert daechde twrede serpent.
 260 Als die bose wort bekent
 Mit sijnre boesheit hier entaer,
 Al dede hi goet off spraec hi waer,
 Men loefts hem niet; dat comt bi dien,
 Om datmen an hem heeft ghesien
 265 Bose wercken ende onghenade,
 Soe blijft hi selve in die schade,
 Ende al sijn tijt hier op aerde
 Sel hi leven in onwaerde,
 Ende altoes achter sijn ghescoven,
 270 Recht alst serpent in sijnre cloven
 Moste bliven als ic seyde.
 Ic rade des elck hem daer toe reyde,
 Dat hi bekenne sinen vrient,
 Ende loont mit doechden die u dient,
 275 Ende schuwet archeit daer ghi moecht.
 Wyemen kennet inder doecht,
 Die en can men niet te licht beroven
 Sijn goede woert, men sel hem loven.

VANDEN PAEP DIE SIJN BAECK GHESTOLEN WERT.

Eens omt jaer soe comt een tijt,
 Dat over al die werlt wijt
 Elck mensche gaern te biechte gaet,
 Al dairmen kersten ghelove ontfaet,
 5 Van sonden die hi heeft ghedaen,
 Ende neemt penitencie weder aen,
 Als hem die priester raedt te doen.
 Hier om soe prisic dit sysoen,
 Wantmen peynst dan om die sonden
 10 Meer dan anders tenighen stonden,
 Als ick u hier nae proeven sel,
 Wat eens een jonghelinc ghevel,
 Die der straten plach te leven
 Ende luttic docht om enich sneven,
 15 Alst wel scheen an sinen wercken.
 Selden quam hi inder kercken
 Om te horen Goods ghebot;
 Nochtien coes hi een quader lot
 Tot sijnre zielen oirbair.
 20 Daer nae quam hi in enen vaer,
 Dese overdadighe jonghelinck,
 Ende bedochte menich dinck,
 Dair hi hem dicke meed hadde gheneert.
 Sijn eyghen guet dat was verteert;
 25 Doe tast hijt an al dat hi vant.
 Des greep hi een berou al thant,
 Dat hi sijn biechte woude spreken
 Ende segghen over sijn ghebreken,
 Al daer hi mede verladen was.
 30 Dus ghinc hi voert, sijt seker das,
 Al daer een priester sat allien,
 Die menighen mensche groet ende clien

Horen biechte plach te horen.
 Daer ghinc die knape sitten voren,
 35 Ende begonste den priester vast te vertellen,
 Hoe dat hi dicke onder ghesellen
 Hadde ghewandert sinen tijt
 Wildeliken mit jolijt,
 Doe hij sijn eyghen goet verteerde,
 40 Ende sint hem soe mit onrecht neerde,
 Dat sulken quam tot crancken baten.
 Die priester sprac: „Dit suldi laten,
 Off ghi dunct mi buten keer.”
 Die knaep antwoerde: „Lieve heer:
 45 Want ic hier voer u bin ghecomen,
 Soe wil ic spreken tonser vromen
 Wat ghi mi raet op eenre zaken.
 Ic weet ter stede twe vette baecken,
 Den enen soudic gaerne stelen,
 50 Heer, woudijt mi helpen helen:
 Ic souts my dan wel hoeden voert.”
 Ende als die knape sprac dat woert,
 Doe louch die priester daer hi sat,
 Ende seyde: „Vrient, beraet u bat,
 55 Dese reden hebben mi wonder.”
 — „Ja, lieve here, blevics sonder,
 Ic en machs niet wel ontberen.
 Ghy sult my tsamen absolveren,
 Ende ic wil u die helfte bringhen.”
 60 Nu moechdi horen nyewe dinghen:
 Hoe die miede vanden knaep
 Sel verschalken desen paep,
 Dat wil ic u vertellen hier.
 Deen was loes ende dander ghier:
 65 Daer dese twe sitten op een dost
 Die hebben altoes rive cost.
 Die paep die docht in sinen moet:
 Dese halve baec waer ymmer goet,
 Oeck hoe die knape daer om dede.

70 Tis een deel der papen zeede ,
 Dat si hem gaerne laten myeden ;
 Nochtan sprac hi : „Wat salt bedieden
 Dat ghi mi dit legghet te voren?
 In quaden water moet ic versmoren ,
 75 Dedict noch om twintich pondt.”
 Die knaep antwoerde ter selver stont :
 „Ghi selt vertyen deser talen ;
 Ic moet den baeck noch emmer halen
 Tot eens rijcmans huse binnen ,
 80 Ende ghi sult oec enen halven winnen.”
 Die priester sprac : „Selt ymmer wesen ,
 Soe ghevic u wel raet van desen ;
 Mer ghi moet mi alder eerst loven
 By Gode selve van hier boven ,
 85 Dat ghijs u voert selt emmer hoeden.”
 — „Here, des moechdi wel vermoeden,”
 Sprac die knape , „des gheloeft.”
 Doe leyde hi hem die hant opt hoeft,
 Ende absolveerden daer van al.
 90 Die knape en maecte ghene ghescal,
 Ende scheidde vanden priester daer.
 Nu moechdi horen nyewen maer.
 Die pape had selve twe vette baken,
 Die beyde waren van goeder smaken,
 95 Die hadde die knaep te voeren versien.
 Den besten bake vanden twien
 Die stal hi hem ter selver nacht,
 Al daer die paepe cleyn om dacht,
 Doe hi hem liet alsoe verdoeren,
 100 Dat hine absolveerde te voren.
 Smorghens ghinc die knape weder
 Mitten bake ende leyden neder
 Voirder poerten ende riep.
 Die paep lach vaste ende sliep,
 105 Ende sijn maecht was opghestaen,
 Ende ghinc ter poorten, als ic waen,

- Ende vraechde den knaep, wat hi woude.
 Hy antwoerde als die boude:
 „Mijn heer die paep die wetet wel
 110 Wat ic wil ende nyemant el.”
 — „Ja! nu slaept hi alsoe vaste,
 Ic en darff op laten ghene gaste.”
 — „Gaet, segt hem datter is een knaep,
 Al soudmen wrecken uten slaep,
 115 Die sulke waer heeft ghebrocht,
 Als hi ghister mit hem cocht,
 Dat hi come ende hael sijn deel,
 Off ic behoudene al gheheel.”
 Dit sprac die knaep aldaer hi stoet.
 120 Die maecht ghinc lopen mitter spoet
 Totten paep al daer hi lach
 Nochtien wast nauwe dach
 Doe die maecht die bootschap brocht;
 Die knaep wist wel wat hi docht,
 125 Die den maecht hiet lopen dus zeer.
 Die maghet riep: „Wel lieve heer,
 Hier is ghecomen een gheron,
 Die mi dese boetschap hiete doen:
 Hi heeft ghebrocht een dier juweel,
 130 Coomt ende haeltet wederdeel.
 Hi seit: ghi weet wel wat hi mient.”
 — „Dat doe ic oeck, tis mijn vrient.
 Gaet tot hem in snelre vaert,
 Ende segt dat hi an mi begaert,
 135 Dat hi u dat selve doe;
 Tis mi noch een deel te vroe
 Op te staen in langhe tijt.”
 Die maecht die ghinc mit groten vlijt
 Totten knaep al voer die poert,
 140 Ende seyde hem als si had ghehoert:
 „Mijn heer die danct u utermaten,
 Ende ghi sult my die helft laten
 Vanden goede: ic wilt ontfanghen.”

Die knaep die zere bestont te langhen,
 145 Die wort nu utermaten blyde,
 Ende gaff der magheet deen zyde,
 Al en worts den pape niet veel te bet:
 Hy hadde ghemest dat varkijn vet,
 Dat hi hem snachs hadde ghestolen.
 150 Die knaep ghinc thuus al sonder dolen
 Haestelic mit snelre vaerde.
 Des papen toern hem luttic daerde,
 Wanttet dochte hem wesen rechte schout,
 Ende hi dede den baec in sijn behout.
 155 Nu moechdi horen nyewe vite
 Vanden paep, die dus wort quite
 Sinen baeck ende waende wel,
 Dat hi enen halven winnen sel
 Totten twien die hi wel wiste,
 160 Eer die knaep mit nauwer liste
 Den enen baec aldus beroefde,
 Ende die helft al daer off cloefde,
 Daer hi den paepe mede betaelde,
 Die die maghet van hem haelde,
 165 Als hi hem loefde doe sy schieden.
 Mar hi en liet hem niet bedieden,
 Waer hi en halen soude ofte niet:
 Des hadde die pape swaer verdriet,
 Doe hi uut sijnre camer quam
 170 Entie waerheit al vernam;
 Mar daer te voren was hi vro
 Ende riep lude: „Hoho! hoho!
 Wat goeder vetter baeck is dit!”
 Doe hine sach legghen opt befit
 175 Voer hem so vet ende alsoe schone;
 Mar luttel peinsde hi om die hone,
 Die hem die knape hadde ghedaen.
 Mittien sprac hi Lijskijn aen,
 Dat si mit vlyte tot hem quame.
 180 „Heer,” seit si, „wats u gheame?

Doe si voer hem quam ghegangen.
 „Lijsken, willen wy desen hanghen
 Byden anderen, wat donct u goet?”
 — „Here, wat ghire mede doet,
 185 Dats mi harde wel te danck.”
 Ic waen die paep wel lude zanck:
 „Dese is vetter dan die mijn!”
 Mittien draeyde hi een luttelkijn
 Sijn oghen opwaerts ende sach
 190 Weder dair die beter lach
 Dan die twee die boven hinghen:
 Doe liet hi haestelic sijn singhen,
 Ende hi sprac al sonder sparen:
 „Hier is schandelic gehvaren
 195 Hoe heeft mi desen dief berecht!”
 Dus wort des papen vroechede slecht,
 Ende hi ghinc lopen sonder merren,
 Als die zere wilde vererren,
 Naden knaep ende sprac hem aen:
 200 „Seg, dieff, wat hebstu mi ghedaen?”
 — „Entrouwen, heer, dat ic u loefde.”
 Die paep van toerne zere doefde,
 Doe die knaep dit seide in spele.
 „Ic doe di hanghen byden kele,”
 205 Dat sprac die paep in erren moede.
 Die knaep antwoirde als die vroeede:
 „Here, wildijt te recht versinnen,
 Op mi soe moechdi luttel winnen,
 Waer ghi coemt mit enigher claghe.
 210 Ic seide u ghister anden daghe,
 Dat ic wel wiste twee baken te stelen;
 Mar ic woud dat ghijt most helen,
 Doe ghi mi absolveerdet dair.”
 Doe docht die paep: „Tis al waer:
 215 Ic bin wel te recht gheloont.”
 Doe bleeff die knape onghehoont,
 Entie paep ghinc weder thuis

Toornich ende seer confuus;
 Want hi duchte voer die schande,
 220 Hadment voerseit in enighen lande.
 Dit dede den paep swighen stil,
 Al wasset weder sinen wil,
 Want hi en conde niet ghecomen
 An sinen baeck tot sijne vromen,
 225 Die hem te voren toebehoerde.
 Ic woud mense alle dus verdoerde,
 Waer si quamen tenighen steden,
 Die om miede loesheit deden,
 Die menighe souts hem dan wel hoeden.
 230 Dat heeft Willem in sijn vermoeden
 Van Hildegarsberch, dat weet ic wel,
 Die dichte dit ende nyemant el.

 XXXII.

VANDEN OUDEN ENDE VANDEN JONGHEN.

Als die somer was gheresen,
 Soe dat die daghen mochten wesen
 Opt alre lancste van den jaer,
 Die nachten cort, dat weder claer,
 5 Die vruchten vol van horen doene,
 Die velden rijck, die wouden groene,
 Berch ende dal van douwen nat,
 Doe ghinc ic in enen smallen pat
 Recht als die dach begonste te glymmen.
 10 Die lewerijck sachmen opwärts clymmen
 Mit horen vlederkijs nader lucht;
 Hoer sanghe maecte zoet gherucht
 Anden velden an allen zyden;
 Een trurich hert mocht hem verbliden,
 15 Dat noch quam op sulken pas.
 An enen bosch, dat schone was,

Soe lach dit padekijn ghestrect.
 Die nachtegael was oeck verwrect,
 Mit dat si den dach vernam;
 20 Den anderen voghelen boven clam
 Mit horen stemme, mit horen sanghe.
 Nae desen tijt en wast niet langhe,
 Die dach en hadde den nacht verwonnen;
 Het quam int risen vander zonnen,
 25 Die tijt verclaerde hoer al te male.
 Twisken twee berghen in een dale
 Sach ic gheselschap veel te samen,
 Die oock om hoer ghenoechte quamen
 Spelen inder merghen stont;
 30 Der voghelen sanck was hoer wel cont,
 Die daer smorghens plach te wesen.
 Sy brochten voer hem uutghelesen
 Sanghers ende menestreel,
 Die wel behoirden thoren speel;
 35 Want sy alle vrolic waren.
 Dat zoete gheluuvt van horen snaren,
 Die zanck die si mit kelen songhen,
 Die dede den ouden mitten jonghen
 Volghen mede in dat foreest.
 40 Mar een dinck hadde my wonder meest:
 Doet al vernuecht was datter ghinc,
 Ende si spanden horen rinc
 Op een schoen suver pleyn,
 Doe sach ic buten off alleyn
 45 Een schone joncfrou wel ghedaen
 Ter aerden neder sitten gaen
 Op een suverlijcke stede.
 Wat dat jonghe gheselschap dede,
 Des en achte si min noch meer;
 50 Mar den ouden dede si eer,
 Waneer dair enich quam bezyden
 Neffens der joncfrou voer te lyden.
 Daer toe schickt si hoer ghemoet

Mit rechter vriendeliker guet;
 55 Sy neech hem toe, si boet hoer hant.
 Mi dochte sijn in hoer becant
 Doeghet, eer ende rechte schaemt,
 Als goeden vrouwen wel betaemt.
 Als ic aensach die edelheit
 60 Vander joncfrouwen wel ghemeit,
 Soe wort ic sonderling becoort,
 Om te weten doch een woort
 Vander joncfrou, hoe sijt miende,
 Die dus van eren wegghen diende
 65 Mit rechter gunst den goeden ouden,
 Als wy alle billicx souden.
 Ic haeste mi dairwairt sonder merren,
 Ic neech der joncfrou toe van verren,
 Ic groetse doe ic by hoer quam.
 70 Sy, diet wel int goede nam,
 Antwoerde mi mit zoeter tale:
 „Seker, Willem, nu doedi wale,
 Dat ghi hier coomt op dese tijt.
 Ic weet dat ghi een dichter sijt,
 75 Laet ons tsamen onderlinghen
 Spreken van wat nyewe dinghen,
 Siet ghi hier yet dat u behaecht;
 Want wye dat sulke consten draecht,
 Als ghi dicwijl hebt gheploghen,
 80 Die is guet wat nyewes vertoghen.
 Lichte hi mochte daer bi verwrecken
 Ende een materi daer uut trecken,
 Dair hy op dichten mocht hier naer.”
 Ic antwoerde: „Ghi segt waer,
 85 Joncfrou, ja, ic heb ghesien,
 Dat ghi hier buten hout u allien,
 Ende an dit gheselschap luttel keert,
 Meer dan dat ghi den ouden eert.
 Mit oerlove soudict gaerne vraghen,
 90 Hoe ghi dat meent, dorste ics ghewaghen.”

— „Ja ghi, Willem,” sprac die joncfrou,
 „Ic bid u oec op rechter trouwe,
 Dat ghi van die materi maect
 Een goet ghedicht wel gheraect:
 95 Men sels u seker spreken loff
 Ende oec bedancken seer daer off.
 Om dat ic wil dat dit gheschiet,
 Soe hoert van mi een waer bediet,
 Ic sels u gaern berechten twy
 100 Om des ghi hebt ghevraghet mi.
 Jonc ende out sijn onghelijc,
 Al sijn sy ghemaect van enen slijck:
 Elkerlijc gaet sinen pat.
 Tis een rijckelijcke schat
 105 Out te wesen ende vroet;
 Die joecht prijst oec haer leven goet,
 Ende is ghenoechlijck by te wesen.
 Hoe mach yemant sijn ghepresen
 Eer hijt mitter daet bewijst?
 110 Ic waen die doecht haer selven prijst,
 Want sy schijnt int openbair.
 Waer om ic trat die oude naer
 Ende dede hem eer, dit is die reden:
 Die oude comt van goeden zeden
 115 Ende van redeliken leven;
 Daer isser menich afterbleven,
 Die totter oude niet en quamen,
 Om dat si mit joeghet annamen
 Zaken, die hem tieghens droeghen,
 120 Dair sy hem selven mede versloeghen,
 Ende mosten sterven eer hoir tijt.
 Hoveerde, ghiericheit ende nijt
 Hebben menighen man verslaghen,
 Eer hi quam ten ouden daghen.
 125 Overaet ende overdranck,
 Luxurie sonder groet bedwanck,
 Vele te waken boven reden,

Haesticheit, onnutte zeden,
 Dit sijn al punten ende zaken,
 130 Die selden totter oude raken.
 Wye totter oude comen sel,
 Hy moet hem eerst regieren wel,
 Te maten eten ende drincken,
 Ende sinen God daer in bedincken,
 135 Ende niet te langhe toornich sijn.
 Gramscap is een quaet venijn
 Beyde den lichaem ende den sin,
 Men proeffer luttel wijsheit in;
 Mer wel te leven by bescheide,
 140 Dat brenghet oude ende wijsheit beyde.
 Hier om soe sullen wy ons versinnen
 Ende mitter jongher joecht beghinnen
 Te leven om een salich ende.
 Ic waende God sijn enghel sende
 145 Tot Noe ende deden darcke bouwen,
 Hy en wouts den jonghen niet betrouwen,
 Om dats die oude hem bet versinnen:
 Die joecht heeft wel een starck beghinnen,
 Mar tvolherden valt haer te swaer.
 150 Noe wrochte wel menich jaer
 Om sijn arke te maken vast,
 Mede tontdraghen sulken last,
 Als hem God hadde doen verstaen.
 Waer dat grote macht leit aen,
 155 Dat en doech den dommen niet bevolen:
 Hoer ghedochte mocht wel dolen,
 Dat zijt versumeden mitte joecht.
 Al en wrochten si salicheit nochte doecht,
 Dat soudsi lichtelic ghewaghen:
 160 Die joecht en wil gheen sorghe draghen.
 Hadmen dan gheen oude vroede,
 Die werlt die stont in cranke hoede,
 Elck soude den anderen verdringhen,
 Die nu int recht hem laten dwinghen.

165 Waer die vroede te rade gaen,
 Dair moet recht op reden staen;
 Wair dat recht op reden staet,
 Dair rechtmen ghewelt ende overdaet;
 Dat maecte die alder beste vrede
 170 Te Gode ende ter werlt mede:
 Hier om wil ic die oude prisen.
 Ic macht oec mitter daet bewisen,
 Datter doecht ende eer in steect,
 Die menighen jonghen veel ghebreect;
 175 Ende heeft avontuer beleeft,
 Des die jonghe niet en heeft;
 Hi heeft ghehoert ende ghesien
 Menich dinc ter werlt gheschien,
 Des die jonghen nye en saghén.
 180 Het mocht een landsheer seer mishagen,
 Die te stride wort ghestelt,
 Had hi gheen oude vroede int velt.
 Byden ouden, byden vroeden
 Machmen menich dinck verhoeden,
 185 Daer schade ende smert off comen soude,
 En dede die wijsheit entie oude.
 Alle sijn die jonghen te striden guet,
 Starc van live ende wel ghemoet,
 Tmoet mit wijsheit sijn bewaert.
 190 Datmen tvolck te punten schaert
 Entie afterhoede wel beset,
 Dat weten die oude vroeden bet,
 Hoet dair mede is ghelegghen,
 Dan die gheen sorghe en connen dregghen.
 195 Want ons salicheit ende eer
 Comt uut goeder wiser leer,
 Die inden ouden wort ghevonden,
 Soe soudén wy billics tallen stonden
 Den ouden éren ende loven
 200 In allen conventen, in allen hoven.
 Sel ic twaer ontbinden slecht,

Wy en moghen hier mit ghenen recht
 Den ouden schuwen off verwaten;
 Want nyemant en wil sijn leven laten
 205 Die wijl sijn jonghe daghen duren.
 Waer sal hi dan yet lang om curen?
 Wil hem God sijn leven sparen,
 Hi en crijcht een goet ghetal van jaren,
 Ende als die jaren hem becliven,
 210 Soe moet hi byder oude bliven:
 Des en can hi niet ontdrayen:
 Hoe schoen si singhen ende hem verfrayen,
 Die tijt die gaet al onghelet.
 Wye op die juecht hem hooch vermet,
 215 Dats een wankel toevertyden,
 Want si cort moet overlyden.
 Tot twintich jaren is hi kint:
 Die tijt gaet over als die wint,
 Si en weet niet hoe haer is gheschiet,
 220 Eer sy haer selven wel besiet
 Entie waerheit smaken leert;
 Die juecht heeft menich man beseert,
 Eer hi wiste waer hi was.
 Die juecht is alre best te pas,
 225 Als si te XXX jaren lijt.
 Voer off nae een corte tijt
 Soe crijcht sy wijsheit ende cracht.
 Datmen veel nae dwasen wacht
 Dair in te comen wijsheit,
 230 Dats verloren arbeit:
 Die bliven kintsch hoer leven lanc.
 Die yoecht die staet in horen ganck,
 Crijcht si ziet noch ongheval,
 Te XL jaren, dat ist al;
 235 Soe moet si totter oude gaen,
 Als die menighe heeft ghedaen.
 Wil sy dan der waerheit ghyen,
 Tjaerghetal is alte clien,

240 Dat si brinct in rechter maten,
 Eer hem doude comt te baten;
 Want doude hoet hem nacht ende dach
 Voer dat hem die juecht te deren plach.
 Die yoecht is dicwijl onbehoet
 245 Voer menich dinc, dat wesen moet;
 Al heeft die yoecht een starck berueren,
 Die oude mach veel langher duren
 In goeden live ende ghesonden,
 Dat heeftmen dicke waer ghevonden.
 250 Wye hem selven wel beleyden,
 Daer en staet gheen tijt bescheiden,
 Sine moghen leven menich jaer.
 Men leest ons inden bibel claer
 Van alden vaders hier te voren,
 Die God in minnen hadde vercoren.
 255 Om dat si leefden redelijck
 Horen tijt hier op aertrijck,
 Soe spaerdse God al hier te bliven,
 Soe datter veel off waer te scriven,
 Hoe menich jaer, hoe groet ghetal
 260 Die oude vaders leefden al.
 Dander voeren horen voy
 Hinderwaert, die meeste proy
 Om hoer quaetheit, om hoer sonden,
 Alst noch gheschiet tot menigen stonden.
 265 Daer hebben oec veel jonghen gheweest,
 Daermen alle daghe off leest,
 Heilighe Sancten ende Sanctinnen,
 Die inder yoecht mit goeder minnen
 Voert ghelove lieten tleven,
 270 Die sijn nu mit Gode verheven:
 Dat latic staen op sijn beloep.
 Hi heeft den alre besten coop,
 Die hem mit reden laet ghenoeegen.
 Mocht ic elck op tsijn voeghen,
 275 Soe stont al buten argueren;

En cant u al niet exponeren,
 Hoet hier voermaels is gheschiet:
 Tis alre best een cort bediet,
 Als elke reden heeft hoer slot,
 280 Ende ic en bin oek niet soe sot,
 Dat icker naerre wil ombinden
 Dan mi die reden helpt bevinden.
 God mach wercken dat hi wil,
 Dair off soe wil ic swighen stil:
 285 Die vorder socht hi mochte dwalen.
 Soud ic oud ende jonc ophalen,
 Daer hoerde toe een lanc termijn.
 Tis ghenoechlic jonc te sijn,
 Maer die oude is bet tevreden,
 290 Die sijn joeghet heeft gheleden
 Ende van beyden heeft gheproeft.
 Ic waen die ziel oec wel behoeft,
 Datmen peynst om heen te varen.
 Die yoecht wil yoechdelick ghebaren,
 295 Sy en peynst niet waen si comen es;
 Die joecht wil draghen swaert off mes,
 Ende lichtelijck om zaken striden,
 Dat die oude wel laet glyden.
 Die juecht is stout ende zeer behaghel:
 300 Heng sy an enen vasten naghel
 Sonder onghestadicheit,
 Wat baet daer reden veel gheseit?
 Als elcman leest in sijn partye,
 Men vint meer wijsheit ende cleergye,
 305 Die die oude hebben bescreven,
 Dan vanden jonghen is ghebleven.
 Hier om soe blivic op mijn woert,
 Ic wil doude prisen voert."
 Om dattet mi die joncfrou leerde,
 310 Die altoes den ouden eerde,
 Soe houdict noch in minen sin:
 Ic wensch hoir heil ende goet ghewin:

315 Want ic en sachse zeder nye.
 Ende nu ic in die oude zye
 Doechde, eer ende redelicheide,
 Schaemte, trou ende wijsheit mede,
 Soe wil ics byder jonfrouwen bliven
 Ende voert by allen goeden wiven,
 320 Die der jonfrouwen leer onthouden,
 Dat si altoes den goeden ouden
 Doen als die joncfrouwe dede:
 Daer machmen eer verwerven mede.
 Die den ouden eer bewisen,
 Die moghen selve in eren risen.

 xxxv.

VANDER WRAKE GOEDS.

Maria moeder, reyne maghet,
 Want ghi soe rechte wel behaghet
 Der Heiligher Drievoudicheit,
 Soe weest mijn hulpe, mijn ommeleit,
 5 Te bidden uwen lieven zoen
 Voer kerstenheit, voir al die ghoen,
 Die sijnre hulpe hebben noot,
 Sijn si levende, sijn sy doot!
 Wy souden billicx al ghemien
 10 Ter aerden dalen op onsen knyen,
 Entaer toe bidden naerstelijck
 Anden Vader van hemelrijck,
 Die alle mate weet gheweghen,
 Dat hi wille onse borden dreghen,
 15 Beyde by nacht ende by daghe,
 Voir manslach ende ander plaghe,
 Datse van ons worden ghewijst.
 Als die werlt in sonden rijst,
 Soe is te duchten ende tontsien,
 20 Datter wrake off sal gheschien;

Want tis Goods gherechticheit.
 Twas een yammerlijc ghescheit,
 Dat Yeve ende Adam mosten scheiden
 Om die sonden van hem beyden
 25 Uten paradijs mit rouwen,
 Ende si die eerde mosten bouwen
 Mit arbeyde ende pinen.
 Dander wrake sachmen schinen,
 Die van Caym erfde voert.
 30 Om die yammerlijcke moert,
 Di hi an sinen broeder dede,
 Soe en woude God om nyemants bede
 Dat sondighe diet laten ghedyen,
 Als ghi dicke hebt horen lijen,
 35 Dat God die ghemene werlt al
 Verdrencken liet, ende Noe beval
 Een arke te maken tijts ghenoech,
 Dair hi sijn leven by ontdroech
 Ende sijn gheselschap al te samen,
 40 Die mede in die arke quamen.
 Wy moghen proeven wel ghereet,
 Dat God die sonden hevet leet
 By dese wrake ende menich ander.
 Die grote wrake van Alexander,
 45 Die der werlt ommeganck
 Plaechde ende mitten zwaerde dwanck,
 Hi en was selve niet soe machtich
 Noch in weldoen soe voerdachtich,
 Dat hijs te vollen hadde verdient,
 50 Dat God hem soude sijn soe vrient;
 Mar twas een ghecel by ghehinghe
 Van Hem die kennet alle dinghe.
 Ander wraken laet ic staen,
 Ic wil tot mijnre materi gaen,
 55 Die my eerst op therte lach.
 Ic heb ghehoert een swaer gheclach
 Ende een yammerlike mare,

Die kerstenheit is veel te zware,
 Dat sise ymmer horen moet,
 60 Van soe menighen ridder goet,
 Die voirden Turken sijn ghebleven:
 God die moet hem allen gheven
 Hemelrijc ende blyscap groet
 Voir den yammerlyken doot,
 65 Die sy malc an anderen saghē!
 Kerstenheit mach zeer wel claghen,
 Dat God des heinghenisse gheeft.
 Hadwy niet sondelijck gheleeft,
 God en liets hem niet gedoghen,
 70 Mer wy sient voer onsen oghen
 Hoe die heren hem hem bereyden:
 Sy willen ghelovich maken heiden,
 Mar sy en sijn selve niet voersien.
 Dat kersten ghelove stont al op yē,
 75 Off die coninc van Turkyen
 Verwonnen waer ende woude lyen
 Te doen dat goede kerstinen pleghen;
 Ende hi daer toe waer gheneghen,
 Dat hi sijn doopsel wilde ontfaen,
 80 Tot welken paeus soude hi gaen,
 Die hem sijn doopsel mochte gheven
 Nae gherechte kersten leven?
 Wy waren schuldich alle gader
 Te hebben enen aertschen vader,
 85 Als Sinte Pieter was gheset
 Te regieren al die kersten wet.
 Wouden die heren dit voersinnen,
 Hoe mochten si lichter eer ghewinnen,
 Dan sy te samen overdroeghen
 90 Ende hulptent setten ende voeghen,
 Dat nyemant el dan recht en dede,
 Gheestelijck ende waerlic mede.
 Soe quaem tghelove in enen pas
 Weder daert te voren was.

- 95 Daer most onrecht schulen in,
 Off ghiericheit off groot ghewin,
 Dat kersten ghelove soe langhe staet
 Ghedeilt ende sonder toeverlaet
 Van hulpe off van enighen troost.
- 100 Ghevanghen, diemen niet en loost,
 Die bliven vergheten int prison:
 Kersten ghelove heeft hulp te doen.
 Mar die ghene die tsoude weten,
 Die hebbent langhe tijt vergheten:
- 105 Doch God die sels hem wel vermanen,
 Dies niet en verghet, oeck wat si wanen,
 Keyser, coninghen, ander heren,
 Die hoir eyghen volck beseren
 Ende helpen beschatten boven reden,
- 110 Ende trecken dan in vremden steden
 Om eer te halen buten lande.
 Al striden sy op Goeds vyande,
 Ist Gode bequaem? dat en weet ic niet,
 Die alle dinc te recht aensiet.
- 115 Die buten ere willen halen,
 Die souden binnen hore palen
 Oversien dat daer ghebrect,
 Soe datter nyemant op en spreect,
 Die reden kent of rechte maet,
- 120 Ende setten dan in horen staet
 Rechters die ghelycke rechten,
 Soe mochten si buten varen vechten
 Ende striden op die Sarrasine:
 Anders ist verloren pine.
- 125 Die selve vyant is te hove,
 Sijn arbeit staet te crancken love,
 Al doet hi wel, wye trecten voirt
 Ten hove dairmen node hoirt?
 Die God te vrient heeft eer hi vaert,
- 130 Is voer den vyant wel bewaert.
-

LVIII.

VANDER HEILIGHER KERCKEN.

Ic wil altoes prisen ende loven
 Ende in mijn ghedochte setten boven
 Der heiligher kercken fundament;
 Want God, die alle dinc bekent,
 5 Fondeerde selve die heilighe kercke,
 Entaer toe priesteren ende clercke,
 Die die kercke regieren soudent,
 Om onse ghelove daer by te houden.
 Die heilighe kercke is onse moeder,
 10 Ende si is spieghel ende roeder;
 Onse ghelove staet daer mede.
 Onse sacrament ende kerstenhede
 Moeten wy ter heiligher kercken halen,
 Alsmen tghelach sal betalen:
 15 Die heilighe kerck dats onse begheren.
 Nu macht elken mensche deren,
 Dat sy dus verre in dwale is comen,
 Want int beghin heb ict vernomen,
 Dat sy was mate van aertschen goede.
 20 Nochtan leveden sy in oetmoede
 Ende namen dat hem God toesende;
 Sy doechden commer ende miswende
 Entaer toe anxt ende vrese groot;
 Oec smaecter veel die bitter doot
 25 Voer der heilgher kercken recht.
 Wilmen den bodem tasten slecht,
 Noch soudmen des ghelijcke doen;
 Warent princen off baroen,
 Men soude hem alle segghen twaer,
 30 Ende selve leven oec daer naer;
 Want hiet si ons den lichaem dwinghen,
 Ende wils nature niet gehinghen,
 Dat si selve daer nae leven,

Hoe moghen sy recht exempel gheven?
 35 Doch ist waer dat si leren,
 Wel hem, die hem daer an keren!
 Doe die kercke dus was in lyden,
 Doe waren daer heren in dien tyden,
 Dies langher niet en wilden verdraghen
 40 Om die doecht, die sire in saghen;
 Si en gaven der kercken sulken gave
 Van renten ende van aertscher have,
 Dat sy mocht in eren staen.
 Wildmen den selven pat noch gaen,
 45 Datmen doecht daer in vername,
 Noch waert den volke wel bequame
 Enter kercken groot ghewin.
 Want si arm was int beghin
 Ende rechtveerdich oeck daer by,
 50 Daer om maectse Kaerl alsoe vry,
 Ende Constantinus daer te voren,
 Datse nyemant mochte storen,
 Sy en bleeff moghende ende rijck.
 Nu schiet der kerken onghelijck,
 55 Als ic wel bewisen mach.
 Hoer beghin stont menighen dach
 Rechtveerdich, alsoe God had bevolen:
 Oec weetmen wel onverholen,
 Datse was van goeden maet;
 60 Daer nae quam si in hoghen staet.
 Dit was drievoudich in mijn woorde,
 Want hoer mit rechte toebehoerde:
 Arm te wesen inden gheest,
 Rechtich te bliven nae dat volleest,
 65 Rijck te wesen om wederstaen,
 Wort hoer onghelijc ghedaen:
 Deser zaken had sy noot.
 Nu willicet twaer ontbinden bloot,
 Wat onghelijc der kerck gheschiet.
 70 Dese drie namen heb ic bediet,

Die hoer mit rechte toebehoren:
 Nu regierense menighe doren
 Ende maker an den vierden strenç.
 Ic rade dat elcman hem wel bedenc,
 75 Eer hi my straffe van mijn beduden,
 Sijn si papen off leke luden,
 Ic wil die waerheit ontbinden
 Van desen strenç, die sire an vinden,
 Die nyemant en comt tot ghenen pas
 80 Dan den ruwen Sathanas,
 Die altoes staet na onsen schaden.
 Dese strenç is van seven draden
 Tsamen ghelegghen alsoe vast,
 Datten nyemant en can mit last
 85 Weder scheiden nochte breken,
 Dan God, die al onrecht sal wreken,
 Die heeft selve die macht alleen:
 Anders is onse hulpe cleen.

Deerste draet dat is Hoveerde,
 90 Die sinte Pieter niet en gaerde
 Die wijle hi was in sinen tyden.
 Nu willen si hoghe paerden ryden
 Opter heiligher kercken goet,
 Ende verteren der armer bloet
 95 Gulseliken sonder ontsien.
 Doe God selve den eersten stien
 An sinte Pieter hadde gheset,
 Hi was van hoveerde ombesmet,
 Hine gheerde pellen nochte bont.
 100 Nu versamen si menich pont
 Die ghierighe vander heiligher kercken,
 Om hoor hoveerde mede te stercken;
 Want sonder rijcheit, mit armoede
 Stonde hoveerde in crancker hoede.
 105 Die ander draet, dat is die Nijt,
 Die brenct hem gramscap ende strijt,
 Want sy draghen scharpe kniven

Ende ander wapen om horen live,
 Die sy niet schuldich en sijn te draghen
 110 Dan om der heiliger kercken claghen.
 Nu moeten sy vechten ende kiven
 Om die wreetheit die sy driven.
 Waren sy rechtich ende goedertieren,
 Wye souden dan arch op hem visieren?
 115 Al wildes hem yemant onderwynden,
 Hy soude soe grote were vynden
 Tallen steden, daer hi quame,
 Dat hem verganghen soud te blame;
 Elck goet mensche stonde hem by
 120 Om die kercke te houden vry,
 Die nu in groten vresen staet,
 Om dattet regiment is quaet.

Die derde graet is Ghierichede,
 Daer die kercke verdonckert mede,
 125 Ende onsen ghelove is groten hinder;
 Mar Sathanas ende sijn kinder
 Die helpen draeyen desen draet;
 Want wye ter ghiericheit hem saet,
 Die heeft ter schaemten clenen roeck,
 130 Menedich is hi ende cloeck
 Om goet te winnen mit onbescheide:
 Hoveerde ende nijt die eysschent beyde.
 Wye hoveerde ende nijt sel houden staen,
 Die moet al buten reden gaen
 135 Ende versmaden Goods ghebot,
 Die alre doechden is een slot.

Die vierde draet is Symonye,
 Daer Lucifer ende sijn pertye
 Harde lief an hadde ghedaen.
 140 By desen draet suldi verstaen,
 Dat si gheestelic guet vercopen,
 Dair die armen off souden hopen;
 Want men placht om Gode te gheven,
 Datter die armen off souden leven.

- 145 Nu is ontfarmicheit verstorven
 Ende karitaet in hem bedorven;
 Onghenade buten reden
 Die rijst in hem tot menighen steden:
 Dat siedi dicwijl openbaren
 150 An hem diet gheestelijc recht bewaren.
 Daer moetmen tghelt ter palmen bringen,
 Selmen yemant rechts ghehinghen,
 Want sy vraghen ende si wisen:
 Wat sy segghen, wy moetent prysen.
 155 Daer Onghenade dus fel is gheresen,
 Dat mach die vijfde draet wel wesen;
 Want waert recht off onrecht sy,
 Brengdi ghelt, soe sidi vry,
 Hoe zwaerlic dattet is ghewonnen:
 160 Al hadder tarme wijf voer ghesponnen,
 Tis alliken wel ghecomen.
 Den sesten draet willic u noemen,
 Dat is in Oncuyscheit te leven,
 Dair sy by in sonden sneven
 165 Ende worden van reden onbekent.
 Wantter heiligher kercken rent,
 Die den armen soude bliven,
 Die wert verteert mit wanckelen wiven
 Onnutteliken, als ghi wel siet.
 170 Dat is der kercken groot verdriet,
 Dat Lijskijn, Trijskijn hebben verworven
 Tgoet, daer God om is ghestorven
 Oetmoedelijc anden cruus.
 Die heilighe kerck dat is sijn huus,
 175 Hy heeftse ghereynt mit sinen bloede,
 Al staet si nu in crancker hoede;
 Want die heerders souden wesen
 Entie scaep te gader lesen,
 Om die savonts ter coeye te bringhen,
 180 Die worden wolven in horen dinghen.
 Die scaep die bliven onbewaert;

Want wye oncuysch ghenoechte gaert,
 Die wort gulsich ende traech.
 Dat is der kerken grote claech,
 185 Dat die heerders dus verdolen,
 Die die scapen sijn bevolen
 Om wel te bewaren tallen stonden.
 Nu is die sevende draet ghevonden:
 Die vierde streng is oec volmaect.
 190 Waer hi erghent yet misraect,
 Dat den strenghe mochte deren,
 Noch wistic draets ghenoech te scheren;
 Mar ic wilt hier mede laten bliven,
 Ende raden ons arme ketyven,
 195 Dat wy emmer voerwert meer
 Altoes volghen spriesters leer;
 Want hoir woerden die sijn claer:
 Tscrift bewijstet openbaer.
 Al sijn hoer wercken som onreen
 200 Ende mit sonden veel ghemeen,
 Daer en suldi u niet houden an;
 Want sy en sijn mer knecht daer van.
 Al trecken die knechten buten passen,
 Nochtan moet hoer saet wel wassen.
 205 Al saeytmen uut enen arghen korve,
 Twaer quaet dat dat saet bedorve;
 Want sint dat die vierde strenghe quam,
 Sint is tghelove worden soe lam,
 Dat wijt mit rouwen moghen vertellen.
 210 Mer willen wy scouwen den pat der hellen,
 Soe moeten wy loven die woerden Goods
 Ende ontsien der heiligher kercken altoes.
 Al is dese vierde strenghe gheleghen,
 Men maken nerghent liken tieghen
 215 Dan Lucifer: den hoort hi toe,
 Ende wil u segghen alse hoe.
 Waer drie strenghen tsamen horen,
 Die vierde is meer dan halff verloren,

Al woudmer cost an legghen voert:
 220 Want der heiligher kerken oert
 Die heeft drie namen, als ic u seyde,
 Die vierde vergaet hoer al te leyde;
 Want wy dwasen daer op micken
 Ende dwalen mede in menighen sticken,
 225 Dat onser zielen is een anxt.
 Ic waen hi zeer oneffen danst,
 Die verre buten maten sprint.
 Soe wye hem selven niet en dwinct,
 Die dwaelt al buten maten oerde.
 230 Elcman volghe sijns priesters woorde,
 Ende dwing hem selven totter doecht,
 Int leste wort hire by verhoecht
 Ende van sonden oec ontladen.
 Want Willem wil u dbeste raden,
 235 Die van Hildegasberch is gheboren:
 Dat sijn die woorden Goeds te horen,
 Ende mit begheert daer na te leven,
 Soe worden die zonden eerst vergeven.

 LXIII.

HOE DEERSTE PARTYEN IN HOLLANT QUAMEN.

Groot wonder mochten si nu vertellen,
 Die hier te voren jonghe ghesellen
 Waren by des graven tyden,
 Daer God die ziel of moet verbliden,
 5 Die in Henegouwen starff;
 Want hi mit wijsheit zere verwarff,
 Dat alle sijn volc was wel in vreden,
 Beyde opt lant ende in die steden:
 Twas eendrachtich waermen quam.
 10 Doe hem God sijn leven nam,
 Den edelen grave van Hollant,

Die verre ende nae was wel becant,
 Beyde in doechde ende in eren,
 Doe ghinct haestelic verkeren,
 15 Als hi wel selve screeff;
 Want sijn soen, die nae hem bleeff,
 Die leefde zeer in overmoede;
 Dat dede, hi was van hoghen bloede
 Van beyden syden uut gheboren,
 20 Die helt sijn volck al hier te voren
 Utermaten zeer in dwanghe.
 Na deser tijt en wast niet lange
 Hi en bleeff optie Vreesen doot,
 Daer an gheschiede yammer groot,
 25 Want alle sijn volc liet hi in rouwen.
 Doe quam dit lant an eenre vrouwen,
 Dat was des keyzers wijff van Romen.
 Waer mochtmen enich hogher noemen
 In kerstenhede dan skeysers wijff?
 30 Nu quam in Hollant menich kijff,
 Sint dese vrouwe was ontfæen.
 Dat machmen menich sins verstaen,
 Doch weetmen wel die rechtichede,
 Buten slants ende binnen mede,
 35 Wildment mercken by ghelyke.
 Die keyser vanden Roomschen rijcke
 Daer hadde dese vrouwe kinder by,
 Die machtich waren ende vry.
 Hertoghe Willem maectse heer
 40 In Hollant, ende dede hem eer,
 Want sy en mochtet nerghe bet bestaden.
 Daer nae wortet hoer gheraden,
 Dat sijt selve wilde behouden;
 Nu moechdi mercken by wat schouden
 45 Dattet volck begonste te scheiden:
 Dat dede die strijt twisken hem beyden,
 Als ghi hier nae wel moecht verzinnen.
 Int eerste huldemen der keyserinnen,

50 Daer nae den hertoghe horen zoen,
 Die veel eeren was ghewoen,
 Die wile sijn daghen waren goet:
 God stercke noch dat edel bloet!
 Dat bid ic hem mit ynnicheden.
 Der vrouwen ziel moet God bevreden,
 55 Die is sint van aertrijcke ghevaren!
 Nu willic u allen openbaren
 Waer off dat quamen dese partyen.
 Die een wilde mitter vrouwen lyen,
 Ende dander byden hertoghe bliven:
 60 Dus quam in Hollant dat eerste kiven,
 Des ghelijc in Zeelant mede.
 Nu en macher helpen zoen noch vrede,
 Die een en slaet den anderen doot,
 Ende sulc die wort van haven bloot
 65 Om deser partyen diemen draecht.
 Die een misdoet, die ander claecht,
 Dus rusten si cleyn tot allen tyden.
 Van deser plaghe an beyden zyden
 Is loghen teerste fundament.
 70 Waren wy alle alsoe bekent,
 Dat elck die waerheit brochte voert,
 Tsoude opt lant ende in die poort
 Menighen mensche vromen zeer:
 Want loghen die coemt voirden heer,
 75 Dair sy malcanderen mede bederven.
 Elck soud gaern te hove verwerven
 Tsheren huld ende sinen dienst;
 Nochtan waert hem talre sienst,
 Dat sy leefden int ghemaet;
 80 Want sulck die comt tot hogher staet,
 Dat hi namaels moet besuren.
 Dat doetet rat van avonturen
 Draeyet om in corter tyden;
 Dan sietmen varinc nederglyden
 85 Die daer boven was gheseten:

Dat mach elck mensche weten,
 Wouden sijt mercken ende verstaen.
 Ende alset rat is ommegegaen,
 So comt die laechste in groter stat,
 90 Entie gheen die boven sat,
 Dien en doetmen dan gheen ghenaden;
 Want si ghedencken ouder daden
 Die daer boven sijn gheclommen.
 Hier om slachten sy naden dommen,
 95 Dese partyen alle beyde,
 Dat si dus zere mit onbescheide
 Werken, alst hem bueren mach.
 Wair hoerde yemant ofte sach
 Alsulc wonder alser nu gheschiet,
 100 Sint dat God hem cruceu liet?
 Want Adam was ons eerste vader,
 Ende wy sijn broeders alle gader,
 Hier om isset boven maten,
 Dat si dus zere malcanderen haten,
 105 Die eendrachtich souden wesen.
 Dit waer een wonder off te lesen;
 Want dat kint scheyt vander moeder;
 Men siet daer stryden twe ghebroeder
 Onderlinghe mit partyen.
 110 God die selse noch castyen,
 Heb ic anxt, in corten daghen;
 Want hi en machs niet langher verdragen
 Die boesheit die daer nu regiert;
 Want elkerlijc die visiert
 115 Hoe hi den anderen mach bedrieghen.
 Dat sel int lest hem selven lieghen:
 Want wye weldoet, dien dar niet varen,
 Dat hem yemant sal beswaren,
 Als die hoechste nederdaelt,
 120 Ende men den laechsten boven haelt
 Ander avonturen rat.
 Woudmen gaen den rechten pat

Ende peinsen om dat hoghe woort,
 Dat totter edelheit behoert,
 125 Soe en mocht dit wonder niet gheschien.
 Mar neen! men sal veel liever sien
 Die te hove wat weet te bringhen
 Dit of dat van nuwen dingen,
 Daer die heer wat an mach winnen:
 130 Dat sal die schalke thans versinnen,
 Soe dattet niet en blive verholen.
 Mer edelheit die laetmen dolen
 Achter straten inden slijck,
 Recht min noch meer in dier ghelijc,
 135 Ofse nyemant en wilde ontfæen;
 Mar die doeren sijn wyde ontdaen
 Jeghen den penninc, daer veel off coemt
 Die plaghe, die ic nu heb ghenoeemt.
 Want wye den penninc meest mach gheven,
 140 Die wort te hove thants verheven.
 Als dan tghelt beghint te smalen,
 Soe sietmer sommighe nederdalen
 Vanden hoghen in dat laghe,
 Dit moechdi mercken alle daghe:
 145 Hier om soudi sijn eendrachtich.
 Grote heren ende machtich,
 Als sy verzoenen, so ist ghedaen,
 Hier in soe moechti wijsheit verstaen.
 Woudijt selve wel bevroeden,
 150 Ghi en soudt malcander niet ontgoeden,
 Mar leven in eendrachticheden,
 Soe mocht opt lant ende inden steden
 Menich mensch hem zeer verbliden,
 Ende laten hoverde tallen tyden
 155 Nederdalen onder voet.
 Want God, die anden cruce stoet,
 Die heeft hoveerde zeer verwaten;
 Hier omme mochtment gheerne laten,
 Woud elck mensch hem te voren bedencken;

- 160 Die nu malcander zere crencken,
Si souden leven in oetmoede.
Ay, God heer, der heren roede,
Die moet hem onnen noch den sin,
Dat elck moet dienen om ghewin
- 165 Van hem te crighen diet al vermach!
Soe moghen wy opten lesten dach
Blydelijck van hene varen.
Dit raet u Willem, sonder sparen,
Van Hildegasberch, wildijt versinnen,
- 170 Soe moechdi hemelrijc ghewinnen.
-

EEN ABEL SPEL VAN LANSELOET
VAN DENEMERKEN.

JONCKBLOET, *Geschiedenis der Nederlandsche
Letterkunde*, II³, 368, 373 (II⁴, 373, 377).

EEN ABEL SPEL VAN LANSELOET VAN DENEMERKEN,
HOE HI WERT MINNENDE ENE JONCFROU, DIE
MET SYNDER MOEDER DIENDE, ENDE ENE
SOTTERNIE NA VOLGHENDE.

Ic bidde gode vanden trone
Ende Maria, der maghet scone,
Dat si ons allen wille bewaren
Ende in doghden alsoe ghesparen,
5 Dat wi hemelrike ghewinnen:
Dies biddic der maecht Marien, der coninghinnen,
Die een vrouwe es bovenal.
Nu hoert, wat men u spelen sal.
Hets van enen ridder prinsipael,
10 Die minde ene joncfrou noyael,
Hovesch van herten ende reine,
Maer si was hem te cleine,
Van goede ende oec van gheboert:
Dies was sijn moeder op hem ghestoert,
15 Dat hi sine minne soe neder droech:
Sijn herte altoes in vrouden loech,
Als hi anesach haer edel lijf:
Maer sijn moeder, dat felle wijf,
Hats altoes toren ende nijt
20 Ende verweet hem te meneger tijt,
Dat hi hem soe neder daelde,
Maer hi altoes hem vertaelde,
Met hoveschen worden, als hi wel conste.
Maer altoes droech hi vriendelijc onste
25 Der scoender joncfrouwen, heet Sanderijn;
Sien mochte niet noyaelder sijn,
Maer si was hem te neder gheboren.

Dies hadde sijn moeder soe groten toren,
 Dat sijt namaels brachte te werke. —
 30 Nu biddic u, dat ghi uwen merke
 Daer an wilt legghen ende versinnen:
 Ic wane, dat ghi noit van minnen
 En hebt ghehoert dies ghelike.
 Nu biddic u allen, arme ende rike,
 35 Dat ghi wilt swighen over al,
 Ende merct, hoet beghinnen sal.

Lanseloet.

Ay god here, hoe mach dit sijn,
 Dat ic die scone Sanderijn
 Aldus met herten hebbe beseten,
 40 Nochtan wert mi verweten
 Van mijnder moeder alle daghe,
 Dat ic mine minne soe neder draghe:
 Dies horic menich spitich woert.
 Maer haer minne heeft mi soe doerboert,
 45 Dat icse ghelaten niet en can,
 Ic en moet haer altoes spreken an,
 Als icse metten oghen anescouwe:
 Dies heeft mijn moeder groten rouwe,
 Daer omme soe moet verborghen sijn.
 50 Nu willic hier wachten die vrouwe mijn,
 Onder desen neghelentier:
 Want si sal hier comen scier,
 Dat wetic wel, in desen bogaert.

Sanderijn.

Ay edel ridder van hogher aert,
 55 God, die alle dinc vermach,
 Die moet u gheven goeden dach,
 Edel ridder van herten vri.

Lanseloet.

O scone maghet, god die si ons bi
 Ende moet u ende mi in doghden sparen,
 60 Ende van allen quaden bewaren,
 Ende sonderlinghe van niders tonghen,
 Alsoe dat niet en werde ghesongen
 Van ons beiden enich quaet.
 O Sanderijn, gheeft mi raet,
 65 Mijn herte, dat es te male ontstelt
 Ende van uwer minnen ghequelt,
 Dat mi kosten sal mijn lijf.
 O Sanderijn, wel scone wijf,
 En machic uus niet gheweldich sijn,
 70 Dat sal mi kosten dleven mijn,
 Ende ewelijc benic verloren.

Sanderijn.

O edel ridder hoghe gheboren,
 Dat en mach nemmermeer ghescien;
 Al eest, dat ic u gerne mach sien,
 75 Ic en ben niet uus ghelijke,
 Ghi sijt mi te hooch gheboren ende te rike
 Edel ridder, te sine u wijf:
 Daeromme soe moet sijn een blijf,
 Al eest, dat ic u met herten minne.
 80 Ende oec en willic gheens mans vriendinne
 Sijn, die leeft onder des hemels trone:
 Al waer hi een coninc ende spien crone,
 Soe en dadic mi niet te cleine.

Lanseloet.

O scone maghet van herten reine,
 85 Al dadi die wille mijn,
 Uutvercoren Sanderijn,

En bleve u onvergouden niet.
 Want messelike dinge sijn ghesbiet:
 Ghi mocht noch werden wel mijn vrouwe
 90 Sijt mijns ghenadich ende blijft ghetrouwe,
 Ende comt met mi in dit casteel,
 Ic sal u gheven een juweel,
 Ic wane, ghi noit des ghelike en saeght.

Sanderijn.

Neen, edel here, noch benic maeght,
 95 Dies dancic gode vanden trone:
 Al woudi mi gheven te lone
 Dusent merct van goude roet,
 Hoghe baroen, edel ghemoet,
 Nochtan woudic behouden emmermeer,
 100 Lanseloet, hoghe geboren heer,
 Mijn suverheit: al en benic niet rike van haven
 Noch gheboren van groter maghen,
 Nochtan menic mi soe te houden,
 Dat ic niet en sal werden ghesconden.
 105 Ic en wil niet wesen enich mans vriendinne,
 Maer ic wille gerne gherechte minne
 Draghen sonder dorpernie.

Lanseloet.

O Sanderijn, bider maghet Marie,
 Dorperheit en leggiec u niet te voren,
 110 Want daer en es nu gheen wijf gheboren
 Op eerde onder des hemels trone
 Soe rijc, soe mechtich no soe scone,
 Die mi verhoghen mach dan ghi.
 Och Sanderijn, ende seldi mi
 115 Laten dan in dit verdriet,
 En sal u mijns ontfermen niet,
 Dat ic troest van u mochte ontfaen
 Ende ghi met mi wout spelen gaen

120 Hier neder in dit groene dal,
 Daer die voghelkine maken ghescal
 Ende die bloemen staen int groen,
 Scone maghet, sonder mesdoen
 Ende al sonder dorperheit?

Sanderijn.

125 Her Lanseloet, hets dicke gheseit:
 „Bi lichte gheloven es die menege bedrogen,”
 Dats seker waer ende niet gheloghen,
 Want hets menechweerf ghesien
 Vrouwen oneerlijcheit ghescien,
 Omdat si mans te verre betrouwen,
 130 Dat hem namaels seer doet rouwen,
 Als die saken waren ghesciet.
 Ic en weten op eerde gheboren niet,
 Dien ic soe verre betrouwen soude,
 Gincic met hem spelen in den woude,
 135 Hi en soude met mi doen sijn gherief.

Lanseloet.

Daertoe hebbic u te lief,
 Sanderijn, wel scone wijf,
 Dat ik onteren soude u lijf,
 Scone maghet, haddicx die macht;
 140 Alsoe en was ic nie bedacht,
 Dat ic u doen soude enege scande.
 Al haddic u in vremden lande,
 Sanderijn uutvercoren,
 Ic soude u dbroet bidden te voren,
 145 Eer ic u hongher hebben liet:
 Bi ridderscape, ic en mesdade u niet,
 Sanderijn, jeghen uwen danc.

Sanderijn.

Her Lanseloet, wi sijn hier te lanc,
 Ons mochte iement horen ofte sien.

- 150 Want nijders sijn altoes uut om spien,
 Of si iement mochten te scande bringen.
 Een verrader hadde liever quaet te singhen
 Dan goet, want hets sijn nature.
 Nu willen wi scheden in corter ure,
 155 Dat hem niement ane ons en stoet
 Hoghe baroen, edel ghenoot,
 God onse here moet u bewaren,
 Ende altoes in doghden sparen,
 Waerweert dat ghi u bekeert.

Lanseloet.

- 160 Ay noch soe blijft mijn herte verseert.
 Vander scoender Sanderijne:
 Sine wilt niet doen den wille mine,
 Dies moetic droeven alle mijn dage.
 Wat ic kerme of wat ic claghe,
 165 Sine wilt niet gaen met mi int wout:
 Si mint ere voer enich gout,
 Dat horic wel aen haer ghelaet,
 Si leidt enen reinen staet,
 Ende haer herte es soe noyael,
 170 Bi ridderscape, ic woude wael,
 Dat si gheboren waer mijns gelijc,
 Al en waer si niet van haven rijc,
 Ic souder maken af mijn wijf,
 Want si heeft een reine lijf,
 175 Ende haer herte es al vol eren.
 Si en wilt haer niet te mi waert keren,
 Dies lijdt mijn herte rouwe groet.

Sine moeder.

- 180 Van Deenmerken Lanseloet,
 Ic hebbe u herde wel horen vrien.
 Lanseloet, bider maghet Marien,
 Dat en can mi verwonderen niet,

Dat ghi u selven niet bat en besiet,
 Dat ghi u minne soe neder draeght:
 Ghi staet soe weeldelijc ende claeght
 185 Om ene die luttel om u gheeft:
 Tfi der scanden dat ghi leeft,
 Dat ghi sout minnen soe nederen wijf!

Lanseloet.

Och moeder, si heeft soe reine lijf,
 Ende haer herte es alsoe proys,
 190 Ende van live soe gratioys,
 Dat icse emmer minnen moet.
 Mijn herte, dat bert al een geloet,
 Als icse methen oghen anscouwe.
 Lieve moeder, edel vrouwe,
 195 Ic moetse minnen, wat ghesbiet.

Sine moeder.

Lanseloet, ic wille, ghi u bat besiet,
 U scone lijf, u hoghe gheboert,
 Ende werct na minen rade voert,
 Ende wilt minnen uus ghelijc.

Lanseloet.

Sone wetic wijf int kerstenrijc,
 Die ic woude hebben voer Sandrijn.
 Ic woude, si mochte mijn eygen sijn,
 Lieve moeder, bi uwen danc
 Al ware al die werelt an mi belanc
 205 Ic woude wel, dat si ware mijn wijf.

Sine moeder.

Scaemt u der scanden, vul keytijf,
 Dat ghi soe neder mint,
 Ende men soe scone joncfrouwen vint
 Van hogher gheboert, van groten geslacht.

Lanseloet.

210 O lieve moeder, der minnen cracht
 Ansiet hoghe geboert no rijkeit van goede,
 Maar si soect haers gelijc van moede,
 Die beide sijn van enen wesen,
 Ic hebbe dicke wel horen lesen,
 215 Dat die minne soect haers ghelike;
 Al es deen arm ende die ander rike,
 Die edel minne die doet haer werc;
 Gerechte minne en let geen merc
 Aen rijkeit noch aen grootheit van maghen
 220 Noch nie en dede te ghenen daghen,
 Maer het comt al bi gheluc:
 Gheeft die edel minne haer stuc,
 Si anesiet ghene hoghe gheboert.

Sine moeder.

O Lanseloet, ende hoe versmoert,
 225 Soe es u herte ane Sanderijn!
 Wildi doen den wille mijn,
 Ic salse u doen hebben tuwen willen
 Al desen nacht heimelijc, al stille,
 Op u camer, heer ridder weerd,
 230 Ende doet daer mede dat ghi begheert,
 Wildi mi ene ghelofte doen.

Lanseloet.

Vrouwe moeder, bi sente Symoen,
 Dat ghi begheert, willic u gheloven,
 Op dat ic metter maght mach hoven
 235 Op mine camere, ic ende si.

Sine moeder.

Heer Lanseloet, gheloefdijt mi
 Bi ridderscape ende bi trouwen:

Als ghi met Sanderijn der joncfrouwen
 Hebt ghedaen al u ghevoech,
 240 Dan seldi segghen: „ic hebbe uus ghenoech,
 Sanderijn, ic ben uus nu sat
 Ende van herten alsoe mat,
 Al haddic vii baken gheten:”
 Dies en seldi emmer niet vergheten,
 245 Ghi selt spreken dese woert,
 Ende dan seldi rechte voert
 U van hare keren al den nacht,
 Ende ligghen ende slapen soete ende sacht,
 Sonder spreken, ende swighen al stille.

Lanseloet.

250 O lieve moeder, es dat u wille,
 Dat ic spreke dese dorper woert?
 Des ghelike en hebbic niet ghehoert:
 Wat mach u hier met gheholpen sijn,
 Dat ic dit tot Sanderijn
 255 Spreken soude met minen mont,
 Ende ligghen voert ane als een hont
 Sonder spreken, als een keytijf?
 Wat soude peinsen dat reine wijf,
 Dat ic die dorperheit begonste,
 260 Ende ic haer draghe soe vriendelijke onste?
 Dat soude mi daer mijn herte deren.

Sine moeder.

Lanseloet, dits mijn begheren,
 Seldise hebben in uwer ghewelt,
 Dat ghi mi dit gheloven selt,
 265 Ende volbringhen als goet man.

Lanseloet.

Vrouwe moeder, doetse mi comen dan:
 Ic sal doen, dat ghi begheert,
 Al eest dat mire herten deert.

„De meneghe spreect, hi en meines niet:”
 270 Al dier ghelike es mi ghesciet,
 Want al spreict mijn mont,
 Ic en saels niet meinen in minen gront,
 Want ic an hare alder doecht.
 Ic bidde gode den oversten voeght
 275 Dat sijt mi qualijc nemen en moet:
 Si es soe eersam ende soe goet,
 Ende eest dat sijt qualike nemt,
 Soe wert haer herte van mi ontvremt,
 Dan soe blijft mijn herte in pinen staen.

Sine moeder.

280 Daer omme soe eest mi al ghedaen,
 Dat ic u beiden sal doen scheden.
 En siedi niet, hoe hi hem soude beleden,
 Ende es die hoechste vanden lande,
 Ende doet hem selven die grote scande,
 285 Dat hi mint soe nederen wijf?
 Hi soudse trouwen, die keytijf,
 Dat horic wel, woudics hem ghestaden,
 Maer ic salt al anders begaden.
 Dat dat nemmermeer en sal sijn. —
 290 Waer sidi, scone maghet Sanderijn?
 Ic moet u spreken, comt te mi.

Sanderijn.

Hoghe geboren vrouwe, dat si:
 Nu segt mi, wats u begheert?

Sine moeder.

295 Sanderijn, dat mijn herte sere deert,
 Moetic u claghen minen noet.
 Hier es mijn lieve sone Lanseloet,
 Es met siecheden sere bevaen:

Hi wert ghister navont alsoe bestaen,
 Dat hi noit sint woort en sprac.
 300 Ic en weet niet wat hem ghebrac.
 Ochte wat dat hem deren mach.
 Maer heden merghen, doent was dach,
 Gaf hi enen swaren sucht:
 Sanderijn, ic hebbe sijns levens ducht,
 305 Dies doecht mijn herte grote pijn.
 Nu biddic u, scone maghet Sanderijn,
 Dat ghi wilt gaen te Lanseloet,
 Want hi leghet in groter noet,
 Dies doecht mijn herte swaer verdriet.

Sanderijn.

310 Edel vrouwe, dat ghi ghebiet,
 Wert herde gerne van mi ghedaen.
 Ic wille vriendelike met u gaen,
 Want mi ware leet, mesquame hem iet.

Sine moeder.

315 Die hem in tijts wel besiet,
 Die mach in eren staende bliven.
 Al dus soude men een dinxken bedriven,
 Om een wijf te bringhen inden stric.
 Wie soude dit bat ghedaen hebben dan ic?
 Want, als die wille es ghedaen,
 320 Soe es die minne al vergaen,
 Dit es menichweerf ghesciet.

Nu heeft si gheweest met hem in die camere.

Sanderijn.

Ay god, die hem crucen liet,
 Wat valscher wijf es Lanseloets moeder!
 Dies benic nu vele vroeder,
 325 Dan ic gister navont was:

Want si scout mi ene sterke loghene ende las,
 Dat hi met siecheide ware bestaen,
 Ende bracht mi inden stric ghevaen,
 Ende heeft mi loghene voer waer getelt,
 330 Ende brachte mi in Lanseloets gewelt,
 Dat mi ewelijc rouwen sal.
 Nochtan deert mi boven al,
 Die woorde, die hi sprac die ridder vri,
 Ende keerde sijn anschijn omme van mi,
 335 Al haddic gheweest een stinckende hont.
 Dat hebbic soe vaste in minen gront,
 Ende doet mijnder herten alsoe seer;
 Ic meine, dat hi mi nemmermeer
 Van mi en weet goet noch quaet.
 340 Ic salt al laten ende gaen mijnder straet
 Dolen in vremden lande.
 Ic bidde gode, dat hi mine scande
 Wille decken, die ic nu hebbe ontfaen,
 Want ic hebt sonder danc ghedaen,
 345 Dies es mi te moede wee.
 Lanseloet, ghi en siet mi nemmermee:
 Ic wille gaen dolen in dit forest.
 O vader, sone, heilich gheest,
 Ic bidde u dat ghi bewaert mijn lijf,
 350 Dat ic nemmermeer mans wijf
 Werden en moet te minen scanden,
 Waer ic come in eneghen landen,
 Dat ic moet bliven dat ic si.
 Dies biddic u, moeder ende maghet vri,
 355 Fonteine alder suverheit,
 Dat mi nemmermeer dorperheit
 Gheen man te voren legghen en moet:
 Dies biddic u, fonteine, der doghden vloet,
 Werde moeder ende maghet reine. —
 360 Ic sie ghinder ene scone fonteine,
 Daer op willic gaen nemen rast:
 Ic hebbe soe langhe tijt gevast,

365 Dat ic hebbe hongher ende dorst,
 Ic hebbe te drinckene soe groten lost,
 Dat icx niet langher en can ghedragen.

Een ridder.

Nu, wouts God, ic wille varen jaghen,
 Ic bidde gode vanden trone,
 Ende Marien, der maghet scoene,
 370 Dat si mi heden bewaren moet,
 Ende gratie wil gheven ende spoet,
 Dat ic moet jaghen ende vangen:
 Want seker, ic en vinc in langhen,
 Dies ic mi van rechte scofiere.
 Ic hebbe gejaghet der dagen viere,
 375 Nochtan en vincic noit conijn.
 Ic scaems mi inder herten mijn,
 Dat mine aerbeit dus blijft verloren.
 Nu willic steken minen horen
 Ende besien, of mi god beraden mochte.

Nu stect hi den horen.

380 Biden here, die mi ghewrochte,
 Ic sie ginder porren een wilt,
 Daer mijn herte op es ghestilt:
 Ic wane noit man op ghenen dach
 Alsoe sconen wilt en sach.
 385 Als ghinder staet op ghene fonteine.
 Een scone maghet ende ene reine,
 Dunct sijt mi sijn an haer ghedaen.
 Ay god here, mochtic die ghevaen,
 Soe en ware mine aerbeit niet verloren!
 390 Noch willic steken minen horen
 Ende besien, hoe si haer stellen sal.

Noch stect hi den horen.

Ay god, die here es boven al,
 Die moet mi geven avonture,

395 Dat ic die scone creature
 Gecrighen moet te minen wille.
 O scone maghet, nu staet al stille,
 Ghi moet mijn ghevanghen sijn.
 Ic hebbe u liever dan een everswijn,
 Al waert van finen goude gewracht.
 400 Ic dancke god der scoender jacht,
 Dat ic heden merghen vroeck opstoet.

Sanderijn.

Och edel ridder van prise goet,
 Nu en doet mi ghene dorperheit:
 Dies biddic u doer uwe edelheit,
 405 Dat ghi mi ghene dorperheit bewijst,
 Want het worde u sere mesprijst,
 Waer ghi quaemt tot eneghen hove.
 Ghi dunct mi een ridder van groten love,
 Daer omme biddic u, hoghe baroen,
 410 Dat ghi mi niet en wilt mesdoen
 Ende laet mi over dat ic si.

Die ridder.

O scone wijf, nu segt mi,
 Wanen comdi in dit foreest?
 Dat wondert mi in minen geest,
 415 Dat ic u vinde al dus allene
 In dit foreest op dese fonteine.
 Wat sijn die saken dat u let?
 Heeft u hier iement dach gheset,
 Daer ghi, scone wijf, na wacht?
 420 Hi mochte sijn van sulker macht,
 In soude u te noder spreken an.

Sanderijn.

Och edel ridder, om ghenen man
 En staic hier, hoghe baroen:

425 Het sijn ander saken, diet mi doen.
 Ic ben verdoelt uut mijnder stat,
 Daer ic met eren ende in vrouden sat,
 Benic verdoelt ic en weet waer.
 Ende sta hier in groten vaer,
 430 Ende ic en weet niet waer ic henen sal:
 Dies clagic gode mijn mesval,
 Dat ic dese werelt moet besueren.

Die ridder.

435 Noch dancic gode der avonturen,
 Dat ic heden merghen vroeck opstoet,
 Ende dat ic soe edelen scone ghemoet
 Vonden hebbe te mire jacht.
 God heeft ons tegader bracht:
 Dat wetic seker wel te voren.
 Ghi sijt te minen behoef gheboren,
 Want ghi ghenoecht mi alte wale.
 440 U scone lijf, u hovesche tale,
 Dat ghenoecht mi al gader wel:
 Wi selen te gader maken spel!
 Nu comt met mi in mijn casteel,
 Ghi en saght noit soo scone juweel
 445 Dat sal wesen u ende mijn.

Sanderijn.

Her ridder, nu laet u tale sijn.
 Dies biddic u om den riken god,
 Dat ghi met mi niet en maect u spot,
 Al benic dus verdoelt al hier.

Die ridder.

450 O scone wijf, inder minnen vier
 Soe leght mijn herte te male ende blaect:
 Ghi sijt hovesch ende wel gheraect,

455 Ghi selt bi ridderscape sijn mijn wijf,
 Ghi hebt soe edelen scoenen lijf,
 Opdat u wille es ende bequame.
 Ic bidde u, segt mi uwen name,
 Ghi selt seker sijn mijn vrouwe!

Sanderijn.

460 O edel ridder, eest dan trouwe,
 Minen name doe ic u weten:
 Sanderijn benic gheheten,
 Ende mijn vader hiet Robberecht,
 Ende was een wael geboren scilt knecht
 Ende diende metten coninc van Averne.

Die ridder.

465 Scone maghet, dat hoeric gerne,
 Dat ghi van wapene gheboren sijt.
 Noch dancic gode der salegher tijt,
 Dat ic heden merghen niet vaste en sliep:
 Het was een ingel, die mi riep,
 Dat ic te woude soude varen jagen!
 470 Mijn oghen nie liever wijf en sagen,
 Ghi selt seker werden mijn!

Sanderijn.

475 Her ridder, saelt alsoe moeten sijn,
 Soe willic mi gerne tuwaert keren,
 Ende dancken gode ende u der eren,
 Dat ghi u selven soe neder daelt.
 Ghi hebt mi soe vriendelijc ane getaelt
 Met hoveschen woorden ende met sconen,
 Ic bidde gode, dat hijt u moet lonen,
 Dat ghi soe hovesch van herten sijt,
 480 Dat ghi mi nu te deser tijt
 Soe vriendelijc hebt ghesproken an.

Die ridder.

O scone maghet, so gawi dan,
Ic sette u mijn trouwe te pande.

Sanderijn.

485 Nu gawi dan in dese warande,
Her ridder, spreken al luttelkijn,
Ende verstaet die redene mijn,
Dies biddic u, hoghe gheboren baroen.
Anesiet desen boom scone ende groen,
490 Hoe wel dat hi ghebloyet staet;
Sinen edelen roke, hi daer gaet
Al omme desen bogaert al;
Hi staet in soe soeten dal,
Dat hi van rechte bloyen moet;
Hi es soe edel ende soe soet,
495 Dat hi versiert al desen bogaert.
Quame nu een valcke van hogher aert
Ghevloghen op desen boem, ende daelde,
Ende ene bloeme daer af haelde,
Ende daer na nemmermeer neghene
500 Noch noit en haelde meer dan ene,
Soudi den boem daeromme haten,
Ende te copene daeromme laten?
Dat biddic u, dat ghi mi segt,
Ende die rechte waerheit spreect,
505 Edel ridder, in hovescher tale.

Die ridder.

Scone wijf, ic versta u wale.
Ene bloeme, dat en es niet:
En esser nemmer toe ghesciet,
Daer omme en salic den boem niet haten.
510 Noch te copene daer omme laten,

Want hi es soe scone ghedaen.
 Ic sie daer op soe meneghe bloeme staen
 Met groten hopen sonder ghetal,
 Daer edel vrucht af comen sal,
 515 Opdat god ghedoghen wille.
 Nu doet ewelijc hier af een ghestille,
 Ende comt met mi, wel scone wijf.

Lanseloet.

Ay mi, nu es al mijn vroude een blijf,
 Die ic op eerde ie ghewan,
 520 Dat icse newer vinden kan
 Die overscone Sanderijn.
 Ondanc hebbe die moeder mijn,
 Dat ic die woorde nie ghesprac.
 Mi dochte, dat mi mijn herte brac,
 525 Doe ic sprac die felle woert;
 Daer om es si op mi ghestoert,
 Ende es mi heimelijc ontgaen:
 Dat heeft mijn moeder al ghedaen,
 Die mi die woorde spreken dede.
 530 Nemmermeer en hebbic vrede,
 Voer dat ic anescouwe dat edel wijf.
 Ay, ic minne haer reine lijf
 Soe sere, mi dunct dat ic verdwine.
 Hets een leven bi haer te sine,
 535 Want si es te male noyael,
 Si es een vrouwe princepael
 Ende keyserinne van minen vijf sinnen;
 Ende mochte gheen man een wijf meer minnen
 Dan icse minne noch dier ghelike.
 540 Ic salse doen soeken al omme int kerstenrike,
 Of ic sal weten waer dat si si. —
 Waer sidi, Reinout? Comt te mi,
 Mijn alderliefste camerlinc.

Reinout.

545 O edel here, wat sijn die dinc,
Daer ghi al dus omme staet ende claght?

Lanseloet.

Och mi en was ni soe leide verdacht,
Alst nu es te deser ure,
Dat ic die scone creature
Sanderijn dus hebbe verloren.
550 Mi dunct, dat mi mijn herte sal scoren
Van groten rouwe die ic drive;
Dat ic in minen sinne blive,
Dat es wonder alte groet.
Ic ware mi vele liever doet
555 Dan icse nemmermeer en soude sien
Reinout, ghi moetter omme gaen spien,
Of ghise iewerrinc vinden moghet:
Want nemmermeer en werdic verhoghet,
Voer dat icse metten oghen anescouwe.
560 Reinout, nu sijt mi ghetrouwe,
Ende vaer se soeken oest ende suut;
Segt hare, ic salse maken brout
Ondanc alle minen maghen.

Reinout.

565 Here, ic wilder gerne om waghén
Mijn lijf ende ghenen aerbeit sparen,
Maer het ware beter, liettijt varen,
Hets messelijc, hoe si haer sal bekeren.

Lanseloet.

570 Ay, haer herte es al vol eren,
Ende van haren live soe reine,
Ic weet wel, si en dade haer niet te cleine

Om al dat goet van eertrike:
 Dat wetic wel waerlike.
 Si es soe edel van ghedacht.
 Reinout, haest u al u macht,
 575 Ende vaerse soeken oest ende noert,
 Ende suut, west, alsoe voert
 Totter tijt, dat ghise vint,
 Wantse mijn herte met trouwen mint,
 Mijn oghen nie liever wijf en saghan.

Des ridders warande huedere.

580 Met rechte machic mi beclaghen,
 Dat ic alsoe menich jaer
 Hebbe ghewandelt hier ende daer,
 Ende mijns heren bosch huedere gheweest,
 Ende ghehoet sijn foreest
 585 Ende dese fonteine in dese boschalie,
 Ende dicke ghegaen op dese rivalie,
 Ende meneghen dach ende menech ure,
 Maer noit en viel mi die avonture,
 Dit ic hier noit wijf ghesach, —
 590 Dies ic mi met rechte beclaghen mach, —
 Noch noit en quam in mijn ghemoet.
 Maer ghisteren, doen mijn here opstoet
 Ende soude te woude varen jaghen,
 Ic wane mine oghen noit en saghan
 595 Scoender wijf dan hi hier vant;
 Hi namse vriendelijc metter hant
 Ende brachse te hove met bliden sinne, —
 Al waer si ene keyserinne,
 Soe en mochse niet noyaelder sijn:
 600 Gheheten essi Sanderijn, —
 Ende heefter af ghemaect sijn vrouwe.
 Met rechte machic dies hebben rouwe,
 Dat mi dat noit en mochte ghescien.
 Bi gode, ic sal daer omme gaen spien

605 Vroech ende spade, in alder stont,
 Mocht ic alsoe sconen roeden mont
 Ghevangen, ic souts te blider sijn,
 Ende met alder herten mijn
 Gode daer af dancken alle mine daghe.
 610 Nu willic mi berghen achter dese haghe
 Ende verbeiden der avonturen.

Reinout.

O Maria, moeder ende maghet pure,
 Ic bidde u om een goet beleyt
 Ende om een goet claer bescheit
 615 Te vernemene van Sanderijn.
 Want Lanseloet, die here mijn,
 Es van herten sere ontstelt
 Ende van hare minnen sere ghequelt,
 Soe dat hi niet gheduren en mach.
 620 Want al sijn herte ende sijn gheclach
 Es, dat hise dus heeft verloren.
 Nu heeft hi bi ridderscape gesworen,
 Canicse vinden, hi maecse sijn vrouwe;
 Want hi heeft soe groten rouwe,
 625 Dat hise dus verloren heeft;
 Dat hi in groter pinen leeft
 Ende al uut rechter minnen.
 Ay god here, mocht icse ghewinnen,
 Soe waric blide in minen moet. —
 630 Deus god, wie sal mi maken vroet,
 Wat die man ment, die ghinder staet?
 Hi dunct mi hebben soe fel ghelaet
 Ende ene colve groet ende swaer:
 Hets seker een moerdenaer,
 635 Ofte mi bedriecht mijn waen.
 Nochtan sallic hem riden an,
 Want en dunct mi maer een:
 Ic en sach noit man alleen,

Dat icker mi af ontsach.
 640 Vrient, god gheve u goeden dach,
 Ende een vriendelijc morghenstont
 Wil u god gheven, ende ghesont
 Moetti bliven in alder tijt!

Warande huedere.

Vrient, god lone u wie ghi sijt,
 645 Dat ghi mi vriendelijc spreect an.

Reinout.

Nu berecht mi als goet man,
 Hebdi hier in langhen tiden
 Ene joncfrou sien liden,
 Die scone was ende wel ghedaen?

Warande huedere.

Vrient, ghi selt mi verstaen.
 650 Ic hebbe hier ghewandelt menegen dag,
 Dat ic hier noit wijf en sach.
 Jong noch out, dats emmer waer.
 Maer dies es bi na een jaer,
 655 Dat mijn here, die ridder goet,
 Op enen morghenstont op stoet
 Ende voer jaghen op dese fonteine:
 Daer vant hi van herten reine
 Ene joncfrou verborghen staen,
 660 Ende brachse met bliden moede ghevaen
 Ende riep, hi hadde wel ghejaecht,
 Want hi brachte ghevaen een maecht,
 Die scone was ende wel gheboren.

Reinout.

Vrient, daer moetic meer af horen:
 665 Ic bits u, secht mi, hoe was si gheheten?

Warande huedere.

Vrient, die waerheit seldi weten:
 Si es gheheten Sanderijn,
 Si en mochte niet noyaelder sijn
 Noch bat ghemaect van haren live.
 670 Si en ghelijct ghenen wive,
 Die hier inden lande gheseten si:
 Want si es scone ende goet daer bi.
 Hi heefter af ghemaect sijn vrouwe,
 Want si es hem soe ghetrouwe
 675 Ende ghehoersaem ende onderdaen,
 Ende alle die minen here bestaen,
 Die minnense om hare grote doeght,
 Si sijnder algader bi verhoeght,
 Dat den hove toe behoert.

Reinout.

680 Nu moet mi god beraden voert,
 Dats die joncfrou, die ic mene.
 Ic hebbe ghesocht die vrouwe rene
 Meneghe mile ende menich lant,
 Maer noit en quamic daer ic vant
 685 Soe scone bescheet als ghi mi doet.
 Och lieve vrient, nu maect mi vroet:
 Hoe salicse moghen spreken?

Warande huedere.

Vrient, dat moet u ghebreken,
 Te sprekene jeghen die vrouwe mijn,
 690 Hen moeste bi mijnder hulpen sijn,
 Want ic bens met haer gheloeft:
 Ic ben van alden knechten thoeft,
 Die mijn here onthouden heeft.
 Eest dat sake, dat ghi mi gheeft

695 Enen drincpenninc in mijn hant,
Ic salse u doen spreken, coen wigant,
Alsoe veel als u herte begheert.

Reinout.

Ene penninc es saen verteert
Ende oec qualijc over bracht!
700 Loopt ende haest u al u macht,
Ende doet mi spreken Sanderijn:
Daer sijn twe penninghen roet guldijn.
Segt hare met woorden sterke,
Dat hier een bode es uut Deenmerke,
705 Diese met haesten spreken moet.

Warande huedere.

Nu willic lopen metter spoet,
Ende sal bringhen die vrouwe met mi. —

O edel vrouwe van herten vri,
Ic bidde u vriendelike, comt tot hier:
710 Hier buten hout een degghen fier,
Die u met haesten spreken moet.

Reinout.

O edel vrouwe, ghetrouwe ende goet,
God die alle dinc vermacht,
Die moet u gheven goeden dach,
715 Scone maghet Sanderijn.

Sanderijn.

Willecome moetti sijn:
Nu segt mi, wats u begheert.

Reinout.

Dat salic u segghen, vrouwe weert,
Dat ghi varen moet met mi,

720 Want Lanseloet, die here vri,
 Heeft u doen zoeken over al.
 Want tacters dat hi mi beval,
 Dat was, of ic u vinden mochte,
 Edel vrouwe, dat ic u brochte:
 725 Hi sal u seker maken brout.

Sanderijn.

Reinout, vrient, dat spel es uut.
 Segt dat hi een ander beghinne:
 Ic en gave niet om Lanseloets minne
 Een gers, dat utter eerden gaet.

Reinout.

730 O scone wijf, ghi selt sinen staet
 Anesien ende sijn swaer mesval:
 Het en was noit sint hine qual,
 Edel wijf, dat hi u verloes,
 Soe heeft hi gequolen altoes,
 735 Ende gheleeft in pinen groet.
 Het sal hem seker gheven die doet,
 Est dat hi u niet en ghewint.
 Want ic weet wel, dat hi u mint
 Boven alle die nu sijn gheboren.
 740 Hi heeft bi ridderscape ghesworen,
 Als hi van u vernemt ende weet,
 Al waert alle sine maghen leet,
 Dat ghi werden selt sijn wijf.

Sanderijn.

745 Reinout, dit moet sijn een blijft,
 Want ic ben eerlic ende wale ghehout,
 Ende hebbe enen edelen man ghetrouwt,
 Dien ic minne boven alle die leven.
 Hem en willic niet begheven,

Al waer Lanseloet alsoe rike,
 750 Dat hi ware Hectors van Troyen ghelike,
 Ende dat hi hadde van gode te lone,
 Dat hi droeghe die selve crone,
 Die die coninc Alexander droech,
 Soe en ware hi nochtan niet mijn ghevoech,
 755 Ic en hebbe liever minen man,
 Die mi alder doeghden an,
 Dien salic ewelijc sijn ghetrouwe.

Reinout.

O Sanderijn, wel scone vrouwe,
 En mach hi u dan ghewinnen niet,
 760 Soe moet hi ewelijc int verdriet
 Bliven ende in pinen staen.
 Dat ghi desen huwelijc hebt ghedaen,
 Dat mach u rouwen emmermere,
 Want Lanseloet, die edel here,
 765 Hadde u sekerlijc ghetrouwt.

Sanderijn.

Dats een dinc, dat mi niet en rout
 Noch emmermeer rouwen en mach,
 Want ic nie man op eerde en sach,
 Dien ic meer doeghden an,
 770 Dan ic doe minen lieven man.
 Hets recht, want hi eest wel weert,
 Hi es een ridder wide vermeert,
 Ende een vaelyant ridder van hogen moede,
 Wael gheboren ende rijc van goede,
 775 Ende gheradich ende vroet,
 Oec es hi te wapene goet
 Ende van groten doene bekint,
 Want hem mijn herte met trouwen mint
 Boven alle creaturen.
 780 Nu en willic hier niet langer duren:

Reinout, vaert met haesten sere,
 Ende segt Lanseloet uwen here,
 Dat hi nemmermeer en peinse om mi.

Reinout.

785 O edel vrouwe, van herten vri,
 Na dien dat al dus wesen moet,
 Soe biddic u, edel vrouwe goet,
 Om een litteken, dat ic mach
 Metter waerheit seggen, dat ic u sach
 Ende ghesproken hebbe ende ghesien.

Sanderijn.

790 Reinout, dat sal u gheschien.
 Ic sal u gheven prinsepael
 Een litteken proper ende noyael.
 Ghi selt segghen den ridder vri,
 Dat wi stonden, ic ende hi,
 795 In enen sconen groenen bogaert,
 Ende dat daer quam van hogher aert
 Een edel valcke van hogher weerde,
 Ende beete neder op ene gheerde
 Die scone met haren bloemen stoet.
 800 Dat seldi segghen den ridder goet,
 Ende dat die valcke, die daer quam,
 Ene bloeme van dier gheerden nam,
 Ende alle die andere liet hi staen.
 Sine vlercken ghinc hi van hem slaen
 805 Ende vloech wech met haesten groot:
 Dit seldi seggen den edelen ghenoot.
 Ende cort soe quaem die valcke daer weder
 Ende sochte die gheerde op ende neder,
 Maer hi en mochse vinden niet:
 810 Dies doeghde die valcke wel swaer verdriet,
 Dat hi die gheerde dus niet en vant:
 Dit seldi segghen den coenen wigant.

Hi sal wel gheloven van dien,
 Dat ghi mi ghesproken hebt ende gesien,
 815 Als ghi hem dese tale ontbint.
 Nu hebbic mine woorde gheint.
 Reinout, god moet u bewaren.

Reinout.

Ay god here, nu moetic varen
 Ende die scone vrouwe achterlaten!
 820 Nu benic beraest utermaten,
 Hoe ic mine boetscap seggen sal.
 Seggic hem die waerheit al,
 Dat si noch leeft ende es ghehout,
 Ic weet wel, dat ons allen rout:
 825 Hi sal willen hebben dat scone wijf.
 Ic weet wel, het cost hem dlijf,
 En al den ghenen, die hem bestaen
 Ende ten tienden lede anegaen,
 Sael hi daer omme avonturen.
 830 Daer sal die meneghe om besueren
 Die bitter doet, dat wetic wel te voren:
 Nochtan bleve die aerbeit al verloren,
 Want hi en mochse ghewinnen niet,
 Hi soude hem selven int verdriet
 835 Bringhen ende oec groten heren.
 Ic sal mine tale wel keren
 Ende sal segghen dat si es doet. —

Waer sidi, hoghe gheboren ghenoot,
 Van Deenmerken her ridder stout?

Lanseloet.

840 Sijt willecome, lieve vrient Reinout,
 Groet willecome soe moetti sijn.
 Hebdi van Sanderijn
 Iet vernomen, dat segt mi.

Reinout.

845 O edel here van herten vri,
 Ic hebse ghesocht in menich lant
 Soe langhe dat ic die scone vant
 In ene stat, heet Rawast.
 Daer was die scone vrouwe ghepast, —
 Ende es in Afrijka ghelegen, —
 850 Lanseloet here, vri edel deghen.
 Daer vandic die scone wijf,
 Dat haer coste haer edel lijf,
 Doe si van u hoerde spreken.
 Haer edel herte, dat moeste haer breken,
 855 Doen si van u hoerde ghewagen.

Lanseloet.

Reinout, dit sijn al saghan
 Ic hore wel, dat ghi mi liecht,
 Ic wille, dat ghi mi niet en bedriecht,
 Ghi en segt mi die waerheit claer.
 860 Bracht mi goet litteken van haer,
 Te bat soudix gheloven dan.

Reinout.

Lanseloet, hoghe gheboren man,
 Ic sal u segghen principael
 Een litteken proper ende noyael,
 865 Dat mi gaf die vrouwe reen.
 Si seide mi, dat ghi onder u tween
 Stont in enen sconen groenen bogaert,
 Ende dat daer quam van hogher aert
 Een edel valcke van groter weerde
 870 Ende beete neder op ene gheerde,
 Die scone met haren bloemen stoet.
 Dit hiet si mi seggen, her ridder goet,

- Ende dat die valcke, die daer quam,
 Ene bloeme van dier gheerden nam,
 875 Ende alle die andere liet hi staen.
 Sine vlerke ginc hi doe van hem slaen
 Ende vloech weech met haesten groet:
 Dat seise mi, hoghe gheboren ghenoot.
 Ende daerna quam die valcke weder
 880 Ende sochte die gheerde op ende neder,
 Maer hi en mochse vinden niet:
 Dies doghede die valcke wel swaer verdriet,
 Dat hi die gheerde niet en vant:
 Dit litteken, coene wigant,
 885 Gaf mi die vrouwe vri.
 Ende doen keerdese haer anschijn van mi
 Ende sprac daer na nemmermeere.

Lanseloet.

- Ay hemelsche coninc, gheweldich here,
 Dats litteken proper ende goet,
 890 Daer bi dat icx gheloven moet.
 Nu segt mi, Reinout, es si dan doet?

Reinout.

Ja si, hoghe gheboren ghenoot,
 Ende begraven in die eerde. —

Lanseloet beclacht hier Sanderijn ende blijft hier doet.

- O Sanderijn, ghi waert di gheerde,
 Die scone met haren bloemen stoet.
 895 Ende ic die valcke, dies benic vroet,
 Die ene bloeme daer af nam.
 Want mi nie sint vroude en bequam,
 Dat ic die edele gheerde verloes.
 900 Sint soe hebbic ghequolen altoes,
 Uutvercoren vrouwe mijn.

Alle vroude es mi nu een pijn,
Die ic op der eerden mach bescouwen.
Spieghel boven alle vrouwen,

- 905 Die ic op eerde nie ghesach,
Met rechte roepic „o wi! o wach”
Over die moeder, die mi droech,
Want haer herte in vrouden loech,
Doen si mi gaf den valschen raet:
910 Owi der bitterliker daet
Ende der jammerliker moert,
Dat si mi spreken dede die woert,
Daer ic bi verloes dat scone wijf,
Dat haer ende mi sal costen dlijf,
915 Want mijn herte es al doerbeten.
Ic woude wel, dat mi ware ghespleten
Ende ic des levens hadde ene ende,
Want soe waerweert ic mi bewende,
Ic blive ewelijc vroudeloos.
920 Die ic met goeder herten coes,
Hebbic bi valschen rade verloren:
Dies heeft mijn herte soe groten toren,
Dat mi scoren sal van rouwen.
Ic hoepse in hemelrike te scouwen,
925 Daer omme willic nu sterven blidelike.
Ay oetmoedich god van hemelrike,
Nu wilt haer ziele ende die mine ontfaen,
Want dleven es met mi ghedaen.

Reinout.

- Ghi heren, vrouwen, wijf ende man,
930 Nu nemt hier exempel an:
Soe wie dat met trouwen mint,
Als hi sijn lief te wille ghewint,
Hi spreke hoveschelike daer van.
Want van Deenmerken die edel man.
935 Bi qualike spreken, bi valschen rade,

Es hi bleven in die scade,
 Dat hem coste sijn edel lijf.
 Nochtan dat hi dat scone wijf
 Minde boven alle die leven.
 940 Bi valschen rade, die hem wert gegeven,
 Dat hi sprac messelike woert,
 Wort gerechte minne ghestoert,
 Alsoe dat si hem ontginc.
 Daer omme radic boven alle dinc
 945 Hoveschelike te sprekene elken man,
 Waer hi mach ende waer hi can.
 Ende sonderlinghe van allen vrouwen
 Sprect hoveschelike ende mint met trouwen,
 Soe moeghdi troest van vrouwen vercrighen.
 950 Nu biddic u allen, dat ghi wilt swighen:
 Ons voerspel dat es ghedaen,
 Men sal u ene sotheit spelen gaen.

DIE SOTTERNIE VANDEN
BUSKENBLASER.

JONCKBLOET, *Geschiedenis der Nederlandsche
Letterkunde*, II³, 375—380 (II⁴, 378—381).

HIER BEGHINT DIE SOTTERNIE.

Siet doch, en benic niet hier?
Ic ben een wijtmolder ende drinke gerne bier.
Tesschen, hantscoen canic nayan,
Hoy ende coren canic oec mayen;
5 Ja, woudic oec daer omme lopen,
Ic can oec copen ende vercopen.
Oec so benic een temmerman
Daer ic noit niet en wan,
Ic ben oec een molder ende can malen,
10 Ic can oec wel borghen ende qualijc betalen,
Ic can brouwen, ic can backen
Ic can roden ende hacken,
Ic can dijcken ende dammen,
Ic can derschen ende wannen.
15 Noch canic vele dincs meere:
Esser enich vrouwe of here
Die mi wilt hueren tenen knape?
Al eest, dat ic gherne langhe slape,
Ic ben herde traech te minen werke.
20 Woude hier iement ane mi leggen merke
Die mi tenen knape woude hueren?
Want ic can wel ter tafelen dueren
Ende oec canic graven ende luken.

Die ander man.

Ende ic can binden steinen kruuken
25 Ende melcteylen van erden ghedrayt.

Die ierste man.

En trouwen, die duvel brinct u hier gewait
Met uwer foberdien te maken.

Die ander man.

God gheve u ramp in uwe kaken!
 Duncket u wesen foberdie?
 30 Alsoe gerne woudic mijn broot als ghie,
 Want ic hebbe wijf ende kinder thuus.

Die ierste man.

Jaet, het dunct mi een vri abuus:
 Steinen cruuken binden ende melcteylen!
 Condi die wel te gader heilen,
 35 Soe sidi wel een constich man.

Die ander man.

Waendi dat ic noch niet meer en can?
 Ja woudics mi onderwinden
 Ende minen sac van consten ontbinden,
 Ic soude van u maken een peert,
 40 Het soude schinen tien pont weert,
 Swert van hare ende daer toe ru.

Die ierste man.

God brachte mi ane u,
 Ic hore wel, ghi sijt een constenare.
 Soudi mi connen verdriven mijn grawe hare
 45 Ende tien jaer jongher maken van dagen,
 Dat ic minen wive mocht wel behagen,
 Ic soude u gheven goeden loon.

Die ander man.

Jaic, ic sal u maken alsoe scoen,
 U wijf sal duncken om u rasen.
 50 Lietic u in dit busken blasen,
 Ghi sout al ene ander varuwe ontfaen,

Ghi sout werden alsoe ghedaen,
U wijf en soude u niet connen gekinnen.

Die ierste man.

55 Bi mijnder trouwen, daer seldi ane winnen,
Op dat mi dat mach ghescien.

Die ander man.

Bi gode, uw wijf saelt wel sien,
Als ghi weder tot hare comt.

Die ierste man.

60 Alsoe en moetic nemmeer sijn verdoemt,
En saelt mi niet kosten van minen miten.
Si pleeght mi alte dicke mijn lelicheit te verwiten,
Dat ic selden met vreden leve.
Hout, siet, ic sal u gheven
Dese goede borse ende tghelt daer toe.
65 Ic vercocht gisteren mine goede coe:
Daer es tgheelt in al gheheel,
Dat seldi hebben tuwen deel.
Si gout tien schillinc ende veertich pont.

Die ander man.

70 Hout, set dat busken ane uwen mont
Ende blaest stijf met al uwer macht.
Ic hebbe soe menich const volbracht,
Ic sal emmer dese oec volbringen.

Die ierste man.

Salics iet te bat singhen?
Want dat en constic noit geleren.

Die ander man.

75 Jaghi, ende u varwe sal u verkeren
Ende u stemme sal werden claer.

Die ierste man.

Keren, god gheve u een goet jaer,
Tot alden ghelde wetics u danc;
Machic beteren ane minen sanc,
Soe eest tghelt te male behouden.

Die ander man.

80 Nu blaest in, dat god moets wouden,
Jaboye, nu sidi een man.
Ic swere u bi sente Jan,
Dat hi niet en leeft op desen dach,
Dat u met oghen noit en sach,
85 Dat hi u niet kinnen en sal.

Die ierste man.

Nu wouts god ende goet gheval,
Hoe ic sal varen met minen wive.
Des es leden vier daghe ende vive,
Dat si mijn lelicheit verweet.
90 Nu willic thuisweert gaen ghereet,
Ende laten haer sien hoe ic haer behage.
Si heeft ghedaen soe grote claghe,
Dat ic lelic was ende out:
Dies en hebbic nu nemmermeer scout,
95 Want mijn anschijn heeft nu een ander huut.

Die ander man.

Dat doeghet, ende tghelt van der coe es in de muut.

Die ierste man.

Entrouwen, ic ben ghebetert an mijn springen.

Hulp god, hoe claer salic nu singen!

Nu hebbe god lof ende danc:

100 Ic ben ghebetert ane minen sanc
Alsoe wel als ic ane mijn scoenheit bin.
O wijf, mijn minnekijn, laet mi in,
Ende comt, besiet mi nu!

Sijn wijf.

Keren, siet mi desen scu!

105 Wat duvel, wie heeft u soe begaet?

Die ierste man, haer man.

Ic hebbe in enen joeghtborren ghebaet.

Hebdi mijns nu eneghen lost?

Dese scoenheit heeft mi ghecost

Tgheelt van onser coe algheel.

Sijn wijf.

110 Entrouwen, dies hebbe die duvel deel,
Hebdi tgheelt hier omme ghegheven?

Die ierste man, haer man.

Jaic, ende mi en es niet bleven,

Die borse ic gafse oec met,

Ende hi heeft mi an minen mont geset,

115 Een busken daer bliesic in al mijn macht,
Ende daer quam uut soe groten cracht,
Dat ic ben worden aldus scoene.

Sijn wijf.

Keren, hoert, dat god u loene,

Een wijf vare wel met desen man!

120 Entrouwen, die duvel brachter mi an.
Ghi sijt recht swert als een moriaen.

Die ierste man, haer man.

Wat duvel! benic alsoe ghedaen?
En benic niet scoene, wit ende claer?

Sijn wijf.

125 Jaghi, ghi sijt een quaet jaer:
Ic en sach noit leliker creature.

Wat, Gheert, lieve ghebure,
Comt ende besiet minen man!

Gheert, sijn ghebuer.

130 Wat Goesen, bi sente Jan,
Wie heeft u alsoe begaet?
Ghi hebt emmer in ene weedtcupe gebaet:
U anscijn es al met swerten bestoven.

Die ierste man, haer man.

135 Ay mi, ende benic al verscoven?
Es dit emmer seker waer?
Latet mi doch sien in enen spiegel claer,
Dat ic mi selven mach anesien.

Sijn wijf.

Entrouwen, dat sal u ghescien.

Die ierste man, haer man.

Hulpe, hulpe, goede liê!
Des wonders ghelijk en sach ic nie,
En was nie man aldus bedroghen.

Sijn wijf.

140 Ghi wanet, dat ic hadde gheloghen,
Vul ondier sot!

Die ierste man, haer man.

Ghi segt waer, alsoe hulpe mi god,
Ic mach nu wel een sotkijn sijn.
Ay uutvercoren minnekijn,
145 Hulpt mi, dat ics mach werden quite.

Sijn wijf.

Bi gode, ic en gaver niet omme ene mite,
Al bleefdi ewelijc alsoe ghedaen.

Die ierste man, haer man.

Ic hore wel, u en leter niet aen,
Al es mijn anschijn aldus verkeert.
150 Goede ghebuer, goede Gheert,
Hoe salics quite moghen werden?

Gheert, sijn ghebuer.

Men sal uw anscijn met seiken terden
Ende met ander dinghen die daer toe hoeren.

Die ierste man, haer man.

Hulpe, hulpe! soe salic versmoren,
155 Gheet met mi met stilder seiken toe.

Sijn wijf.

Ic woude ic tgheelt hadde van mijnder coe,
Dat ghi dus wel hebt bestaet,
Ende ghi in enen scijtputie haet gebaet,
Vul ondier keitijf!

Die ierste man, haer man.

160 Al waerdi noch alsoe quaden wijf
 Ende ghi noch alsoe vele daer toe sout seggen,
 Ic salder tgheelt van onser soch anleggen,
 Of ic saels werden quijt.

Sijn wijf.

165 Keren, nu siet dit scoen abijt,
 Dat mijn man heeft ontfaen!

Die ierste man, haer man.

Wat, die lodder gaf mi te verstaen,
 Dat ic soude scoen werden ende wel singen,
 Ende jonc soude werden ende verre springen,
 Ende dat ic u al te wel soude ghenoeghen.

Gheert ghebuer.

170 Bi gode, men moet in dbeste voeghen:
 Hi hevet ghedaen om beters wille.

Sijn wijf.

175 Keren, goede ghebuer, swijcht al stille!
 Ghi sout mi oec verscoven maken.
 Hi ware weert, dat icken smete onder sijn kaken
 Ende hi nemmeer in mijn huus en quame.

Die ierste man, haer man.

180 Keren, in leeds duvels name,
 Aldus vele en seidicker niet toe,
 Doen ghi tgheelt van onser goeder blaren coe
 Verseerdet ane broeder lollaert,
 Ende minen goeden grauwen tabbaert
 Lietti voer sijn ghelach te pande:

Ic saelt u segghen, al eest scande,
Ende makent al mine gheburen cont.

Gheert ghebuer.

185 Keren, ghebuer, hout uwen mont,
Ghi sout u wijf al te scanden maken.

Sijn wijf.

God gheve hem ramp in zijn kaken,
Hoe condi dit van mi ghesegghen?

Die ierste man, haer man.

190 Ic sach den lodder op u legghen,
Oec hinc zijn flesschelkijn op den eers,
Ende oec lach hi lanchs, hi en lach niet dweers:
Ic sach herde wel, wat ghi deet.
Ic en was noit sint te bat ghevreet,
Dat ic u sach metten bloeten knien.

Sijn wijf.

195 Ic mochte na die vloyken sien,
Vul out quaet grijsaert!

Die ierste man, haer man.

Wat duvel maecte dan die lollaert,
Dat hi alsoe lach ende roerde zijn lijf?

Sijn wijf.

God gheve u ramp, vul keitijf,
Dan hadde ons beiden niet dan spel.

Die ierste man, haer man.

200 Wattan, het en ghenoeghde mi nie wel
Tspel, dat ghi daer bedreeft.

Sijn wijf.

Swijt! hets jammer dat ghi leeft,
Vul ondier plavant!
Ic sal u smiten op uwen tant!

205

Ghi goede liede, dit spel es ghedaen:
Ghi moght wel alle thuisweert gaen
Ende lopen alle den graet neder.
Ghenoeghet u, comt alle weder.

LYRISCHE POEZIË.

JONCKBLOET, *Geschiedenis der Nederlandsche
Letterkunde*, II³, 258—318, (II⁴, 256—322).

MINNELIEDEREN VAN JAN I, HERTOG VAN
BRABANT († 1294).

I.

1.

Minlike ende goet,
Hovesch, rein van sinne
Essi, ende wel gemoet,
Die ic mit trouwen minne.
5 Si es coninghinne
In mire herten gront,
Daer si es bestedet inne,
Nu ende oec taller stont.
Vriendelike bevangen
10 Heeft mi een roder mont,
Ende twee blosende wangen,
Darbi een kele ront.

2.

Noch so werde ic gesont,
Troestte mi die minnelike,
15 Die mi hevet gewont.
Ai, genade, dogederike!
Ic moete sekerlike
Sterven in corter stont,
Mi werde genadelike
20 Dan uwer goetheit cont.
Vriendelike bevangen
Heeft mi een roder mont,
Ende twee blosende wangen,
Darbi een kele ront.

3.

25 Lichtende ogen claer,
 Minnelike, een lieflike kinne,
 Doen mi sorgen openbaer.
 Ai, genade, coninghinne!
 In swinender noet ic brenne
 30 Na u in allen stont.
 Helpt mi dat ic gewinne
 Troest van mire verseerder wont.
 Vriendelike bevangen
 Heeft mi een roder mont,
 35 Ende twee blosende wangen,
 Darbi een kele ront.

Zwabische tekst.

1.

Minlich unde guot
 Hübsch und reiner sinne
 Ist si, unt wol gemuot,
 Die ich mit triuwen minne.
 5 Si ist küniginne
 In mines herzen grunt,
 Da si bestet ist inne,
 Nu und ouch z'aller stunt.
 Vriuntlich bevangen
 10 Hat mich ein roter munt,
 Unt zwei lichtiu wangen,
 Da bi ein kele runt.

2.

Noch würde ich gesunt,
 Troste mich diu minnekliche,
 15 Diu mich hat verwunt:
 Ach, genade, tugenderiche!
 Ich muoz sicherliche

Sterben in kurzer stunt,
 Mir werde genædekliche
 20 Danne iuwer guete kunt.
 Vriuntlich bevangen, u. s. w.

3.

Lichtiu ougen klar
 Minneklich ein lieplich kinne,
 Tuont mich sorgen bar.
 25 Ach, genade, küniginne!
 In sender not ich brinne
 Nach iu in aller stunt,
 Helft mir, dag ich gewinne
 Trost miner saelden vunt.
 30 Vriuntlich bevangen, u. s. w.

II.

I.

Eens meien morgens vroege
 Was ic upgestaen;
 In een scoen boemgardekin
 Soudic spelen gaen:
 5 Daer vant ic drie joncfrouwen staen:
 Si waren so wale gedaen.
 Dene sanc vore, dander sanc na:
 Harba lori fa, harba harba lori fa, harba lori fa.

2.

Doe ic versach dat scone cruut
 10 In den boemgardekijn,
 Ende ic verhoorde dat suete geluut
 Van den mageden fijn,
 Doe verblide dat herte mijn
 Dat ic moeste singen na:
 15 Harba lori fa, harba harba lori fa, harba lori fa.

3.

Doe groette ic die alrescoenste
 Die daer onder stont.
 Ic liet mine arme al omme gaen
 20 Doe, ter selver stont,
 Ic woudese cussen an haren mont;
 Si sprac: laet staen, laet staen, laet staen:
 Harba lori fa, harba harba lori fa, harba lori fa.

Zwabische tekst.

1.

Eens meien morgens vruo
 Was ich uf gestan;
 In ein schoenz boungartekin
 Solde ich spiln gan;
 5 Da vant ich drie junkvrouwen stan:
 Si waren so wol getan.
 Diu eine sank vür, diu ander sank na:
 Harba lori fa, harba harba lori fa, harba lori fa.

2.

Do ich ersach daz schoene krut
 10 In dem boungartekin,
 Und ich erhorde dat zueze gelut
 Von den megden vin,
 Do verblide daz herze min
 Daz ich muoste singen na:
 15 Harba lori fa, harba harba lori fa, harba lori fa.

3.

Do gruoste ich die aller schoensten
 Diu darunder stuont.
 Ich liez min arme al ümbe gan,
 Do, zer selben stunt,
 20 Ich wolte si küssen an irn munt;
 Si sprach: lat stan, lat stan, lat stan!
 Harba lori fa, harba harba lori fa, harba lori fa.

III.

I.

Ongelike staet ons die moet
 Mi ende den cleinen wout-vogelkinen,
 Als si verhogen dor den bloet,
 Die si ten asten ute sien scinen,
 5 Daronder si willen rasten in desen coelen meie,
 Ende verniewen haer gesanc ende haer gescreie.
 Emmer dienen sonder lone, dats jammerlic.
 Wetti wie dat dede? siet, dat ben ic!

2.

Ic wil emmer bliven gestade,
 10 Ende en wille van hare niet wanken;
 Lonet si mi mit mesdade,
 Owi, wes sal ic gedenken?
 Neen, vrouwe Venus, laet erbarmen di,
 Ende sech die liefste dat si troeste mi.
 15 Emmer dienen sonder lone, dats jammerlic.
 Wetti wie dat dede? siet, dat ben ic!

3.

Ic moet emmer dragen quale,
 Nacht ende dach ende taller stonden:
 Dat doet mi haer minnestrale,
 20 Die ververschet minen wonden:
 Si staen onverbonden, dats al te haert.
 Nu alerst jagic up die wedervaert.
 Emmer dienen sonder lone, dats jammerlic.
 Wetti wie dat dede? siet, dat ben ic.

Zwabische tekst.

I.

Ungelich stet uns der muot
 Mir und dien kleinen walt vogelinen,

Wan si vröuwent sich der bluot,
 Die s'uz den esten sehent schinen,
 5 Dar under si wellent ruowen disen kuelen meien
 Und erniuwen ir gesank und ir geschreien.
 Iemer dienen sunder lon, dast jamerlich.
 Wisset ir, wer daz hat getan? seht, daz bin ich.

2.

Ich wil iemer bliben staete
 10 Und enwil ir nicht entwenken;
 Lont si mir mit mis setaete
 We, wes sol ich dan gedenken?
 Nein, vrouwe Venus, laz erbarmen dich
 Unt bite die lieben, daz si troeste mich.
 15 Iemer dienen, u. s. w.

3.

Ich muoz iemer tragen kwale,
 Naht unt tag unt z'allen stunden;
 Daz tuot mir ir minnestrale,
 Diu ervrischet mine wunden;
 20 Die stent unverbunden, dast al ze hart:
 Nu alrerst so jage ich uf der widervart.
 Iemer dienen, u. s. w.

IV.

I.

Joncfrouwe edel goedertieren,
 Wel geraket van manieren,
 Als gi gebiedt so sal ic vieren
 Vernoy, daer ic ben inne.
 5 Dat ic dus moete quelen
 Dat doet mire liefste minne;
 In cans mi niet gehelen;
 Gewaerlike ic ontsinne.

2.

10 U eigenman willic wesen.
 Wet vorwaer, in cans genesen,
 Het en si also, dat ic in desen
 Troest mocht an u gewinnen.
 Dat ic dus moete quelen
 15 Dat doet mire liefste minne;
 In cans mi niet gehelen;
 Gewaerlike ic ontsinne.

Zwabische tekst

1.

5 Junkvrouwe edel guoter dieren,
 Wolgeraket von manieren,
 Als ir gebiet, so sol ich viren
 Fürnoi, dar ich bin inne.
 Daz ich sus muoz kweln
 Das tuot mir liebiu minne;
 In' kan'z mir geheln;
 Gwerlich ich entsinne.

2.

10 Juwer eigen wil ich wesen
 Wist vür war, in' kan's genesen,
 Et ensi also, daz ich in desen
 Trost müge an ir gwinnen.
 Dag ich sus muoz kweln, u. s. w.

V.

5 Cuusche smale, u bruun ogen
 Die hebben mi dat gedaen
 Dat ic minne moete togen.
 Ic valle, in cans gestaen.
 Gevet si mi troest so ware mi wel gesciet.
 Wacharme, ic pense sine willes doen niet.

Die mi hevet dus bevaen,
 In haer prisoen gedaen,
 Ensi mi troeste, ic ben doet, sonder waen.

Zwabische tekst.

Küsche smal, ir brun' ougen
 Diu hant mir daz getan
 Daz ich minnen muoz tougen,
 Ich valle, in' kan 's gestan.
 5 Git si mir trost, so waere mir wol beschit;
 Ach arm, ich pense, sin' welle es tuon uit;
 Diu mich hat sus bevan
 In ir prisun getan,
 Diu enwelle mich troesten, ich bin dot, sunder wan.

VI.

I.

In sach nie so roden mont
 Ochte oec so minlike ogen,
 Alsi heeft, die mi heeft gewont
 Al in dat herte dogen:
 5 Doch levic noch in hogen
 Ende hope des loen tontfaen.
 Geeft si mi qualen dogen,
 Si mach mijs beteren saen.
 Lief, mi hevet u minne
 10 So vriendelike bevaen,
 Dat ic u met sinne
 Moete wesen onderdaen.

2.

Mi es wale, alsic mach sijn
 Bi mire scone vrouwen,
 15 Ende ic danne haer claer ansijn
 Ende haer gelaet mach scouwen.
 God verre si van rouwen!

Si es so wale gedaen
 Dat ic hare, bi trouwen,
 20 Moete tallen diensten staen.

Lief, mi hevet u minne
 So vriendelike bevaen,
 Dat ic u met sinne
 Moete wesen onderdaen.

3.

25 Reiner wiven goede
 Sijn vor trueren goet;
 Si gaen mit hogen moede,
 Dat vaste sochten doet:
 Als si willen lacchen
 30 Met blosender mondekine roet
 Trueren si connen verswacken,
 Ende verdriven den noet.

Lief, mi hevet u minne
 So vriendelike bevaen
 35 Dat ic u met sinne
 Moete wesen onderdaen.

Zwabische tekst.

I.

Ik sach noit so roden munt
 Noch ouch so minlich ougen.
 Als si hat, di mik hat gewunt
 Al in dat herze dougen:
 5 Dog leve ik in hougen,
 Unt hoffe es lon entfan,
 Geft si mir kwale dougen
 Si mag mis bettern san.

Lief, mich hat ü minne
 10 So vründelik bevan,
 Dat ik iu mit sinne
 Muoz wesen undertan.

2.

Mik es wol, als ik mag sin
 Bi minre sconen vrouwen,
 15 Und ik danne ir klaren scin
 End er gelat mak scouwen.
 Got verre si van rouwen!
 Si est so wal gedan
 Dat ik er bet trouwen
 20 Muoz z'allen diensten stan.
 Lieb, mich hat, u. s. w.

3.

Reiner wibe guete
 Sint vür truren guot;
 Si gent hoch gemuete
 25 Daz gar sanfte tuot.
 Swenne si wellent lachen
 Uz bluenden mündelin rot
 Truren si können verswachen
 Unt vertriben not.
 30 Lieb, mich hat, u. s. w.

VII.

1.

Menech creature es blide
 Die onthier in sorgen was:
 Dats natuerlike omme den tide;
 Doch hout mi minne in enen pas:
 5 Si doet mi dat ic verswine.
 Genade, cusche, werde, fine!
 Om u pensic dach ende nacht.
 Mi esset droeve van haer te sine;
 Nochtan so lidic bi haer pine:
 10 Dat doet oprechter minnen cracht..

2.

Menech hout van minnen tale,

Dien noch niet dwanc der minnen bant.
 Ic woude dat mens kende wale
 So werde goede minne niet gescant.
 15 En es cleric, leke no begine
 Sine toene uter rasten te sine,
 Dies doch in therte niet en acht.
 Mi esset droeve van haer te sine;
 Nochtan so lidic bi haer pine:
 20 Dat doet oprechter minnen cracht.

3.

Haddic cure van allen vrouwen
 Sone wandelde doch niet dat herte mijn;
 So sere minnic ene mit trouwen
 Dat ic haer onderdanech moet sijn;
 25 Ende tusscen der Mase enten Rine
 Nesser gene scoenre dan die mine:
 Si leit vaste in mire gedacht.
 Mi esset droeve van haer te sine;
 Nochtan so lidic bi haer pine:
 30 Dat doet oprechter minnen cracht.

Zwabische tekst.

1.

Menik creature ist blide
 Diu biz her in sorgen was,
 Dast natürlich gegen dem zide;
 Doch helt mich minne in ein pas:
 5 Si tuot mir, daz ich verswine.
 Genade, kuische, werde, fine,
 Umb iuch pense ich tag unt naht.
 Mir stet truobe von ir ze sine
 Noch danne lide ich bi ir pine:
 10 Daz tuot rehter minne kracht.

2.

Maniger helt von minnen tale,

Den noch nicht twank der minnen bant;
 Ich wolde, daz man s' kande wale,
 15 So wurde guote minne niht geschant.
 Ez ist cleric, leie, noch begine,
 Si ouge sich uzen liep ze sine
 Des doch inz herze nicht enaht.
 Mir stet truobe, u. s. w.

3.

20 Het' ich die kûr van allen vrouwen
 Son' wandelt' doch niht daz herze min,
 So sere minne ich eine mit trouwen,
 Daz ich ir undertan muoz sin;
 Enzwischen Mase unt den Rine
 25 Ist keine schoener, danne diu mine:
 Si lit vast in miner gedaht.
 Mir stet truobe, u. s. w.

VIII.

1.

Die winter wil ons jaerlanc mee
 Dwingen, die heide ende oec dat walt.
 Ende daer toe den gruenen clec
 Maket hi rechte ongestalt;
 5 Den voglen dwinget sine gewalt,
 Dat clagic, ende daer bi mee
 Dat die scone mi es gevee
 Die ic van herten minne.
 Genade, Venus, coninghinne,
 10 Dijn eigen dienre willic sijn.
 Helpe, dat ic troest gewinne.

2.

Haer mondekin root, haer wangen scijn
 Ende haer lijf, so wale gestalt,
 Dat ic daer af geverret moet sijn
 15 Des werdic in sorgen alt;

Si begaet an mi gewalt,
 Ende besundicht hare daer bi
 Dat si dus verdervet mi,
 An herten ende ane sinne.

20 Genade, Venus, coninghinne,
 Dijn eigen dienre willic sijn;
 Helpe, dat ic troest gewinne.

3.

25 Genade, minnelike wijf,
 Noch laet mi uwer hulden haen:
 Gedenket dat mijn cranke lijf
 Van diensten u es onderdaen;
 Des seldi mi genieten laen
 So dat ic troest gecrige, ic;
 Genade, vrouwe minnelic,
 30 Mire herten coninghinne,
 Genade, Venus, coninghinne,
 Dijn eigen dienre willic sijn;
 Helpe, dat ic troest gewinne.

Zwabische tekst.

I.

Winter wil uns jar lank me
 Twingen, heide und ouch der walt.
 Unt dar zuo den gruenen kle
 Machet er gar ungestalt;
 5 Voglin twinget sin gewalt:
 Dat klage ich, unt da bi me
 Dat diu schoene ist mir geve
 Die ich von herzen minne.
 Genade, Venus, ein künigin,
 10 Din eigen diener wil ich sin;
 Hilf, daz ich trost gewinne.

2.

Ir mündel rot, ir wengel schin
 Und ir liep gar wol gestalt,
 Daz ich den muoz vremde sin
 15 Des wird' ich in sorgen alt:
 Si begat an mir gewalt
 Unde sündet sere sich
 Daz si sus verderbet mich
 An herzen und an sinne.
 20 Genade, Venus, u. s. w.

3.

Genade, minneklichez wip.
 Noch lat mich iuwer hulde han,
 Gedenket, daz min sender lip
 Dienstes iu ist undertan:
 25 Des sült ir mich geniezen lan,
 Also daz ir troestet mich.
 Genade, vrouwe minneklich
 Mins herzen küniginne.
 Genade, Venus, u. s. w.

IX.

Sal ic dus gebonden,
 Joncvrouwe, vor u staen?
 Heelet minen wonden:
 Wat hebbic gedaen?
 5 Ben ic dus verordeelet,
 Joncfrouwe minnelic,
 Blivic ongeheetet,
 Dan verderve ic.
 10 Vrouwe, dor God genade,
 Veel reine salech wijf,
 Troesti mi te spade
 Dat nemet mi mijn lijf.

Zwabische tekst.

Sol ich sus gebunden
 Junkvrouwe, vor iu stan,
 Heilet mine wunden;
 Waz hab' ich getan?
 5 Bin ich sus verteilet,
 Junkvrouwe minneklich,
 Belibe ich ungeheilet
 Daz verdervet mich.

10

Vrouwe, durch got genade,
 Vil reine saelik wip;
 Troestet ir mich ze spade
 Daz nimet mir den lip.

EIN JAMMERLICHE CLAGE¹⁾.

Eyns nachts ineynen Meyen tzyt
Waende ich alre zorgen quyt
Sin, die mich ye in hertzen dwanch,
Dar ich us minen slaephe ontspranc
5 Van eynen vysione zwar,
So dat mich al die lede dar
Verscrichten und worden cranch
Van der zorgen umbevanch
Unde van den ongenoege zwere.
10 Och, God! dacht ich: nu gef mi mere.
Da ich lief af moes begeven
Ond nu din eere in moes gheschien.
Als ich in denchen mi zus beerde
Und mine zwere vorbas meerde,
15 Bracht mer min sin een ander lere.
Ich dacht das mich wol besser were
Condich der sorgen abelaessin;
Vil zu sorgen buten maessin
Brengt menich hertz leyt.
20 Sus wert ich darzu bereyt,
Das ich an des morges stonde
Mich wilde stellen, of ich kunde
Yet vruden vinden, da min sorgen
Mit muchte zin verborgen;

¹⁾ Uit een handschrift der Koninklijke Bibliotheek te 's-Gravenhage, A A 67 (n°. 721), folio 22 recto — 26 verso.

25 Ich stont uff und hyes min pert
 Und reyht dahin zu velde wert;
 Ich quam an ein behagel ouwe,
 Sus van locht und nas van douwe.
 30 Dus reyht ich dorch die cortzewile
 Wal eyner groesser halver mile.
 Als der dach bestont ofgaen
 Quam ich gereden an ein plaen,
 Daer die nachtegale zanch
 So zus das mi in 't herte dranc.
 35 Dana niet lange, als ich umsach
 Der sonne dorch die wolken brach;
 Das plain bestont ich ze zcouwen.
 Ich dacht: Here God! das heren, vrouwen,
 Ritter, knecht, und och gezellen
 40 Sich niet zu desen plain en snellen,
 Das dunct mich wonder boven wonder.
 Wie mach des plain zus besonder
 Staen in desen wolt so scone?
 Die vogelen songen in den trone;
 45 Hadde God in artscher vruden ruste
 Ich wen, das hem das singen luste.
 Die bome dorch den graze drongen
 Ich ween, das geynreley tzongen
 Hen niet en gaven vollen prys;
 50 Was ye uff erden Paradys
 So muchte dar wol sicher wesen:
 Mich dunct, ich was tzemal genesen
 Alre zorgen und zweren,
 Der vruden wil ich mich ernerren.
 55 Ich stont op mit snelre verden,
 Of den plain van minen perde,
 Und hoerde die vogelen zingen,
 Der borne die dor den leyen clingen,
 Der boyme da ufgebloyet staen
 60 Met groenen bladeren alzo bevaen.
 Ich leyht min pert an einen boem

Ond bant das vast an zinen zoem
 Ond snelde mich in den graze scone;
 Mich docht, das onder des hemels trone
 65 Nergent besser mochte zin;
 Want alre sorgen ende pyn
 Die mich ye in hertzin was,
 Ducht mich das ich al vergas;
 Mich gebrach dinch engheine
 70 Anders dan ich was alleine;
 Das plain zo wonnentliche stont,
 Ich dacht in minen hertzin gront:
 Wer hierbi geselscaf goyt
 So wer verwit min drover moyt.
 75 Darna mich wonderlich gescach:
 Ich ginc bas vort als da ich sach
 Gheselscaf in den graze ligen
 Lachen, claffen, meeren seggen
 Mallich anderen, und wesen vro.
 80 Ich dacht wie mach das comen zo,
 Das du warts mit hen bekant?
 Snellich dar na word ich genant
 Von einre vrouwen vil bequeme;
 Si sprach: „gezel, dir nicht in sceme.
 85 Ganc her bas naere”. „God gruez dich,
 Ur heil moys zin enendelich!”
 Sprach ich zu der vrouwen zart.
 „Seg mich, gezel, ongespart,
 Weys du yet meren ons zu lieve?”
 90 „Vrouw! in hain boden no brieve
 Ghehoirt, das ich vor wer bescheide;
 Da comt zu lieve und och ze leyde
 Menige mere dorch den lande,
 Der vil zu sagen were scande.”
 95 „Sitze hy bi und sage uns yet,
 Waen du comes und wie ir zijt;
 Wie heist men den name din?
 Des moes wir bescheiden zin”.

„Vrouwe! men heist mich Vrudengher
 100 Ein wolgeboren wandeler;
 Doch wil ich uch me beduden,
 Al bin ich gerne bi guten luten
 Min moet wil overgaen te gute;
 Das maect mir last in minen moete.
 105 Al heyst men Vrudengher mich,
 Min sorge ist dych onnendelich.
 Sint ir mich vrudlich heist geberen,
 So wilt mich seggen und leeren,
 Wie ghi sijt und d'ander alle,
 110 Und waen ghi comt, bi was geval(le)
 Ghir sijt comen in dits geleyde?”
 So ¹⁾ antwerde mich und zeide:
 „Niet verre van hin steit ein castel,
 Da noch mee sin ein deel
 115 Goeter lude dan ghir hye ziet;
 Des wil ich uch ane verdriet
 Sagen den zede van den casteel;
 So moge dir dan al gheheel
 Genzlich ervrouwen uren zin;
 120 Tze dien casteel in ²⁾ wonen in
 Niet dan vrouwen diet bewaren;
 Einich goet man sonder sparen
 Mach dar comen und liden;
 Ir sult noch onsen spore riden
 125 In den dauwe mit wren perde.
 Dar zuldir vinden op die werde
 Van der porten eyne vrouwe
 Die can genesen mannes rouwe
 Und es gheheisen vrouwe Ducht,
 130 Van duegden hait ze grois gerucht,
 Ter ander porten, sonder hone,
 Da vindir eyne vrouwe scone,
 Die gheheisen ist vrou Hoede;

¹⁾ Lees: si.

²⁾ Lees: en.

Si can erwecken mannes moede
 135 Tze hoer eren, tzu hoegen dingen,
 Wildir yr vruden eins volbringen,
 So suldir vort tzur zalen gaen;
 Da so suldir vinden staen
 Eyne, heist vrou Bescheidenheit;
 140 Si can verdriven mannes leyt,
 Si sal uch wisen an vrou Scemde,
 Die an aller scemden leeymde
 Ire vrouwen camer wacht
 Altoes, bi dage und bi nacht.
 145 Si sal uch nemen bider hant
 Und machin uch tzemal becant
 Mir vrouwen zin und zede,
 Di vol ist alre dogenthede;
 Want geen gebrech in ¹⁾ ist in har.
 150 Ouch so suldir vinden dar
 Menich ander vrouwe zart
 Die hait sin van prise wart.”
 Ich sprac: „sait mir in goeder truwe,
 Wie heist men die edel vrouwe,
 155 Die da boven d'ander zi?”
 „Gezel, ich wil dich wesen bi
 Ond chunden dich yet bas dar mere:
 Si ist gheheisen da vrou Ere
 Und dracht boven d'ander crone;
 160 Si ist getziert vil scone
 Beide van steine und van golde,
 Wael alse ze rechte zolde”.
 „Wie, ir zu dienste, lydit pin”,
 Ich sprach, „zin loen zal besser zin
 165 Dan yommer heer, zu enigen dach,
 Of vrou zur werelt geven mach.”
 „Si ist ein werde Keyserinne;
 Woltu des gronts wol worden inne,

1) Lees: en.

- So vernem was ich dir dude:
 170 Da zin bi noch ander lude.
 Der keyzerinnen sitzen bi
 Ein hoge coninginne vri,
 Die gheheisen ist vrou Minne
 Und erweget mannes zinne.
 175 Tze liden commer, jammer, noyt,
 Umb minnen wil bis ander doyt.
 Da nyder zitzen ander vrouwen,
 Die ghi sult beneden scouwen."
 „Wer sintze? bescheits mich."
 180 Si sprach: „das wil ich sagen dich,
 Dats Trou und Gerechticheit,
 Vrou Maes und Warheit,
 Sin vrou Eren altoes bi,
 War zo das ze henen zi;
 185 Vrou Stede, vrou Oetmoedicheit,
 Vrou Milde und vrou Reinicheit,
 Vrou Tzucht und vrou Wirdicheit,
 Vrou Goede und vrou Wijfficheit
 Vrou Vrude und vrou Manheit,
 190 Das zi dir vor war ghezeit
 Ende dienen yegelijk ire vrouwen
 Gantzelich in goeder trouwen,
 Onghescheiden ummermee;
 Noch um woel noch um wee,
 195 Noch um sterven noch um leven,
 Willen zi vrou Eren niet begeven."
 „Vrou! God loen u alre goede;
 Ghir hait gezacht min gemude,
 Hertz, gedacht und ouch den zin,
 200 Niet wol en mach ich noch van hin,
 Ee das ir mich deyt bekant,
 Wie ghir selve sijt genant."
 „Hoefscheit heistmen minen name,
 Darna merche und rame
 205 Tze halden den aen conterfeit

Das du din lief niet wordes leyt."
 „Vrou! nu suldir mir bas ghen,
 Wer das die gezellen zien."
 „Das zin gezellen us den lande,
 210 Die dichwile und menigerande
 Comen hie und henen riden;
 Sus machmen zu allen ziden
 Vinden ein onder ander.
 Lieve gezel! ich en chandir
 215 Niet al bi namen nomen
 Die dar riden und comen,
 Wer zi zin und wane;
 Dar in lecht dir och niet ane."
 „Vrou, ghir wilt uwer gassen,
 220 Ich wil mich uff den wege passen
 Da ich min pert hain laessen staen,
 Uren orloff will ich hain."
 Si sprac: „God si uch geleide!"
 Alsus ich van der vrouwen scheid
 225 Ende si voer ze vrou Eren wart.
 Min hertz volgen ir begart,
 Ende ich vil zere snelde mich,
 So das ich quam zur porten rych,
 Da vrou Doegde zer warte lach
 230 Ond menige goeter zeten plach.
 Da cloft ich an der porte.
 So scire si mich hoerte,
 Vil guetlich zi mer an sprach:
 „Gezelle, God gef dir goeten dach!"
 235 „Das loen uch God, vil zarte!"
 Sprac ich tzu der warte.
 „Ghezel! ga her, ich zage dich,
 Din heil moes gar ernyen zich,
 Din troren moes sich borgen.
 240 Du en hais gewesen morgen,
 Da du mee vruden hais vonden."
 Do nam se mich ze stonden

Tzer porten, da vrou Hoede vast
 In hoeden lach vor evel gast,
 245 Die quam doe dar beneden,
 Ende als wer zi bi leden,
 Gruest ich zi bi iren name,
 Si hiest mich wilcome waen ich quame,
 Und nam mich vruntlich bi der hant,
 250 Recht of icker wer bekant,
 Ond liet mich guetlich mit ir in.
 Si sprac: „gezel! was ist dir zin?
 Wildir vort zu mire vrouwen,
 Da suldir alder vruden scouwen,
 255 Die man van mannen oder van wiven
 Och ummermee mocht voren scriven.”
 Ich sprach: „vrou! das ist min geer,
 Sint mich God hait gewiset her,
 So danch ich uch alre eeren,
 260 Wildir min vrude vorbas meeren.”
 „Ja”, sprac das zuese zelich wyf
 Die Ere was lief recht als ir lyf,
 „Ich leyd dich zu Bescheidenheit
 Die zallen ziden ist bereyt
 265 Den goeten vruntlich t’ontfaen.”
 Die vont wir vor der zalen staen;
 Lachende us zuesen monde,
 Als ze bescheideliken konde,
 Sprach ze: „ur zweër heil moys breiden!”
 270 „Und wederwil moys van uch scheiden!”
 Sprach ich zu der vrouwen goyt.
 Doe sprac die vrou waelbehoet:
 „Wes wildir irst beghinnen?
 Condir mich das bezinnen,
 275 Ich wil, na mire moghentheit,
 Uch toen verdriven hertzeleyt,
 Wildir zu mir vrouwen keren,
 Si sal uch wisen und leeren,
 Was ze bas wissen mach dan ghi,

- 280 Da wer ich also gerne bi.”
 „God loen uch!” sprach ich, „vrou, nu dar
 Darom bin ich comen har.”
 „So gaet mich na, ich sal gaen vor,
 Omdas ich bas ken den spor
 285 Tze liden zu der camer wert.”
 Min hertz desweges zeer begert,
 Und ich volgede der vrouwen nar,
 Das wer beyde quemen, daer
 Vrou Scemde vor der camer stont;
 290 Si ducht mich aller vruden vont,
 So scone, so volmact van leden,
 Al ir gelaet und ir seden
 Soude anders niement wenschen mogen.
 Vrolich und in goeten hoegen
 295 Sprach ze: „wilcome, gezelle min!”
 „Van Gode moest ir gegruzit zin!”
 Sprach ich zu den werten wive.
 Si sprach: „gezel, din leyt verdrive!”
 Onde leyde mich metten Worten in.
 300 Hertz, moet, und alder zin
 Vereynden sich in eynen striche
 Sodas ich metten ogenblyche
 Waende gevallen zin ter erden;
 Want in sach nye van sulch werden
 305 Noch so kostlich noch so scone
 Stede, onder des hemels trone
 Als da die Keyserinne zass.
 Onde als ich was vercomen bas,
 Trat ich vort, om bas besien,
 310 Onde boech neder of mine knyen
 Und gruest das ho werde wyf.
 Si sprach: „din ere und din lyf
 Breng dich Got zu goeden ende!”
 Vort gruest ich die ich da bekinde.
 315 Vrou Minne, die coniginne vry,
 Onde d'ander die zasen bi,

Antworten alle us zuesen monde,
 Das gheinreleyen hertzgronden
 En konden volloven noch geprisen
 320 Noch gedenchen in gheenre wisen.
 Wie goet und och wie eerlich,
 Wie scoen und och wie costelich,
 Wie zuess und wie oetmoedelich,
 Wie ghoue und wie oerdelich
 325 Die zueze wive zarte reyne
 Alle beneden int ghemeyne,
 Da sasen ritter biden vrouwen;
 Onde gezellen mochtmen scouwen
 Menigerande spil hantieren;
 330 Wats yemant goets chunde visiren
 Dat deden d'ander alle mede
 In goeder gantzer vrolichede.
 Vrou Fere mich roepen dede ze har.
 Als ich ir quam bas nar,
 335 Vragede ich, was ir wille wer?
 Si sprach: „gezel! sage ons yet mer,
 Des ons kondich nicht in ¹⁾ zi.”
 „Sicher, vrou! in weys nicht, ghi
 En weiset also wol als ich,
 340 Die meren die zint misselich:
 Ich hain bi wilen horen sagen
 Des ich vort in ²⁾ dorste wagen.”
 „So sitze und spele din genoegen;
 Warzu das du dir wils vogen,
 345 Saltu wol gezelscaf vinden;
 Want nyemant sal sich bewinden
 Proven, niden nochte claffen.
 Het is hye also gezscaffen:
 Der wol deyt, hem darf ruken niet,
 350 Wer dats hoirt ofte ziet.
 Der Eren borch, ich holde vast,

 1) Lees: en.

2) Lees: en.

- Dar zo zi wir alle gepast
 Das nyement in is der gedenct,
 Das Ere hye ye was gecrenct ”
 355 Ich dacht: hye ist wesen goet;
 Die werde wijf, gar wol behoit,
 Claften mich an vil vrolich vro,
 Der eyne zus der ander zo.
 Mich ducht, ich were in Hemelrich;
 360 Der ander also desgelijx
 Levende recht in der geber,
 Oft hem van God bevolen wer.
 Vrou Ere und ouch vrou Minne mede,
 Leveden inder vroliche de,
 365 Wem zi metten ougen sach
 Daz him keynre vruden brach
 Als des spels das yement luste
 Ond dar ye menschen hertz af ruste,
 Das mucht men dar in doegden scouwen
 370 Van ritter, knechten, und vrouwen.
 Onde alzi alzus vrolich waren,
 Quam dar ein man in dir gebaren,
 Of hem nicht vruden wer bereyt;
 Mit zwertzin was der bode gecleyt,
 375 Der kovel hem over die ogen hinc,
 Dar he mit zir hant zo vench.
 He deden af und gruezte mit sinne
 Die werde hoë keyserinne
 Onde alle die inder camer weren.
 380 He sprach: „o we, der leyder merent!
 Ich bin her zu uch gezant.”
 Einen brief he metterhant
 Dem hohen werden wive boyt;
 Van weynen us den ogen scoyt
 385 Hem das wasser, und keerde zich
 Van der vrouwen lovelich;
 Si dede den brief of und las.
 Doen ze zur halven comen was,

Wert ze gar van veruwen bleich ,
 390 Der tzalen ir zu mal bezweich
 Ond viel van onmacht zer erden.
 De vrouwen, alle van hoër werden,
 Verwonderden sich vil zere
 Was ire Vrouwen geschiet were,
 395 Und quemmen bi ir zitten alle
 Van den wonderliche gevalle;
 Vrou Trou sprach vil stillekin:
 „Mochtir sprechen, vrouwe min!
 So seght mir, wie uch ist geschiet.”
 400 Met dem worde zi ane ziet
 Vrou Trouwen und sprach: „o we!”
 Driewerf, und niet mee,
 So das ze anderwerven weder
 Van weynen vil zur erden neder,
 405 Ond alle die in der camer zasin
 Waren trurich ussermaessin;
 Iegelich sloech das hoeft neder.
 Ein weinich da nah, niet lanch,
 Vrou Eere vander wee ontspranch
 410 Und sprach mit droever hertz:
 „In mich spruytztit smertz,
 Des ghir alle moght sicher wesen.”
 Mettien hait si vortgelezen
 Den brief, die ir der bode gaf;
 415 Si sprach: „o we! hets allez af,
 En wain mich vruwen nemmermee,
 Mich vernuwet so min wee,
 Ich waen mich nemmer ghesciet lief.”
 Mettien gaf si vrou Min den brief,
 420 Diene las und gaf en vort;
 Und als en (yeder) had gehoert,
 Wan ich, das men ye gelas
 Geselschaf das so trurich was.
 Vrou Eere sprach: „helft mir beclagen
 425 Den ritter, die in sinen tagen,

Mir zu dienste was bereyt.
 Sin doet macht mir so zwinder leyt,
 In waen des nemmermeer genesen.
 Dar men ter ere zulde wesen,
 430 En sparde der Here lyf noch goet,
 So das sin heerliche moet
 Mich zu leyde ist bleven doet ¹⁾.
 Och, der jammerlicher noyt!
 Wan ich, arme, dar an gedenchen
 435 Das min name da van moys crenchen,
 Das ich verloren hain den ritter
 Der ere dich ist worden bitter
 Van al das ein man doen solde,
 So dench ich weder das ich wolde
 440 Bi hem, van live zu dode wesen;
 Want en waen nemmermee genesen
 Des rouwen, die min hertz dreyt!"
 Mettien si thoest neder sleyt,
 Und sprach: „ghir, megde und goede wijf!
 445 Nu beclaget des ritters lijf
 In mach ze deser zijt niet mee."
 Vrou Min sprach clagelich: „o wee!
 Des ritters doet moes ich bequelen;
 Wem sal ich arme nu bevelen
 450 Tze liden noyt dorch minen wille,
 Die he, openbar und stille,
 Diche vor mich hait geleden,
 Dar he gereyst hait und gereden,
 Das hem diche ist wurden zure;
 455 O wee, der bueser avonture!
 Min liden wil berouwen sich,
 Min sorge ist gar onnendelich,
 Des ritters doet wert och die mine,
 Want ich woel weys, dat hem nye pine
 460 Verdries dat he doen mochte,

1) Bij vergissing is regel 432 in het handschrift na dezen regel herhaald.

Daer he minen wil volbrochte.
 Ich machen billich seer beclagen
 Dem ritter, die in sinen dagen
 Tzu vrouwen dienst was bereyt,
 465 Dats goeden wiven clegelich leyt,
 Sine mogen nemmermee volclagen.”

Darna so begonst ze dragen
 Ir clage Vrou Miltheit clagelich,
 Und sprach alsus vil jamerlich:
 470 „Och, God! waarom laes du mich leven?
 Die hem zu mich hait gegeven,
 Mois verre van mich sin gescheiden;
 Des moys mer das leven leiden.
 Och! zin doet mogen zu rechte
 475 Beclagen ritter und knechte
 Ond alle die ter eren wilden;
 Want iegen goeden luden zo milden
 Here so wert nye geboren;
 Och, Here God! was hait verloren
 480 Menich arme goet geselle;
 Want he was zu geven snelle,
 Daz men van rechte geven solde
 Van perde, van hernasche, van golde,
 Was her ein der milster heer,
 485 Da ich ee horte spreken eer;
 Sine doet moesen beclagen
 Dergene der en nye ontsagen;
 Want wer der ghiften gawe noet,
 Sullen beclagen zine doet.”

490 Vrou Reynicheyt doe voren sprach:
 „Der Here reynre seden plach;
 Moes ich beclagen zine doet.
 Beide gewapent und bloet
 Onde van live und van leden
 495 Gaende, staende, und gereden
 Ende van allen sinen geholde,
 Was he als ein ritter zolde;

Des mogen wol ze recht zin lyf
 Beclagen man und wyf."

- 500 Doe sprach daeran Vrou Werdicheyt:
 „Och, Here God! wie mannich leyt
 Hait des Heren doet gemacht;
 He was wert und geracht
 Van der mennigen die en kenden,
 505 Beide der gasten und der vrenden;
 Vrouwen, heren, ritter, knechte,
 Armen, rijchen, menigen geslechte
 Was he wert, dese edel Here,
 Des mogen wir wol clagen zere."
 510 Darna hord ich, das Vrou Vroethede
 Began ze sagen hare doegden
 Van des ritters vrolicheit,
 Wie er zu vruden was bereyt;
 Altoes, alsmen vrolichede
 515 Bedriven wulde, he deet mede;
 In geselscaf und in hoven
 Mocht men den Here niet vulloven
 Of den velde metten gezellen
 Lachen, singen, meren tellen,
 520 Onde claffen van den vrouwen,
 Mochtmen den ritter vrolich scouwen.
 Och, Here God! das so gheënde
 Sulde zin des ridders ende,
 Das ist jammer und scade;
 525 God ontfarms dorch Zin gnade!"
 Vort so sprach Vrou Trou und Warheit
 Vrou Maes und Vrou Gerechticheit
 Yegelich dbeste dat zi konden
 Vanden ritter us gegronden;
 530 Und clageden vil clagelich,
 Das was ze horen jammerlich;
 Van den goeten reynen wiven,
 Och! so hordich jammer driven.
 Vrou Stede und Vrou Oetmoedicheit

- 535 Vrou Tzucht, Vrou Goede, Vrou Wijsheit
 Vrou Ducht und Vrou Bescheidenheit
 Vrou Hoede, Vrou Scemde menich leyt
 Scenen in der hertzin dragen;
 Beide mit loven und mit clagen
 540 Dreven die werde wive reyne
 Menich jammer int gemeyne.
 Darna ein werde lieflich wyf
 Sprach: „ich hain des ritters lyf
 Me tzu clagen dan hude yemant;
 545 Want in leeft oph erde nyement,
 Der sin lyf so clein ontzach;
 Wamen manlicheden plach
 Was der ritter onverveert;
 Tzu minen dienste ongespeert,”
 550 Sprach Vrou Manheit „was der Here
 Altoes in wenden und in kere.
 In Prisen ¹⁾ dede hi sin beghin,
 Daer he mit arbeyde reysde in,
 Und vant da vil der groesser heren,
 555 Da bewart he sich mit eren
 Jegen yegelichen man,
 Das he mit eren schiet van dan
 Weder in sins selfes lant,
 Dar he den menigen wert becant;
 560 Mit tornyeren und mit stichen
 tLyf dorchquetzen und dorchbrechen
 Was er ein die niet ontsach;
 Wes ein man met live plach
 Tze doen, des was her altoes ein.
 565 Ein orloge had er, als wol schein,
 Jegen den coninc van Vrankerike;
 Tzu Abenton was aenblike
 Daer he die stad want metterhant,
 Ende vinch ende sloech und stichte brant.

1) Prisen = Pruisen.

- 570 Vort voer he of denzelven dach
 Tzegen Petyt sonder verdrach
 Ende want mit storme ongekeert
 Daer die zine worden bezeert;
 Voert voer he zu Orsijs,
- 575 Des die menige wol is wijs,
 Doe hi dem Veldeem was ane
 Met eynen manlichen bestane;
 Darna voer he tZent Amant
 Da sine manheit wert bekant;
- 580 Want he die stad mit storm, mit brande,
 Nederwarf vor sine viande;
 Der he selve wert gewont
 Met hem die menige gar omzont.
 Tze Syclines voer he, das er wan,
- 585 Daerna Marchines aldar an,
 Onde vortbas menich roef und brant
 Sticht he in der viande lant.
 Och, God! was hais du sorge bereyt
 Mire armer wyflicheit
- 590 Om des hohen ritters doet,
 Der dem wille had so groet
 Altoes in manlichen gheer!
 Daerna voer he over meir
 Onde dede zu Prisen zinen keer;
- 595 In Lettouwen was er, der Heer,
 Daer he hem ruerde op Gods viande
 Ridderlich in Heidenlande.
 Van danen keerde he an die vart
 Weder zu zinen lande waert,
- 600 Daer he den menigen wol was comen.
 Darna heeft he vernomen,
 Wie das alrehande Heren
 Sich ze Prisen willen keeren,
 Dar he sich mede iegen stelde,
- 605 Also das he den tsijt versnelde
 Dat ich quam vroeck genoegh aldaer;

Der Here die levede ane vaer,
 Gaf sulchen raet, das men volbrochte
 Die reyse so men ierst mochte,
 610 Des die Heiden hadden var.
 Daerna in denselven jaer
 Met viel luden he bezat
 Utrecht, die goede stad,
 Dar he dede scade und scade nam.
 615 Dar na hem in den sinne quam,
 Das he zu Vriesen wolde varen
 Mit luttel luden zu zijnre scaren,
 Das men hem niet ontraden mochte.
 Ydoch he sinen wil volbrochte,
 620 Want he hilt das lant vor zine,
 Dat he winnen woude mit pine
 Of in den wille bliven doyt;
 Sine manlichede met wille groyt,
 Die her had mit onrade,
 625 Brachten ter jammerlicher scade
 Ende menigen goeten man darmede.
 Och, das zine manlichede
 Vor die honde soude bederven,
 Dar hem die Vriese deden sterven
 630 Vor Staveren in Oestvrieslant!
 Der bleef (he) doet werender hant
 Of sins vaders erflichede.
 Och God! dorch Dine genadichede,
 Ontfarme hem der groeter noet!
 635 Beclaget alle des ritters doet
 Die hem sus manlyc hait beleyt!
 Van golde was sin wapencleyt,
 Der hem sus ritterlich hait genert!
 Mit vier lewen gequartelert,
 640 Twe van zabel und twe van kele;
 Die her in ernste und in spele
 Altoes ridderliche droech
 Und hem des arbeys niet en woech.

Nu bid Gode van Hemelriche
645 Alt, jonch, [arme] und rijche,
Das he met Gode moesse leven
Und alle die Heren, die daer bleven!"
Das sprach Vrou Manheit und began
Nuwen jammer heffen an,
650 Onde alle die inder camer waren,
Begonden screyen und misbaren.
Mich dede so wee die buese mere,
Recht of ich ontzennet were,
Rumede ich dar Vrou Eren hof,
655 Onde reet wech sonder orlof,
Alle minen rechten pas
Tzu dannen das ich comen was. —

EEN OUDT LIEDEKEN ¹⁾.

Het viel eens hemels douwe
Voor mijns liefs vensterkijn.
Jck en weet geen schoonder vrouwe,
Si staet int herte mijn,
5 Si hout myn herte beuangen,
Twelck is so seer doorwont
Mocht ic troost ontfanghen
So waer ic gansch ghesont.

Die winter is verganghen,
10 Jc sie des meys virtuyt,
Jc sie die loouerkens hangen,
Die bloemen spruyten int cruyt.
Jn gheenen groenen dale
Daer ist genoeghlyc zijn,
15 Daer singhet die nachtegale
Ende so menich voghelkijn.

¹⁾ No. 74 uit: „Een schoon liedekens. Boeck inden welcken ghy in vinden sult. Veelderhande liedekens. Oude eñ nyeuwe. Om droefheyt eñ melancolie te verdryven. Item hier zijn noch toeghedaden meer dan veertichderhande nyeuwe liedekens die in gheē ander liedekens boecken en staen. Hier achter aen vervolghende.

Dese liedekens boeckē vintmē te Coope T'antwerpē onder Onser Liever vrouwen toren tot Jan Roulans." Achter aan 't slot staat: „Gheprent Tantwerpen By mi Jan Roulans Jnt iaer M.CCCCC eñ XLJJJJ." Naar het eenige exemplaar door Hoffmann von Fallersleben onder den titel: „Antwerpener Liederbuch vom Jahre 1544" uitgegeven als dl. XI zijner „Horae Belgicae." Hannover 1855." Korthedshalve wordt het verder hier aangehaald als: „Een schoon Liedekens Boeck. Antwerpen, 1544."

- Jc wil den mey gaen houwen
 Voor myns liefs veynsterkijn
 Ende scencken myn lief trouwe
 20 Die alder liefste mijn.
 Ende segghen: „lief, wilt comen
 Voor v cleyn vensterken staen,
 Ontfaet den mey met bloemen,
 Hi is so schoone ghedaen.”
- 25 Tmeysken si was beraden,
 Si liet haer lief in
 Heymelic al stille
 Jn een cleyn camerken.
 Daer lagen si twee verborghen
 30 Een corte wijle ende niet lanc.
 Die wachter opter mueren
 Hief op een liet, hi sanck:
- „Och, isser yemant inne,
 Die schaf hem balde van daen.
 35 Jc sie den dach op dringhen
 Al in dat oosten op gaen.
 Nv schaft v balde van henen
 Tot op een ander tijt:
 Den tijt sal noch wel keeren,
 40 Dat ghi sult zijn verblijt.”
- „Swighet, wachter, stille
 Ende laet v singhen staen,
 Daer is so schoonen vrouwe
 Jn mijnen armen beuaen.
 45 Si heeft mijn herte genesen
 Twelc was so seer doorwont.
 Och wachter goet, gepresen,
 En makes niemant condt.”
- „Jc sie den dach op dringhen.
 50 Tscheyden moet ymmer zijn:

Jc moet mijn dageliet singen:
 Wacht v, edel ruyter fijn,
 Ende maect v rasch van henen
 Tot op een ander tijt.
 55 Den tijt sal noch wel comen,
 Dat ghi sult zijn verblijt."

EEN NYEU LIEDEKEN ¹⁾.

Den dach en wil niet verborghen sijn,
 Het is schoon dach, dat duncket mi;
 Mer wie verborghen heeft sijn lief,
 Hoe noode ist; dat si scheyden.

5 „Wachter, nv laet v schimpen sijn
 Ende laet hi slapen die alder liefste mijn.
 Een vingerlinck root sal ic v schincken,
 Wildy den dach niet melden."

10 „Och melt hem niet, rampsalich wijf,
 Het gaet den iongelinck aen zijn lijf,
 Hebby den schilt, ick hebbe die speyr,
 Daer mede maect v van heyr."

15 Die ionghelinck sliep ende hi ontspranck.
 Die liefste hi in zijn armen nam:
 „En latet v niet so na ter herten gaen,
 Jck come noch tauont weder."

20 Die ionghelinck op zijn vale ros tradt,
 Die vrouwe op hooger tinnen lach.
 Si sach so verre noortuwaert inne
 Den dach door die wolcken op dringhen.

¹⁾ No. XIX uit het: „Een schoon liedekens Boeck." Antwerpen, 1544.

„Had ick den slotel vanden daghe,
 Jc weerpen in gheender wilder masen,
 Oft vander masen tot inden rijn,
 Al en soude hi nemmeer vonden zijn.”

EEN NIEU LIEDEKEN ¹⁾.

Het daget inden oosten,
 Het lichtet ouer al;
 Wie verholen wilt vrien,
 Die en slapet niet te lanc.

5 Wie verholen wil vrien
 Op goede gestadicheyt,
 Hout twachterken te vriende,
 So en schiet hem ia gheen leyt.

10 Daer lach een waerde vrouwe
 Al op haer camer en sliep.
 Si was so seer versaget,
 Si en consten gherusten niet.

15 „En versaecht v niet so seere,
 Mijn alder soetste lief.
 Jc ben een iongelinc schoone
 Jc heb v van herten lief.”

20 „Sidy een iongelinc schoone,
 Och wiste ic dat voorwaer,
 Jc sou myn ionc herte dwingen,
 Mijn trueren waer al gedaen.”

Hi namse in sinen armen.
 Hi swanckse al in dat gras.

¹⁾ No. 75 uit: „Een schoon liedekens Boeck.” Antwerpen, 1544.

Daer laghen si twee verborgen,
Tot dat scheen den lichten dach.

25 „Wi twee wi moeten sceyden,
Het moet gescheyden zijn.
Die wachter blaest sinen horen,
Jck sie den dach int scijn.”

30 „Jc en weet van gheenen dage
Noch van geenen manen schijn:
Ghi zijt die morghen sterre,
Ghi verhuecht dat herte mijn.”

Och, die dit liedeken dichte,
Dat was een ruyter fijn:
35 Hi heuet ghesongen so lichte
Te Campen al inden wijn.

EEN OUDT LIEDEKEN ¹⁾.

„Rijck god, verleent auontuere ons,”
Sprack daer een frisch ionghelinck,
„Dat ic mach comen binnen der muere,
Daer woont die alder liefste mijn.

5 Rijck god, gheeft raet,
Die wachter en is mijn vriendeken niet:
Dat dunct mi quaet.”

Die ioncfrou niet so vaste en sliep,
Si hadde verhoort den ionghelinck;
10 Seer haestelijck si ter veynster liep,
Si bant een coordeken aenden rinc.
Daer na niet lanck
Doen si dat coordeken dale liet,
Den rinck die clanck

¹⁾ No. CXL uit: „Een schoon liedekens Boeck.” Antwerpen, 1544.

15 Die wachter niet so vast en sliep,
 Hi hadde verhoort des rincxs gheluyt;
 Seer haestelijck hi ter tinnen liep,
 Hi stack zijn hoofd ter veynster wt.
 Hi sprac: „wie is daer?”

20 Die iongelinc neder ter aerden viel
 Van grooter vaer.

Die ioncfrou sprack met sinnen verstoort:
 „Wat isser wachter, dat v deert?
 Het zijn mijn veynsteren, die ghi hoort:
 25 Die herren zijn drooghe ende onghesmeert.
 Maect mi niet gram:
 Jc sie al na den lichten dach;
 Al oft hi yet quam.”

Hi sprack: „ioncfrou, en belghet v niet:
 30 Jck doe als een wachterkijn:
 Den lichten dach daer ghi na siet,
 Dat is die alderliefste dijn.
 Stille heymelijck swijcht:
 Want quaem int claer, wi waren voorwaer
 35 Ons leuens quijt.”

Die ionghelinc sprac: „och wachter goet,
 Wilt ons niet melden door v doecht:
 Daer mocht of comen groot ontmoet.
 Wat schadet, dat wi twee zijn verhuecht?”
 40 Hi sprac: „ic sal,
 Nv gaet al daert die liefste begheert.
 Maect gheen gheschal.”

Al inden rinck sette hi sinen voet
 Ghelijck hi dicwils hadde ghedaen.
 45 Si haelde hem op al metter spoet.
 Seer vriendelijck was hi daer ontfaen.
 Jn corter stont
 Si custe hem meer dan duysent weruen
 Aen sinen mont.”

- 50 „Och willecome” seyt si „soete lief!
 Mi en quam mijn dagen noeyt lieuer gast.
 Nv laet ons met genoechte zijn:
 Wi willen gaen drincken den coelen wijn.
 Wi worden gewacht.
- 55 Die wachter sal sinen horen blasen,
 Als coemt den dach.”
- Een corte wijle was daer niet lanck,
 Die wachter sanck zijn dagheliet.
 Jn sinen armen dat hijse nam.
- 60 Het scheidyden was hem een groot verdriet.
 „Och leyder dach,
 Ghi doet mi vander liefster scheiden,
 Die ic oeyt sach.”

EEN LIEDEKEN VANDEN MEY ¹⁾).

- „Och ligdy nv en slaept,
 Mijn wtuercoren bloeme.
 Och ligdi nv en slaept,
 Jn uwen eersten droome.
- 5 Ontweect v, soete lief!
 Wilt door v veynster comen.
 Staet op, lief, wilt ontfaen
 Den mey met sinen bloemen.”
- „Wat ruysschet daer aen die muer,
 Dat mi myn ruste berouet?
 Die tsceyden mi maect suer,
 Die leit hier op gedooghe
 Jn minen arm so vast:
 Wi en connens niet ontsluyten.
- 15 Myn beddeken heeft sinen last:
 Plant uwen mey daer buyten.”

¹⁾ No. CXXXII uit: „Een schoon liedekens Boeck.” Antwerpen, 1544.
 P. II.

„O suyuerlijcke iuecht,
 Wilt nv v rusten laten:
 Doet op dijn veynsterkijn
 20 Ende coemt v lief ter spraken;
 Al om te vinden troost
 So ben ic hier tot v gecomen.
 Staet op, lief, wilt ontfaen
 Den mey met sinen bloemen.”

25 „Al stondy daer tot morgen,
 Jc en sal v niet in laten:
 Mijn boel leyt hier verborgen.
 Ghi en condt mi niet vermaken.
 Myn herteken op v niet en past,
 30 Noch op gheen spel van luyten,
 Mijn beddeken heeft sinen vollen last:
 Plant uwen mey daer buyten.”

„Jc sie den lichten dach
 Al door die wolcken dringen.
 35 Jc sie die bloemkens schoone
 Al wt der aerden springhen.
 Jc sie die sterren claer,
 Die verlichten inden throone:
 Staet op, lief, ende wilt ontfaen
 40 Den mey met sinen bloemen.”

„Waent ghi, dat ic nv slape?
 Het is anders dat ic dachte.
 Die mey hout my in wake,
 daer na myn herteken wachte.
 45 Niet als inder aerden wast
 Roosen bloemen, oft ander virtuyten.
 Myn beddeken heeft sinen vollen last.
 Plant uwen mey daer buyten.”

LIED VAN DEN HOED ¹⁾.

„In een prieel quam ic ghegaen,
Aldaer ic bloemkine scone vant staen.
Daer pluctic minen lieve saen
Van violetten desen hoet.

5 Steet hi mi wale,
Draghicken wale,
Dunct hi u goet?"

„Joncfrouwe, dien hoet
Die staet u wale.

10 Wel overcusche, scone smale,
Gheeft mi den hoet,
Soe doedi wale:
Gheeft mi den hoet!"

„Ic en wille, hi es soe fijn,
Dien hoet sal draghen mijn minnekijn.
Dat ghi mi bidt, gheeft mi onmare;
Te biddene sone hebdi ghenen spoet.

15 Steet hi mi wale,
Draghicken wale,
20 Dunct hi u goet?"

„Gherechte minne es een scarp sweert,
Dat God den jongelinge gheeft ghebaert.
Dat ic u bidde, heeft u onmare?
Te biddene sone hebbic ghenen spoet?

25 Wel overcusche, scone smale,
Gheeft mi den hoet,
Soe doedi wale,
Gheeft mi den hoet!"

¹⁾ Uit: „Willems, Oude Vlaemsche Liedereren." Gent, 1848.

„Jonchere, u woerde sijn onghetrouwe.”
 30 — „Si en sijn niet, wel scone joncfrouwe!”
 — „Jonchere, soe doet minen raet,
 Ende noempt u lief sonder baraet.”
 — „Ghenade, joncfrouwe, hoet mi vergaet,
 Ghi sijt mijn troest, mijn toeverlaet,
 35 Ghenade, lief, al doer oetmoet!
 Ic blive hier doet,
 Ine hebbe den hoet.”

„Seker soe dadic sonde groet,
 Sloeghic mijn lief aldus te doot!
 40 Nu staet op, wi selen gaen
 Blidelike al sonder waen.”
 — „God gheve ons tonser minnen spoet!
 Nemmermeer en moet
 Quaet dorper weten,
 45 Wat die minne
 Ons beiden doet.”

VERRASSING ¹⁾.

Ic quam in een prieel gehanghen,
 Daer vandic twee ghelieven staen,
 Den tijt en consten niet verlanghen;
 In anders arem waer si bevaen.
 5 Hi sprac haer also minlic aen:
 „Vrauwe, mijns hertzen liefste reine,
 In wilde nummer avelaen,
 Du best mijn liefste vrouwe alleine.”

¹⁾ No. XXI uit: „Oud-Vlaemsche liederen en gedichten der XIV en XV eeuwen.” Gent, z. j. Uitgegeven als no. 9 der 2e Serie door de „Maetschappij der Vlaemsche Bibliophilen”. In 't vervolg aangehaald als: „Oud-Vlaemsche liederen en gedichten.”

10 Mettien so sprac die scone vrouwe,
 Lachende also vriendelijch:
 „Mijn boel, wien ich so wael betrauwe,
 Liever gein up erderijch;
 Des muechstu wael gheloven mich.”
 Doe boet soe hem haer wivelic scijn,
 15 Ende seide aldus so minnentlijch:
 „Lief, du aens al die hertze mijn!”

Hi sprac: „Here God, twine mocht ghescien,
 Dat dit bleve eewelijc gestade,
 So mocht wi vroylic vrucheden plien,
 20 Nu duchtic mi altoos der scade.
 Als lief wert leit, dan eist te spade,
 Hem die up onsteiden achten cleine;
 God, verde ons tween van sulken quade,
 Du best mijn liefste vrouwe alleine!”

25 Dat edel wijf van reynre aert
 Sprac aldus met wisen zinne:
 „Waer trouwe met trouwen es ghepaert,
 Dat es een recht gestade minne.
 Of ic mijn boel gestade kinne,
 30 Sal ic hem onghesteide sijn?
 Mijn herte en heift gheen ontrauwe in:
 Lief, du aens al die hertze mijn!”

Van deser tale wart hi verblijt,
 Hi cusetze aen haer mondeken root,
 35 Daer mede so corten si den tijt;
 Want soet hem waerlic nie verboot.
 Sijn hoofd leidi in haren scoot,
 Met cussene bleven si ghemeine;
 Hi seide altoos met vrucheden groot:
 40 „Du best mijn liefste vrouwe alleine!”

Als ic dit sach, ic wart bescaemt,
 Mi dinke, in core daer voren gheen goet,

Ende ic so minlic ware verzaemt
 Met haer, die mi verbliden doet.
 45 Vroilic mijn hertze ende ooc mijn moet!
 Met vruechden leven sonder pijn,
 Daer toe so anich cranken spoet,
 Nochtan heift soe die hertze mijn!

DE LEEUWERIK ¹⁾.

Alœette, voghel klein,
 Dijn nature es zoet ende rein,
 So es dijn edel zanc.
 Daer dienst u met den here allein
 5 Te love om sinen danc.

Daer omme bem ic met di ghemein;
 Ander voghel willic ghein
 Dan di, mijn leven lanc.
 Alœette, voghel klein,
 10 Dijn nature es zoete ende rein,
 So es dijn edel zanc.

Nider boos, onreine, vilein,
 De rouc die es wel dijn compein,
 Neimt dien in u bedwanc.
 15 Laet minlic hertzen sijn bi eyn,
 Sonder loos bevanc.

Alœette, voghel klein,
 Dijn name es zoete ende rein,
 So es dijn edel zanc.
 20 Daer dienst u, enz.

1) No. CXXV uit: „Oud-Vlaemsche liederen en gedichten.”

SCHEIDEN ¹⁾.

- Sceiden, onverwinlic leit,
 Onvruechdelijc es dijn beghin,
 Dat nemic waerlic up mijn heit;
 Ten brinct gheen dinc meer lidens in.
 5 Sceiden, du dwinx herte ende zin,
 So langher tijt, so meer verdriet;
 Sceiden, du ne ghenouchs mi niet.
- So liever lief, so liever paer,
 So meer verdriets den hertzen zi
 10 Int sceiden hets een ure en jaer;
 Solanc someer verdriets in mi,
 En hooptic niet om comen bi,
 Mijns lijfs gheduer waer als .i. riet;
 Sceiden, dune ghenouchs mi niet.
- 15 Al es beghin des sceidens zuer,
 Tlanghe merren en es niet zoet;
 So langher dat de tijt gheduer
 Te meer verlangens in den moet.
 Sceyden, nye en waerstu goet,
 20 Noch nie en es heil van di ghesciet;
 Sceiden, dune ghenouchs mi niet.
- 25 Als ic of sciet, mi was so wee,
 Mine dede nie dinc so grote pijn;
 Nu pijnt mi .m. waerven mee,
 Dat ic so langhe van haer moet zijn.
 So sere verlanct der hertzen mijn,
 In weet niet wes mi es ghesciet;
 Sceiden, dune ghenouchs mi niet.

¹⁾ No. XCVI uit: „Oud-Vlaemsche liederen en gedichten.”

30 Hope, nu hebt mijns levens danc,
 Vor alle dinc ghi mi verhuecht;
 Al dinct mi tmerren wesen lanc,
 In dinen troost vindic ghenuecht.
 Ic biddu God mi zaen bewuecht,
 35 Bi haer, daer ic mijn hertze liet;
 Sceiden, dune ghenouchs mi niet.

MINNAARSKLACHT ¹⁾.

Vaer wech, ghepeins, God gheve dir leit,
 Dattu ye quaems in mijn ghedacht:
 Du bist vortan van mi ontzeit,
 Ende ic ontsegghe al dijn gheslacht.
 5 Vaer wech!
 Vaer wech, ende vliet van mi ghereit,
 Dune laets mi rusten, dach no nacht.

Du aens ghebrant met onbesceit
 Mijn herte ende al mijns zannes cracht;
 10 Mi dwinct so zere dijn aerbeit,
 In haen no vruecht, no vruechden macht.
 Vaer wech!
 Vaer wech, ende doe van mi ghesceit,
 Dune laets mi rusten, dach no nacht.

15 Ach, groen nu zi mijn omme-cleit,
 Want ich mi nie so moede en vacht;
 Helpstu mir niet, soot mir nu steit,
 So werdic zaen ghevanghen bracht.
 Vaer wech!
 20 Vaer wech, helf God om vroilicheit,
 In can gherusten, dach no nacht.

¹⁾ No. CXL uit: „Oud-Vlaemsche liederen en gedichten.”

EEN OUDT LIEDEKEN ¹⁾.

„Rijck god, hoe mach dat wesen,
Dat ic dus droeuich ben.

Jc hadde een wtgelesen
So vast in mijnen sin,
5 Jc en can haer niet vergheten,
Hoe seere dat icx mi pijn;
Wat wil ic mi vermeten:
Druck moet mijn eyghen zijn.”

„Schoon lief, ick sou v vraghen,
10 Woudijt in duechden verstaen,
Sal ic noch langer iagen,
Eer ic v sal connen gheuaen?
Jc hebbe v wtuercoren
Al in dat herte mijn,
15 Segt mi, salt zijn verloren?
Druck moet mijn eyghen zijn.”

„Gheselle, wel lieue gheselle,
Segt mi tot deser tijt,
20 Hoe dorst ghi mi vertellen,
Dat ghi in drucke zijt.
Al hebby mi wtuercoren,
Wat weet ick uwen gront?
Mach v wat goets gebueren,
Weest huesch in uwen mont.”

„Schoon lief, conste ic vercrigen
25 Van v een troostelijc woort,
Mijn kniekens sou ic buygen
Voor v alst wel behoort.
Seer stille soude ict draghen,
30 Al in dat herte mijn.
Wat baet, dat ic veel claghe?
Druc moet mijn eygen zijn.”

¹⁾ No. CXLI uit: „Een schoon liedekens Boeck.” Antwerpen, 1544.

„Geselle, ghi zijt seer schoone van woorden :
Bedroch is v gheleert.

35 Gelijc den wint van noorden
Sidy van mi ghekeert.
Men mach v niet betrouwen,
Dat segghe ic v goet ront,
40 Begheerdy wil van vrouwen:
Sijt huesch in uwen mont.”

„Schoon lief, wilt goelijc wesen,
Antwoordt mi ni niet te fel:
Jc heb dicwils hooren lesen,
Dat twee liefkens namaels maken spel.

45 Jc hope den tijt sal keeren;
Al schiet ghi v fenijn,
Nochtans wil ic v eeren,
Al soude druc myn eygen zijn.”

„Geselle, ghi sout v scamen,
Dat ghi mi dus dic vermaent.
Ghi gaet al door die bramen,
Den wech is onghebaent,
Die ghi beghint te treden.

Och, wiste ick uwen gront,
55 Jc waer noch badt te vreden
Waerdi huesch in uwen mont.”

„Schoon lief, laet ws gedincken
So menigen swaren sucht,
Die ic v plach te schincken
60 Ende al wt goeder duecht.
Ter straten ende ter kerken,
Als ic sach v blide aenschijn,
Hebdijns niet willen mercken,
So moet druc myn eygen zijn.”

65 „Gheselle, v soete woorden,
Die gaen int herte mijn,

Mer oft also ghebuerde,
 Dat water worde wijn,
 Ende ghi myn minne cost crigen
 70 Waer v dat niet een vont:
 Soudy wel connen swijghen
 Ende huesch zijn in uwen mont?"

„Och, ia ic, reyn vrouwelijc wesen,
 Van v heb ict geleert,
 75 So waer minen druck genesen,
 Wes ghi op mi begeert.
 Och, mocht mi dat volcomen,
 V lieflijc blijde aenschijn
 En derf ic mi nyet beromen:
 80 Druck moet mijn eygen zijn."

„Geselle, laet v niet verlangen,
 Leeft voort op goeden troost:
 Men leynt so menigen geuangen,
 Die namaels wert verlost.
 85 Weest huesch tot alle tijden,
 En maect dat niemand condit:
 Trou suldi aen mi vinden;
 Sijt huesch in uwen mont."

„Jc dancke v, venus minne,
 90 Van uwer duechden groot.
 God laet mi trou aen v vinden,
 Helpt mi wt deser noot.
 Vriendelijc aenschouwen
 Doet mijnder herten pijn.
 95 o Reyn natuere van vrouwen,
 Laet vruecht mijn eygen zijn."

„Geselle, wilt vruechde bedrijuen,
 Als nv tot deser tijt
 Jc wil v vruecht toescrijuen:
 100 Myn herte hebby verblijt.

Al met vrou venus strale
 Hebdi mijn herte doorwont:
 V eyghen ben ic altemale:
 Weest huesch in uwen mont.”

105 „Vrouwen eere mach ic wel scriuen,
 Wes mach mi aen gaen
 Een bloeme bouen alle wijuen,
 Die heeft mi troost ghedaan.
 Myn trouwe is mi geloont.
 110 Vaert wech mijnder herten pyn,
 Myn druc derf mi niet rouwen:
 Vruecht sal mijn eyghen zijn.”

Ter eeren van alle vrouwen
 So is dit liet ghemaect.
 115 Men loont so dic met trouwen,
 Daerom ist dat wel betaelt.
 Men mach wel eere bewisen
 Schoon vrouwen op elc termyn:
 Cost ic troost van haer vercrigen,
 120 Druck soude vergheten zijn.

EEN OUDT LIEDEKEN ¹⁾.

Het wayt een windeken coel wten oosten.
 Hoe lustelijc staet dat groene wout!
 Die vogelkens singen; wie sal mi troosten?
 Vrouwen ghepeyns is menichfout.

5 Jc wil mi seluen eens gaen vermayden,
 Al daer die liefste te woonen plach
 Ende dencken om den tijt voorleden:
 God gheue die liefste goeden dach.

¹⁾ No. LXIX uit: „Een schoon liedekens Boeck.” Antwerpen, 1544.

Jc was een clercxken, ic lach ter scholen.
 10 Den rechten wech hebbe ic ghemist:
 Schoon ionghe vrouwen doen mi dolen,
 Weder te keeren dat dunct mi best.

Dit heffe ic op, dat wil ic vaten,
 Al om een die alder liefste mijn.
 15 Drincke ic mi droncken, drinct ghi bi maten,
 Dat v misquame dat waer mi leedt.

Noch weet ick een liefken wtuercoren,
 Daer waer ic also gaerne bi.
 Wat icse minne, tis al verloren,
 20 Crancken troost so gheeft si mi.

Al op den hoeck van deser straten,
 Daer woont so properen meysken fijn.
 Daer sal ick noch eenen nacht bi slapen,
 Oft craey en salder gheen voghel zijn.
 25 Rijck god, mach ic den dach noch leuen,
 Dat si mi minde ende ic haer niet,
 So soude mijn herteken in vruechden leuen,
 Dat nv leyt in swaer verdriet.

Nv is dit lot op mi gheuallen,
 30 Daar ick een cansse af wachten moet.
 Ay lacen, ic en heb gheenen troost met allen,
 Niet dan altijd druc ende teghenspoet.

EEN OUDT LIEDEKEN ¹⁾

Jck, arm schaepken aender heyden,
 Waer sal ic henen gaen?
 Mijn lief wil van mi scheyden,

¹⁾ No XCIII uit: „Een schoon liedekens Boeck.” Antwerpen, 1544.

- 5 Dat cost mi menighen traen :
 Waer sal icx mi onthouden.
 Die ic laetst coos, is troosteloos :
 Dus bliue ic inden rouwe.
- 10 O radt van auontueren,
 Wildi niet ommeslaen,
 Dat mi mocht troost ghebueren,
 Alsoot voormaels heeft ghedaen.
 Dus moet ick daer om trueren,
 Den bitter doot besueren.
 Och lief, wilt dit wel verstaen.
- 15 Ghi ionghers int hanteren,
 Die nv ten spele gaen
 Met vrou venus camenieren,
 Ghi moecht int wilde slaen.
 Wildy altijd ghelooouen,
 20 Peynst om dat eynde, eer ghi beghint,
 So en wort ghi niet bedroghen.
- Ghelijc Sampson die stercke
 En verloos hi niet zyn cracht
 Al door der vrouwen wercken?
 25 Ende Salmon wijs bedacht
 Moest oock den doot besueren,
 Die een yghelijck can, tsij wijf oft man,
 Brenghen in swaer dolueren.

EEN NYEU LIEDEKEN ¹⁾.

Daer staet een clooster in oostenrijc,
 Het is so wel gheciert
 Met siluer ende roode gout
 Met grauwen steen doormoeret.

¹⁾ No. CCXXI uit: „Een schoon liedekens Boeck.” Antwerpen, 1544.

- 5 Daer in so woont een ioncfrou fijn,
Die mi so wel beuallet.
Rijck god, mocht ic haer dienaer sijn,
Jck soudese met mi voeren.
- Jck voerdese in mijns vaders hof.
10 Daer staet een grone linde,
Daer op so singhet die nachtegael,
Si singet so wel van minnen.
- Och nachtegale, cleyn voghelken,
Wildi v tonghe bedwinghen,
15 Jck salder al v vederlin
Met goudraet doen bewinden.
- „Wat vraghe ick nae v roode gout
Oft nae v looser minnen?
Jck ben een cleyn wilt voghelken stout,
20 Gheen man en can mi bedwinghen.”
- „Sidi een cleyn wilt voghelken stout,
Can v gheen man bedwinghen?
So dwinget v die hagel, die coude snee,
Die louers vander linden.”
- 25 „Dwinget mi de haghel, de coude snee,
Die louers vander linde,
Als dan schijnt die sonne schoon,
So sal ic weder vruecht beghinnen.”
- Doen hi zijn sporen had aen gedaen,
30 Hi reet ten oostenwaert inne,
Hi sach so menighen lansknecht staen
Jn haer blanck harnas blincken.
- Hi is een weynich voort gereden
Al ouer die groene strate.
35 So wie zyn boel niet hebben mach,
Die moetse varen laten.

Den ruyter sprack met moede vry,
 Doe hi zijn boel moest laten:
 „Jc wil blijuen den lans knecht by:
 40 Rijk god, comt me te baten.”

Die ons dit liedeken eerstwerf sanck,
 Hi heuet wel ghesonghen
 Met pijpen ende trommelen geclanc
 Jn spijt des nijders tonghen.

KLAAGLIEDEREN OP DEN ZANGER EGIDIUS ¹⁾.

I.

Egidius, waer bestu bleven?
 Mi lanct na di, gheselle mijn;
 Du coors die doot, du liets mi tleven.
 Dat was gheselschap goet ende fijn,
 5 Het scen, dat moeste ghesceiden sijn.

Nu bestu in den troon verheven
 Claerre dan der zonnen scijn;
 Alle vruecht es di ghegheven.
 Egidius, waer bestu bleven?
 10 Mi lanct na di, gheselle mijn,
 Du coors de doot, du liets mi tleven.

Nu bidt vor mi, ic moet noch sneven,
 Ende in de weerelt liden pijn;
 Verware mijn stede di beneven,
 15 Ic moet noch zinghen een liedekijn;
 Nochtan moet emmer ghestorven sijn.

¹⁾ No XCVIII uit: „Oud-Vlaemsche liederen en gedichten.”

Egidius, waer bestu bleven?
 Mi lanct na di, gheselle mijn;
 Du coors die doot, du liets mi tleven.

II ¹⁾.

- 20 O cranc, onseker, broosch enghien,
 Snee of glas als dijn nature,
 Niet en sech: dit sal ghescien;
 Want dune hebs morghen tijt no ure.
 Waer vinstu eenighe creature,
 25 Die ghedure
 Ieghen de doot, die commen moet?
 Al eist so, datti hier ghebuere
 Dijns weinschens cuere,
 De doot die werpt die onder voet.
- 30 O vroylic herte, solazelic bloet,
 Egidius, di sal men claghen,
 Ende rauwe draghen,
 Tallen daghen,
 Ende dijns ghewaghen.
 35 So wie dijns plaghen,
 Hem maechs wanhaghen,
 Datti de doot so vrouch bestoet;
 Maer wat God wille, elc neimt vor goet.
- Nemmermeer sone wanic zien
 40 Dijnre vroylicheit parture;
 Musike, ende alle melodien
 Minnestu met herten pure.
 Nu bestu doot; elc vroylic truere!
 O avonture,
 45 Du slachts der hebben ende der vloet.
 Du gheifs hem tzoet, die staen na tzure
 Entu best stuere

¹⁾ No. C uit: „Oud-Vlaemsche liederen en gedichten.”

Hem die van aerde minnen tzoet.
O vroylic herte, solazelic bloet, enz.

- 50 Wie sulre nu dijnre vruechden plien,
Egidius, stervelike guere,
Menich edel musisien
Prees dinen voys ende dijn tenuere.
Nu bidt vor ons, want du best vuere
55 In shemels duere,
Dat ons God neme in zijn behoet,
Ende dat hier elc also labuere
Eer therte scuere,
Dat wy ontgaen der hellen gloet.
- 60 O vroylic herte, solazelic bloet, enz.

DRINKLIED ¹⁾.

- Scinc her den wijn;
Gheselle mijn,
Wi willen vroilic leven,
Het mach sulc zijn,
5 Noch up den Rijn,
Die ons gheluc mag geven,
Al moeten wi nu sneven.
- Wat saelt ghetruert,
De sulc bezuert,
10 Een ander moet bezoeten;
Wat nu ghebuert
Ic willecuert.
God saelt noch tjaren boeten,
Dat wi nu trueren moeten.

¹⁾ No. LVI uit: „Oud-Vlaemsche liederen en gedichten.”

15 In vruechden vro
 Sine wi also,
 Wi willens ons verbliden.
 Wine achtens jo
 Een averstroo;
 20 Die ons daer om beniden,
 God geve hem al ons liden.

God geve hem heil
 Met vruechden geil,
 Wie metten vrouwen hoven;
 25 Al heift een veil
 Den wint in tzeil,
 Hi mach hem wel beloven,
 Es hi des nijs te boven.

Wel op, wel aen,
 30 Laet niden staen,
 Ende leven wi metter eere;
 Met niders gaen,
 Onnere ontfaen;
 Van haren bozen kere
 35 Elc man hem hoeden lere.

TAFELLIED ¹⁾.

Laet ons den wert bedanken
 Der duecht, die hi den gasten doet;
 Al hadwi duzent vranken,
 Hine gert van ons geen ander goet
 5 Dan dat wi maken frisschen moet.
 Wael op, wael op,

¹⁾ No. CXLV uit: „Oud-Vlaemsche liederen en gedichten.”

So sinc wir jo,
 Met vruechden ho.
 God gheve den wert dat hi beghert,
 10 Die aldus blidelijch ghebert,
 Ich wenschen tallen vruechden spoet.

Gave ons God alle morghen
 Dus goeden wert, dus goeden wijn,
 So ne woldic nimmer zorghen;
 15 Want mir betuucht die hertze mijn;
 Nicht vor waeldoen ende vroilic sijn.
 Wael op, wael op,
 So sinc wir jo,
 Met vruechden ho.
 20 God gheve den wert een vroilic jaer,
 Hi toocht so vruechdenrijch ghebaer,
 Ich wenschen heil vor alle pijn.

Nu scinc ons van den wine,
 Ende ghef den wert gheluc en heil;
 25 God gheve der vrouwen zine
 Een vroilic jaer, dat is huer deil;
 Wi hebben hier gheweis so veil.
 Wael op, wael op.
 Nu sinc wir jo,
 30 Met vruechden ho.
 Den wert waer quaet onrecht ghedaen,
 Die dus sijn gasten can ontfaen,
 Ich weinschen heil met vruechden geil.

Laet ons den wert bedanken, enz.

EEN OUT LIEDEKEN ¹⁾.

Coppelt aen een, den nacht is lanck

Ey god danck!

Wel gheneren, druc ontberen,

Ghelt verteren, en mach niet deren.

5 Dus moghen wi dansen vry ende vranck,

Ey god danck!

Die heeren en doen ons gheen bedwanc,

Ey god danck!

Gheen bedrachte, teghen beclachte

10 Hout voorwachte, het is bi nachte.

Mi dunct wi zijn in een ontfanck.

Ey god danck!

God loons hem die ons voordeel schanck.

Ey god danck!

15 Wi zijn van Dixmuyden, slecht ende ruyden,

Leelicke luyden, swert van huyeden.

Wi hebben ghesien den ommeganck,

Ey god danck!

Al zijn wi van fortuynen cranck,

20 Ey god danck!

Wi sullen noch smoren, dats verloren,

Vruecht oorboren, sonder toren

Ende dat sal dueren ons leefdaghe lanck,

Ey god danck!

25 Een weerdinne vry ende vranck,

Ey god danck!

Dat is ons leuen sonder sneuen,

Die niet en hebben te geuen die maken screuen,

Dat hout ons vrolijck anden dranck.

30 Ey god danck!

¹⁾ No. XVII uit: „Een schoon liedekens Boeck.” Antwerpen, 1544.

Wi hebben ghedroncken root ende blanck,
Ey god danck!

Brenghen, halen, volle schalen
Thooft van malen, salt al betalen.

35 Mijndaghe ic noyt beteren dranc en dranc,
Ey god danck!

Noch weet ic een meijnsken swanck,
Ey god danck!

40 Veel sinnen vruecht in bringhen,
Die heymelick minnen die gaen binnen,
Al sijn si gesmoort, si en gaen niet manck,
Ey god danck!

Si moeten al hanghen inden hanck,
Ey god danck!

45 Die niet en singhen, oft niet en springhen,
Haest v gheringen, ick wilt v bringhen:
Mi dunct, ghi beyt mi veel te lanck,
Ey god danck!

Och die dit liedeken eerstwerf sanc,
Ey god danck!

50 Het was een ghilde, si loopt int wilde,
Twaer veel beter dat si haer anders hielde.
Mer die ioncheyt moet hebben haren ganc,
Ey god danck!

EEN OUDT LIEDEKEN ¹⁾.

Het quamen drie ruyters geloopen,
So verre int duytsche lant
Met netten ende met knoopen, ia knoopen.
Het waren die beste diemen vant.

¹⁾ No. LVIII uit: „Een schoon liedekens Boeck.” Antwerpen, 1544.

5 Si quamen voor eender waerdinnen huys,
Al daermen tapte den wijn.
„Waerdinne, wi droncken so gaerne, ia gaerne.
Wi en hebben gheen gheldekijn.”

10 „Waer op soude ick v borghen?
Ghi coemt wt vreemde landen:
V cleederkens die zijn dinne, ia dinne,
Ghi en hebbet ghelt noch panden.”

15 Doen sprack dat ionckwif vanden huys:
„Nv tappet den ruyters den wijn,
Al dat si verteeren, ia teeren,
Daer sal ick v boorghe voor zijn.”

20 Doen sprac die vrouwe vanden huys
„En spreket niet so bout:
Si souden v helpen verteeren, ia teeren
V siluer ende oock v gout.”

Doen sprac dat ionck wif vanden huys:
„Jc woude die ioncste ruyter waere mijn
Ende icker mede soude gaen wandelen, ia wandelen
Van Straesborch tot op den rijñ.”

25 Die ioncste ruyter tooch wt zijn net
Ende worpt inder maghet schoot:
Daer stont die edel ruyter, ia ruyter
Jn een wambeys van goude root.

EEN NYEU LIEDEKEN 1).

„Margrietken, ghy zijt so huebschen dier,
Ghi hebter twee bruyñ oochkens die ic gaern aensie,
Reyn vrouwelijc dier,

1) No. CXIX uit: „Een schoon liedekens Boeck.” Antwerpen, 1544.

Sout ghi niet willen scheyden eer lanck?

5 Jnden crijch sal ic v leyden.

Schoon lief, ist uwen danck.

Al inden crijch daer wil ick zyn,

Men schencter de vrome lantsknechten den wijn.

Reyn vrouwelijck fijn,

10 Al onder die blauwe lendauwe,

Voorwaer daer is gebrec van vrouwen.

Schoon lief, had ic v daer."

„Mergrietken, woudy met mi gaen,

Jck soude v leyden al voor Terwaen,

15 Reyn vrouwelijc graen,

Daer sullen die lantsknechten neuen v staen,

Si en sullen v scoon lief tot geender noot af gaen."

„Al voor Terwaen daer is groot noot,

Men slater die vrome lantsknechten al doot,

20 Cleyn ende groot,

Te voet en oock te paerde."

„Gaet me, schoon lief." „Rijdt uwer vaerde,

Laet mi met vreen."

„Mergrietken, wout ghi met mi Jc wou met dy,

25 Veel voorder soude ic met v gaen,

Begheerdijs op my

So gaet hem af ende blijft mi bi.

Tis al verloren wat ic doe,

Schoon lief om di."

30 „Margrietken, woudt ghi so wel als ick,

Ghetrouwe bleef ic tot in den laetsten stric.

Jc en sach myn dagen noyt fraeyder quick.

Soudt ghi niet dorren auontueren, schoon lief,

Also wel als ick."

35 Mer die dit liedeken heeft gedicht,
 Sijn herteken dat truerde licht,
 Vrij niet en sucht.
 Quade nijders die houden hem in die pijn,
 Daerom dat hise deruen moet
 40 Dat vrouken fyn.

Mer die dit liedeken eerstmael sanck,
 Dat was een ruyterken wt westlant,
 Vrij ende vranc.
 Sijn leuen dat viel hem veel te lanck,
 45 Daerom dat hise deruen moet
 Tegen sinen danck.

EEN NYEU LIEDEKEN ¹⁾.

Een oude man sprack een meysken an:
 „Schoon lief, wildi beteren myn verdriet?”
 „Neen ic”, seyde se „lieue Jan,
 Van uwen biere en dorst mi niet.
 5 Tis beter dat ghi van mi vliet;
 Ghi doet doch al verloren pijn:
 Mijn boelken moet een ionck man zijn.”
 „Schoon lief, ick soude mi geerne paren,
 Waert v beliefte nv ter tijt.”
 10 „Spreec een oude quene van tseuentich iaren,
 Oudt ende verrompelt also ghi zijt:
 Aen v en is doch gheen profijt,
 Ghi en tapt niet dan verschaelden wijn,
 Mijn boelken moet een ionck man zijn.”
 15 „O Waerde suuer iuecht,
 Herte ende sin hanget al aen dy,
 Stelt v te vreden, oft ghi moecht.”

¹⁾ No. XXXVII uit: „Een schoon liedekens Boeck.” Antwerpen, 1544.

„Wi en dienen niet te samen ick ende ghy:
 Oudt ende versleten dunct ghy my,
 20 Wat soudt ghi schrijuen in mijn francijn?
 Mijn boelken moet een ionck man zijn.”

„Schoon lief, wilt doch doen mijn auijs
 So sal ic v maken van goede rijc.”
 „Een ionc man staet badt in mijnen prijs,
 25 Ghelijc soect altijt zijn ghelijck.
 Wat soudt ghi doeghen op eenen tijt
 Dan droncken drincken als een swijn?
 Mijn boelken moet een ionck man zijn.”

„Jc mach wel claghen mijn verdriet:
 30 Jc minne ende en worde niet ghemint.”
 „Nv swijghet”, seyt si „luerefaes,
 Vrijdt elders daer ghi troost ghewint.
 Jc hebbe bemint een ionghelinck.
 Mijn herte verblijt in zijn aenschijn,
 35 Mijn boelken moet een ionck man zijn.”

VANDEN OUDEN HILLEBRANT ¹⁾.

„Jck wil te lande rijden,”
 Sprack meester Hillebrant.
 „Die mi den wech wil wijsen
 Te Barnen in dat lant.
 5 Si sijn mi onbekent gheweest
 So menighen langhen dach:
 Jn drieendertich iaren
 Vrou Goedele ick niet en sach.”

„Wildy te lande rijden”,
 10 Sprack hertoch Abeloen,

¹⁾ No. LXXXIII uit: „Een schoon liedekens Boeck.” Antwerpen, 1544.

Ghi vinter op der mercken
 Den ionghen helt is coen,
 Ghi vinter op der mercken
 Den ionghen Hillebrant.
 15 Al quaemdi onder twaelfuen
 Van hem wort ghi aengherandt."

„Soude hi mi int aenranden
 Met eenen euelen moet,
 Jc doorhouwe hem sinen schilt,
 20 'Ten doet hem nemmermeer goet.
 Jck doorslae hem sinen schilt
 Met eenen schermen slach,
 Dat hijt zijn vrou moeder,
 Een iaer wel claghen mach."

25 „Dat en suldy niet doen",
 Sprac ioncheer Diederick.
 „Jc heb den iongen Hillebrant
 Met goeder herten lief.
 Ghi sult hem seere groeten.
 30 Al door den wille mijn
 Ende dat hi v laet rijden
 So lief als ic hem mach sijn."

Al metten seluen woorden
 Hi die groene gaerde op ran
 35 Tot in des mercken pleyne,
 Hillebrant die oude man,
 Tot in des mercken pleyne
 Daer hi den ionghen vant.
 „Wat doet desen ouden grijse
 40 Hier in mijns vaders lant?"

„Ghi voert een harnas louter,
 Als waerdi eens conincx kint.

Ghi maecte myn ionge herte
 Met sienden ooghen blint.
 45 Ghi sout tsoheime blijuen
 Ende houden v ghemack."
 Met eenen huebscen geluyde
 Die oude loech ende sprack :

„Soude ic tsoheime blijuen
 50 Ende houden mijn ghemack
 Van strijden ende van vechten?
 Daer is mi af gesacht
 Van strijden ende van vechten
 Al op mijn henenvaert.
 55 Dat seg ic v, wel iongen helt,
 Daer wert af grijs myn baert."

„Den baert sal ic v af rucken
 Ende daer toe seere slaen,
 So dat v roode bloet
 60 Ouer v wanghen sal gaen.
 V harnas ende uwen schilt
 Moet ghi mi geuende sijn
 Ende blijuen mijn geuangen,
 Behoet dat leuen mijn."

„Mijn harnas ende schilt
 65 Daer heb ic mi met geneert.
 Jc en was noyet mijn dage
 Van eenen man verueert."
 Si lieten daer haer woorden,
 70 Si gingen daer met swaerden slaen;
 Wat si daer bedreuen,
 Dat suldi wel verstaen.

Die ionge brocht den ouden
 Een so swaren slach,

75 Mer dat hi van al zijn dagen
 Nie so seer veruaert en was.
 Zijn paert spranc te rugge
 Wel twintich vademen wijt.
 „Den slach, die ghi daer sloecht,
 80 Heeft v geleert een wijf.”

„Soude ic van vrouwen leeren,
 Dat waer mi groote schande.
 Jc heb noch ridders ende heeren
 Binnen mijns vaders lande.
 85 Jc heb noch ridders ende knechten
 Al in mijns vaders hof;
 Wes ic niet gheleert en heb,
 Daer ouer leere ic noch.”

Het quam so, dat den ouden
 90 Liet neder sincken sinen schilt,
 So dat hi den iongen Hillebrant
 Sijn swaert al onder ginck.
 Hi nam hem in zijn middele,
 Al daer hi smaelste was.
 95 Hi worp hem neder te rugghe
 Al in dat groene gras.

„So wie hem seluen aen den ketel wrijft,
 Hi heeft gaerne vanden roet.
 So hebt ghi gedaen, ghi ionghe helt,
 100 Hier teghen dinen wederspoet.
 Spreect nv v biechte,
 V biechtvader wil ic sijn
 Dats bistu vanden woluen
 Ghenesen moecht ghi sijn.”

105 „Woluen dat sijn woluen,
 Si loopen door dat wout;

Jc ben een ionghe deghe.
 Geboren wt griecken stout.
 Myn moeder hiet vrou goedele,
 110 Een hertoginne fijn,
 Ende den ouden Hillebrant
 Dat is die vader mijn."

„Hiet v moeder vrou goedele,
 Een hertoginne fijn,
 115 Was Hillebrant dijn vader,
 So bistu die sone mijn."
 Hi schoot op sinen helme,
 Hi custe hem aen sinen mont:
 „Nv danc ic god den heere,
 120 Dat ic v sie gesont."

„Och vader, lieue vader,
 Die wonden die ic v heb geslagen,
 Wil ic al mijn leuen lanc
 Jn mijnder herten draghen."
 125 „Nv swijghet, sone, stille.
 Der wonden weet ic wel raet.
 Wi willen van hier scheyden,
 God sterc ons op die vaert.

Nv neemt mi gheuanghen,
 130 Alsmen eenen geuanghen doet.
 Vraghen v die lieden
 Wat man dat ghi daer voert,
 So suldi hen dan segghen:
 This een die quaetste man,
 135 Die oeyt op deser werelt
 Van moeder lijf ghewan."

Het viel op eenen saterdach,
 Ontrent der vespertijt,

- 140 Dat die ionghe Hillebrant
 Die groene gaerde op reedt.
 Hi voerde op sinen helme
 Van goude een cranselijn,
 Ende neuen sijnder siden
 Den liefsten vader sijn.
- 145 Hi voerde hem geuanghen
 Al sonder argelist,
 Hi sette hem bi sijnder moeder
 Bouen haer aen haren disch.
 „Sone, wel lieue sone,
 150 Dat gheeft mi al te vry:
 Waerom ghi desen geuangen,
 Hier settet bouen mi.”
- „Moeder,” seyt hi, „moeder,
 Die waerheit sal ic v saghen.
 155 Aen geender groender heiden
 Had hi mi bi na verslaghen.
 Het is Hillebrant die oude,
 Die liefste vader mijn.
 Nv neemt hem in uwen armen
 160 Ende heet hem willecom sijn.”
- Si nam hem in haren armen,
 Si custe hem aen sinen mont:
 „Nv dancke ic god den heere,
 Dat ick v sie ghesont.
 165 Wi willen van hier scheyden
 Ende varen in ons lant,
 Te barnen binnen der steden
 Daer sijn wi wel becant.”
-

LIED VAN HALEWIJN ¹⁾.

Heer Halewyn zong een liedekyn,
Al wie dat hoorde wou by hem zyn.

En dat vernam een koningskind,
Die was zoo schoon en zoo bemind.

5 Zy ging al voor haer vader staen:
„Och vader, mag ik naer Halewyn gaen?”

„Och neen, gy dochter, neen gy niet!
Die derwaert gaen en keeren niet.”

10 Zy ging al voor haer moeder staen:
„Och moeder, mag ik naer Halewyn gaen?”

„Och neen, gy dochter, neen gy niet!
Die derwaert gaen en keeren niet.”

Zy ging al voor haer zuster staen:
„Och zuster, mag ik naer Halewyn gaen?”

15 „Och neen, gy zuster, neen gy niet!
Die derwaert gaen en keeren niet.”

Zy ging al voor haer broeder staen:
„Och broeder, mag ik naer Halewyn gaen?”

20 „’t Is my aleens, waer dat gy gaet,
Als gy uw eer maer wel bewaert
En gij uw kroon naer regten draegt.”

Toen is zy op haer kamer gegaen
En deed haer beste kleëren aen.

25 Wat deed zy aen haren lyve?
Een hemdeken fynder als zyde.

1) Uit: Hoffmann von Fallersleben, Horae Belgicae II no. 9.

Wat deed zy aen haer schoon korslyf?
Van gouden banden stond het styf.

Wat deed zy aen haren rooden rok?
Van steke tot steke een gouden knop.

30 Wat deed zy aen haren keerle?
Van steke tot steke een peerle.

Wat deed zy aen haer schoon blond haer?
Een krone van goud en die woog zwaer.

35 Zy ging al in haers vaders stal
En koos daer 't beste ros van al.

Zy zette haer schrylings op het ros,
Al zingend en klingend reed zy door 't bosch.

Doen zy dat bosch ten halven kwam,
Halewyns zoon haer tegen kwam.

40 Hy bond zyn peerd aen eenen boom,
De jonkvrouw was vol angst en schroom.

„Gegroet, zei hy, gy schoone maegd,
Gegroet, zei hy, bruin oogen klaer!
Komt, zit hier neêr, ontbindt uw haer!”

45 Zoo menig haer dat zy ontbond,
Zoo menig traentjen haer ontron.

Zy reden met malkander voort
En op den weg viel menig woord.

50 Zy kwamen al aen een galgenveld,
Daer hing zoo menig vrouwenbeeld.

Alsdan heeft hy tot haer gezeid:
„Mits gy de schoonste maget zyt,
Zoo kiest uw dood! het is noch tyd.”

55 „Wel, als ik dan hier kiezen zal,
Zoo kieze ik dan het zweerd voor al.

Maer trekt eerst uit uw opperst kleed,
Want maegdenbloed dat spreidt zoo breed,
Zoo 't u bespreide, het ware my leed."

60 Eer dat zyn kleed getogen was,
Zyn hoofd lag voor zyn voeten ras,
Zyn tong nog deze woorden sprak:

„Gaet ginder in het koren
En blaest daer op mynen horen,
Dat al myn vrienden het hooren!"

65 „Al in het koren en gaen ik niet,
Op uwen horen en blaes ik niet,
Moordenaers raed en doen ik niet."

70 „Gaet ginder onder de galge
En haelt daer een pot met zalve
En strykt dat aen myn rooden hals!"

„Al onder de galge gaen ik niet,
Uw rooden hals en stryk ik niet,
Moordenaers raed en doen ik niet."

75 Zy nam het hoofd al by het haer,
En waschte 't in een bronne klaer.

Zy zette haer schrylings op het ros,
Al zingend en klingend reed zy door 't bosch.

80 En als zy was ter halver baen,
Kwam Halewyns moeder daer gegaen:
„Schoon maegd, zaegt gy myn zoon niet gaen?"

„Uw zoon heer Halewyn is gaen jagen,
G' en ziet hem weêr uw levens dagen.

- 85 Uw zoon heer Halewyn is dood,
Ik heb zyn hoofd in mynen schoot,
Van bloed is myne voorschoot rood.”
- Toen ze aen haers vaders poorte kwam,
Zy blaesde den horen als een man.
- En als de vader dit vernam,
't Verheugde hem, dat zy weder kwam.
- 90 Daer werd gehouden een banket,
Het hoofd werd op de tafel gezet.

MI ADEL EN HIR ALEWIJN ¹⁾.

- Mi Adel en hir Alewijn
't Waren twee konings kinderen fijn;
Ter roomsche schoole was 't, dat zij woonden,
Malkander te trouwen was 't, dat zij beloofden.
- 5 Maar 's nuchtends vroeg, als 't wierd klaar dag,
Hir Alewijn de trappen afkwam,
Mi Adel tegen hir Alewijn sprak: [beloofde?
— Hir Alewijn, weet gij wel, wat dat gij mij gisteren avond
— Wat ik u beloofd heb, dat is mij leed,
- 10 En dat doet mijn jong hertje zeer,
En dat doet mijn jong hertje pijn.
'k Heb zoo een kwade vrouw-moeder, zij zou mij zoo dwingen,
'k Heb zoo een kwade vrouw-moeder, zij zou mij zoo slaan,
'k En zou niet mogen ten heiligen lande gaan.
- 15 'k Pakte z' op en 'k stelde ze achter op mijn peerd,
'k Reed ermee te landewaart weg,
Te landewaart weg, door d'ouwe,

¹⁾ XXXVIII uit: *Chants populaires flamands avec les airs notés et poésies populaires diverses recueillies à Bruges par A. Lootens et J. M. E. Feys. Bruges, 1879.*

- Tot dat ik aan een kapelletje kwam,
 En daar trouwd'ik ze voor mijn vrouwe.
- 20 'k Pakte z' op en 'k stelde z'op mijn peerd,
 En 'k reed ermee te landewaart weg,
 Te landewaart weg, door d'ouwe,
 Tot aan de kanten van mijn vrouw-moeder:
 Goen dag, zei ik, vrouw-moeder van mijn.
- 25 — Goen dag, zei ik, mijn allerliefstee zoon hir Alewijn.
 — Hier is mi Adel, de bruid van mij.
 En houd ze eerlijk wel in weerde,
 Bemin ze gelijk uw eigen kind,
 Gelijk uwe nichte of edel landsheere,
- 30 Gelijk uwe nichte of uw cosijn.
 En laat ze niet eerder de trappen afkomen,
 Of twee kamenieren moeten voor haar komen.
 En laat ze niet eerder naar de kerke rijden,
 Of zij moet gekleed zijn in blauwe zijde,
- 35 Met den edeldom aan haar zijde.
 En laat ze niet eerder in de kerke komen,
 Of des konings rijk ridder moet tegen haar komen.
 En laat ze niet eerder neder knielen,
 Of een stoel met een roo pane kussen om op te knielen;
- 40 En laat ze niet eerder nederzitten,
 Of eene stoel met een roo pane kussen om op te zitten,
 En een kussen onder haar voeten,
 Laat vrouw Adel rusten met moete.
 En laat ze niet eerder misse hooren,
- 45 Of zij moet gedaan zijn van drie pastooren.
 Laat vrouw Adel t' huizewaart rijden
 Met den edeldom aan haar zijde.
 En laat ze niet eerder de spijsze proeven,
 Of des konings rijk ridder moet voor haar proeven.
- 50 En laat ze niet eerder den koelen wijn drinken,
 Of des konings rijk ridder moet ze voor haar schinken.
 En laat ze niet eerder drinken den rijnschen wijn,
 Of ze moet zoete gesuikerd zijn.
 En laat ze niet eerder te bedde gaan,

- 55 Of twee kamenieren moeten voor haar gaan;
 En laat ze niet eerder slapen gaan,
 Of twaalf flambreeuwen moeten branden klaar.
 Laat ze 's morgens wat lange slapen
 En spelen met appelen van rood incarnate.
- 60 Ik ging voor mijn vrouw Adel staan:
 Vrouw Adel, 'k zou geern ten heiligen lande gaan,
 Ten heiligen lande zou ik geern rijden.
 Stel mij uren, tijden en stonden om weg te rijden,
 Stel mij uren, tijden en stonden om weder te keeren.
- 65 — Hir Alewijn, een kort half jaar
 Dat zal mij dunken wel zeven jaar;
 En toen zult gij tot mij kommen
 Met al uwe ridders en edel landsblommen,
 En toen zult gij tot mij keeren
- 70 Met al uwe ridders en Edel landsheeren.
 — Ik ging voor mijn vrouw-moeder staan:
 Vrouw moeder, 'k zou geern ten heiligen lande gaan,
 Ten heiligen lande zou ik geern rijden.
 Stel mij uren, tijden en stonden om weg te rijden,
- 75 Stel mij uren, tijden en stonden om weder te keeren.
 — Hir Alewijn, wel, zeven jaar
 Dat zal mij dunken een kort half jaar;
 En toen zult gij tot mij kommen
 Met al uwe ridders en edel landsblommen,
- 80 En toen zult gij tot mij keeren
 Met al uwe ridders en edel landsheeren.
 — Hir Alewijn was kwalijk ten huizen uit,
 'k Riep: Kom binnen, gij vuile bruid.
 'k Riep: Kom binnen, gij vuile mallote,
- 85 Wasch potten en pannen en eerde schotels;
 Gij zult dat moeten doen zeven jaren lang,
 Zoo lang hir Alewijn is gaan reizen naar 't heilig land.
 Gij zult moeten gaan van kamer tot kamer,
- 90 Beddetjes maken voor heeren en damen.
 Gij zult moeten gaan van hoeke tot hoeke,
 Zoeken hir Alewijns vuile broeken.

- Gij zult moeten wasschen ende wringen,
 Voor edelheeren en kamerlingen;
- 95 Gij zult moeten bakken ende brouwen,
 Voor edelheeren en staatsjufvrouwen.
 Gij zult moeten gaan van stal tot stal
 En melken de koeien van een tot al.
 Gij zult moeten schuren de zwarte brandels,
- 100 Om vuil te maken uwe sneeuw witte handen;
 Gij zult moeten vasten drij maal ter weke,
 Opdat uw schoon koleur zou breken.
 Gij zult dat moeten doen zeven jaren lang,
 Zoolang als hir Alewijn is gaan reizen naar 't heilig land.
- 105 Op 't endetje van de zeven jaar
 En zult gij maar een schoon hemdetje aandoen,
 Een hemdetje witter als sneeuw.
 Daarmee zult gij gaan naar de fonteine
 Met twee pitkannetjes niet zeer reine,
- 110 Met twee pitkannetjes zeer diepe van gronde,
 Daarmee zult gij moeten gaan om water ter stonde.
 — Als ik aan de fonteine kwam,
 'k Keek in den oosten en in den westen,
 Maar onder de zonne was 't allerbeste.
- 115 Wat zag ik onder de zonne blinken?
 't Was een pelgrim, die mij wenkte.
 — Goen dag, zei ik, vrouw Adel van mijn.
 — Goen dag, zei ik, mijn allerliefste man hir Alewijn.
 — Hir Alewijn is lange dood,
- 120 Doorsteken van den zweerde bloot,
 Doorsteken van den blanken zweerde.
 Ik kom gereden op een van hir Alewijns beste peerden
 't Is geleden omtrent drie weken
 Dat ik hir Alewijn zag doorsteken;
- 125 't Is geleden omtrent twintig dagen
 Dat ik hir Alewijn zag begraven,
 Begraven onder de heilige eerde.
 Ik kom gereden op een van hir Alewijns beste peerden.
 — Is mijn allerliefste man hir Alewijn dood,

- 130 De droefheid aan mijn hert is groot,
 De blijdschap aan mijn hert is kleene.
 'k Heb zoo een kwade stiefmoeder zij zal mij zoo dwingen,
 Zij zal van dag tot dag te kwader zijn.
 — 'k Pakte z'op en 'k stelde ze achter op mijn peerd,
- 135 En 'k reed ermee te landewaart weg,
 Te landewaart weg, door d'ouwe,
 'k Reed ermee tot aan de kanten van mijn vrouw-moeder.
 Goen dag, zei ik, vrouw-moeder van mijn.
 — Goen dag, zei ik, mijn allerliefste zoon hir Alewijn.
- 140 — Hir Alewijn is lange dood,
 Doorsteken van den zweerde bloot,
 Doorsteken van den blanken zweerde.
 Ik kom gereden op een van hir Alewijns beste peerden.
 't Is geleden omtrent drij weken
- 145 Dat ik hir Alewijn zag doorsteken;
 't Is geleden omtrent twintig dagen
 Dat ik hir Alewijn zag begraven.
 Begraven onder de heilige eerde.
 Ik kom gereden op een van hir Alewijns beste peerden.
- 150 — Is mijn allerliefste zoon hir Alewijn dood,
 De blijdschap aan mijn hert is groot,
 De droefheid aan mijn hert is kleene,
 Nu ben ik meester en vrouw alleene.
 Nu ben ik meester van al zijn koningrijken,
- 155 Die hij met zwarte pane heeft doen overdijken.
 Nu heb ik al zijn schoone kasteelen,
 Die hij met zwarte pane heeft doen overdeelen.
 Nu heb ik al zijn huizen en landen,
 Die hij met zwarte pane heeft doen overspannen.
- 160 'k Riep: Kom binnen, gij vuile mallote,
 Kom, zet den pelgrim eenen stoel
 En leg er nog een kussen toe.
 Wasch den pelgrims handen en voeten.
 — Terwijl ik den pelgrims handen en voeten wiesch,
- 165 De tranen langs mijn wangen liepen.
 — 'k Gaf dat zoete kind eenen slag,

- Dat 't niet en hoorde, dat 't niet en zag,
 Dat 't onder den pelgrims voeten lag.
 — Waarom slaat gij dat zoete kind,
- 170 Is 't een bastaard of is 't een vondeling,
 Of is 't een van uw' dienstboden,
 Of komt zij aan uw' deur om brood?
 — Aan mijn' deur om brood en komt zij niet,
 Een bastaard of een vondeling en is het niet,
- 175 Een van mijn dienstboden en is het niet;
 Maar 't is hir Alewijns vuile bruid,
 Eer 't morgen nuchtend is, moet zij ten huizen uit.
 Maar 's morgens vroeg, als 't wierd klaar dag,
 Hir Alewijn de trappen afkwam.
- 180 — Wat steld' ik op mijn helmen hoed? [nen zou.
 Eene pluim, opdat mijn vrouw-moeder mij te beter erken-
 'k Ging alzoó naar mijn vrouw-moeders slaapkamer.
 Goen dag, zei ik, vrouw-moeder van mijn.
 — Goen dag, zei ik, mijn allerliefste zoon hir Alewijn.
- 185 — Waar is vrouw Adel, de bruid van mij?
 — Zij zit boven op hare slaapkamer,
 Zij kleedt haar mooier als eene dame;
 Zij breit koussen van witte zijde,
 Om met hir Alewijn uit te gaan rijden.
- 190 — 'k Riep van boven tot beneden;
 Op mijne slaapkamer en zit ik niet,
 Koussen van witte zijde en brei ik niet,
 Om met hir Alewijn uit te gaan rijden en is het niet;
 Maar 'k zit hier in de bemokkelde keuken.
- 195 'k Wasch potten en pannen en eerde scheutels.
 'k Heb dat moeten doen zeven jaren lang,
 Zoo lang als hir Alewijn is gaan reizen naar 't heilig land.
 'k Heb moeten gaan van kamer tot kamer,
 Beddetjes maken voor heeren en damen.
- 200 'k Heb moeten gaan van hoeke tot hoeke
 Zoeken hir Alewijns vuile broeken.
 'k Heb moeten wasschen ende wringen,
 Voor edelheeren en kamerlingen;

- 'k Heb moeten bakken ende brouwen,
 205 Voor edelheeren en staatsjufvrouwen.
 'k Heb moeten gaan van stal tot stal
 Melken de koeien van een tot al.
 'k Heb moeten kuisschen de zwarte brandels,
 Om vuil te maken mijne sneeuw witte handen.
 210 Ik heb moeten vasten drij maal ter weke,
 Opdat mijn schoon koleur zou breken.
 'k Heb dat moeten doen zeven jaar lang.
 Zoo lang als hir Alewijn is gaan reizen naar 't heilig land.
 Op 't endetje van de zeven jaar
 215 Heb ik mogen een schoon hemdetje aandoen,
 Een hemdetje witter als sneeuw.
 Daarmee heb ik moeten gaan naar de fonteine
 Met twee pitkannetjes niet zeer reine,
 Met twee pitkannetjes zeer diepe van gronde,
 220 Daarmee heb ik moeten gaan om water ter stonde.
 — Sus, sus, vrouw Adel, en krijsch niet meer,
 Wij zullen doen met onze vrouw-moeder wat ons zal believen.
 Wij zullen ze steken tusschen vier muren,
 Opdat z'haar ter eerder dood zou treuren;
 225 Wij zullen ze steken tusschen vier planken,
 Opdat z' haar ter eerder dood zou janken.
 — Neen, neen, hir Alewijn, en doet dat niet,
 Dat zou voor ons te groote schande zijn.
 Hier achter is er nog een kloostertje fijn
 230 Van een nonnetje vijf of zes,
 Wij zullen ze maken moeder abdes.
 Moeder abdes van al de mooi nonnetjes fijn,
 Met alle dage een' flessche wijn
 En alle jare een dik vet zwijn.
 235 Daarmee zal zij moeder abdes van al de mooi nonnetjes zijn.
-

GERAERT VAN VELSEN EN GRAEF FLORIS ¹⁾.

Wie wil horen een nieu liet?
 En dat sal ic u singhen,
 Hoe Gheraert van Velsen graef Floris verriet,
 't Sijn wonderlike dinghen.

5 Graef Floris tot Ghëraert van Velsen sprac:
 „Gheraert van Velsen, ghi moet hijlicken
 Al aen een weeutjen, heeft goets ghenoech
 En si is also suverlike.”

10 „De schant en gheschiet mi nemmermeer,”
 Sprac Gheraert van Velsen tot sinen lantsheer,
 „Eer ghi mi soudt brenghen in sulc verdriet,
 Uw oude versleten schoenen en wil ic niet.”

15 „Gheraert van Velsen, mijn lieve neef,
 Hadt ghi dat wordeken ghesweghen!
 Ghi sultse draghen tsi u lief of leet,
 Al hadt ghijt bi uw riddershals ghesworen!”

20 Een corte wijl en was daer niet lanc,
 Gheraert van Velsen ghinc een huisvrouw trouwen.
 Graef Floris schreef Gheraert van Velsen een brief,
 En dat hi bi hem comen soude.

Gheraert van Velsen dorst het laten niet,
 Hi reet aen gheen lantsouwe,
 Terwijl sliep den grave van Hollant
 Al bi sijn overschone vrouwe.

25 Si riep so luit: „cracht en ghewelt!
 Wat doet ghi mi, lantshere?
 Wasser een ander op mi ghestelt,
 Ghi soudt hem met uw swaert af keren.”

¹⁾ No. 3 uit: Hoffmann von Fallersleben, Horae Belgicae, II.

30 Crijten en kermen mocht haer baten niet,
 Haer eer moest si daer laten.
 En doe hi sijn willeken hadde ghedaen,
 Reet hi tot Utrecht al in der straten.

35 Gheraert van Velsen had een soete lief
 Van Woerden tot enen wive,
 Daer meende hi mee vrolic te sijn,
 Maer 't moest graef Floris boeltje bliven.

40 Doe Gheraert van Velsen weer thuiswaert quam,
 Sijn waerde vrou quam hem niet groeten:
 „Wat isser mijn waerde vROUTJE gheschiet,
 Dat si mi niet en comt te moeten?”

Gheraert van Velsen op de camer quam,
 Hi vant sijn soete lief in rouwe:
 „Heeft u iemant groot leet ghedaen?
 Secht mi, wel overschone vrouwe!”

45 „Gheraert van Velsen, mijn lieve man,
 Nu isset al verloren
 Te slapen onder mijn groene sijd:
 Graef Floris heeft mijn eer ghenomen.”

50 „Dat hi uw eertje ghenomen heeft,
 Dat is u, soete lief, al vergheven;
 Ghister was hi mijn heer, nu ben ic de sijn,
 En dat sal hem costen sijn leven.”

55 Hi sette een valc al op sijn hant,
 Of hi spanceren soude riden;
 Hi dede een spronc al van enen haes,
 Of hi graef Floris soude ontliven.

60 „Och Gheraert van Velsen, mijn lieve neef,
 Woudt ghi mijn leven laten,
 Ic sal van uw bastertdochterken
 Een gravinne van Hollant maken.”

„Dat en doe ic nu noch nemmermeer!
 Ken wilse gheen verrader gheven;
 Ghi hebt er mijn huisvrouw ghenomen haer eer,
 En dat sal costen uw leven.

65 Dat ghi mijn broeder hebt vermoort,
 Dat had ic u al vergheven:
 Nu hebt ghi ghenomen mijn huisvrouw haer eer,
 En dat sal costen uw leven.”

70 Hi wierp hem twee hantschoen voor sijn mont,
 Op dat hi niet en soude luiden.
 Hi voerde hem van 't huis te Cronenburch
 Tot op dat hoghe huis te Muiden.

75 Snachts, omtrent de middernacht,
 Omtrent de middernachte,
 Doe lach de grave van Hollant
 Ghesloten in boeijen so vaste.

80 Smorghens doe het was schoon dach,
 De heren souden daer wat eten,
 Doe docht de grave van Hollant:
 „Rijc god, nu ben ic al vergheten!”

Si brochten hem een stuc berenspec,
 Sijn swinenspec was onghebraden;
 Doe docht de grave van Hollant:
 „Rijc god, nu ben ic al verraden!”

85 „En haddic nu een schiltcnecht goet,
 Die mi verlost van den bloede!
 Ic sou hem schenken mijn bruine schilt
 En daer toe mijn iseren hoede.”

90 Gheraert van Velzen was rat ter hant,
 Hi wies graef Floris van den bloede:
 „Secht mi, o grave van Hollant,
 Hoe is u nu te moede?”

- „Hoe mi nu te moede is?
 En ic moet immers sterven.
 95 Had icker een wijf met een klein kint,
 Die icker mijn grote goet mocht erven!
- Ic heb noch wel een soon heet Jan,
 Hi is so ver in vreemde landen;
 Dat hi zijn goet niet regheren en can,
 100 Dat is hem also grote schande.
- En daer toe minen bastertsoon,
 Het is noch jonc van weken,
 Al quaem hi noch over hondert jaer,
 Sijns vaders doot sal hi wel wreken.”
- 105 Een corte wijl was daer niet lanc,
 Gheraert van Velsen wiert ghevanghen,
 Hi docht so dicwils bi siner eer:
 „Rijc god, nu sal ic moeten hanghen!”
- 110 Hanghen en was hem noch niet goet ghenoech,
 Hi moest noch sevenmael meer liden:
 Si deden een vat vol spikers slaen,
 Daer moest hi selve in gliden.
- Si rolden hem drie daghen lanc,
 Drie daghen voor den noene:
 115 „Gheraert van Velsen, wel lieve man,
 En hoe is u nu te moede?”
- „Hoe mi nu te moede is?
 Dat sal ic u wel segghen:
 Ic ben noch al de selve man,
 120 Die graef Floris zijn jonc leven nam.”
-

EEN OUDT LIEDEKEN ¹⁾.

Het daghet inden oosten,
 Het lichtet oueral;
 Hoe luttel weet mijn liefken,
 Och, waer ick henen sal.
 5 Hoe luttel weet mijn liefken.

Och, warent al mijn vrienden,
 Dat mijn vianden zijn,
 Ick voerde v wten lande,
 Mijn lief, mijn minneken,
 10 Ick voerde v wten lande.

„Dats waer soudi mi voeren,
 Stout ridder wel gemeyt.
 Ic ligge in myns liefs armkens
 Met grooter waerdicheyt.
 15 Ic ligge in myns liefs armkens.”

„Ligdy in ws liefs armen,
 Bilo, ghi en segt niet waer.
 Gaet henen ter linde groene:
 Versleghen so leyt hi daer.
 20 Gaet henen ter linde groene.”

Tmeysken nam haren mantel
 Ende si ghinc eenen ganck
 Al totter linde groene,
 Daer si den dooden vant.
 25 Al totter linde groene

¹⁾ No. LXXIII uit Een schoon liedekens Boeck. Antwerpen, 1544.

„Och, ligdy hier verslaghen
 Versmoort al in v bloet:
 Dat heeft gedaen v roemen
 Ende uwen hooghen moet.
 30 Dat heeft gedaen v roemen.

„Och, lichdy hier verslaghen,
 Die mi te troosten plach.
 Wat hebdy mi ghelaten
 So menighen droeuen dach.
 35 Wat hebdi mi ghelaten.

Tmeysken nam haren mantel
 Ende si ghinck eenen ganck
 Al voor haers vaders poorte,
 Die si ontsloten vant.
 40 Al voor haers vaders poorte.

„Och, is hier eenich heere
 Oft eenich edel man,
 Die mi mijnen dooden
 Begrauen helpen can.
 45 Die mi mijnen dooden.”

Die heeren sweghen stille,
 Si en maecten gheen geluyt.
 Dat meysken keerde haer omme,
 Si ghinc al weenende wt.
 50 Ende si ghinc wederomme.

Si nam hem in haren armen,
 Si custe hem voor den mont,
 In eender corter wijlen
 Tot also mengher stont.
 55 In eender corter wile.

Met sinen blancken swaerde
 Dat si die aerde op groef;
 Met haer snee witten armen
 Ten graue dat si hem droech.
 60 Met haer snee witte armen.

„Nv wil ic mi gaen begeuen
 In een cleyn cloosterkijn
 Ende draghen swarte wijlen,
 Ende worden een nonnekijn.
 65 Ende draghen swarte wijlen.”

Met haer claer stemme
 Die misse dat si sanck;
 Met haer snee witten handen
 Dat si dat belleken clanck,
 70 Met haer snee witte handen.

IC STONT OP HOOGHE BERGHEN ¹⁾.

Ic stont op hooghe berghen,
 Ic sach daer zoo diepen dal,
 Ic sach dat boeyken comen,
 Dat mij troost gheuen sal.
 5 Ic ghinck dat boeyken teghen,
 Ic scanck hem den coelen wyn,
 In eenen cop van gouwe
 Daer was noyt silver by.

¹⁾ Dit is, zooals Kalff, (Het lied in de middeleeuwen, bl. 158 vlg.) aantoonde, de oudste tekst, zooals die voorkomt in een Souter Liedekensboek van 1540. Ter vergelijking met dezen tekst volgt hierachter de tekst zooals die voorkomt bij Hoffmann, Horae Belgicae, II, no. 18.

10 „Waer om coemdy my teghen?
 Waer om schinct ghy my wyn?
 Ic en weet aen u gheen oneerbaerheyd,
 Dan dat ghi te haveloos syt.”

15 „En dat ic u te haveloos bin,
 Dat sal ic u wel ontdoen,
 Ic wil mi gaen begheuen
 Al in een cloosterkin.”

20 „Wildy u gaen begheuen
 Al in een cloosterken?
 Soo soude ic soe gheerne weten,
 Hoe nonnen haer cleederkens staen.”

„Dat sal ic u wel berechten,
 Hoe nonnen haer cleederkens staen.
 Al lachende syn si ghemaket,
 Al screyende aenghedaen.”

25 Maer doen die dry iaren om waren,
 En die daer waren gheleden,
 Doen quam die selve ridder,
 Die selve ridder fyn al over dit cloosterkyn ¹⁾.

30 Hy clopte daer soo lystelyck ²⁾
 Soo lystelyc op den rinc:
 „Waer es die ioncste sustere,
 Die lestmael oerden ³⁾ ontfinck?”

1) Men leze met Kalff, (t. a. p.) in plaats van dezen bedorven regel:
 „Voort cloosterkyn ghereden.”

2) Men leze met Tiele, die den tekst het eerst uitgaf in de *Dietsche Warande*, 1869, lyselc.

3) De tekst heeft de verkeerde lezing: aerden.

35 „Die alder ioncste sustere,
Die en mach niet comen ut,
Sy dient hier god so gheern,
Het es heer Jhesus bruyt.”

40 „Mach ickse nu niet spreken,
Oft mach ickse nu niet sien?
Soe sal my therte breken,
Myne sin sal my ontgaen.”

Met dyen quam sy daer gheganghen,
Dat edel maechdeken.
Dat haer was afghescoren
Die liefde was al ghedaen.

IC STONT OP HOGHE BERGEN ¹⁾.

Ic stont op hoghe berghen,
Ic sach ter seewaert in,
Ic sach een scheepken driven,
Daer waren drie ruiters in.

5 Den alderjoncsten ruiters,
Die in dat scheepken was,
Die schonc mi eens te drinken
De coele wijn uit een glas.

10 „Ic brenct u, haveloos meisjen!
Dat u god seghenen moet!
Gheen ander soudic kiezen,
Waert ghi wat riker van goet.”

¹⁾ No. 18 uit: Hoffmann von Fallersleben, Horae Belgicae II.

„Ben ic een haveloos meisjen,
 Ic en bens alleine niet:
 15 In een clooster wil ic riden,
 God loons hem diet mi riet!”

Hi sprac: „wel schone joncfrouwe!
 Als ghi int clooster gaet,
 Hoe garen soudic weten,
 20 Hoe u't nonnencleet al staet!”

Maer doen si in dat clooster quam,
 Haer vader die was doot,
 Men vant in al mijns heren lant
 Gheen riker kint en was groot.

25 De ruiter haddet so haest vernomen,
 Hi sprac: „sadelte mi mijn peert!
 Dat si int clooster is ghecomen;
 Dat is dat myn hert so deert.”

Maer doen hi voor dat clooster quam,
 30 Hi clopte aen den rinc:
 „Waer is de joncste nonne
 Die hier lest wydinghe ontfinc?”

„Dat alderjoncste nonneken
 En mach niet comen uit,
 35 Si sit al hier besloten
 En si is Jesus bruit.”

„Sit si hier in besloten
 En is si Jesus bruit:
 Mocht icse eens sien of spreken,
 40 Si soude wel comen uit.”

Dat alderjoncste nonneken
 Ghinc voor den ruiters staen,
 Haer haerken was afgheschoren,
 De minne was al ghedaen.

45 „Ghi meucht wel thuiswaert riden,
 Ghi meucht wel thuiswaert gaen,
 Ghi meucht een ander kiezen,
 Mijn liefde is al vergaen.

50 Doen ic een haveloos meisjen was,
 Doen stiet ghi mi metten voet;
 Hadt ghi dat woort ghesweghen,
 Het hadde gheweest al goet.”

DE KONINGSKINDEREN ¹⁾.

Het waren twee conincskinderen,
 Si hadden malcander so lief,
 Si conden bi malcander niet comen,
 Het water was veel te diep.

5 Wat deed si? Sy stac op drie keersen,
 Als savons het dagelicht sonc.
 „Och liefste, comt, swemter over!”
 Dat deed sconincs sone, was jonc.

10 Dit sach daer een oude quene,
 Een also vileinich vel;
 Sy ghinker dat licht uutblasen,
 Daer verdroncker dien jonghen helt.

¹⁾ No. 55 uit „Oude Vlaemsche Liedereren.”

„Och moeder”, seidese, „moeder!
 Mijn hoofjen doet mijnder so wee.
 15 Mocht icker een cort half uertje
 Spanceren al langhes de see!”

„Och dochter”, seidese, „dochter!
 Alleen en meucht ghi niet gaen,
 Wect op uw joncste suster
 20 En later die met u gaen.”

„Mijn alderjoncste suster
 Dat is also cleinen kint,
 Si pluct maer al de roosjens
 Die si in haer wegghen vint.

25 Si pluct maer al die roosjes
 En die bladertjens laet si staen,
 Dan segghen maer alle de lieden:
 Dat hebben conincs kindren ghedaen.”

„Och, dochter”, seidese, „dochter,
 30 Alleen en meucht ghi daer niet gaen:
 Wect op u joncsten broeder,
 Ende later die met u gaen.”

„Och moeder, mijn joncste broeder
 Dat is also cleinen kint,
 35 Hy loopter naer al de voghels,
 Die hy in sijn wegghen vint.”

De moeder ghinc nae de kerke,
 De dochter ghinc haren ganc,
 Si ghinc maer also verre,
 40 Daer si haer vaders visscher vant.

„Och visscher”, seidese, „visscher,
Mijn vaders visscherkijn!
Woudt ghi een weinich visschen,
Tsoud u wel ghelonet sijn.”

45 Hi smheet sijn net int water,
De lootjes die ghinghen te gront,
Hoe haest was daer ghevisschet
Sconincs sone, van jaren was jonc.

Wat troc si van haer hande?
50 Een vingherlinc root van gout:
„Hout daer, mijns vaders visscher!
Dees vingherlinc root van gout.”

Si nam hem in haer armen,
Si custen hem voor sijn mont:
55 „Och mondelinc, cost ghi spreken!
Och hertje, waert ghijder ghesont!”

Si nam hem in haer armen,
Si spronker mee in de see:
„Adicu mijn vader en moeder!
60 Ghi siet mi nemmermee.”

EEN OUDT LIEDEKEN ¹⁾.

’t Was een vROUTJE ’s morgens vroeg opgestaen
Vroeg opgestaen,
En zij gingh naer dat legHER.
Als sy in dat legHER quam, Als enz.

¹⁾ Uit: „Haerlems Oudt Liedt-Boeck Inhoudende Veele Historiale ende Amoureuse Liedekens: Oock Taefel, Bruyloft, ende Scheydt-Liedekens. Tot Haerlem, Gedrukt by Vincent Casteleyn, Boeckdrucker op de Marckt, inde Druckery.” Eenig exemplaar, thans berustende in de muziekbibliotheek van den heer D. F. Scheurleer te Gravenhage.

- 5 Daer quamen drie soldaten
 Die namen daer haer eere.
 Nou sal ich na die Capiteyn gaen enz.
 Mijn Heer den Capiteyn
 En wat heb jij voor gasten?
- 10 Wel vroutje, hebbens' u iet misdaen?
 Mijn Heer de Capiteyn,
 Sy namen daer myn eere.
 Wel vroutje: kenje ghy hem wel, enz.
 Myn Heer de Capiteyn,
- 15 Ten waer dat ick hem saghe.
 De Capiteyn liet de trommel slaen, enz.
 De trommel slaen, jae trompetten blasen,
 Daer quamen sy drie, aen drie enz.
 Drie aen drie quamen sy marcheren.
- 20 Wel vroutje kenje hem nu wel, wel enz.
 Myn Heer de Capiteyn
 Het isser dats jou Vendrich.
 De Capiteyn liet een gallich maken, enz.
 Daer sou zyn Vendrich strack.
- 25 Tot straffe aen gheraken.
 Seg niet dat ick gehangen ben, seg enz.
 Maer dat ic ben gebleven voor oostend.

DE GHEESTELYCKE KERST-LEYS, OP DE WYSE: ALS
 HET BEGINT ¹⁾.

Wete wel, wat de Kinderkens songen,
 Op den Kerstnacht doen sy naer huys toe gongen,

¹⁾ Uit het eenig bekende exemplaar van: „Een geestelijc Leysen-Boexken
 12e druk, Antwerpen”, toebehoorende aan prof. dr. J. G. R. Acquoy en
 daaruit door hem medegedeeld in: Archief voor Nederl. Kerkgeschiedenis
 II bl. 393.

Doen onsen Heere Godt geboren was,
 Op eenen soo koude sneeu-wintersen nacht?
 5 „Zijt willekom Heer Koninck, Heer Jongelinck,
 Die ons van boven is neder-geseyndt,
 Ghy zijges een Maghet Maria haer kindt,
 Ghy zijges een Heer boven alle Koningen.”

Het wasser den alder seer koutsten nacht,
 10 Die Godt zijn werelt innige gaf,
 Die Godt zijn werelt innige liet,
 In Bethleem was Godt gewieght.
 Sijt willekom Koninck, gy zyget ons Heer,
 Wy dancken, wy loven dat kleyne kindt seer,
 15 Wy dancken, wy loven Godt alle gelyk,
 Dat wy 'er mochten komen in 't eeuwig rijck.

In Bethleem was Godt gebooren,
 Van eender Maghet uyt-verkooren,
 En daer was gheen man by ofte an,
 20 Dan Joseph die wel Heyligen Man.
 Zyt willekom Heer Koninck, Heer Jongelinck [etc.] ¹⁾.

Maria die wasser niet wel bereydt
 Van doeck, van weyndel, van wieghenleit,
 Daer sy haer lieve kint in want,
 25 Maer Joseph die was daer ter hant.
 Zijt willekom Koninck, ghy zijges ons Heer etc.

Joseph was neder ter aerden gebooght,
 Syn hoosen [heeft hy] van sijn beenen getooght,
 En daer toe menigh schoonderen kleyt,
 30 Daer onsen Heer Godt syn rugh aen leyt;
 Zyt willekom Heer Koninck, Heer Jongelinck [etc.]

¹⁾ Het tusschen [] geplaatste is door prof. Acquoy bijgevoegd.

Maar doen Herodes dat vernam,
 Dat daer een kindt gebooren was,
 Een Kindt gebooren was sonder man,
 35 Soo selsame-maer nie Herodes vernam.
 Zyt willekom Koninck, ghy zijges ons Heer [etc.].

„Soo selsamen maer en macher niet zyn,
 Staet op Heer Meester, laetet ons besien,
 Al in het gestar daer het mag wesen klaer.”
 40 Sy riepen alle gader: „Heer Koninck, 't is waer.”
 Zyt willekom Heer Koninck, Heer Jongelinck [etc.].

Joseph wel over een merckt geran,
 Een Ezelinne hy 'er daer vant,
 Daer setten hij op een Jonck-vrouw fyn,
 45 Met haar kleyne Kindekyn.
 Zijt willekom Koninck, ghy zyges ons Heer [etc.].

Joseph die souder vast voor gaen schryen,
 Maria Godts Moeder sou naer gaan reyen,
 Al op den wegh naar Egypten waert,
 50 Daer wasser dat kleyne Kindt wel bewaert.
 Zijt willekom Heer Koninck, Heer Jongelinck [etc.].

Maria die reder 'al sonder verbeyen,
 Daer eenen goeyen Acker-man ginck zaeyen,
 Sy sloegh haer Benedictie al over dat landt,
 55 Dat koren was rijp aen haer rechter-handt.
 Zijt willekom Koninck, ghy zijges ons Heer etc.

„Godt vordert u man die 't koren gaet zaeijen,
 Keert u weerom aen d' ander eynd' maeijen,
 U koren dat isser gebenedijdt,
 60 Dat heefter gedaen maria haer Kijndt.”
 Zijt willekom Heer Koninck, Heer Jongelinck [etc.].

Ten wasser oock geen drie uren geleden,
 Doen quamen Herodes knechten gereden,
 Sy groeten den man, sy reden voor-by.
 65 „Hebdy niet gesien een Jonck-vrouw fyn?”
 Zijt willekom Koninck, ghy zijges ons Heer [etc.].

„Doen ick dat koren zaeyende was,
 Dat ick nu gaen maeijen vast af,
 Doen reder voor by een Jonck-vrouw fyn,
 70 Met eene soo kleynen kindekijn.”
 Zijt willekom Heer Koninck, Heer Jongelinck [etc.].

Den eenen al op den anderen sagh;
 „Is dit daer geleden soo menighen dagh,
 Soo ist misselijck waer zy heenen magh zijn,
 75 Sy magh daer wel uyt den landen zijn.”
 Zijt willekom Koninck, ghy zijges ons Heer etc.

Herodes die spracker tot synder scharen:
 „Laet ons wederom naer huys toe varen,
 Want waer wyse soecken, wy vindense niet,
 80 Des leyter mijn hartjen in zwaer verdriet.”
 Zijt willekom Heer Koninck, Heer Jongelinck [etc.].

Herodes door alle syn Landen gebood:
 „Slaet alle die kleyne kinderzens doodt,
 In welcker Landen waer dat ghyse vindt,
 85 Zijnt hertogh, zijnt graven, zijnt konincx kindt.”
 Zijt willekom Koninck ghy zijges ons Heer [etc.].

Die kinderzens elf duysent waren,
 Sy storven op eender nacht alle-gader,
 Sy storten daer alle haer jonghe bloet,
 90 Dat dochter Herodes te wesen soo goet.
 Zyt willekom Heer Koninck, Heer Jongelinck [etc.].

Het waer wel over drie-en-dertig jaer,
 Dat men onsen Heer God aen 't Kruys sag slaen.
 Om onsen wille storff God den doodt,
 95 Nu helpt, reyne Maget, uyt allen onse noodt,
 Syt willekom Koninck ghy zijges ons Heer etc.

Maer die 'er die Leys geleyssen kan,
 Wel is hy vrouw, wel is hy man,
 Die sal dan alle dagen fyn,
 100 Van alle die Missen delachtigh zyn,
 Syt Willekom Heer Koninck, Heer Jongelinck [etc.].

LAET ONS MET HERTEN REYNE ¹⁾.

Laet ons met herten reyne
 Louen dat soete kindeken cleyne:
 Het brengt ons wten weyne.

Ons is een kint gheboren,
 5 Een sone ghepresenteert
 Hi coemt die helle storen
 Als mensche ghefigureert.
 Hi wil ons al ghemeyne
 Verlossen wter pijn
 10 Met sinen bloede alleyne.
 Laet ons met herten reyne [etc.].

Des moghen wi wel eeren
 Die maghet, die hem droech
 Den groten heer der heeren,
 15 Die haer niet en verwoech.

¹⁾ Uit: „Dit is een suuerlijc boecxken in welcke staen scone leysen ende veel scone gheestelike liedekens.” Antwerpen bij Adriaen van Berghen, 1508. Zie: Acquoy, Het Geestelijk lied in de Nederlanden vóór de Hervorming. (Arch. v. Nederl. Kerkgeschiedenis II, 1—112) en „Kerstliederen en Leisen” (Verslagen en Mededeelingen der Kon. Academie v. Wetensch. Afd. Letterk. 3e R. dl. IV bl. 17).

Weest vrolick groot ende cleyne,
 Dit soete kindekijn
 Vrijt ons van alle pijn.
 Laet ons met herten reyne [etc.].

20 Die vader van hier bouen
 Sprac sinen enghel an:
 „Wi willen die helle rouen
 En verlossen wijf ende man.
 Gaet totter schoon fonteyne,
 25 Maria claer aenschijn
 En segt haer wat ic meyne.”
 Laet ons met herten reyne [etc.].

„Groetse mi vriendelike
 Die schone suuer iuecht
 30 En segt haer blidelike
 Si mach wel syn verhuecht,
 Want si en anders ghene
 Gods moeder sal si sijn,
 Ick ben met haer gemene.”
 35 Laet ons met herten reyne, [etc.].

Al binnen nazarette
 Quam die engel gabriel
 Ende sprac totter fyolette
 Met soeten woorden snel:
 40 „God guet v maghet reyne,
 Vol graciën is v aenschijn,
 God is met v ghemejne.”
 Laet ons met herten reyne, [etc.].

„Bi v sal noch becliuen,
 45 Dat adam heeft onturijt,
 Want bouen alle wiuen
 Sidi ghebenedijt.

Ghi sult ontfaen een greyne
 In uwer herten schrijn,
 50 Des vaders soon ghemeyne.
 Laet ons met herten reyne, [etc.].

Si sprac oetmoedelike:
 „Hoe soude dat comen bi?
 Ic en kende sekerlike
 55 Noeyt man, dus wondert mi,
 Dat ic en anders ghene
 Gods moeder soude sijn:
 Mijn hert wort cout als stene.”
 Laet ons met herten reyne, [etc.].

60 Die enghel sprac tot hare:
 „O waerde suuer maecht,
 En weest in ghenen vare.
 Het is wonder, dat ghi claecht,
 Want ghi sult sonder pijn
 65 Baren een kindekijn
 En bliuen maget reyne.”
 Laet ons met herten reyne, [etc.].

Die maecht haer conforteerde,
 In dat haer die enghel seyt
 70 Ende si respondeerde:
 „Ick ben daer toe bereyt:
 In uwen woorde alleyne
 Set ic den wille mijn.
 Siet hier gods deerne cleyne.”
 75 Laet ons met herten reyne, [etc.]

Ghelooft so moet si wesen
 Nv ende tot alder tijt:
 Bi haer sijn wi ghenesen,
 Si bracht ons groot iolijt.

80 O waerde suuer fonteyne,
 Des sondaers medicijn,
 Bidt voer ons al ghemeyne.”
 Laet ons met herten reyne, [etc.].

KERSTLIEDEREN EN LEYSEN.

I.

Nu laet ons dancken ende louen ¹⁾
 Den hoogen God van hier bouen.
 Die waerheyt en is niet ghelogen:
 Dat voghelkijn
 5 Een pellicaen mach hi wel heeten:
 Hi is soe fijn.

Te Nazareth is hi ghecomen,
 Een tortelduue heeft hi vernomen,
 De welc ontfinc tot onser vromen
 10 Dat voghelkijn,
 Een pellicaen mach hi wel. &c.

Doen nam Joseph ter stont die goede
 Die tortelduue in sijn behoede,
 Dat wilde hi, so ick beuroede
 15 Dat vogelkijn Een pelli. &c.

Neghen maenden was ghedraghen
 Die duyue, ten sijn gheen saghen.
 Sij aenbaden ooc alle daghe
 Dat vogelkijn Een pelli. &c.

1) No. CCXXIV uit: „Een deuoot ende Profitelyck Boecxken” Geestelyk Liedboek met melodieën van 1539. Opnieuw uitgegeven en van eene inleiding, registers en aantekingen voorzien door D. F. Scheurleer, 's-Gravenhage, 1889.

20 Dat huys des pays hadde hi vercoren,
 Daer in wast, dat hi was gheboren
 Daer mede hielt hi, dat was verloren,
 Dat vogelkijn Een pelli. &c.

Dits eenen ghier nu comen te voren
 25 Ende heeft dies in sijn herte thoren
 Ende ducht, dat hem noch sal becoren
 Dat vogelkijn Een pellicaen

Sijn clauwen heeft die ghier ontdaen
 Ende wilt begripen den pellicaen.
 30 Het is om niet, hy is ontgaen
 Dat vogelkijn Een pellicaen

Aldaer Joseph lach en sliep
 Een heylich enghel tot hem riep:
 Staet op Joseph in egipten vliet
 35 Dat vogelkijn Een pelli. &c.

Doen woude die ghier van rouwe steruen,
 Om dat hi des vogelkens moeste deruen.
 Menich ionck dede hi daer om steruen
 Dat voghelkijn Een pellicaen mach hi &c.

40 Als den tijt was ouerleden
 Van twee en dertich jaer dat, is waerhede,
 Track hi tot Iherusalem der stede
 Dat vogelkijn Een pellicaen

Daer wert gheuaen die pellicaen
 45 Ende sooch die jonghen met sinen bloede saen.
 Met grooter ootmoet die hem quam aen
 Dat voghelkijn Een pellicaen mach hi &c.

Nu laet ons bidden met herten goet,
 Dat hi ons behoede voer die helsche gloet
 50 Die voer ons storte sijn bloet
 Dat voghelkijn
 Een pellicaen mach hi wel heeten
 Hi is soe fijn.

II 1).

Die soete Jesus lach int hoy
 Ootmoedelijk voer twee stomme beesten
 Al en was tlogijs niet alte moy,
 Nochtans hielt hi daer in sijn feeste
 5 Met haer, die alder ootmoedichste van geeste
 Sijn moeder, dat suyuer maechdekijn.
 Dies singhen wij nu, die minste en oock die meeste:
 Gebenedijt moeten si beyde sijn.

Als Jesus lach int open huys
 10 Ende beefde met sijn leden cout,
 Maria aensach dat groot abuys.
 Si dancte hem seer menichfout,
 Dat hi die vaders ionc ende out
 Verlossen soude wter hellen pijn.
 15 Des singhen wij nu met herten stout:
 Ghebenedijt moeten si beyde sijn.

Maria nam in corter stont
 Haer lief kint op haren schoot
 Si leyde hem aen haer borstkens ront,
 20 Die si hem minnelijk boot.
 Si custe hem aen sijn mondeken root
 Ende seyde: willecoem, sone mijn.
 Des singen wi nu cleyne ende groot:
 Ghebenedijt moeten si beyde sijn.

1) No. LII uit: Een deuoot ende Profitelyck Boecxken.

25 Een cribbeken stont daer ghemaect
 Te Bethleem tot dyer tijt,
 Daer leyde si hem in al naect,
 Jesus Gods sone ghebenedijt
 Ende verlosser van alle der werelt wijt
 30 Met sinen bloede met sijnder pijn.
 Dies singhen wij nu met groten iolijt:
 Ghebenedijt moeten si beyde sijn.

„Joseph, maect ons een papken soet
 Haestelijck in corter tijt.
 35 Laet mi doch voeden die onnosel bloet:
 Het is Gods sone ghebenedijt.
 Hi sal verlossen, dies seker sijt,
 Adams geslachte wt haer gepijn.
 Dus singen wij nu ende talder tijt:
 40 Ghebenedijt moeten si beyde sijn.

Joseph sprack met haesten groot
 Al tot die maget goedertieren:
 „Ey lacy, hier en is melck noch broot.
 Wat soude ick doen ten viere?”
 45 Doen versricte die maghet al so schiere,
 Vol tranen quam haer vriendelijck aenschijn.
 Dus singhen wi nu in goeder manieren:
 Ghebenedijt moeten si beyde sijn.

Si die dit liedeken heeft ghedicht,
 50 Was seer bedruet van sinnen.
 Eylaes, sy en was niet wel verlicht
 In goddeliker minnen,
 Mer si droech doleur int herte binnen
 Ende daer toe menich swaer ghepijn,
 55 Maer si sanghet om troost te ghewinnen:
 Ghebenedijt moeten si beyde sijn.

III ¹⁾.

- Een vrolijk nieuwe liet
 — This beter wat dan niet —
 In Bethleem yst ghesciet.
 Dat kindeken, dat Jesus hiet,
 5 In armoeden ende in verdriet
 Somen daer mach aenschouwen
 Al in so groter couwen.
- Coninck van groter macht
 Ghesproten wt dauids geslacht,
 10 Hi is so langhe verwacht.
 Nu leyt hi al ongheacht
 Al inder duyster nacht.
 Hi is nu knecht gheboren,
 Die groote heer was te voren.
- 15 Dat costelijc kindekijn cleyn
 Ghegeuen ons ghemeyn
 Der werelt heere alleyn.
 Die moeder is maghet reyn,
 Ick segghe v dat certeyn.
 20 Grote coude heeft hi ghedragen,
 Met tranen mocht hijt claghen.
- Daer waren menich winden stoot,
 Rijm, haghel, drifsneeu groot.
 Dat kindeken lach daer al bloot,
 25 Sijn ledemens waren root.
 Peyst, hoet der moeder verdroot,
 Dat si hem niet en mocht winden
 In veyskens wollen oft linden.

¹⁾ No. CCXXVII uit: „Een deuoot ende Profitelyck Boecxken”.

30 Wat armoede most daer sijn,
 Daer dat soete kindekijn
 Van coude leedt grote pijn.
 Maria maghet fijn,
 Daer en was gheen sonnescijn
 Noch vier om bi te wermen:
 35 Mensche, laet v des ontfermen.

Joseph, suyver vat,
 Verdriet hebby ghehadt,
 Als ghi moste liden dat,
 Dat Maria opter aerden sat
 40 Met soe costeliken schat
 In sulcken couden weder
 Bi twee stomme beesten neder.

Wt vrienden ende maghen
 In soe couden daghen
 45 Ghi en mochtet niemant clagen.
 Ghi hebt die sorghe ghedragen
 Voer die int kinderbedde laghen,
 Dat kindeken met sijn moeder.
 Ghi waert haer trou behoeder.

50 Dat weder was seer cout,
 Dat kindeken en was niet out
 Daer en was torf noch hout,
 V sorghe was menichfout.
 Cleyn was v siluer, v gout,
 55 Want ghi den cost ghinct halen.
 Hoe mocht ghijt al betalen?

Dat kindeken teer van leden,
 Dat bouen is in vreden
 Na die ioetsche seden
 60 Woudet sijn besneden,

Daer si hem grote pine deden.
 Sijn bloet wilde hi ons gheuen
 In sinen soe ionghen leuen.

Hoe heeft hi ons bedocht:
 65 In sijn heylich herte gheknocht
 Een groot wonder ghewrocht.
 Heerlijck is hi versocht,
 Hem is groot offer brocht:
 Gout, wierooock, ende myrrhe
 70 Sij vonden hem bider sterre.

Laet ons te Bethleem gaen,
 Die met sonden sijn beuaen.
 Ende voer dat cribbeken staen
 Ende weenen menighen traen:
 75 Gods toorn is al ghedaen.
 Hi en sal ons niet verdoemen,
 Als wij ten oordeel sullen comen.

IV.

Mi quam een schoon geluyt in mijn oren:
 Mijn hert dat heeft hem opgerecht,
 Om vrolicheit te horen.
 Wie Jesus stem wil nemen waer,
 5 Hi vint den vrede, dat weet voerwaer,
 Die men niet en mach verstoren.
 O Jesu, oversoete kindekijn,
 Ic begeer u al geheel te sijn,
 Ic en mach niet langer heten mijn!

10 Ic heb ghehoert van wonderliker saken:
 Die alle dinc gescapen heeft,
 Die wilde hem selven maken

Ende werden een teder kindekijn.
 Die heer in also crancken schijn,
 15 Soe woude hi ons ghenaken.
 O Iesu, enz.

Die suver min heeft crachtelic getogen,
 Want God zijn hoge mogentheit
 So minlic heeft gebogen,
 20 Ende aennam van eenre maget puer
 Gheware menschelike natuer:
 Hi woude voer ons dogen.
 O Iesu, enz.

Nu willen wi van der sueticheit voert horen:
 25 Die heer als een cleyn kindekijn
 Is van der maget gheboren,
 Coninc der coningen, der heeren heer,
 God ende mensch, dats wonder meer!
 Het was lange gheseyt te voren.
 30 O Iesu, enz.

O reyne maghet ende moeder Gods vercoren,
 Onse heil ende ewige salicheit
 Die is uut u geboren.
 Wi sijn wel hooch mit u verblijt,
 35 Want ghi een veynster der ghenaden syt,
 Die langhe was verloren.
 O Iesu, enz.

Der engelen sanc was wonderlic te horen,
 Doe God als een cleyn kindekijn
 40 Glorioselic wert gheboren,
 Met hogher claeheit ombevaen.
 Die moeder heeft hem ghebeden aen,
 Sijn duve, syn uutvercoren.
 O Iesu, enz.

45 Die reine maget is narre bighecomen,
 Si heeft met groter eerwaardigheyt
 Haren soon tot haer ghenomen.
 Si custen voer sinen heylighen mont.
 Haer gheest die wert ter selver stont
 50 In nyeuwer vroechde ghenomen.
 O Iesu, enz.

Die moeder heeft haer kindekijn gewonden
 In snoden, reynen doekelkijn,
 Seer sachtelijc ghebonden.
 55 Si heeft hem in een cribbe gheleyt;
 Alsoe den harderen was toegheseyt,
 Hebben si den heer ghevonden.
 O Iesu, enz.

Dat kindekijn heft gescreit met sinen ogen,
 60 Doe wert dat maechdelike hert
 Moederlic bewogen.
 Haer reine borsten boot si terstont
 Dat kindekin voer sinen heiligen mont,
 Mit soeten mededogen.
 65 O Iesu, enz.

Die heer heeft onse crancheit aengetogen,
 Om ons in ewiger ewicheit
 In glorien te verhogen.
 Dit heeft sijn hoge minne gedaen:
 70 Wie en sal dit niet ter herte gaen
 Ende werden al bewogen?
 O Iesu, enz.

Het gaet al boven reden ende sinnen,
 Hoe vast dat wi gedrucket sijn
 75 In Ihesus herte met minnen.

Dat mogen wi wel merken openbaer,
 Willen wi sijn wercken nemen waer,
 Van buten ende van binnen.

O Iesu, enz.

- 80 Wye Iesus min van binnen can gesmaken,
 Sijn hert dat sel hem opengaen
 Ende grote vreuchde maken;
 Want Iesus is altijd bereyt
 Uit te storten sijn sueticheit,
 85 Als hem die reyne naken.
 O Iesu, enz.

O milde heer, ick bidde u openbaere,
 Wilt van mi nemen dat herte mijn
 In desen nieuwen iare!

- 90 Ic gevet u mit allet sijn,
 Ten mach niet langer heten mijn,
 Het valt mi veel te sware!
 O Iesu, oversoete kindekijn,
 Ic begeer u al geheel te sijn,
 95 Ic en mach niet langer heten mijn!

ZUSTER BERTKE, *De Kluzenaarster.*

V ¹⁾).

- O Iesus bant, o vierich brant,
 V heeft eeu suuer maecht playsant
 Met eenen woorde ghewonnen,
 Dat dede haer duechdelijck onderstant,
 5 Waer by wort ons hier vre int lant
 Ghesonghen
 Met enghelschen tonghen.

¹⁾ No. XI uit: „Een deuoot ende Profitelyck Boeckken.”

Aue dat woort, dat is ghehoort
 Te Nazareth al in die poort
 10 Al na des vaders meenen.
 Die heylighe gheest hielt met accoort,
 Ons isser een vruchte af comen voort
 Al weenen,
 Sijn gracie moet hi ons verleenen.

15 Dit edel saet, van hoger aert,
 Te bethleem in een huysken quaet
 Lach op die aerde beneden,
 Twee beesten hielden met hem staet
 Ende verwermden ons toeueraet
 20 Sijn leden
 Die godheyt was al te vreden.

Die maech verclaert, ende hooch vermaert
 Lach. xl. daghen onbeswaert,
 Als ander vrouwen deden.
 25 Het was den heydenen gheopenbaert,
 Sij haesten hen te bethleem waert
 Ter steden
 Met grooter waerdicheden.

O maget reyn, o edel greyn
 30 Ghi sijt ons hulpe ons troost, alleyn.
 Ic bid v, staet ons in staden.
 Ghi sijt den sondaren int ghemeyn
 Een vol vat, dat daer is certeyn
 Gheladen
 35 Vol godlijcker ghenaden.

O rosegaert, van God bewaert,
 V gratie is geopenbaert
 In ons tot menigen stonden.
 Want als die siel ter pinen vaert,
 40 Bidt ghi daer vore, si wort ghespaert

Van wonden
Dat wil ick v oorconden.

- O suuer maecht, daert licht wt daecht,
V groot ootmoet heeft God behaecht,
45 Daer om bistu vercoren.
Adams sonden heeft hi beclaecht,
Die van v wert onuersaecht
Gheboren
Om tschaep, dat was verloren.
- 50 Nu vrolijk singt, ende sijns ghedinct
Dese vruecht ons alle vruechde in bringt.
Die moeder bleef maget fine.
God die heere, diet al omringt,
Wi bidden hem, dat hi onser ghedinct
55 In die vre,
Die swaer sal sijn ende suere.

STABAT MATER ¹⁾.

- Maria stont met groten rouwe,
Seere beweent met goeder trauwe,
Biden cruce, daer Jhesus an hinc.
Met drouver herten moest soene scouwen,
5 Haer lieve kint, dorsteken, dorhouwen;
Tswert des rouwen haer herte dorghinc.
- Hoe droeve ende hoe onblide
Was die moeder ghebenedide
Om haer kint, den waerden zone,
10 Doe zoe hem zach die pine liden,
Al dorsteken up eene zide,
Ghecroont met eenre felre crone.

¹⁾ Belgisch Museum III.

Wie es, die niet wenen en mach
 Met Marien, ende dit gheclach
 15 Helpen draghen, ende dit torment,
 Dat zoe scauwede zonder verdrach,
 Als upten goeden vrindach,
 Daer Jhesus leet zijne zware ellent.

Soe sachene vor smenschen zonden,
 20 Haer lieve kint, den fellen honden
 Televeren ter pine ant hout;
 Soe sachene daer zo zere wonden
 Dor handen, dor voeten, ter herten gronde,
 So dat zijn lechame wert al cout.

Hier omme, moeder alre minnen,
 Doet ons verdrouven onse zinnen,
 25 Dat wi bekennen dat grote wee,
 Dat onze herte ontsteke van binnen
 Met Gods minne, dat wi bekinnen
 30 Gods rike ende begheren emmeer.

Nu, heilighe moeder, doet als ghi(?),
 Dat Jhesus minne met ons zi,
 Dat oerboerlijk es onzer zielen,!
 Ende doet wenen zo metti,
 35 Dat Jhesus wonden planten in mi,
 Ende zi mi gansen ende heelen.

Die hi om onzen wille leet,
 An zijn cruce, naect ontcleet,
 Daer hi staerf na smenschen gelike,
 40 Dat hi ons gheve sulc beleet,
 Als onze ziele doet ghesceet
 Van onzen lechame, zijn hemelrike.

P A A S C H L E Y S ¹⁾.

Het gingen drie Jonckvrouwen
 Smorgens met groten rouwen,
 Sy sochten het lichaam Christi doot
 5 Al om te salven sijn wonden root.
 Kyrieleyson.

Christus is verresen,
 Nu laet ons vrolijk wesen:
 Hy heeft vertreden t' Serpenteen hoof
 10 En den duyvel van zijn macht berooft.
 Kyrieleyson.

Ghelijck zijn doot ende lijden
 Des Vaders toorne stelt ter zijden,
 So wordt ons rechtveerdicheyt gegeven pleyn
 15 En t' leven deur zijn verrijsenis certeyn.
 Kyrieleyson.

Laet ons dan niet angxtich schromen,
 Als ons die doot sal aencomen
 Wy sullen doch verrijsen, so t' is claer,
 20 Ghelijck nu Christus is verresen voorwaer.
 Kyrieleyson.

O Christe, geeft ons, dat wy muegen
 Verrijsen in deuchden, en ons vueghen
 Tot een nieuw leven in liefden eerbaer
 25 En wy mogen comen byder Engelen schaer.
 Kyrieleyson.

¹⁾ Uit: „Leysen-boeck der Catholycken. Loooven, 1605, Medegedeeld door Acquoy, Versl. en Meded. Kon. Academie 3e R. dl. IV bl. 373.

MARIA CONINGHINNE ¹⁾.

Maria coninghinne,
 Mijn troost, mijn toeueraet
 Vercrijcht mi ws kints minne
 Ende berou voer mijn misdaet.

5 Want ic wort wel gheware,
 Dat Iesus minne is goet.
 Want si cant herte verclaren
 Ende gheuen goeden moet.

 So wie yet sal beghinnen
 10 Tot sinen lof ende eere,
 Staet hi niet inder minnen.
 Het sal hem verdrieten seere.

 Dus is mi inden sinne,
 Dat alle minen dienst is niet,
 15 Doe icken sonder minne
 Traghelijc, oft in verdriet.

 Hier om wilt mijnre ontfermen,
 Maria edel vrou,
 Ende wilt mi toch beschermen
 20 Met Iesus minne ende v.

Och, had ick mi begheuen,
 Doen ick out was thien iaer
 Totten gheesteliken leuen,
 Ick waer sijn minne naer.

¹⁾ No. CCVI uit: „Een deuoot ende Profitelyck Boecxken.”

25 Nu mach ick wel beclaghen ,
 Beweenen tot alder tijt,
 Dat ick mijn ionghe daghen
 Aldus ben worden quijt.

30 Nu troost mi, keyserinne ,
 Maria suyuer maecht,
 Sterct mi doer v minne,
 Droefheyt van mi veriaecht.

35 Maria antwoert der sielen :
 O mensche, merct van binnen
 Swijcht stil, hoort mijn vermaen
 Ende scherpet uwe sinnen,
 Soe moechdy mi verstaen.

40 V claghen ende begheeren,
 Dat heb ick wel ghehoort:
 Laet nu die werelt varen
 Ende wilt mi dienen voort.

45 Ick sal v minne verweruen
 Van Iesu minen soon
 Maer denct lieuer te steruen
 Dan teghen hem te doen.

Wanneer ghi v cont gheuen
 Daer toe met uwen sin,
 So wilt in vruechden leuen,
 Want ghi hebt mijns kints min.

50 Die siele antwoert:
 Och wie sal mi verleenen
 Alsoe int herte te staen,
 Oft hoe sal ick verdienen
 Soe goeden sin te ontfaen.

- 55 Maria antwoert:
 O mensche waer sijn v sinnen,
 Hoe dwaeldy aldus seer?
 Wilt toch in v bekinnen,
 Wat voer v heeft ghedaen die heer.
- 60 Veel meer dan ghi cont wenschen,
 Heeft hi voer v verdient,
 Maer ghi sijt traech te eyschen
 Ende segghen: heer verleent:
- 65 Ghi en cont niet begheeren,
 Eest salich, ten sal v gheschien,
 Maer trouwen sout v deeren
 Ten gheschiet v een oft gheen.
- 70 Waerom sout ghi dan trueren
 Oft v verslaen so seer?
 Had v God niet vercoren,
 Ghi en waert hier nemmermeer.
- 75 Ghi moecht wel in v herte
 Trueren om v misdaet,
 Mer denct, dat mijns kints smerte
 Alle liden te bouen gaet.
- Wee hen, die dit vergheten
 Ende op haer verdiensten staen,
 Ende daer op hen vermeten
 In mijns kints rijck te gaen.
- 80 Thien duysent iaer beneden
 Gheleeft seer stranghelick
 Heeft hier bouen luttel reden
 Te sijn een ooghenblick.

85 Een dropel van sinen bloede
 Is weerdich doch alleen,
 Te nemen wter armoede
 Alle die werelt ghemeen.

90 Hier om wilt v verbliden
 Ende hem dienen trouwelijck.
 Hi sal in corten tiden
 V halen in sijn rijck.

Die siele seyt:
 Lof moet v altoos wesen,
 O suyuer maghet claer.
 95 Helpt mi, o maghet ghepresen
 Bi v te comen daer.

LIEDEREN VAN ZUSTER HADEWYCH ¹⁾.

I.

Alsoe ons onsteet de merte,
 Verquicken alle dinghe
 Ende alle crude ontspringen
 Ende werden sciere groene:
 5 Alsoe doet de begherte
 Ende die minne sonderlinghe,
 Want si wilt al verdingen
 Ende werden in minne soe coene,
 Dat si haer al in minnen gheve
 10 Ende minne met minnen leve,
 Dat hare dies ict ontbleve,
 Dies hadsi grote smerte.

¹⁾ Uit: „Werken van Zuster Hadewych. I.” Gent, 1875.

- Die op beghint te gane,
 Sie, dat hi niet en verliest
 15 Den erenst van goeden werken
 Ende diene doer die ere van minnen
 Ende leve in hoghen wane
 Van dat sijn herte kiest.
 Minne salne wel ghesterken,
 20 Hi sal sijn lief ghewinnen,
 Want minne niet en can
 Haer selven ontsegghen ieman,
 Si ne gheve hem, dat si hem an,
 Ende meer dan daer sine selve toe spane.
- 25 Die minne met wane draghet,
 Dien hevet noch rijm bedwonghen,
 Dat hi niet en can ghegroyen
 Alset ghenoecht der minnen, soe gevoelt hi
 Der edelre minnen waghe.
- 30 Daer en wert geen loef ontspronghen,
 Hi en mach oec niet wel bloyen
 Daer en si die sonne bi,
 Dat es gherechte minne,
 Die bloyen doet de sinne;
 35 Verliest hi ochte winne
 Dats hem altoes behaghe.
- Die metter iongher ioecht
 Ane minne doet beghin
 Ende hare al es onderdaen
 40 Ende ghevet al sine cracht
 Ende dat oercondet metter doecht
 Ende daertoe alden sin,
 Hi sal al vri ontfaen
 Die ongehoerde macht;
 45 Dat sal hi wel volbringhen
 Ende sal hem niet ontlinghen
 Hi sal noch de minne dwinghen
 Ende wesen al hare voeghet.

Waer vindic der minnen iet,
 50 Die mi ute mi doet dolen
 Na miere herten ghenoeghen,
 Dat iet suete mine pine?
 Al volch ic hare, si vliet
 Al dole ic in hare scolen,
 55 Si en wille mi in al voeghen.
 Het wert mi saen in scine,
 Ay ic spreke van herten noet;
 Mijn wederstoet die es te groet
 Ende mi es derven der minne eene doet
 60 Want ic en macher gebruiken niet.

Sint ic al minnen soude,
 Wan gave si mi al minne,
 Doch na mijn cleine begheren
 Dat ware mi ghenoech te clene.
 65 Doch hebbic omme minnen houde
 Verteert al mine sinne.
 Ic en weet wies mi gheneren.
 Si weet wel, wat ic mene,
 Want ic hebbe soe dat mine verlevet.
 70 Ic en hebbe el niet si en ghevet
 Ende al gave si iet, hongher blevet,
 Want ict gheheel al woude.

Ay hoe maghic dan ghedueren,
 Ende si die dit meer leven
 75 Dat ons de minne geet vore
 Ende haer selven aldus onthout.
 Ay, suetste alre creaturen,
 Dat ghi mi u niet en wilt volgheven,
 Soe vele alse mi uwes behore
 80 Dat en maket mi niet soe stout,
 Maer ic claghe van uwen vrienden,
 Die u ie met trouwen dienden
 Ende ye gherne haer wesen ontsienden
 Omme suetheit uwer naturen.

85 Nu syn si in swaren banden
 Ende vremde in haers selfs lande,
 Daer dolen si in de hande
 Der vreemder avonturen.

II.

De voghelen hebben lange geswegen,
 Die blide waren hier te voren.
 Hare blijscap es gheleghen,
 Dies si den somer hebben verloren.
 5 Si souden herde saen geseegghen,
 Hadden sine weder ghecregen,
 Want sine hebben vore al vercoren
 Ende daertoe werden si gheboren.

Ic swighe van der voghele clage,
 10 Haer vroude, haer pine es saen te gaen
 Ende claghe, dat mi meer meshaghe
 Dies minne, daer wi na souden staen,
 Dat ons verweghet haer edele waghe
 Ende nemen vremde na ghelaghe,
 15 Sone mach ons minne niet omvaen.
 Ay wat ons nederheit hevet ghedaen?
 Wie sal ons die ontrouwe verslaen?

Die moghende metter sterker hant
 Op hen verlatic mi noch sere,
 20 Die altoes werken in minnen bant
 Ende en on sien pine noch leet noch kere.
 Sine willen dore varen al dat lant
 Dat minne met minnen in minne ye vant.
 Haer fine herte es soe ghehere,
 25 Die weten wat minne met minnen lere
 Ende hoe minne de minne met minnen ere.

Waer omme soude dan ieman sparen,
 Ochte men minne met minnen verwinnen mach,
 Hine soude met niede in storme dore varen
 30 Op toeverlaet van minnen sach
 Ende minnen ambacht achterwaren,
 Soe soude hem de edelheit openbaren.
 Ay daer verclaert der minnen dach,
 Daer men voer minne nye pine voer en ontsach,
 35 Noch van minnen nye pine en verwach.

Dicke roepic hulpe alse die onverloeste,
 Lief, wanneer ghi comen selt,
 Soe noepti mi met nuwen troeste
 Soe ridic minen hoghen telt
 40 Ende pleghe mijns liefs alse alre vroeste
 Ochte die van noerden, van suden, van oeste,
 Van west al waren in miere ghewelt,
 Soe werdic saen te voete ghevelt.
 Ay wat holpe mine ellende vertelt?

III.

Nu es die edele tijt geboren,
 Die ons bloemen sal bringhen int lant.
 Soe sijn die edele, die sijn vercoren
 Te draghene dat ioc der minnen bant.
 5 Hem bloyet altoes de trouwe in hant
 Ende edele bloeme met diere vrocht.
 Daer wert met trouwen twoert doersocht
 Daer blivet de minne ghestade
 Met eenre vreemscap al doerknocht
 10 Int hoechste van minnen rade.

Mijn ioc es soet, mine bordene es licht,
 Seghet selve die minnare es der minnen.
 Dit woert hadde hi in minnen ghedicht,
 Daer buten en mach ment niet waer kinnen.

15 Alsoe ic mi can versinnen,
 Soe es hem lichte bordene swaer
 Ende si doghen meneghen uren den vaer,
 Die buten minnen wonen,
 Want der knechten wet es vaer,
 20 Maer minne es wet der sonen.

Welc es de bordene licht in minnen
 Ende dat ioc, dat soe suete smaket,
 Dat es dat edele draghen van binnen,
 Daer lieve de minne met gheraect
 25 Ende met enen wille soe enech maect
 Met enen wesene sonder keer
 Begherden diepheit scept emmermeer
 Ende dat sceppen drinket al de minne.
 Die scout, die minne maent ter minnen,
 30 Gheet boven menschen sinnen.

Het en mochte nie herte noch sin gheraden,
 Dien minne met minnen hevet verladen,
 Hoe hi sijn lief met minnen ane staert,
 Want hi ene ure niet en spaert,
 35 Hine stare met trouwen in minnen sijn.
 Want sine vonnessen moeten al sijn
 Ghelesen in minnen anscine
 Ende daer siet hi claer,
 Waer sonder scijn
 40 In meneghe suete pine.

Hi siet in claerheiden, dat die mint,
 Met volre waerheit pleghen moet,
 Alsoe hi met waerheiden dan bekint,
 Dat hi der minnen te lettelt doet
 45 Verstoermt met pinen sijn hoghen moet.

Want in minnen anscine neemt hi al,
 Hoe minne der minnen pleghen sal
 Ende dat vonnesse suet de pine
 Ende doet hem gheven al om al,
 50 Omme der minnen genoegh te sine.

Die hem in minnen ghenoech dus gheven,
 Wat groter wonder sal hem ghescien!
 Si selen met minne ane minne een clevē
 Ende selen met minne al minne doer sien
 55 Ende met haren verhoelnen aderen al tien
 Int conduut, daer minne haer minne al scinket
 Ende met minnen haer vriende al dronken drinket
 In wonder voer haren woeden:
 Dit blivet den vreemden al ontwinket
 60 Ende openbaer den vroeden.

God gheve hem allen die minne begheren,
 Dat si der minnen alsoe ghereden,
 Dat si al op hare rike teren,
 Datse minne in haer minne moghe gheleden.
 65 Soe en mach hen biden vreemden wreden
 Nemmer mescien sine leven soe vri,
 Also ic al minnen ende minne al mi.
 Wat mach hem dan meer werren,
 Want in haerre ghenaden staen si,
 70 Die sonne, die mane, die sterren.

IV.

Het sal de tijt ons naken sciēre,
 Dat ons de somer sine baniere
 Set op met bloemen meneghertieren:
 Dies werd verblijdt de meneghe fiere.

5 Want ons de daghen werden lanc
 Ende die voglen hoghen haren zanc,
 Dien minne doet suete al sijn bedwanc,
 Hi mach hare segghen lieven danc.

10 Ic dancte u oec minne, haddijs verdient
 Met alle also een uwer armer vriend,
 Maer sint ghi mi ierst in u ioc spient,
 Haddi ye mijn gheluc ontsient.

15 Du doet goet den ghenen dien ghijs ont
 Mi scijnt, dat ghijs gheloghen en cont,
 Dies droevet mijn herte, dies claget mijn mont,
 Dies es mine cracht wel onghesont.

20 Waerdi minne minne, also ghi wel sijt,
 Waer soudi nemen vrenden nijt,
 Daer ghi den gonen met doersnijt,
 Die u gevet cussen in alre tijt?

Ya, ghi sijt al minnen, ghi sijt so vroet,
 Uwe name es minnen ende van prise soe goet,
 Hets emmer ghenoech, al dit ghi doet,
 Wie dats blivet in den wedermoet.

25 Uwe name verciert, uwe ghelaet verscoent,
 U ophouden verteert uwe gheven croont,
 Hoe sere ghi ons hebt ghehoent,
 Met enen cussene ghi al volloent.

30 Dus es minnen werc boven al ghedregen
 Ende al met haren streken beleggen:
 Hare waghe hevet alle waghe verweghen,
 Hare en es gheen vlien, men ga haer ieghen.

God moete de minne ghebenedien,
 Die wilt, late hem el minne vrien.
 35 In mach hare wondere noch ialosien
 Te minen wille niet vele belien.

Sint ghi al minne met minne vermoghet,
 Ghevet mi doer minne, dies minne hoeghet,
 Te ghebrukene doer uwe hoochste doghet,
 40 Doch hebdi verteert al mine ioghet.

Minne wilt, dat minnen al minnen met minnen mane,
 Si hevet opgheset hare hoochste vane,
 Daer bi leert men hare werken ghedane
 Met claerre waerheit sonder wane.

Ghi edele keert u in minne ghestichte
 Ende verciert u metter waerheit lichte,
 Dat u ghene demsterheit aen en vechte,
 45 Ghine pleget uwes lieves in minnen rechte.

Minne wilt al minnen van edelen fieren
 50 Ende datse hen met werken concordieren
 Ende met memorien jubeleren
 Ende met ghebrukene in hare juweren.

Lof si der minnen ende ere.
 Haerre groter cracht ende haerre riker ghelere
 55 Ende si moetse alle troetsen van haren zere,
 Die gherne voldoghen in minnen kere.

HET DAGET IN DEN OOSTEN ¹⁾.

Het daget inden oosten,
 Die sonne scijnt ouer al:
 Wie heer Iesum wil minnen,
 Hi en slape nu niet so langhe.

5 Och, slaeply nu so langhe,
 Dat en is v nemmermeer goet:
 Het sal v namaels rouwen
 Als ghi loon ontfangen moet.

Het lach een arm ioncfrouken
 10 Op haerder camer en sliep.
 Si heeft so groten verlangen,
 Dat haer Gods engel op riep.

„Och en laet v nyet verlangen,
 Wel edel ioncfrou soet.
 15 Hi wil v boden seynden,
 Alst hem dunct wesen goet.”

„Ick en weet van gheenen bode,
 Van gheenen bode so goet:
 Mi en mach niemant troosten
 20 Dan Iesus, mijn minneken soet.”

„Och stelt v herte te vreden,
 Wel edel ioncfrou fijn,
 Hi wil v tauont schincken
 Van sinen besten wijn.”

25 „Och, mochten wi eens drincken
 Van sinen soeten dranck,
 So mocht ons wel verlangen
 Al na sijns vaders lant.”

¹⁾ No. CLXV uit: „Een deuoot ende Profitelyck Boecxken.” Eene vergeestelijking van het op bl. 382 medegedeelde lied en misschien vervaardigd door Geertruida van Oosten.

- Och, als wi nu daer comen
 30 Al in dat salighe huys
 Bi mijn liefken te rusten,
 So en iaecht ons niemant wt.
- Ick heb so lange gheiaghet,
 Dat ick gheuanghen heb,
 35 Nu een dat mi behaghet
 Een gheselleken wel ghedaen.
- Sijn trou heeft hi mi toeghesacht
 Dat edel beelde schoon
 Die mijn heb ic weder ghebracht,
 40 Hi is mi onderdaen.
- Ic en cans niet te volle gheprisen,
 Hi is mi veel eeren weert.
 Bouen al die gheen die leuen,
 Mijn hert gheen ander en begeert.
- 45 Och root is hi ghecleedet,
 Die alder liefste mijn.
 Wat draecht hi aen sijn handen?
 Van goude een vingerlijn;
- Een vingerlijn root van goude
 50 Bedwingt dat herte mijn,
 Ic meyne, dat op mijn heneuaert,
 Dat hi die liefste sal sijn.
- Dat cranselijn, dat hi draghet,
 Dat is van bloede so root:
 55 Sijn lichaem heeft hi ghegeuen
 Voer mi in die bitter doot.
- Sijn hoofd heeft hi ghenegen
 Al om te cussen my,
 Dat neem ick op mijn heneuaert,
 60 Dat hi die liefste sal sijn.

Sijn handen sijn hem doerslagen
 Met plumpe nagelen drie,
 Sijn herte is op gheloken
 Met een spere seer wye.

65 Daer in so moet ick rusten
 Met alder herten gront,
 Na hem staet mijn verlanghen
 Na sinen rooden mont,

70 Nu is hi af ghenomen
 Verresen vander doot.
 Den ioden is hi ontganghen
 Verwonnen is alle sijn noot.

75 Die helle heeft hi ghebroken
 Al om te soecken mi:
 Dat neem ic op mijn heneuaert,
 Dat hi die liefste sal sijn.

80 Nu is hi op gheclommen
 Al in des hemels throon,
 Daer hi eeuwelijc sal regneren
 Al bouen die enghelen schoon.

Sinen heyligen gheest wilt hi ons seynden
 In onser herten gront,
 Na hem staet mijn verlangen,
 Na sinen rooden mont.

MI LUST TE LOVEN HOOCHLIC ¹⁾.

Mi lust te loven hoechlic
 Die reinicheit soe pure:

¹⁾ Afgedrukt uit: J. G. R. Acquoy, Middeleeuwsche geestelijke liederen en leisen. Met klavierbegeleiding enz. 's Gravenhage, 1888. bl. 4.

Der engelen staet maect si gelijc
Den ertschen creature.

5 Laet ons se minnen algelijc
Want edel is hoer natuere.

Sy wort genoemt een perle fijn,
Wert wes du kunst geleesten;
Een durbaer schat al is hy dijn
10 Soe wil oen niet verqueesten,
Want du bist rijk in armen schijn
Behaghel hemelschen geesten.

Als groeyt ende bloeit van telgen schoen
Een boem mit goeder vruchten,
15 Soe schijnstu voer ons Heren troen
O reinicheit wilt niet suchten.
Dijn bou brenct hondervold[ich] loen,
Dijn lamp sal voer dy luchten.

Een lelie, die voer Gode bloeit,
20 Die sijstu Goedes vriendinne,
Van veru, van roke, van cracht vernoit,
Sesbladich gheel van binnen.
Van doerne dicwil seer vermoeyt,
Dit salstu geestlic sinnen.

Dees doecht heeft oec van vordels art,
25 Dat si den mensche reine
Van binnen ende van buten waert.
Daerom noemt si allene
God kuyscher herten brudegom saert,
30 Welck eer en is niet cleine.

Van joncferschap exempel scoen
Wy hebben in Marien,
Om welc sie wan den Godes soen
Laet ons sie benedien.
35 Oer was becant der joncferen loen,
Dat dede oer kuysheit vryen.

Het was behoert, dat oer beraet
 Aen Joseph quam den cuyschen man.
 Dien voorgaen was in kuyscher daet,
 40 Die bloeiende twijch den strijt gewan.
 Hijrna heeft Jhesus oer gesat
 Den cuyschen hoeder Sunte Johan.

Maria volcht een schaer seer groot
 Van joncferen, die ghene pyne
 45 Om God ontsagen noch den doot,
 Als Agnes, Katerine
 Mit meer welck noemen is ghien noot,
 Mer gheer mit hem te sijne.

Sie volgen Christum stadelic,
 50 Oer cleder sijn zeer reine,
 Sie singen alte suetelic
 Een nye liet alleine
 Mit herpen spel in hemelrijc,
 Oer croen is niet gemeine.

Ach, doetlic droevich overtraet,
 55 Der boser lust hoe(r) seere,
 Die ioecht vermits dy wort ontsaet
 In doecht, verstant ende ere.
 Dijn wech leit totter hellen bat,
 60 Mijn raet is weder keere.

DIRK VAN HERXEN.

OCH EDEL SIEL WILT MERKEN ¹⁾.

Och edel siele, wilt mercken
 Ende hertelijck bekinnen
 Dijns soete brudegoms wercken,
 Sijn onghemeten minnen.

¹⁾ No. II uit: „Een deuoot ende Profitelyck Boecxken.”

- 5 Hoe veel ick heb gheleden
 Al om die minne dijn,
 Dit soude v wel bi reden,
 Doen doen den wille mijn.
- 10 Hemel, lucht, ende aerde,
 Heb ick ghemaect om dy,
 Des hemels borgers weerde
 Sijn alle dijn dienaers vry:
 Die beesten op aertrijcke,
 Die voghelen inder lucht
 15 Die bloemkens des ghelijcke,
 Die boomen ende alle vrucht.
- Die middelaer seyt:
 O siele wtvercoren,
 Nu keert v herte tot hem,
 20 Ontsluyt dijns herte ooren
 Ende hoort dijns brudegoms stem.
 Hi spreect tot v van binnen:
 O wtvercoren bruyt,
 Die werelt laet nu te minnen
 25 Ende gaet v selven wt.
- Die bruydegom seyt:
 Ick wil, dat ghi sult laten
 Alle bliscap ende ghemack,
 Der creaturen af saten
 30 Ende vlyen der werelt wrack.
 Ende hebt mi lief alleene:
 Ick wil v bruydegom sijn,
 Der menschen trou is cleene,
 Int laetste niet dan pijn.
- 35 V hert tot miwaert draget,
 Ick ben van formen schoon,
 Mijn moeder is een reyn maget,
 Ick ben eens conincx soon.

40 Dan moechdy eewelijck leuen
 Al in dijns bruydegoms rijck,
 Met gode sijn verheuen
 Den schonen engelen ghelijc.

Wildy der werelt volghen
 Ende soecken aertsch iolijs,
 45 So maect ghi mi verbolghen
 En verliest dat schoon paradijs.
 Den wech is seer enghe,
 Die totten leuen leyt,
 Strijdt in duechden strenghe:
 50 Die croone is v bereyt.

Doer v, o mijn vercoerne,
 Heb ick scherpe wegen ghegaen,
 Doer dijstelen ende doer doerne
 Moet ghi mi volghen aen,
 55 En wilt ghi niet vermiden
 Waelluste in deser tijt,
 So siet ws bruydegoms liden
 Oft ghi hem ghelijcke sijt.

Om dy ben ick ghedalet
 60 Wt mijnder moghentheyt
 Ende heb v schult betalet
 Met grooter bitterheyt.
 Sijt mi ghetrouwe alleyne
 Ende gaet uwer sonden wt,
 65 Ghi hebt mijn herte reyne
 Ghewont, mijn suster ende bruyt.

Ick ben wt grooter eeren
 Ghecomen in scanden groot,
 Om v vruecht te vermeeren
 70 Gaf ick mijn leuen ter doot.

Ick was der coningen coninc
 Ende wert des menschen knecht,
 Al duyster ick aent cruce hinc
 Al was ick des hemels lecht.

75 Ick ben pelgrim gheworden,
 Ghecomen wt mijn rijck:
 Sij wouden mi vermoorden,
 O lief seer minnelijck,
 Hoe vele heb ick gheleden
 80 Hoe bitter, oock hoe swaer
 Om v heb ick ghestreden,
 O bruyt, drieendertich iaer.

Ick was soe seer ontblide
 Doen ick den strijt bestoet,
 85 Dat ick te dyen tide
 Sweete water ende bloet.
 Oock was ick alleen die man,
 Doen ic ten stride waert ghinc.
 Minne dede mi die wapen an,
 90 Daer ic met aen den cruce hinc.

O siele, o seer gheminde,
 Mijn bruyt, mijn wtuercoren,
 Nu volcht mi tot int ynde,
 Als ick v gae te voren.
 95 En laet v niet duncken,
 Dat ghi te weeckelijck sijt;
 Mijn kele wt minnen ghedroncken,
 En is soe bitter niet.

Vwen staf laet sijn mijn biden,
 100 Als ghi vermoeyet sijt.
 Merct doch tot allen tiden
 Mijn pine diep ende wijt.
 Ick heb om dijn minne
 Soe swaren cruyce ontfaen,

105 Als lammeken soet van sinnen
 Ben ick ter doot ghegaen.
 Om v ben ick gheclommen,
 Al op des cruycen boom,
 Waer toe ben ic ghecommen,
 110 O siel, du suyuer bloem.
 Om dy te gheuen drincken
 Ende engelsche spise daer by.
 Mijn passie wilt ghedincken,
 Set alle uwen troost in my.

115 Die middelaer seyt:
 O bruyt, wilt met hem treuren,
 Met hem te liden kiest,
 Als doet tot allen vren,
 Die sijn liefste lief verliest.
 120 Vliecht op dat cruyce met sinne,
 Daer hi leet groten noot.
 O bruyt, om uwe minne,
 Is nu dijn bruydegom doot.

Dye minnende siele totten Bruydegom:
 125 Ick wil met ganser herten
 Al metten armen mijn
 Omvangen met groter smerten
 V Iesu, brudegom fijn.
 Mijn herte ick v gheue,
 130 O Iesu liefste aenschijn.
 Oft ick sterue oft leue
 Laet nemmermeer sceyden sijn.

Die middelaer seyt:
 135 Nu vliecht opt cruyce ootmoedich,
 Daer ic aen sterf de doot,
 Daer bloeyen bloemkens bloedich,
 Als vijf schoon roosen root.
 Ende doet ghelijc die byen fijn,
 Die suyghen der bloemen saet,

- 140 Daer wt sy treckende sijn
Dat alder soetste honichraet.
- Hi heeft v meer beminnet
Dan eenich moeder haer kint.
Sijn bloet is wt gherinnet,
145 Daer met ghi v suyuer vint,
Al sijt ghi vol misdaden.
Hi en wilt v niet versmaen,
Als ghi begheert ghenaden,
Hi wilt v gaerne ontfaen.
- 150 Die bruydegom seyt:
Ick ben van v vergheten,
O lacen al heel bi nae,
Voer ws herten dore gheseten,
Daer ic dicwils cloppe en slae.
- 155 Ende mi wort gheweyghert dat,
O alder liefste siele mijn,
Te rusten in uwer herten stat,
Want dat al mijn weelden sijn
- O siele, hoort mi kermen:
160 Waer om vlietstu van my?
Laet v doch mijns ontfermen,
Want ick dijn schepper sy.
Mijn armen sijn ontploken,
Mijn hoofd gheneycht tot v,
165 Mijn leden om v ghebroken:
Coemt bruyt: ende cust mi nv.

TWEE LIEDEREN VAN ZUSTER BERTKEN.

I ¹⁾.

Die werelt heeft mi in hare ghewout:
Mit haren stricken so menichfout

¹⁾ No. XCIX uit: „Een deutoot ende Profitelyck Boecxken.”
P. II.

Heeft si mijn cracht benomen,
 Nochtans so wil ic hebben moet:
 5 Daer ysser vele wt comen.

Die werelt toont mi vrolicheyd,
 Nature die is daer toe bereyt,
 Der werelt wil si behaghen;
 Dat ick nature heb gheuolcht,
 10 Mach ick wel seer beclaghen.

Die werelt wil ic nu af gaen:
 Haer vruecht is so haest gedaen,
 Si vergaet in corten daghen,
 Ic en wil die edel siele mijn
 15 Niet langher daer in waghen.

Ick hoore in mi so groot gheclach,
 Nature roept: o wach.
 Haer vruechde moet si laten.
 Daer si haer in te verbliden plach,
 20 Moet si nu leeren haten.

Adieu adieu nature mijn,
 Mijn hert moet onbecommert sijn
 Van alle eertsche saken.
 Die coninc vander eewicheyt
 25 Die wil mi nu in laten.

Mijn vianden nemen mi nau waer
 Heymelijc ende openbaer,
 Sij legghen mi valsche laghen.
 Daer om so moet ic wacker sijn
 30 Bi nachte ende bi daghen.

Ic sie den engen wech bereyt,
 Met doernen is hi al bespreyt,
 Nature en ghi moet steruen;
 Dat ic dus lange verloren heb,
 35 Hope ick noch te verweruen.

Die ons dit licken heeft gedicht,
 Dat was een ioncfrou wten sticht.
 Die werelt heeft si begheuen,
 In een cluyse is si ghegaen
 40 Om daer te beteren haer leuen.

II.

HET HOFKEN ¹⁾.

Ic was in mijn hoofkijn om cruyt gegaen,
 Ic en vant niet dan distel ende doorn staen.
 Den distel ende den doorn die worp ic uut;
 Ic soude gaerne plānten ander cruyt.
 5 Nu heb ic een gevonden, dye gaerden can;
 Hi wil die sorge gaerne nemen aen.
 Een boom was hooch gewassen in corter tijt,
 Den cond ic uuter aerden gebrengen nyet.
 Dat hinder van den bome mercte hi wael:
 10 Hi toochen uuter aerden altemael.
 Nu moet ic hem wesen onderdaen,
 Oft hi en wil dat gaerden niet bestaen.
 Mijn hoofken moet ic wien tot alre tijt,
 Nochtans en can icks claer gehouden nyet.
 15 Hierin so moet ic sayen lelyensaet;
 Dit moet ic vroeck beginnen in der dageraet.
 Als hi daerop laet dauwen, die minre mijn,
 So sel dit saeyken schier becleven sijn.

¹⁾ Uit: Moll, Joh. Brugman, II, 186.

Die lelien siet hi gaerne, die minre mijn,
 20 Als si te rechte bloyen ende suver sijn.

Als die rode rosen daer onder staen,
 So laet hi sinen sueten dau daerover gaen.

Als hi daerop laet schijnen der sonnen schijn,
 So verbliden alle die crachten der sielen mijn.

25 Ihesus is sijn name, die minre mijn,
 Ic wil hem eewelic dienen ende sijn eygen sijn.

Sijn min heeft mi gegeven so hogen moet,
 Dat ic niet meer en achte dit eertsche goet!

DRIE LIEDEREN VAN JOHANNES BRUGMAN ¹⁾.

I.

Met vruechden willen wi singen
 Ende louen die Triniteyt,
 Dat sy ons wil bringhen
 Ter hoochster salicheyt,
 5 Die eewelijck sal dueren,
 Och eewelijc sonder verganc.
 Och mocht ons dat ghebueren,
 Och eewelijck is soe lanck.

Leefden wi na die gheboden,
 10 Also wi leuen souwen
 Ende dienden altoos gode
 Ende onser lieuer vrouwen

¹⁾ No. V, L en LI uit: Een deuoot ende Profitelyck Boecxken.

Ende lieten ouerlijden
 Die werelt in haren ganck,
 15 Wij souden hier na verbliden:
 Och eewelijck is so lanck.

Die bliscap is sonder eynde
 Hier bouen int hemelrijck,
 Die wi daer sullen vinden
 20 En heuet gheen ghelijck.
 Dat is dat godlijck wesen,
 Het schenct ons bliden dranck
 Also wi hooren lesen:
 Och eewelijck is soe lanck.

Die engelen van hier bouen
 Sij maken so grooten chier.
 Laet ons hem allen louen
 Het ghelt ons euen dier.
 So moghen wij verbliden
 30 Ende singhen der engelen sanc
 Tot eewelijcken tiden:
 Och eewelijck is so lanck.

Die heyligen alle gader
 Sij maken groote feest,
 35 Sij loven God den vader,
 Den sone, den heyligen gheest,
 Als wij die sonden laten
 Sij wetent ons groten danck:
 Sij verbliden bouen maten.
 40 Och eewelijck is soe lanck.

Maria, die moeder ons heeren,
 Si is van ons verblijt,
 Wanneer wij ons bekeeren
 In deser allendigher tijt.

45 Maria maget reyne,
 O edel wijngaert ranck,
 Bidt voer ons al ghemeyne:
 Och eewelijck is soe lanck.

Nu laet ons dienen gode
 50 Dat rade ick ionck ende out
 Ende houden sijn ghebode
 Ende louen hem menichfout,
 Dat hi ons wil beschermen
 Al van der hellen stanck
 55 Ende van dat eewich kermen:
 Och eewelijck is soe lanck.

II.

Ick heb gheiaecht al mijn leuen lanc
 Al om een ioncfrou schone,
 Die alder soetste wijngaertranck,
 Die is in shemels throone.
 5 Si es met engelen also omset,
 Ic en can daer niet bi comen
 Dat, hebben mijn sonden belet,
 Dies wil ick my ontvromen.

Ick ben verdwaelt in deser nacht,
 10 Die werelt heeft mi bedroghen.
 Ghenoecht heb ick soe seere gheacht,
 Mijn waen heeft mi ghelogen.
 Rijcheyt en eere heb ic bemint
 Ende ydelheyt vercoren,
 15 Al iagende ben ic dus verblint
 Ende heb minen wech verloren.

Ick wil op staen, this meer dan tijt
 Ende hem soecken alleene,
 Der maghet sone ghebenedijt,
 20 Iesus yst die ick meene.

Hi is den wech als men verclaert,
 Ick wil mi tot hem keeren:
 Den rechten wech ter maghet waert
 Sal ick aen hem leeren.

25 O Iesu heere, nu bid ick dy
 Al wt mijns herten gronde:
 Van sonden wilt mi maken vry
 Nu ende tot allen stonden.
 Laet mi die waerde moeder dijn
 30 Met suyuerheyt aenscouwen,
 Doer haer wilt mijnder ghenadich sijn,
 Want mi mijn sonden rouwen.

Der engelen vrouwe wilt op mi slaen
 V ontfermhertighe ooghen.
 35 Ick heb so swaerliken misdaen,
 Dus lijdt mijn herte dooghen.
 Ghi sijt des sondaers toeuerlaet
 Ende onderstant der armen.
 Ghi sighet daert al aen staet,
 40 Wilt v doch mijnder ontfermen.

Vrienden, maghen, ende schat
 Die willen mi beswijcken.
 Scriftuere bewijst wel, dat
 Ic moet van haer gaen strijcken.
 45 O moeder Gods, wilt mi bi staen,
 Als ic sal moeten steruen.
 Want elck sal loon na wercken ontfaen,
 Wilt mi ghenade verweruen.

Och die dit liedeken eerstmaele sanck,
 50 Was seer ghequelt van binnen.
 Sijn vleesche heeft hem ghemaect so cranck,
 Dat hi was flau van minnen.

Iesus dranc den bitteren dranc,
 Aent cruys om smenschen leuen,
 55 Bescermt ons van den helscen stanc,
 Ende van dat eewich beuen.

III.

Bliden moet in tegenspoet
 En doet gheen liden wijcken,
 Want hijt bekent, diet v toe sent
 En sal v niet beswijcken.
 5 Want God altijt de gene troost,
 Die sijn beuaen met liden:
 Hierom hebt moet in tegenspoet,
 Na liden coemt verbliden.

10 Gheen mensche en leeft in deser tijt,
 Die liden mach ontganghen
 Al schout hijt met groter vlijt,
 Nochtans wort hi gheuangen.
 Mer die gecastijt wort in deser tijt
 Ende hem daer in can liden,
 15 Nae dit verdriet, dat hem gheschiet,
 Sal hi noch hem verbliden.

Hi is gheuaen, wil hijt verstaen,
 Met liden vast ghebonden,
 Die met genoegte soude vergaen
 20 In swaren val der sonden.
 Mer dat verdriet en ghehenget niet,
 Dat hi dus coemt in vreesen,
 Maer tegenspoet, dat hem gemoet,
 Doet hem voersichtich wesen.

25 Aldus versint, dat hem God mint,
 Die hi castijt met liden,
 En dloon bekint, ende onderuint
 Wat wil hi dan vermiden

30 Hier om met vlijt, angaet den strijt,
 Soe moechdy Iesum winnen.
 Want wie wel doet in tegenspoet,
 Heeft altoos vrede van binnen.

O mensche goet, hier om hebt moet
 En wilt gheen liden wiken,
 35 Want niemant en si, gelooues mi,
 Sonder liden op aertrike.
 Hier om verdraecht al onuersaecht
 Ende wilt daer niet op achten:
 Wort ghi ghewont in uwen gront,
 40 Ons heere salt v versachten.

Dat siluer (selve?) is claer ende openbaer
 Inder scrifturen bewesen,
 Dat hem ghemoet groot teghenspoet,
 Die Gode bequaem sal wesen.
 45 Want int ghemeyn den herten reyn
 Wel veel op coemt te liden,
 Want die weldaet wert dicwil quaet
 Verkeert in allen siden.

Een troostelijck woert heb ick ghehoert,
 50 Dat doet mi vrolijck liden:
 Dat God hier loont, ende namaels croont
 Die vromelijcken striden.
 Hierom weest vro, doet ooc also
 En laet al ouer ganghen
 55 Der vruechden croon, int shemelsthroon
 Suldy daer voer ontfanghen.

Der lijdsaemheyt is toegeseyt,
 Dat si daer croon sal draghen,
 Die dan sijn schult, quijt met verdult
 60 Die en derf hem niet beclaghen.

Hierom so lijt een corte tijt,
 Ten sal niet langhe dueren,
 Want God verblijt, die hi castijt:
 Lijdt vrolijck sonder trueren.

DIE ALDER SOETSTE JESUS ¹⁾.

Die alder soetste Iesus,
 Die alder miltste heere,
 Hi mint die reyne maechden,
 Die maechden also seere
 5 Ende siet vanden hemel wt,
 Hoe suuerlijc dat si is ghedaen,
 Sijn wtuercoren bruyt.

Hi sprac: verblijt v maghet,
 Edel roose root,
 10 Om v heb ick gheleden
 Den bitterlijcken doot.
 Des danct mi tot alder tijt:
 Keert v tot mi in alle uwe noot,
 Ick sal v maken verblijt.

15 Ic liet mi om uwer minnen
 Aent hout des cruycen slaen:
 Dus wilt met bliden sinnen
 Doer mi dat cruyce ontfaen
 Ende draghen blijdelijck,
 20 So sal ick v hier nae vriendelijc
 Ontfaen al in mijns vaders rijc.

1) No. XCI uit: „Een deuoot ende Profitelyck Boecxken.”

Daer sal ick v gheuen
 Der maechden dierbaer croon,
 Die gheheeten is Aureola,
 25 Al bouen maten schoon.
 Die sullen si draghen alleen,
 Die nu den viant wederstaen
 Ende bliuen maghet reen.

Bouen alle heylighen,
 30 Die daer zijn inden troon,
 So vercrigen daer die maechden
 Een sonderlinghen loon.
 Ende singen eenen nieuwen sanck
 Ende elcken voetstap die sy inden hemel treen,
 35 Gheeft eenen soeten clanck.

Maria, die ouer scone maget,
 Si leydet daer den dans
 Ende alle die soete maechdekens,
 Die draghen een gulden crans,
 40 Die is gemaect van lelien soet
 Want si haer stolen al wit ghewasschen hebben
 Al in des lammekens bloet.

Daer wort Iesus, die brudegom,
 Dat soete lammeken geuoet
 45 Onder die lelien,
 Dat suyuer maechden sijn,
 Die hem alom beringhen
 Ende duysent dusent ende hondert dusent
 Vrolic alleluya singen.

50 Si schouwen blijdelijcken
 Dat godlijck aenschijn
 En volghen stadelijcken
 Dat soete lammekijn,

- So waer dat henen gaet.
 55 Dit vercrighen alleen die ootmoedich ende reyn,
 Die hem hoeden voer misdaet.
-

ICK WIL MI GAEN VERTROOSTEN ¹⁾.

- Ick wil mi gaen vertroosten
 In Iesus liden groot,
 Al heuet ghestaen ten boosten,
 Het mocht noch werden goet.
 5 Al om mijn sondich leuen
 Ben ick met druck beuaen,
 Dat wil ick gaen begeuen:
 O Iesu, siet mi aen.
- Mijn suchten ende mijn kermen
 10 Siet aen, ghenadich God.
 Eylaes wilt mijns ontfermen,
 Al heb ick v ghebot
 Versmaet tot menigher vren,
 Ick wil mi beteren gaen,
 15 Dit doet mijn herte trueren,
 O Iesu, siet mi aen.
- Den tijt heb ick verloren,
 Die ghi mi hebt verleent,
 Nae v en wilde ick niet horen,
 20 In sonden was ick versteent.
 Seer traech ben ic tot duechden,
 Al heb ick goed vermaen.
 Oorspronck der eewiger vruechden,
 O Iesu, siet my aen.

¹⁾ No. LXIII uit: „Een deuoot ende Profitelyck Boecxken.”

25 Al ben ick vol van sonden,
 Wilt mijns ghedachtich sijn,
 V duecht is sonder gronden,
 Die schulden sijn al mijn.
 Ick kent, al yst seer spade
 30 En wilt mi niet versmaden,
 Aen v roep ick ghenade,
 O Iesu, siet my aen.

Och lacy mi ocharmen
 Hadde ict te voren versint,
 35 Soe mocht ick in uwen arme
 Rusten als v kint.
 Om mijn groote misdaden,
 Mocht ick mi wel verslaen
 Maer vat vol alder ghenaden,
 40 O Iesu, siet mi aen.

Maria keyserinne,
 Des sondaers toeueraet,
 Vercrijcht mi ws kints minne,
 Want mi nu nauwe staet.
 45 O maghet, wilt mi hooren,
 In mijnder noot bi staen,
 Noch roep ick als te voren:
 O Iesu, siet mi aen.

O heylighen alle gader,
 50 Staet mi in noode bi,
 Wilt bidden God den vader,
 Dat hi mijnder ghenadich si.
 Mijn roepen en wil ic niet laten,
 Mocht ick ghenade ontfaen,
 55 Noch roepe ick, macht mi baten:
 O Ihesu, siet mi aen.

OCH LIGDY NU EN SLAEPT ¹⁾.

- „Och ligdy nu en slaept,
 O leuende Gods sone?
 Och ligdy nu en slaept
 Hier bouen inden throone?
 5 Staet op en weest bereet
 Ende wilt toch tot mi comen,
 Thoont ons v goddelicheyt,
 V godheyt is so schoone.”
- „Wie clopt daer aen die muere?
 10 Om mijn ghenadichede,
 Die doot wert mi so suere.
 Eer ick ghemaecte vrede,
 Den thoren was so groot:
 Hi dede den hemel sluyten:
 15 Leert liden totter doot,
 Oft ghi moet bliuen buyten.”
- „O Iesu lieue heere,
 Hoe sal ick bi v gheraken?
 Dat leuen lust mi so seere,
 20 Ick en mach geen liden smaken,
 Het dunct mi swaren arbeyt.
 Om troost so ben ick comen:
 Thoont ons v goddelicheyt,
 V godheyt is so schone.”
- 25 „Ghi waent, dat ic ben slapen
 En dat ick v niet en kinne.
 Ghi moet v seluen laten
 Ende liden doer die minne.

1) No. CXC uit „Een deuoot ende Profitelyck Boecxken.” Vergeestelijking van het op bl. 337 medegedeelde lied.

30 Ick moeste so veel liden,
Soude ick den hemel ontsluyten.
In liden moet ghi verbliden,
Oft ghi moet bliuen buyten."

„Iesu, gheminde heere,
Hoe mocht v steruens lusten?
35 Dat cruys woech v so seere
Ende ghi en mocht niet rusten.
Om onser salicheyt
Droecht ghi een doernen crone
Thoont ons v godde. &c."

40 „Al stont ghi daer tot morghen,
So en moechdy niet versinnen
Oft in v herte verborghen
Hoe dat mi dwanc die minne.
Opdat ghi sout sijn ontlast
45 Ende hemelrijck ontsluyten,
Dus moet ghi liden vast,
Oft ghi moet bliuen buyten."

„Ick sie den lichten dach
Al doer die wolcken dringhen,
50 Ick sie dat niemant en mach
Den wille Gods volbringhen.
Hi en hebbe verduldicheyt
In liden, hoe dat come.
Toont ons v goddelich. &c."

55 „Ghi waent met alder lost
Des werelts tot mi te gheraken,
Het heeft my meer ghecost,
Hemelrijck te smaken:
Druck, liden, ende seer
60 Doet hemelrijck ontsluyten.
Ghi moet noch liden meer,
Oft ghi moet bliuen buyten."

„Die liefste die ick weet
 Die woont in hemelrijcke
 65 Om hem ben ick bereet
 Te liden blidelijcke
 Pine, druck, ende leyt,
 Opdat ick v heb te loone:
 Thoont ons v goddelicheyt
 70 V godheyt is so schoone.”

JESUS RIEP SYN BEMINDE BRUYT ¹⁾.

Iesus riep sijn beminde bruyt:
 „Coemt haestelijc sonder beyden
 Ende doet mi op ws herten duer:
 Ick spreke v gherne alleyne.”

5 Dat maechdeken had haer lief haest ghehoort,
 Sy stelde haer haest vander straten,
 Si dede op haers herten duere,
 Haren brudegom heeft si in gelaten.

10 Doen si hem in ghelaten had,
 Hi ghinc haer so minnelijc toe spreken:
 „Segt mi, mijn wtuercoren bruyt,
 Waer om hebdy mi soe dick vergheten?”

„Dat ick v lief vergheten heb,
 Dat doet mijn coude minne.
 15 Ick heb mi seluen veel te lief,
 Daer om en can ick v niet kinnen.”

¹⁾ No. CXCVIII uit: „Een deuoot ende Profitelyck Boecxken.”

- „Hebdy v seluen lieuer dan mi?
 Daer toe en hebby gheen verwe.
 En dede mijn godlijc onderstant,
 20 Ghi sout moeten bederuen.”
- „Ic ghelooue lief heer, v woerden sijn waer.
 Voer v en is gheen dinck verholen.
 Ick ben v arm verdoelde scaep,
 En laet mi niet verloren.”
- 25 „Lief kint, dat en soudick niet gaerne doen.
 Leeft altijt met raden.
 Een suuer, reyn, ootmoedich herte
 En wil ick gheen tijt versmaden.”
- 30 „Lieve heer, v woerden hebben mi gheraect,
 Nochtans soe blijft mijn herte beuanghen.
 Al heb ick menich goed opset,
 Ick ben seer haest gheuangen.”
- 35 „Lief kint, dat is v eygen scult,
 Dat doet v quade nature.
 Wanneer ick v proeue met teghenspoet,
 Soe wort v herte dickwils droeue.”
- 40 „Ic sie wel, wat v let lief kint.
 Ghi gheuet spel al verloren,
 Als ic v onttreкке mijn soeticheyт,
 Ende legghe v suer te voren.”
- „Lieve heer, dat en is geen ongelijck,
 Ghi legt mi al int suere.
 Ick ete so node dat garsten broot,
 Dat crenct mijn arm nature.”
- 45 „Ghi en sijт niet beter dan Daudid en was.
 Hy en heeft gheen ander broot gheten.
 Hi weende so menighen heeten traen
 Voer alle sijn vore gheleden ghebreken.”

50 „O heere, dat en is gheen' onghelijck.
 Ghi hadt Daudid sijn herteken beuanghen
 Met uwer tegenwoerdicheit.
 Hi en conde v niet ontganghen.”

55 „Sijt te vreden mijn wtuercoren bruyt.
 Kiest mi tot eenen lieue.
 Ende blijft mi ghetrouwe als Daudid dede,
 Ick en sal v niet verlaten.”

60 „O heere, ic sout so gerne doen,
 Conde ic v heel verweruen.
 Al sout mi costen vleesch en bloet,
 Ick sal mi leeren steruen.”

Dit lieken is gedicht ter eeren
 Van alle ionghe maechden.
 God gheue hen gracie in haren strijt,
 Dat si moeten volherdich bliuen.

JESUS GHINC VAN BETHANIEN ¹⁾.

Jesus ghinc van Bethanien
 Met sinen lieuen iongeren
 Te Ierusalem inden tempel,
 Om den volcke te prediken.

5 Wat vant hi in sinen weghe,
 In sinen weghe staen?
 Eenen schonen groenen vigheboom,
 Met bladeren was hi ghelaen.

¹⁾ No. CXL uit: „Een deuoot ende Profitelyck Boecxken.

10 Iesus sloech op sijn ooghen,
 Hi sach den vigeboom aen.
 Hi en conde daer niet aen vinden
 Dan alleen veel groene blaen.

15 Iesus sprac met soete woerden:
 „Van nu tot gheender tijt
 En sal vrucht van v comen,
 Ghi blijft van nu vermaledijt.”

20 Als Iesus dat had ghesproken
 Ende het woert was wtghegaen,
 So bleef die groene vigeboom
 Al heel drooge verdorret staen.

Die iongeren verwonderden alle
 Van dat Iesus hadde ghedaen,
 Dat die scone groene vigeboom
 Verdroocht was so saen.

25 Nu mogen wi ons wel scamen,
 Als wij ten oordeel sullen staen,
 Dat wij in alle ons leuen
 Gheen duecht en hebben ghedaen.

MARIA MAGDALEENE¹⁾.

Och, hoort toch al hier naer,
 Ghy sondaers int ghemeene,
 Hoe dat met traenen claer
 Wiesch Jhesus voeten daer,

1) Uit een handschrift medegedeeld door P. A. Tiele, Dietsche Warande.
 VIII bl. 582 (n°. 7).

5 Segghe ic v voerwaer
 En droochdese met hueren haer,
 Maria magdaleene.

Waer voer sy heeft ontfaen
 Quitantie van alle peene,
 10 En oock der sonden saen,
 Die sy oyt hadde misdaen.
 Och, noyt soe blyde vermaen.
 Doer minne soe roep ic v aen
 Maria magdaleene!

15 Met sonden ben ic belast.
 Van binnen ben ic onreene.
 Myn boosheyt daghelijcx wast.
 Die viant op mij bast.
 Hy doet mij groot overlust.
 20 Dus wilt my vercryghen rast
 Maria magdaleene!

Wilt my vercryghen dach,
 Dat ic myn sonden beweene.
 Want ghy sijt, die veel vermach,
 25 Die voer Jhesus voeten lach
 Met menighen ooghen opslach,
 Die hem ierst verrysen sach
 Maria magdaleene!

Ghy sijt mijn toeueraet.
 30 Anders en weet ic gheene,
 Die mij mach gheuen raet
 Al teghen die sonden quaet
 Des boosen vyants saet,
 Princesse, reyn toeueraet,
 35 Sydy, schoon magdaleene!

OCH WEERELT LOOS GHY DOET MY PIJN ¹⁾.

Och weerelt loos! ghy doet my pijn,
 Ghy doet mijn ziele dooghen.
 Natuerken sou gherne vrolick sijn,
 Wout mijnen gheest ghedooghen.

5 Natuerken, ghy hebt gerne der vruechden ganck
 Tsy stil oft openbare.
 Den gheest dy wilt ter kercken waert
 Die sermoonen hooren verclaren.

Die gheest hoort gherne vermaenen
 10 En de scriftuere vertellen.
 Naetuerken es gheerne in solaers
 Van alle goeden ghesellen.

Dat mij natuerken leeren wilt,
 Daer en mach ic niet op dencken.
 15 Soude ic al haeren raet volbrenghen,
 Myn ziele mocht versincken.

In sonden heb ic myn juecht verteert,
 Den tijt en can ick niet verhaelen.
 Ic bidde god doer sijn bitter leet,
 20 Dat hijt voer mij wil betaelen.

Die preeckers segghent my alle den dach.
 Ic en wilder niet nae hooren.
 Maer dedick duecht in deser tijt,
 Die sou my naemaels wel vromen.

25 Die dit liecken heeft ghemaect,
 Och god die wil haer gheeu
 Sijn heylighe gratie in deser tijt
 En hier nae sijn eewich leuen.

¹⁾ No. 17 uit het pas aangehaalde handschrift.

DIE WERELT GAET NV AL VERKEERT ¹⁾.

- Die werelt gaet nv al verkeert.
 O god! wat salt gewerden?
 Elck in syn sonden nv vermeert,
 Geen dueghden nv aenueerden.
 5 Tes over al twist en discoort:
 Den eenen broeder den anderen vermoort,
 Alsoomen siet voer oogen.
 Hoe macht god al gedoogen?
- Die liefde gods wort nv heel veriaecht,
 10 Verdreven wt allen menschen.
 Tes wonder dat ons god niet en plaecht:
 Wy stellen na onse wenschen.
 Ghiericheyt en houerdije
 Regneren ter werelt nv als een partije,
 15 Alsoemen mach aenschouwen
 In mannen en ooc in vrouwen.
- Haet en nijt is nv ons ouerhoot,
 Daer om wert liefde wt ons gesteecken.
 Gulsicheyt die es soo groot,
 20 Dat god op ons sal willen wreecken.
 Niemant en acht op gods ghelach,
 Van wel te doen en esser geen gewach,
 Altijt wellustich te leuen.
 Om gods woort wij niet en gheuen.
- 25 O christen menschen, dats quaden raet.
 Wilt v tot god bekeeren.
 Ne [nu?] laet die groote sonden quaet,
 Volcht christum onsen heere.
 God heeft ons allen voer gegaen,
 30 Menich goet werc heeft hij om ons gedaen,

¹⁾ No. 23 uit het hiervoor genoemde handschrift.

Dat wij in hem vast souden geloouen.
 Dus en laet v niet beroouen.

Die vijant gaet om te bespien,
 Om ons te trecken tot sonden.
 35 Maer wilt om christum uwen vader vlien,
 Schuylt in syn heylige vijf wonden.
 Bij hem is genade en barmherticheyt,
 Soe ons die scriftuere claerlijc seyt.
 Dus wilt tot christum loopen:
 40 Syn genade staet altyt open.

Dus wilt betrouwen alleen in god,
 En wilt die werelt verlaten.
 En hout wel neerstelyc syn gebot,
 Dyent god, het sal u baten.
 45 Al lydijs ter werelt verdriet oft pijn,
 En wilt daer om niet droeuich syn.
 God sal u droefheyt verkeeren,
 Hier naemaels in vrueghden vermeerren.

O hemelsche vader gebenedijt!
 50 Siet op ons alder ermen.
 Ontfanct ons in v armkens wijt,
 Wilt ons toch al ontfermen.
 Gij syt ons troost en al onse vruecht,
 Alleenlyc by ouwer duecht,
 55 Soe worden wij deelachtich
 En ws vaders rijc warachtich.

I N H O U D.

	Bladz.
JAN VAN BOENDALE	1
Lekenspieghel, III, C. 11—20	3
MELIS STOKE	47
Rijmkroniek, boek IV	49
” ” V	56
” ” IX	61
JAN VAN HEELU	75
De slag van Woeronc, boek II.	77
HEIN VAN AKEN	95
Roman van Heinric en Margriete van Limborch, boek VI	97
DIRK POTTER	175
Der Minnen Loep, boek I	177
” ” ” ” IV	182
WILLEM VAN HILDEGAERSBERCH	195
VIII. Dit is van ere	197
X. Dit is van drien coeren	202
XXIV. Vanden serpent	210
XXVI. Vanden paep die sijn baeck ghestolen wert.	218
XXXII. Vanden ouden ende vanden jonghen	224
XXXV. Vander wrake Goeds	233
LVIII. Vander heiligher kercken	237
LXIII. Hoe deerste partyen in Hollant quamen	243
EEN ABEL SPËL VAN LANSELOET VAN DENEMARKEN	249
DIE SOTTERNIE VANDEN BUSKENBLASER	283

LYRISCHE POEZIË	295
Minneliederen van Jan I, Hertog van Brabant	297
<i>Minlike ende goet</i>	297
<i>Eens meien morgens vroege</i>	299
<i>Ongelike staet ons die moet</i>	301
<i>Joncfrouwe edel goedertieren</i>	302
<i>Cuusche smale, u bruun ogen</i>	303
<i>In sach nie so roden mont</i>	304
<i>Menech creature es blide</i>	306
<i>Die winter wil ons jaerlanc mee</i>	308
<i>Sal ic dus gebonden</i>	310
EIN JAMMERLICHE CLAGE (<i>Eyns nachts in eynen Mejen tzyt</i>)	313
EEN SCHOON LIEDEKENS BOECK	331
No. 74. Een oudt liedeken (<i>Het viel eens hemels douwè</i>).	331
No. XIX. Een nyeu liedeken (<i>Den dach en wil niet verborghen sijn</i>)	333
No. 75. Een nieu liedeken (<i>Het daget inden oosten</i>)	334
No. CXL. Een oudt liedeken (<i>Rijck god, verleent auontuere ons</i>).	335
No. CXXXII. Een liedeken vanden Mey (<i>Och ligdy nu en slaept</i>).	337
OUDE VLAEMSCHE LIEDEREN	339
Lied van den hoed (<i>In een prieel quam ic ghegaen</i>)	339
OUD-VLAEMSCHE LIEDEREN EN GEDICHTEN	340
No. XXI. Verrassing (<i>Ik quam in een prieel gehanghen</i>)	340
No. CXXV. De leeuwrik (<i>Alaette, voghel klein</i>)	342
No. XCVI. Scheiden (<i>Sceiden, onverwinlic leit</i>)	343
No. CXL. Minnaarsklacht (<i>Vaer wech, ghepeins, God gheve dir leit</i>)	344
EEN SCHOON LIEDEKENS BOECK	345
No. CXXI. Een oudt liedeken (<i>Rijck god, hoe mach dat wesen</i>).	345
No. LXIX. Een oudt liedeken (<i>Het wayt een windeken coel wten oosten</i>)	348
No. XCIII. Een oudt liedeken (<i>Jck, arm schaecken aender heyden</i>).	349
No. CCXXI. Een nyeu liedeken (<i>Daer staet een clooster in oostenrijc</i>).	350

<p> OUD-VLAEMSCHE LIEDEREN EN GEDICHTEN 352 Klaagliederen op den zanger Egidius. No. XCVIII. <i>Egidius, waer bestu bleven?</i> 352 No. C. <i>O crane, onseker, broosch enghien</i> 353 No. LVI. Drinklied (<i>Scinc her den wijn</i>) 354 No. CXLV. Tafellied (<i>Laet ons den wert bedanken</i>) 355 EEN SCHOON LIEDEKENS BOECK 357 No. XVII. Een out liedeken (<i>Coppelt aen een, den nacht is lanck</i>) 357 No. LVIII. Een oudt liedeken (<i>Het quamendrie ruyters geloopen</i>). 358 No. CXIX. Een nyen liedeken (<i>Margrietken, ghy zijt so huebschen dier</i>) 359 No. XXXVII. Een nyen liedeken (<i>Een oude man sprack een meysken an</i>) 361 No. LXXXIII. Vanden ouden Hillebrant (<i>Jek wil te landerijden</i>). 362 HORAE BELGICAE II 368 Lied van Halewijn (<i>Heer Halewyn zong een liedekyn</i>) 368 CHANTS POPULAIRES FLAMANDS (<i>Mi adel en hir Alewyn</i>) 371 HORAE BELGICAE II 378 Geraert van Velsen en graef Floris (<i>Wie wil horen een nieu liet</i>) . 378 EEN SCHOON LIEDEKENS BOECK 382 No. LXXIII. Een oudt liedeken (<i>Het daghet inden oosten</i>) . . 382 SOUTERLIEDEKEN (<i>Ik stont op hooghe berghen</i>) 384 HORAE BELGICAE II (<i>Ik stont op hoghe berghen</i>) 386 OUDE VLAEMSCHE LIEDEREN 388 No. 55. De Koningskinderen (<i>Het waren twee conincs kinderen</i>). 388 EEN OUDT LIEDEKEN (<i>'t Was een vroukje 's morgens vroeg opgestaen</i>) . 390 DE GHEESTELYCKE KERST-LEYS (<i>Wete wel, wat de kinderkens songen</i>). 391 LAET ONS MET HERTEN REYNE 395 EEN DEVOOT ENDE PROFITELYCK BOECKKEN 398 Kerstliederen en leysen No. CCXXIV. <i>Nu laet ons dancken ende louen</i> 398 No. LII. <i>Die soete Jesus lach int hoy</i> 400 </p>	
---	--

	Bladz.
No. CCXXVII. <i>Een vrolijk nieuwe liet</i>	402
<i>Mi quam een schoon geluyt in mijn oren</i>	404
No. XI. <i>O Jesus bant, o vierich brant</i>	407
STABAT MATER (<i>Maria stont met groten rouwe</i>)	409
PAASCHLEYS (<i>Het gingen drie Jonckvrouwen</i>)	411
EEN DEVOOT ENDE PROFITELYCK BOEEXKEN	412
No. CCVI. <i>Maria Coninghinne</i>	412
LIEDEREN VAN ZUSTER HADEWYCH	415
<i>Alse ons onsteet de merte</i>	415
<i>De voghelen hebben lange geswegen</i>	418
<i>Nu es die edele tijt geboren</i>	419
<i>Het sal de tijt ons naken sciere</i>	421
EEN DEVOOT ENDE PROFITELYCK BOEEXKEN	424
No. CLXV. <i>Het daget in den oosten</i>	424
MI LUST TE LOVEN HOOHELIC	426
EEN DEVOOT ENDE PROFITELYCK BOEEXKEN	428
No. II. <i>Och edel siele, wilt mercken</i>	428
Twee liederen van zuster Bertken.	
No. XCIX. <i>Die werelt heeft mi in hare ghewout</i>	433
<i>Ic was in mijn hoofkijn om cruyt gegaen</i>	435
Drie liederen van Johannes Brugman.	
No. V. <i>Met vruechden willen wi singen</i>	436
No. L. <i>Ick heb gheiaecht al mijn leven lanc</i>	438
No. LI. <i>Bliden moet in tegenspoet</i>	440
No. XCI. <i>Die alder soetste Jesus</i>	442
No. LXIII. <i>Ic wil mi gaen vertroosten</i>	444
No. CXC. <i>Och ligdy nu en slaept</i>	446
No. CXCVII. <i>Jesus riep sijn beminde bruyt</i>	448
OUDE NEDERLANDSCHE LIEDEREN	451
No. 7. <i>Maria Magdaleene</i>	451
No. 17. <i>Och weerelt loos ghy doet my pijn</i>	453
No. 23. <i>Die werelt gaet nu al verkeert</i>	454

GETTY CENTER LIBRARY

3 3125 00956 9423

